

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

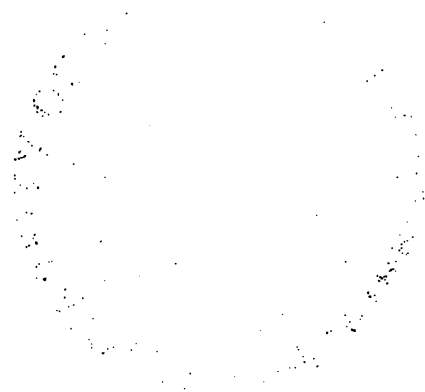
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

GRAD
EREN
212
BUHR

B 1,212,176

2607

23

(212)

ՈՒՂԵՑՈՅՑ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՎԱՆ

ՈՒՂԵՓԱՌՈՒ ԳՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱՆ
ՍՊՈՐՏ
ԿԵՆՏՐՈՆ

1

2

3

4

5

Matthew I, Catholicos of Armenia
d. 1865

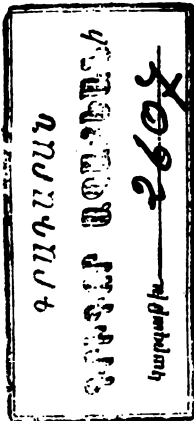
Ugh etsoyts kristoneakan
"ghghapar..."

ՈՒՂԵՑՈՅՑ

ԿՐԻՍՏՈՆԵԱԿԵՆ

ՈՒՂՂԱՓԱՌ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐԿԱՆ

Въ Типографіи Каткова и К^о.

1861

Grad
EREN
212
BUHR

Թիֆլիզեալ զայս մատեան ընդ վերնագրովս ՌՒՂԻՑՈՅՑ ՔՐԻՍ-
ՏՈՒՆԷԱԿԱՆ ՌԻՂԱՓԱՌ ՎԱՐԻԱՊԵՑՈՒԹԵԱՆ, և չգտեալ ՚ի սին
բանս ինչ հակառակ հաւատոյ Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ, ՍԻ-
նոզս ՍՐՐՈյ Էջմիածնի Թղլաարէ ՚ի տիպ մուծանել. որոյ վասն սոռ-
բագրութեամբ Անդամոյ և գրողմամբ ԱՐՔունի կնքոյ վաւերացուցանել:
Ի 1^ն Սեպտեմբերի 1861 ամի ՚ի Ս. Էջմիածին:

Անդամ Սինոդի Ղուկաս Աբտեղիսյան:

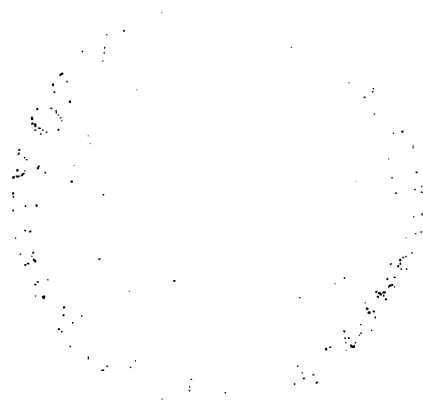

ՄԱՏԹՈՒՅՈՍ ծառայ Վրիստոսի և անհասանելի կամօքն Լստուծոյ Լպիսկոպոսապետ և Կաթուղիկոս ամենայն Հայոց, ծայրագոյն Պատրիարք Համազգական նախամեծար Եթողոյ Երարատեան Եռաքելական Մայր Եկեղեցւոյ ԱՆԹՈՒՎ ԻՆԷ ԷՅՄԻՆԵՐՈՒՆԻ:

Մեծայարգ Եղայ Յովհաննու Խեփաննոսեան Յոզնանեանց Հարազատ Երարատեան Մայր Եթողոյ կաթուղիկէ սրբոյ Էջմիածնի նուիրոմք ողջոյն հայրական սիրոյ և օրհնութեան:

Ենհրաժեշտն պարտաւորութիւն հոգեորական պաշտաման մերոյ՝ զոր ստանձնեալ եմք ՚ի Հոգւոյն սրբոյ ամենաբաւական շնորհաց, հարկս անհրաժեշտս ՚ի վերայ մեր գնէ՝ արթնամիտն հսկողութեամբ հոգալ և տնօրինել զհոգեւոր պիտոյս Եղբանազեանս գրոհի՝ յանձնելոյ ՚ի Տեառնէ մերումս հոգեւոր Եռաջնորդութեան:

Եհաւաստիկ ՚ի սոյն իսկ պարտաւորութենէ արդարեւ ստիպեցաք ձեռնամուխ լինիլ ՚ի հեղինակութիւն մատենին յորջորջելոյ «Ուղեցոյց Վրիստոնէական վարդապետութեան», զոր՝ վստահացեալ յօժանդակութիւն Լստուածային շնորհաց՝ շարագրեցաք ՚ի հոգեւոր ուսմունս վերձանելեաց նորա ՚ի դասատուութիւն յԵղբային վարժարանս, և ՚ի մասնաւորի՝ ՚ի պէտս քարոզիչ վարդապետաց մերոց, ոյր վասն ևս յանախեցաք ՚ի նմա զվկայութիւնս սուրբ Վարդ և սրբազան Հայրապետաց ուղղափառ սուրբ Եկեղեցւոյ մերոյ ՚ի նիւթս քարոզութեան:

2607

5

(212)

ՈՒՂԵՑՈՅՑ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

ՈՒՂԱՇՔԵՆԻ ՎԱՐԳԱԳՆՏՈՒԹԵԼՆԵՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԻԿԱՆ
ԿՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ
ՍԵՐՎԻՍ

Matthew I, Catholicos of Armenia
d. 1865

Աղետօյտք կրիտօնեական
Աղյկաբար...

ՈՒՂԵՑՈՅՑ

ԿՐԻՍՏՈՆԵԱԿԵՆ

ՈՒՂՂԱՓԱՌ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՊՐԻՆՏԻՆԻ
Կաթկոսթ
2604

ՄԱՍԿՈՒՆ

Въ Типографіи Каткова и К^о.

1861

Grad
EREN
212
BUHR

Ընթերցեալ զայս մատեան ընդ վերնագրովս ՌԻՂԵՑՈՅՑ ԲՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՌԻՂԱՓԱՌ ՎԱՐԻԱՊԵՑՈՒԹԵԱՆ, և չգտեալ ՚ի ամին բանս ինչ հակառակ հաւատոյ Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ, Սինոդս Սբբոյ Էջմիածնի թոյլատրէ ՚ի տիպ մուծանել. որոյ վասն ստորագրութեամբ Անդամոյ և գրողմամբ ԱՂբունի կնքոյ վաւերացուցանէ: Ի 1ն Սեպտեմբերի 1861 ամի ՚ի Ս. Էջմիածին:

Անդամ՝ Սինոդի Ղափա Աբ+ Խղեփոյոս:

ՀԱՅ
ԿՍՏ

ՄԵՏՈՒՅՈՍ ծառայ Քրիստոսի և անհասանելի կա-
մօքն Եստուծոյ Եպիսկոպոսապետ և Կաթողիկոս ամե-
նայն Հայոց, ծայրագոյն Պատրիարք համազգական նա-
խամեծար Եթուոյ Երարատեան Եռաքելական Մայր
Եկեղեցւոյ ԿԵԹՈՒՎ ԵՆԷ ԷՅՄԻԵՄՆԻ:

Մեծայարգ Եղայ Յովհաննու Խտեփաննոսեան Յովնանեանց
Հարազատի Երարատեան Մայր Եթուոյ կաթողիկէ սրբոյ Էջ-
միածնի նուիրեմք ողջոյն հայրական սիրոյ և օրհնութեան:

Ենհրաժեշտն պարտաւորութիւն հոգևորական պաշտաման մերոյ՝
զոր ստանձնեալ եմք ՚ի Հողւոյն սրբոյ ամենաբաւական շնորհաց,
հարկս անհրաժեշտս ՚ի վերայ մեր գնէ՝ արթնամիտն հսկողութեամբ
հոգալ և տնօրինել զհոգևոր պիտոյս Էջքանաղեանս գրոհի՝ յանձ-
նելոյ ՚ի Տեառնէ մերումս հոգևոր Եռաջնորդութեան:

Եհաւասիկ ՚ի սոյն իսկ պարտաւորութենէ արդարեւ ստիպեցաք
ձեռնամուխ լինիլ ՚ի հեղինակութիւն մատենին յորջորջելոյ «Ուղե-
ցոյց Քրիստոնէական վարդապետութեան», զոր վստահացեալ յօ-
ժանդակութիւն Եստուածային շնորհաց՝ շարագրեցաք ՚ի հոգևոր
ուսմունս վերձանելեաց նորա ՚ի դասատուութիւն յԷջգային վարժա-
րանս, և ՚ի մասնաւորի՝ ՚ի պէտս քարոզիչ վարդապետաց մերոց, ոյր
վասն ևս յաճախեցաք ՚ի նմա զվկայութիւնս սուրբ Վարդ և սրբազան
Հայրապետաց ուղղափառ սուրբ Եկեղեցւոյ մերոյ ՚ի նիւթս քարո-
զութեան:

Յուսամբ յԱստուած, թէ ոչ անօգուտ ինչ լինիցի այսօրինակ հեղինակութիւն, ընդ նմին և Ձեր Յարգութեան բարեպաշտական յիշատակ պանծալի հանդիսացի յԱզգի անդ մերում, որ բարեհաճեալ իսկ էք սեպհական և Աստուածաշնորհն արդեամբք Ձերովք 'ի լոյս ընծայել՝ տալով 'ի տպագրութիւն հազար օրինակս, և զայնս ևս ճրիարար բաշխել Ազգային դպրոցաց և չքաւոր Լշկեղեցեաց:

Այս մտադրութիւն Յարգութեան Ձերոյ՝ բարեպաշտ և Ազգասէր կատարելութեանցդ է արդարև ապացոյց, զոր և յայս առիթ բարեպատեհ ունին վայելել Ազգայինս մեր ժողովուրդք. բայց սակայն 'ի մասնաւորի մեծ պարտաւորութիւն է և մեզ՝ յայտնել այսու կոնդակազգոհունակութիւն մեր զԱզնուութենէ Ձերմէ և զշնորհակալութիւն, և բարեմաղթել առ Վ Երնախնամ Տեսչութիւնն Աստուածային վասն բարեբաստիկ երջանկութեան Ձեր ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ և Ազնուափայլ գերդաստանիդ: Ո՛ղջ լերուք պաշտպանեալ 'ի Յիսուս Կրիստոս:

ՄԱՏԹԷՈՍ ԿԱԹՈՒՂՎԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ:

Յամի Փրկչական 1861
և յԱզգական Ո՛ՅԺԱՆ:
Եթ Սեպտեմբերի 'ի սուրբ Լշմիածին:

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ուղղափառ ճշմարտաբարող վարդապետութիւնն՝ ուղեցոյց պարզեցաւ մեզ յերկնաւոր վարդապետէն Յիսուսէ Վրիստոսէ, որպէս զի բարւոյք և անխոտորնակ ընթացիւք մտցուք 'ի լուսաշաւիղ ճանապարհըն՝ որ տանի 'ի կեանս յաւիտենականս, 'ի տեսութիւն Աստուածային երանաւէտ փառաց:

Ուղեցոյցս այս Աստուածապարզ և ցուցանէ մեզ գտանիլ 'ի ճանապարհին ճշմարտութեան, և հեռի մնալ 'ի գնացից խաբէութեան: Օչ այս կրկին ճանապարհս եցոյց մեզ Տէրն մեր Յիսուս Վրիստոս առ 'ի հեռանալ և 'ի զգուշանալ ըստ ամենայնի յայն ճանապարհէն՝ որ տանի 'ի կորուստ, բայց և սիրով ընթանալ ընդ այն շաւիղ՝ որ տանի 'ի կեանս յաւիտենականս. ըսա այնմ՝ «Մտէք ընդ նեղ դուռն. քանզի ընդարձակ է դուռն՝ և համարձակ ճանապարհն՝ որ տանի 'ի կորուստ, և բազումք են՝ որք մտանն ընդ նա: Վանզի անձուկ է դուռնն՝ և նեղ ճանապարհն՝ որ տանի 'ի կեանս, և սակաւք են՝ որք գտանն զնա», (Մատ. Է. 13. 14):

Այս ուղեցոյց մեր ճշմարտութեան կացեալ ընդ նեղ դուռն յաւիտենական կենաց, յորդորէ զմեզ՝ զի մի խոտորեսցուք 'ի ճանապարհէն ճշմարտութեան քրիստոնէական ուղղափառ ընթացից, քարոզելով այսպէս. «Այնպէս ընթացարուք՝ զի հասանիցէք» (Մ. Ար. Թ. 24): Օրինակ առցուք զերանելի Առաքեալն Պողոս, որ զանձն իւր ապացոյց տայր հաւատացեալ ժողովրդոցն Վրիստոսի, անմեկնելի լինելով յուղւոյն կենաց: «Եղբարք՝ ես ոչ համարիմ զանձն իմ թէ հասեալ իցեմ. բայց մի ինչ է՝ զի զառ 'ի յետոյն մոռացեալ է, և 'ի յառաջադէմնն նկրտեալ եմ: Ուշ եղեալ ընթանամ 'ի կէտ կոչմանն Աստուծոյ, 'ի Վրիստոս Յիսուս» (ՓԷ. Գ. 13. 14):

Յուսամ՝ զի ուղղափառ Եկեղեցւոյն Հայոց որդիք, բարեպաշտ և հոգեսէր աղօ մեր սիրելի, լուսաւորեալ անաղօտ Վրիստոսական հաւատոյ լուսով՝ ոչ մոլորիցին երբէք իբրև զտկարամիտս 'ի բանից մոլորեցուցչաց, որպիսի ոմանք էին 'ի ժամանակս սրբազան Առաքելոց, որք համարէին մոլորեցուցիչք և քարոզիչք չարին խարդախութեան. ուստի զգուշացուցանէին սրբազան Առաքեալքըն յայնպիսեաց անտի զաշակերտեալս իւրեանց. «Այլ մարդք չարք և կախարդք յառաջ եկեսցեն 'ի չար անդր. մոլորեալք՝ և մոլորեցուցանիցեն: Այլ դու հաստատուն կաց յոր ուսարգ, և հաւատարիմ եղեր. գիտես ուստի ուսար. զի 'ի մանկութենէ զՎփրս սուրբս գիտես, որ կարող են իմաստուն առնել զքեզ 'ի փրկութիւն, 'ի ձեռն հաւատոցն՝ որ 'ի Վրիստոս Յիսուս» (Է. ՏԷ. Գ. 13—15): «Օայս գրեցի ձեզ, զի մի՛ ոք զձեզ մոլորեցուցանիցէ:

Թ

Եւ դուք օծութիւնն՝ զոր ընկալարուք 'ի նմանէ, բնակեցէ 'ի ձեզ» (Մ. Յովհ. Է. 26): Եւս շնորհիւ սրբոյ Հոգւոյն զօրացեալ ուղղափառ հաւատով, հաստատուն յուսով և կատարեալ սիրով, անմեկնելի լինելով յուղղափառութենէ սուրբ Եկեղեցւոյն մերոյ, անխաբ 'ի ստապատիր գայթակղեցուցիչ բանից, Եստուածասէր և բարեպաշտ ազգիս լրութիւնն, գիտէ ընթանալ միշտ ընդ հոգևոր ճանապարհն ճշմարտութեան յաւիտենական կենաց երանութեան. որով արժանի իսկ լինին լսել 'ի կենարարէն մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ «Եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեզ զարքայութիւնն 'ի սկրզբանէ աշխարհի», (Մատ. Է. 34): Արու՛մ և ես յաւէտ ցանկացեալ սրտի մտօք՝ մնամ աղօթարար վասն բարեմասնութեան սիրելի ազգիս Հայոց:

ՄԱՏԲԷՈՍ ԿԱՔՈՒՂԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ:

Այս ուղեցոյց մեր ճշմարտութեան կացեալ ընդ նեւ դուռն յաւիտենական կենաց, յորդորէ զմեզ՝ զի մի՛ խոտորեցուք 'ի ճանապարհէն ճշմարտութեան քրիստոնէական ուղղափառ ընթացից, քարոզելով այսպէս. «Ա՛յնպէս ընթացարուք՝ զի հասանիցէք», (ձ. Ա՞ր. Ը. 24): Օրինակ առցուք զկրանկի Առաքեալն Պօղոս, որ զանձն իւր ապացոյց տայր հաւատացեալ ժողովրդոցն Վրիստոսի, անմեկնելի լինելով յուղւոյն կենաց: «Ա՛յլարք՝ ես ոչ համարիմ զանձն իմ թէ հասեալ իցիմ. բայց մի ինչ է՝ զի զառ 'ի յետոյն մոռացեալ է, և 'ի յառաջադէմն նկրտեալ եմ: Աւշ եղեալ ընթանամ 'ի կէտ կոչմանն Աստուծոյ, 'ի Վրիստոս Յիսուս», (Փեւ. Գ. 13. 14):

Յուսամ՝ զի ուղղափառ Ազեղեցւոյն Հայոց որդիք, բարեպաշտ և հոգեսէր ազգ մեր սիրելի, լուսաւորեալ անաղօտ Վրիստոսական հաւատոյ լուսով՝ ոչ մոլորիցին երբէք իբրև զտկարամիտս 'ի բանից մոլորեցուցչաց, որպիսի ոմանք էին 'ի ժամանակս սրբազան Առաքելոց, որք համարէին մոլորեցուցիչք և քարոզիչք չարին խարդախութեան. ուստի զգուշացուցանէին սրբազան Առաքեալքն յայնպիսեաց անտի զաշակիրտեալս իւրեանց. «Այլ մարդք չարք և կախարդք յառաջ եկեացն 'ի չար անգրմոլորեալք՝ և մոլորեցուցանիցն: Այլ դու հաստատուն կաց յոր ուսարդ, և հաւատարիմ եղեր. զիտես ուստի ուսար. զի 'ի մանկութենէ զՎիրս սուրբս զիտես, որ կարող են իմաստուն առնել զքեզ 'ի փրկութիւն, 'ի ձեռն հաւատոցն՝ որ 'ի Վրիստոս Յիսուս», (Բ. Տե՛. Գ. 13—15): «Օւայս գրեցի ձեզ, զի մի՛ գթ զձեզ մոլորեցուցանիցէ»

Թ

Այս դուք օծութիւնն՝ զոր ընկալարուք 'ի նմանէ, բնակեցէ 'ի ձեզ,, (Մ. Յովհ. Բ. 26): Այսպէս շնորհիւ սրբոյ Հոգւոյն զօրացեալ ուղղափառ հաւատով, հաստատուն յուսով և կատարեալ սիրով, անմեկնելի լինելով յուղղափառութենէ սուրբ Աշխարհացոյն մերոյ, անխաբ 'ի ստապատիր գայթակղեցուցիչ բանից, Աստուածասէր և բարեպաշտ ազգիս լրութիւնն, գիտէ ընթանալ միշտ ընդ հոգևոր ճանապարհն ճշմարտութեան յաւիտենական կենաց երանութեան. որով արժանի իսկ լինին լսել 'ի կենարարէն մերմէ Յիսուսէ Վրիստոսէ "Այսպէս օրհնելովք Հօր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեզ զարքայութիւնն 'ի սկզբանէ աշխարհի,, (Մատ. Է. 34): Արու՛մ և ես յաւէտ ցանկացեալ սրտի մտք՝ մնամ աղօթարար վասն բարեմասնութեան սիրելի ազգիս Հայոց:

ՄԱՅՔԻՆՍ ԿԱԲՈՒՂԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅ ԿԱՅՅՈՒՆ

«Մաէք ընդ նեղ գուռն. քանզի ընդարձակ է գուռն, և համարձակ ճանապարհն՝ որ ասնի՛ ՚ի կորուստ, և բազումք են՝ որք մտանն ընդ նա: Վանզի արձակ է գուռն, և նեղ ճանապարհն՝ որ ասնի՛ ՚ի կեանս, և սակաւք են՝ որք դտանն զնա »:

Մատ. Է. 13-14:

«Ունիմք այսուհետև եղբարք համարձակութիւն ՚ի մուտս սրբութեանցն արեամբն (Յեսուսի. որ նորոգեաց մեզ ճանապարհ նորոգ և կենդանի ՚ի ձեռն վարդաւորին, այսինքն է՝ մարմնոյն իւրոյ »:

Եփե. Դ. 19-20:

ՈՒՂԵՑՈՅՑ

ՊՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ

ՈՒՂՂԱՓԱՌ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԴԵՍ Ե՛

Ը. Քրիստոնէական Արդապետութիւն՝ ասելով,
զե՛նչ պարտիմք իմանալ:

Պ. Քրիստոնէական Արդապետութեամբ ուսանիմք
և իմանամք զՏոգևոր խորհուրդս Աւետարանական Ճշմար-
տութեան և զՔրիստոսապարզ և փրկաւէտ շնորհս ներ-
գործեալս ՚ի մեզ: Եւ այս Քրիստոնէական Ճշմարիտ
Արդապետութիւն՝ անուանի իմաստ-նէն հոգևոր և
էրջնայն. քանզի զօրութիւն նորա գերազանցեալ է քան
զամենայն միտս մարդկայինս, որպէս յայտ առնէ Ս. Առա-
քեալն Պօղոս՝ յասնին «Չիմաստութիւն խօսիմք ընդ
կատարեալս, զիմաստութիւն ոչ զաշխարհիս այսորիկ, և
ոչ զիշխանաց աշխարհիս այսորիկ զխափանելեացս. այլ խօ-
սիմք զԱստուծոյ իմաստութիւնն ծածուկ խորհրդով,
զոր յառաջ քան զլաւիտեանս սահմանեաց Աստուած ՚ի
փառս մեր», (Կորն. Է. 6. 7):

Եթէ որ կամի զայս ճշմարիտ և զերկնային իմաստութեան զսքանչելի զօրութիւնն տեսանել և 'ի միտ առնուլ տեսցէ 'ի Պործս Առաքելոց: Օ, ի հեռացեալքն յերկնային իմաստութենէն՝ ատեանն շրէից՝ կարի յիմարեցան և ամիրերան եղեն՝ 'ի տեսանելն և 'ի լսելն զգորութիւնս երկնային հոգևոր իմաստութեանն՝ զոր քարոզէին և վարդապետէին հրանելի աշակերտքն Քրիստոսի. ըստ այնմ, «Յարեան ոմանք 'ի ժողովրդենէն, որ կոչէր Լիբեացւոց՝ և Վիւրենացւոց՝ և Միքսանդրացւոց՝ և որ 'ի Վիւրիկեցւոց՝ և յԱսիայ, վիճել ընդ Ստեփաննոսի. և ոչ կարէին զգէմ ունել իմաստութեանն և զհոգւոյն, որով խօսէր» (Ք. 9—10): շայեցեալ 'ի համարձակութիւնն Պետրոսի և Յովհաննու, և 'ի վերայ հասեալ՝ թէ արք տգէտք և առանց դպրութեան են, զարմանային... և ոչ ինչ կարէին տալ պատասխանի »: (Ա. Գ. 13. 14):

Այս ձիր երկնային 'ի բուն իսկ յԱստուածային յԱռբերէն երկնային իմաստութեան 'ի Յիսուսէ Քրիստոսէ շնորհեցաւ Առաքելոցն դասուց. ըստ այնմ. «Այս տաց ձեզ բերան և իմաստութիւն, որում ոչ կարիցեն կալ հսկառակ՝ կամ տալ պատասխանի ամենայն հակառակորդքն » (Պ. 1. 15):

Օչայս աստուածային իմաստութիւն ճանաչելով և գովարանելով իմաստնացեալն յԱստուծոյ Սողոմոն՝ գրէ. «Աստուած հարց՝ և տէր ողորմութեան. դու ես՝ որ արարէր զամենայն բանիւ քով, և իմաստութեամբ քով կազմեցեր զմարդն. զի տիրեսցէ արարածոց՝ 'ի քէն եղկոց... տուր ինձ զքոյոց աթոռոց զդարանակալ իմաստութիւնդ. և մի խոտան առնեմ զիս 'ի քոց ծառայից... Օ, ի թէպէտ և իցէ որ կատարեալ յորդիս մարդկան, և առ 'ի քէն իմաստութիւնդ հեռի իցէ 'ի նմանէ, յոչինչ համարեսցի», (Իմաստ. 1. 1—6): Օսոյն ևս Վաւիթ խնդրէր «Օտար

ուայ քոյ եմ ես, իմաստուն արա՛ զլիս, և ծաննայց զվկայու-
թիւնս քոյ,» (Սաղմ. 67. 11):

Հ. Լսյս երկնածիր և ճշմարիտ իմաստութեան Լստուծոյ
արժանաւոր և ընդունակ հանդիսացեալքն՝ դրպիսի բարե-
մասնութիւնս և երջանկութիւնս հոգւոյ, և դրպիսի ու-
շիմութիւնս և զգօնութիւնս մտաց արդիւնաւորին:

Պ. ‘Նախ՝ Լստուածային գերագոյն շնորհաց լուսոյն
հաղորդեալ գտանին. որով մերժի իսպառ հոգեկորոյս խա-
ւարն անհաւատութեան: Արկրորդ՝ կարողանան բացայայտ
տեսանել և ծանօթանալ Լստուածային մարդասիրական
գերաւքանչ խորհրդոց, և սրտի մտօք հնազանդիլ անմո-
լար խորհրդով Լստուածադիր օրինաց և պատուիրանաց,
զոր ցուցանեն սուրբ Պփրք և վարդապետք ճշմարտու-
թեան: Արորորդ՝ քաջալերին անխտոր ընթանալ ՚ի լու-
սաշաւիղ և յերկնաչու ճանապարհս երանաւէտ առաքի-
նութեան: Լսյս զայս ամենայն հաստատեն անժխտելի վը-
կայութիւնքս:

“Լսյս լսյս յաշխարհ եկի. զի ամենայն որ հաւատայ յիս, ՚ի խաւարի
մի մեացէ» (Յ. 15. Է. 12):

— “Սի՛ դք զձեզ խաբեսցէ բանիւք անուուովք. զի վասն այսօրիկ իոկ
զայ բարկութիւն Լստուծոյ ՚ի վերայ որդւոցն անհաւանութեան: Սի՛
այսուհետեւ լինիք բաժանսրդք նոցա. զի թէպէտ և երբեմն եկք խա-
ւար, արդ լսյս էք ՚ի Տէր. իբրև գորդիս լուսոյ գնացէք, զի պառուղ լու-
սոյ ամենայն բարութեամբ է և արգարութեամբ և ճշմարտութեամբ»
(Լքի. Է. 8—9):

— “Ճշմարտութիւն հաւատոյ լսյս է աչաց մտացն շարժմանց՝ խոր-
հրդոցն յիշատակաց, զգեցեալ զլսյսն դիտութեան և իմաստութեան
շնորհաց սուրբ Հոգւոյն. որ զառաջնորդական զմիտսն լուսաւորէ, և
զբովք սրբովք յանդիման կացուցանէ զաներեւոյթոն, իբրև ՚ի տեսիլ
աչաց արեգականն լսյս» (Պ. 1. սոս. Յանտի. 1. 1):

— “Իմաստութիւն երկնային իջեալ ՚ի վերուտ, ժողովեալ զընտ-
րեալն ՚ի սկզբանէ՝ զյիմարս աշխարհի, և լքեր լուսով քով իմաստու-
թեան, հալածել սղբօք զխաւարն անդիտութեան ՚ի մէնջ» (Ը. 1. 5
Լստութեաց):

— “Լսյսօր խաւարաւ պատրանաց աշխարհի ընկուզեալքս՝ ընկա-

լաք զլայն իմանալի պայծառացոյցի Հոգւոց՝ և առաջնորդ յերկիրն կենդանեաց» (Մովս. Դ Երբոյն Բալտարեան օտարք և օգոյն):

— Իմաստութիւնն վերին տոյ ստացողաց իւրոց լինել բարեխոհ՝ ի միտս, բարեկերթ՝ ի խօսակցութիւնս, բարեգործ յընթացս» (Ստեփ. Դ ԺԳ. Լուի. Պրլ.):

— «Իմաստութիւն և օր Յիսուս, անք ինն իմաստութիւն՝ գրարիս խորհիլ, և խօսիլ, և գործել առաջի քոյ յամենայն ժամ. ի շար խորհրդոց՝ ի բանից և ի գործոց փրկեն զեա» (Երեւ. Ը Լուր. Դ հասարօն):

ԴԼԱ Բ.

Հ. Օայս շնորհ Մատուածային իմաստութեան՝ մրպիսի առթիւ և միջնորդութեամբ կարեմք ընդունել արժանաւորապէս ի հոգիս մեր:

Պ. Մախ՝ կարևորագոյն է միշտ ողջամիտ հաւատով անկերբայ յուսով և կատարեալ սիրով մերձաւոր գտանիլ ի մշտարուղիս աղբիւրն իմաստութեան և շնորհաց ի Յիսուս Վրիստոս, չհեռանալ ի նմանէ բնաւ անհաւատութեամբ և պէսպէս հոգեկորոյս մոլութեամբ¹: Եւ երկրորդ՝ հարկ է անշուշտ աներկմիտ հաւատով յաղօթս մեր յատկապէս խնդրուածս առնել, առ ի արժանանալ և հաղորդիլ ճշմարիտ և հոգեշահ իմաստութեան Փրկչին մերոյ Յիսուսի Վրիստոսի: Օայս պատասխանի մեր բացատրեն հետեւեալ վկայութիւնքս²:

¹ Ի վերջնում աւուր մեծի տօնին, կայր Յիսուս՝ աղաղակէր և ասէր. «Եթէ ոք ծարաւի իցէ, եկեացէ առիս՝ և արբցէ» (Յովհ. Դ. 37):

— Ե՛հաւասիկ Մատուած իմ՝ Փրկիչ իմ՝ Տէր, և յուսացեալ եղէց ի նա... Եւ ք զժուր ուրախութեան յաղբերացն փրկութեան: Եւ եւ զեցի Մատուած քո ընդ քեզ յամենայն ժամ, և լցցի ըստ ցանկութեան անձն քո, և ոսկեղք քո պարարեցին, և եղեցին իբրև զպարտէզ ջրալէց, և իբրև զաղբիւր՝ ուստի ջուր ո՛չ պակասեցի» (Մատ. ԺԲ. Զ. 3. ԺԷ. 11):

— Ի քին է Տէր աղբիւր կենաց, և լուսով երեսաց քոց աեանեմք զայս (Սուգ, վ. 10):

— “Աղբիւր է Աստուած ամենայն բարեաց. և տրուցանէ զհաւատացեալս իւրաքանչիւր բարւոյ ցանկութեամբ սուրբ շնորհսք (Յոթապատում հատ Ժ):

² Ապա թէ որ 'ի ձէնջ իցէ նուազեալ յիմաստութենէ՝ ինդրեցէ յԱստուծոյ, որ տայն ամենայնի առատապէս և ոչ նախատէ, և տացի նմա: Իւայց ինդրեցէ հաւատովք՝ և մի երկմտեցէ. զի որ երկմտն է՝ նման է հոգեակոծեալ և տատանեալ այեաց ծափու: Մի ակնկալցի մարգն այն առնուլ ինչ յԱստուծոյ (Յովովք. Կ. 6—7):

— Իմաստութիւն աստանոր նչ զմարմնականս առէ և զնշաւարս, որ բազմաքանդակն է և մանուածոյն և լին խարեութեամբ: Այլ զհոգեւորականն և զերկնաւորն, որ 'ի յիմարութենէ անտի ծնանի և յամօթ տանէ զիմաստունսն (Սուգ: Ը Լորհ: 'ի ԺԿ. Յովովքու հատ Է):

Հ. Այսու հրաշալի և ճշմարիտ իմաստութեամբ հրահանգեալք և լուսաւորեալք՝ իւ տարբերին և զանազանին 'ի հեռացելոց յերկնածիր իմաստութեանն շնորհաց:

Պ. ‘Նախ՝ այնու, զի անմոլար հետեւին սուրբ Վրոց և սուրբ Հարց ուղղափառ վարդապետաց, նա մանաւանդ ուղիղ վերծանեալ զԱւետարանական և զԱռաքելական հոգեկեցոյց բանս՝ անխոտոր և անմոլար քարոզեն զնոյնս ուղիղ վարդապետութեամբ 'ի հոգեւոր մխիթարութիւն ճշմարիտ հաւատացելոց՝: Արկրորդ՝ այնու, զի Աստուածային իմաստութեանն հաղորդեալք գտանին միշտ յԱստուածպաշտութիւնն՝ հաւատարմարար ծառայել բարեբար կամացն Աստուծոյ, երկիւղածութեամբ հնազանդիլ հրամանաց նորին ինքնարուն բարութեանն՝:

¹ “Մխիթարեացին սիրտք նոցա՝ տեղեկացեալք սիրով, և յամենայն մեծութիւն լրութեան իմաստութեան՝ 'ի զիտութիւն խորհրդոցն Աստուծոյ Հոր 'ի Վրիտառս (Յետու, յորում ամենայն զանկք իմաստութեան և զիտութեան ծածկեալ կան (Սուգ. Է. 2. 3):

— “Փութառլիբ ընտիր կացուցանել զանձն քո առաջի Աստուծոյ, մշակ առանց ամօթոյ. ուղիղ համառօտել զբանն ճշմարտութեան: Այլ 'ի պղծոց և 'ի սնտախ խօսից մերժեալիբ, զի առաւել յառաջ զպլցեն յամբարշտութիւնս. և բանք նոցա իբրև զքաղցիկ ճարակ

գրանեն. որոյ սակի են շխմնսս և Փիղեատս, որք վերկեցան 'ի ճըշմարտութենէ (Ք. Տէ՛՛. Է. 15—17):

՝ Իսկ իմաստութիւն ուստի գտաւ, և զե՛նչ իցէ տեղի հանճարոյ...: Եւ Տէ՛ք զիւրաւ ընծայեցոյց զճանապարհ նորս...: Եւ ստէ ցմարդ. տհա աստուած պաշտութիւն է իմաստութիւն, և մեկնել 'ի շարեաց' է հանճար (Յօթ. Էջ. 20. 23. 28):

— Եկեղըն զգօնութեան երկիւղ Տեառն, իմաստութիւն բարի ամենեկուն՝ որ առնեն զնա, և օրհնութիւն նորս մեայ յաւիտեանս յաւիտենից (Սօդ՛. 6ձ. 8):

— “Եկեղըն իմաստութեան երկիւղ Տեառն. հանճար բարի ամենեկուն՝ որ առնեն զնա: Պաշտօն բարի առ Աստուած՝ սկիզբն զգօնութեան. զիմաստութիւն և զխրատ անբարիչաք անդոսնեն” (Արտի. Խ. 7):

— “Եւ ասն զի այս իմաստութիւն՝ մայր ունի զերկիւղն Աստուծոյ. և որդիս ծնանի զամենայն առաքինութիւնս” (Սօդ՛. Ըձ. Գ. Ի Սի. Եսիօթայ տաւ Է):

ԴԼԱ Գ.

Ն. Նամոզեցաք՝ եթէ առանց ընդունելոյ մեր և ստանալոյ զվերնաձիր շնորհս ճշմարիտ իմաստութեանն, արդարև ոչ կարողանամք ուղիղ և անշփոթ ուսանիլ և ուսուցանել զուղղափառ վարդապետութիւնս քրիստոնէական ճշմարտութեան. բայց խնդրեմք առ 'ի քաջ վերահասու լինել՝ եթէ զե՛նչ պարունակէ յինքեան անունս Վրբիփոնէայ, և երբ հաւատացեալքն անուանեցան Վրբիփոնէայ:

Պ. Անունս Վրբիփոնէայ սեպհականեալ և պարփակեալ ունի յինքեան զգօրութիւն պանչիլահրաշ անուան Վրիստոսի Փրկչին մերոյ. քանզի փրկարար խորհուրդն մկրտութեան ներգործէ 'ի հոգիս հաւատացելոց զնմանակցութիւն Վրիստոսի՝ իբրև հաստատուն կնիք շնորհաց

նորա, որ տպեալ է 'ի հաւատացեալս. վասն որոյ ուղղա-
փառ հաւատացեալք 'ի Վրիստոս Յիսուս՝ անուանին
Վրէնափոփեայ, զի են Վրէնափոփապետեայ կամ Վրէնափոփ-
աբոյճ՝: Սովաւ արիացեալ գտան սուրբք ամենայն, և քա-
ջամարտիկ հանդիսացան յասպարիզի նահատակութեան
երանելի վկայք Վրիստոսի՝ սուրբ Մարտիրոսք, որք հա-
մարձակ և անվեհեր խոստովանէին զանունս Վրիստոսնայ,
այս է Վրիստոսի ճշմարիտ հաւատով, երանաւետ փա-
ռաց նորա հաղորդեալ յուսով և սիրով և զօրութեամբ
հոգևոր զինուց զինուորեալ՝ Վրէնափոփեայ եմք: Այլ թէ
երբ և կամ ո՞ր անուանեցան հաւատացեալք՝ Վրէնափո-
փեայ, ահա՛ գրեալ է 'ի Գործս Առաքելոց: Օյ յաւուրս
սուրբ Առաքելոցն, 'ի ժողովն բազմութեան հաւատացիլոց
սուրբ Աստուծոյն ազդեցութեամբ բարձրացաւ այս բարձրա-
հաշակ անունս Վրէնափոփեայ 'ի վերայ ուղղափառ հաւա-
ացելոց՝ որ նախ անուանէին սուրբք (Սուրբ. Թ. 7: Թ. 1:
Արք. Թ. 2), և եղբարք (Գործ. ԺԷ. 32), մերթ ևս՝ աշա-
կերպեալք (Գործ. ԺԿ. 21):

¹ Արք միանգամ 'ի Վրիստոս մկրտեցարուք, զՎրիստոս զգեցեալ
էք. չէք խախր, ոչ չէք էի, և ոչ հեթանոսի. ոչ ծառայի, և ոչ ազատի.
ոչ արուի, և ոչ իզի. զի ամենեքին գուք մի էք 'ի Վրիստոս Յիսուս,,
(Գործ. Թ. 23):

— Օյ թէպէտ և մարմնով հեռի եմ, այլ հոգևով ընդ ձեզ եմ.
Ինչո՞ւմ՝ իբրև տեսնեմ զկարգն ձեր, և զհաստատութիւն հաւատացն
ձերոց, որ 'ի Վրիստոս Յիսուս: Արք՝ որպէս ընկալարուք զՎրիստոս
Յիսուս զՏէր, նովին գնասիք, արմատացեալք և շնեալք 'ի նա, և
հաստատեալք 'ի հաւատս, որպէս ուսարուքն՝ առաւելեալք 'ի նմին
գոհութեամբ,, (Աղոթ. Թ. 5-7):

— “Աղջոյն տալէք միմեանց 'ի համբոյր սրբութեան. խաղաղութիւն
ընդ ձեզ ամենեին, որ էք 'ի Վրիստոս Յիսուս. ամէն,, (Թ. Պետր.
Թ. 14):

Օյ այս նորապիսի անուն՝ մարգարէական հոգևովն ծա-
նեաւ մարգարէն Ասայի, աւետեաց ազգի մարդկան յասին

— «Եւ անոցն ամենայն հեթանոսք զարդարութիւն քո, և թա-
զաւորք զփառս քո. և կոչեսցի քեզ անուն նոր, զոր Տէր անուանեսցէ»,
(Եւր. 1: 2):

— «Զեմ արժանի յիշել զանուն քո օրհնեալ, զի վնասակար եմ
բարեգործիդ՝ մահու հարուածոց: Եւ կնիքն. առ շնորհն. առ փլուսն.
առ պարգեն. առ ականդն. առ ձիրն առ անունն» (Վար. 3):

² Եւ եղև նոցա զամն ողջոյն ժողովել յԵրկեղեցին, և ստուցանել
ժողովուրդ բաղում, և անուանել նախ յԱնտիոք զաշակերտեալսն՝
քրիստոնեայս» (Վար. 3: 28):

— «Մի գը՛ի ձէնջ չարչարեսցի իբրև զսպանօղ, կամ իբրև զգող,
կամ իբրև զչարագործ, կամ իբրև զօտարատեսուչ: Եւ պա թէ իբրև
զքրիստոնեայ, մի՛ ամաչեսցէ. այլ փառաւոր առնիցէ զԱստուած ա-
նուամբս այսօրիկ» (Խ Պեբ. Բ. 15—16):

— «Որ զՎրիստոսի հաւատոցն անուն կրէ յանձին, որ երկրպա-
գելին է և պատուոյ և պարծանաց արժանաւոր, և ապա վասն անուանն
Վրիստոսի չարչարիցի, մի՛ ամաչեսցէ, այլ առաւել իմն բերկրեսցի.
զի երանութեանն արժանաւորի: Վրանզի ո՞ր թագ թագաւորական,
կամ ո՞ր ծիրանի և մատանի այնպէս շքեղ երեւցուցանէ զմարդ ՚ի մէջ
մարդկան, որպէս չարչարանքն՝ որ վասն անուանն Վրիստոսի, զմար-
դիկ ՚ի մէջ հրեշտակաց և ամենայն գերաշխարհիկ զինուորութեանց»
(Ուրբ. Ը Կրհ. ՚ի Սեհ. Խ Պեբ. Բ. 17):

Ն. Օրհնէջ նշան պարծանաց և զօրութեանց ունի
քրիստոնեայն:

Պ. Երկրպագելի քառաթեւեան նշանն Տէրունական
խաչին՝ յաւերժական փառք և պարծանք է քրիստոնէի,
նա և անպատմելի և ամենայաղթ զօրութիւն իսկ է ընդ-
դէմ սատանայի՝ հոգւոց մերոց հակառակամարտին. վասն
որոյ ՚ի խաչակնքերն մեր յերեսս՝ զայս ամենայն խոստովա-
նիմք: Եւ հաստատի այս ամենայն վկայութեամբքս այ-
սոքիւք:

— «Եւ ինչ քաւ լիցի պարծիլ, բայց միայն ՚ի խաչն Տեառն մերոյ
Յիսուսի Վրիստոսի» (Վար. Է. 14):

— «Օր ծառ խաչին կորուսելոցն յիմարութիւն է. այլ փրկելոցս
մեզ՝ զօրութիւն Աստուծոյ» (Խ Սրբ. Խ. 18):

— «Երկայք ժողովուրդք Վրիստոսեան երկրպագեսցուք Աստուա-
ծային սուրբ նշանիս, բեւեալք ընդ նմին ՚ի սմա, և ընդ նմին թա-
գաւորեալք»:

— «Անյաղթելի նշան, անպատմելի զորութեան ընդունարան, սովորաբար քառաթև, 'ի յահարկութիւն ապստամբիցն երևեցար, որք 'ի քէն ահիւ սարսեալ գողան, և անդնդասոյց կորնչին» (Շար. 'ի Կոր. Երբ. Խաչին):

— «Այլ 'ի գրոշմէ խաչի քոյոյ նշանիդ, զոր Աստուածային արեամբդ քո ներկեալ նորոգեցեր, և 'ի նոյն շնորհ որդեգրութեան զմեզ մկրտեցեր, և 'ի փառս պատկերի քոյ նկարեալ յօրինեցեր, այսու պարզեօք Աստուածականօք՝ ամաչեսցէ սատանայ. քակտեսցին մեքենայքն. բարձցին որոգայթքն. պարտեսցին մարտուցեալքն. պակասեսցին զէնքքն սայրասուրբ. մերժեսցի մէզն. փարատեսցի խաւարն. մեկնեսցի մառախուղն» (Նոր. 'ի Լուս. 25):

ԴԼԱ Դ.

Ճ. Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս հրամայէ Աստուածային անժխտելի աւետարանական բանիւ իւրով, զի քրիստոնեայք սեպհականեալ ունիցին զբարձր աստիճան կատարելութեան. «Աղերուք դուք կատարեալք, որպէս և ձայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ է (Մատ. Ե. 48): Արդ տարակուսեալ վարանիմք, եթէ զեմրդ հնար է և կարելի մեզ քրիստոնէիցս ունիլ զնմանակցութիւն և կամ հաղորակցիլ ձօր Աստուծոյ կատարելութեանն. վասն զի ուսեալ եմք 'ի հոգեշունչ վարդապետութենէն սրբոյ ձօրն մերոյ Պրիզորի Լուսաւորչի, թէ «Աստարեալ է ձայր՝ անձամբ և զօրութեամբ, գիտութեամբ և իմաստութեամբ, արարչութեամբ և բարեբարութեամբ. և զամենայն իւր անձին իսկութեամբն ունի», (Յաճախ. հատ. 5): Խնդրեմք զուժովն տարակուսանաց մերոց:

Պ. Արժան է իմաստասիրել ըստ սրբոյն Վիոնէսիոսի Աստուածաբանութեան, զի Աստուած է՝ ինքնաբուն՝ անփոփոխ և գերազանց կատարելութիւն և բարութիւն՝,

իսկ մեք բարոյականապէս կարողանամք ստանալ կատարելութիւնս սրբութեան վարուց և Մատուածաճաճոյ առաքինութեանց. որով Մատուածային անհուն և յաւիտեանական կատարելութեանն հաղորդակցեալ, և զնմանութիւն նորին առաքինական գործովք յանձինս մեր ցուցեալ, ոչ միայն փառաւորիմք ՚ի հոգի, այլ և երանաւես հանգրծեալ փառացն յաւիտենական և անվախճան կենդանութեանն ինիմք ժառանգորդք¹:

¹ Մի խորիք եզրաք իմ սիրելիք, զե ամենայն աւուրք բարիք և ամենայն պարզեք կատարեալք ՚ի վերուստ են իջեալ առ ՚ի շօրէն լուսոյ, յորում շէք փոփոխումն և կամ շըջեց սուսեր» (Յալ. Թ. 17-17):

— «Մանկեքեան որպէս զձորձս մաշեցին. որպէս վերարկուս փոխեցես զնոսա և փոխեցին: Բայց դու նոյն իսկ ես, և ամք քո ոչ անցանեն» (Սալ. Գ. 27. 28: Եբ. Թ. 11):

— «Որ տկարութիւն զնէ Մատուածութեանն զօրութեան, արտաքոյ ճշմարտութեան հաւատոց է: Չի ասեն, երբեմն կարող, և երբեմն ոչ: Անմիտք. եթէ Մատուած տկարանայ. ով է որ զօրացուցանէ զնա: Մի բաց լինիցին չար վարդապետութեանն և չար ուսմունքն. զի Մատուած կարող է և կատարեալ. ոչ երբեք նուազն ՚ի կատարելութենէն և ՚ի զօրութենէն. այլ զամենեսեան ընու և զօրացուցանէ, և ինքն յուսմքէ ոչ ընու և ոչ զօրանայ» (Յաճախ. Գառ. ԻԲ):

— «Վիճակ արժան է թէ կատարելութիւնն երկակի ասի, զի Մատուած, ըստ այլ իմն եղանակի սենի զկատարելութիւնն, և մարդ ՚ի ձեռն ասացելոցս այլովք լինի կատարեալ. քանզի Մծ ասի կատարեալ ոչ միայն ըստ ինքնակատար գոյոյն և բոլորովն միասեսակապէս կատարեալ անթերի գոլով ՚ի պակասութենէ, այլ և ըստ այնմ՝ զի կատարեալ վերաստեղծեաց զերկին և զերկիր, զեմանալիս և զզգալիս, և ՚ի կատարելութենէ իւրեւ շնորհաց միշտ ՚ի յեղեալքս ծաւալէ» (Յով. Ժորժորեցի ՚ի ՍԵԳ. ՍԳԳ):

— «(Մատուած) յիւրում էութեան բնութեանն և բարձրութեանն՝ յորում էր և է, մշտնջենաւոր ՚ի նմին կայ և մնայ անփոփոխելի: Ոչ յառաջագոյն նուստա գոլով՝ և յերկարութենէ ժամանակացն աճեցեալ յիշխանութեանն՝ յապաղանօք եկն ՚ի լրումն. և ոչ դարձեալ յերկարաձգեալ յայտոսիկ փոփոխի և խոնարհի ՚ի նուստութիւն. որպէս մերս բնութիւն յար ՚ի շարժման կայ և ՚ի փոփոխման» (Սորգ. Ը Նորհ. ՚ի ՍԵԳ. Յալ. Գ):

² Եւ ՚ի վերայ նոցա ես սուրբ աւանիմ՝ զանձն իմ, զի եղիցին և նպքս

որեւալք ճշմարտութեամբ: Այլ ոչ վասն նոցա միայն ազալեմ՝ այլ
և վասն ամենայն հաւատացելոց բանին նոցա յիս. զի ամենեքին մի
իցին, որպէս գու հայր յիս՝ և ես ՚ի քեզ, զի և նորա ՚ի մեզ իցին... ես
՚ի նոսա, և գու յիս, զի եղիցին կատարեալք ՚ի մի» (Յ. 15. թ. 19. 23):
— «Օչր մէքն քարոզեմք. և խրատեմք զամենայն մարդ ամենայն
հոգևոր իմաստութեամբ. զի կայունցուք զամենայն մարդ կատարեալ
՚ի Վրիստոս (Յեսուս)» (Աղ. Թ. 28):

ԴԼԱ Ե.

Հ. Վանի՞ են հարկաւորագոյն առաքինութիւնք, ու
րով լինի Վրիստոնեայն կատարեալ:

Պ. Երեք են զխաւոր և Աստուածահաճոյ առաքի-
նութիւնք, որով լինիմք կատարեալ քրիստոնեայ. զբոս
պարտ է մեզ ուսանիլ և ուսուցանել, ըստ որում կա-
րևոր են ՚ի փրկութիւն հոգւոյ և ՚ի ժառանգութիւն յա-
ւիտենական կենաց: Առաջինն է հաւատք ողջամիտ և կեն-
դանի, առանց որոյ անհնար է հաճոյ լինիլ ինքնարուն
բարութեան Աստուծոյ: Երկրորդ՝ հաստատուն յոյս առ
Աստուած. և երրորդ՝ կատարեալ սէր առ Աստուած և
առ ընկերս: Ահա այս երեք աստուածաբանական առաքի-
նութիւնք՝ ոչ միայն աստ զմեզ առնեն կատարեալ քրիստո-
նեայս, այլ և ՚ի հանդերձեայն՝ վարձուց, Աստուածային
բրանութեան և յաւիտենական փառացն արժանաւորս
հանդիսացուցանեն:

Ս. Կան զի այս երեքին Աստուածաբանական առաքի-
նութիւնք՝ զերկրպագելի Երրորդութեանն զանուն փա-
ռատրելի նկարագրեն առաջի մտաց մերոց¹:

¹ Իւայց արդ մեան հաւատք. յոյս. սէր. սոքա երեքեան, և մեծ քան
զոտոս սէր է» (Թ. 11. թ. 13):

— “Այլ գիտեմք եթէ Արդին Մատուծոյ եկն, և ետ մեզ միտս. զժանկցուք զճշմարիտն. և եմք 'ի ճշմարտին որդւոյ նորա Հիսուսի Վարիտասոսի. զի նա է ճշմարիտ Մատուած, և կեանք յաւիտենական, (ա՛ Յ. 45. Ե. 20):

— “Օրհնեալ է Մատուած և շտր Տեառն մերոյ Հիսուսի Վարիտասոսի, որ բազում սղորմութեան իբրում ծնաւ զմեզ վերստին 'ի յոյսն կենդանի, 'ի ձեռն յարութեանն Հիսուսի Վարիտասոսի 'ի մեռելոց, յանկզմ և յանարատ և յանթաւամ ժառանգութիւնն՝ որ պահալ է յերկինս ձեզ, (ա. Պետր. ա. 3):

— “Վրանդի գլուխ պատուիրանին՝ սէր է, 'ի սուրբ սրտէ, և 'ի մտաց բարեաց, և յանկեղծաւոր հաւատոց, (ա. Տէմ. ա. 5):

— “Արբորգութեանն փառաարեղի տնուամբն պատուեալս հաւատք՝ ընդ սիրոյն դասեալ և յուսոյ, Օ՛խ թէ և զերիսն հատուածս առանձնաւորականս՝ 'ի մի և 'ի նոյն խորհուրդ գիտեցես, յաւէտ մեծացիս նորք 'ի Մատուած. քանզի՝ թէ հաւատաս 'ի նա, և սիրես. սրով և յուսաս աներևութից պարզեաց նորին, (Վ. Բ. Ժ):

Ն. Օ՛խ՝ զօրութիւնս ներգործէ 'ի հոգիս և 'ի միտս մեր ճշմարտութիւնն քրիստոնէական հաւատոյ, և զի՞նչ կարեւորագոյն ուսուցն տայ մեզ :

Պ. Մախ՝ զի հաւատքն է Մատուածային ճշմարտութեանն լոյս ներգործեալ յանմոլար միտս ճշմարիտ և ուղղափառ Վարիտոնէից՝: Այլ երկրորդ՝ զի ճշմարտութիւն հաւատոյ՝ յուսացեալ իրաց և զօրութեանց՝ Մատուածային բարութեանց՝ շնորհաց և փառաց՝ տայ հաստատութիւն աներկբայելի, և յանդիման կացուցանէ զաներկայ զօրութիւնն և զանբաւ կարողութիւնն Մատուածային անեղ գոյութեանն և երեքանձնեայ մի բնութեանն՝:

¹ “Այս լոյս յաշեարհ եկի. զի ամենայն որ հաւատայ յիս, 'ի խաւարի մի մեացէ, (Յ. 45. ԺԲ. 46):

— “Օ՛խ թէպէտ և երբեմն էիք խաւար, արգ լոյս էք 'ի Տէր. իբրև զորդիս լուսոյ զնացէք. զի պտուղ լուսոյ ամենայն բարութեամբ է՝ և արդարութեամբ՝ և ճշմարտութեամբ, (Ա. Գ. Ե. 8. 9):

— “Ճշմարտութիւն հաւատոյ լոյս է աչաց մտացն շարժմանց. խորհրդոցն յիշատակաց, զգեցեալ զլոյս գիտութեան և իմաստութեան շնորհաց սուրբ շտրոյն. որ զառաջնորդական զմիտան լուսաւորէ, և զմովք արբովք յանդիման կացուցանէ զաներկայթան, իբրև 'ի տեսիլ

աչաց արեգականն լոյս», (Յճա. հառ. Է):

Չ. Օրհնչ են հաւատք, եթէ ոչ՝ յուսացելոց իրաց հաստատութիւն, և յանդիմանութիւն որոց ոչն երևին. զի նովաւ վկայեցան առաջինքն. Հաւատովք իմանամք հաստատեալ զյարիտեանսն բանիւ Աստուծոյ, յաներևութից զերևելիսս եղեալ», (Նքբ. ԺԵ. 1-3):

— «Անմտութիւն է (բոստ ասելոյ Ոսկերեքանին) ՚ի հաւատոյսն ինդրել զտեսութիւն, և ապա հաւատալ. վասն զի հաւատք անտեսիցն է յանդիմանութիւն. իսկ որ նախ տեսանելն կամի, անդէն անկանի ՚ի հաւատոց, ընդ նմին և յարդարութենէ. իբր զի արդարն ՚ի հաւատոց կեայ: Վարձեալ՝ միւս ևս անմտութիւն, զի թողեալ զանխար վկայութիւնն Աստուծոյ՝ յոր հաստատեալ են հաւատք, ինդրէ զբազմասխալ վկայութիւն զգայութեանց և կամ մարդկեղէն մտաց. որով յերկնչն զի մի խաբեցի, նովն խաբի», (Ի ՄԵԻ. Նքբ.):

Հ. Օքրիստոնէական հաւատոյ մերոյ ճշմարտութիւն որով առթիւ կարեմք յայտնել յանձինս մեր. և հիպիսի հայցուածք մեր յԱստուծոյ՝ արդիւնաւորին և կատարին:

Պ. Պարտ է մեզ և հարկ իսկ՝ առաքինական գործովք մերովք զքրիստոնէական կրօնիցս զողջամիտ հաւատոյ ճշմարտութիւնն ցուցանել, որով լինի հաւատք մեր կենդանի և գործունեայ: Այս և սրտի մտօք՝ ջերմեանդն հաւատով հայցուածք մեր՝ կատարին. և լինի ճշմարիտ խոստովանութիւն հաւատոյ մեր՝ առհաւատչեայ հաճելի Աստուածային բարերար կամացն, և զորոյ տրիտուրն ընդունիմք յԱստուածային բարերարութենէն՝:

— «Վազումք ասիցեն ցիս յաւուր յայնմիկ. Տէր Տէր՝ ոչ յանուն քո մարգարէացաք, և յանուն քո դէս հանաք, և յանուն քո զօրութիւնս բազումս արարաք: Այս յայնժամ ասացից ցնոսա՝ եթէ ոչ երբէք զիտէի զձեզ. ՚ի բաց կացէք յինէն ամենեքեան՝ ոյք գործէիք զանօրէնութիւն», (Մաթ. Է. 22. 23):

— «Հաւատք՝ եթէ գործս ոչ սնիցին, մեռեալ են առանձինն... Վաւ հաւատաս՝ զի մի է Աստուած, բարւոյք առնես. և զէք հաւատան՝ և սարսին. կամին զիտել՝ ով մարդ սնոտի, զի հաւատք առանց գործոց դատարկ են... Օորօրինակ մարմին առանց հոգւոյ մեռեալ է; սոյնպէս և հաւատք առանց գործոց մեռեալ են», (Յճ. Թ. 17. 19. 26):

— «Մեծ են հաւատք՝ եղբարք, մեծ և կարևոր՝ և գլուխ ամենայն բարեաց. զի որպէս անհաւատութիւնն չար է քան զամենայն չարիս,

և հեռացուցանէ յԱստուծոյ, և մերձաւոր առնէ զհւաց, այսպէս չէք ինչ մեծագոյն բարի քան զհաւատ և մերձաւոր և սիրելի Աստուծոյ՝ և բարեկամ հրեշտակաց: Եւ արդ՝ քննեսցուք եղբարք, եթէ զե՞նչ է հաւապք՝ և ի՞նչ կատարի, և կամ զե՞նչ անհաւատութիւն՝ և ուստի՞ երեւի: Հաւապք է՝ զամենայն պատուիրանս Այ զմեծամեծս և զփոքունս լի և տնթերի կատարել, կամ՝ ՚ի սիրոյ՝ որ է առաջին և մեծ, կամ յերկիւղէ տանջանաց՝ որ է ծառայական, կամ՝ շահեց վասն՝ որ է վարձուց ակնկալութիւն: Եւ ՚ի սորին յայտարիկ՝ հաւատոց պէտք են՝ և բարձրագոյն հաւատոց, զի մի երկբայեսցի յեմիք ՚ի սոցանէ, և մի թերտան լեցի վարձուցն հատուցման: Ա՛տան զի այլ է արգիտարար սիրով զկամս Հօրն կատարել, և Հայրենեաց ժառանգաւոր դասնել, և այլ է երկիւղել տանջանացն կալ ՚ի ծառայութիւն Տէն՝ և մի զվատնդս անաստութեանն ընդունել իբրև ՚ի Տեսնէ և ՚ի դատաւարէ: որ է և այս ՚ի զովութեան մասին: Եւ այլ է՝ որ վարձուց ակն ունելոյ վասն՝ աշխատի մտերմարար ՚ի պատուիրանս Տեսն, հաւատացեալ պատուիրանի ասողին: Եթէ՛ զք զպատուիրանս իմ՝ պահեսցէ՛ և Հայր իմ՝ սիրեսցէ՛ զնա, և առ նա եկեսցուք՝ և օթեանս առ նա տարացուք: Իսկ որ ոչն սիրէ զնս՝ զքանս իմ՝ ոչ պահէ: Տեսնք զգեղեցիկ կարգ ասորեցելոցն:... Իսկ անհաւատութիւն է՝ չհաւատալ և ոչ մի ինչ պատուիրանացն Աստուծոյ՝ և ոչ կատարել: այլ անհաւատութեամբ զօրէն շամբշտոցն անառակութեամբ վարել զկեանս իւր ՚ի պէսպէս չարիս և յանօրէն բերմունս և յայլանդակ մեզս: ոչ յԱստուծոյ երկընչելով՝ և ոչ ՚ի մարդկանէ ամաչելով, ոչ ակն ունելով տանջանաց՝ և ոչ երկնչելով յանխար գասաստանացն: Եւ զայս անհաւատութիւն ոչ եթէ զայնր հաւատոցն ասեմ՝ որ ՚ի սուրբ երրորդութիւն խոստովանութիւնն է, այլ զայն ասեմ՝ որ զանուն քրիստոսնէի զգեցեալ ունի, և զործ զանհաւատի կատարէ: Եւ արդ՝ արէ ասա՛, որ է արժանահաւատալի: բանքն՝ եթէ արդիւնքն: ոչ ասպքէն արգիւնքն: Օ՛ր բանիւ զԲրիտանոսին կրել զանուն՝ և զործովք զսատանային, չլճարէ ինչ ՚ի հաւատոյ սակս: զի լի և լի է այնպիսին անհաւատութեամբ, (Պօղոս. Ը՛ նորհ. Ի՛ՄԵ՛ն. Յօսօբ. Գառ. Է):

— «Եւ ասէ ցնոսա Յեսուս. հաւատայք՝ եթէ կարող եմ առնել ձեզ զայդ: Եւսն ցնա՝ այ՛ Տէր: Յայնժամ՝ մերձեցաւ յայն նոցա՝ և ասէ. ըստ հաւատոց ձերոց եղիցի՛ ձեզ» (Պօղ. Ի՛. 28. 29):

— «Իսկ զխրախոյ Տէրունի պաշտելի բանին՝ յիշեալ առ սմին, զի ամենայն ինչ հնարաւոր է այնմ՝ որ հաւատայն: Եւ զի և զլավն ընտրականացն բարեմասնութեան Աստուծոյ հոճելիացն՝ զննեալ աստուծոր, զայս պատկեր բանի ընկալաք նախնի գահերեց, առ ՚ի սրբութեանցն մուս սովիմք հանգերձեալ. առանց արդ և ոչ Տէրն փառաց՝

զիւրսն առ մեզ հրաշագործեաց զօրութիւնս, եթէ ոչ նախ՝ լծակից ինչորեաց բարերարութեանն իւրոյ զհաւատան վեր» (Աբբէի. Ժ):

— «Ըստ որում հարցեալ Փրկչին ամենից՝ ցումանս ախտացեալս անասնորեօք, հաւատոյք ստելով՝ առ պոյ, թէ կարող եմ առնել ձեզ զայդ. ոչ պարզեւեաց աչաց նոցա լոյս, եթէ ոչ նախ զհաւատոցն գրաւ ընկալաւ» (Աբբ. Ժն):

ԴԵՍ Օ.

Ն. Օ. Ի՞նչ է առ Աստուած ուղղեալ աներկբայելի հաստատուն յոյսն քրիստոնէից. և զի՞նչ խրատոյս տայ մեզ առ ՚ի ընդունել յԱստուծոյ զբարութիւնս շնորհաց և զամենացանկալի ժառանգութիւնս յաւիտենական փառաց:

Պ. Նաստատուն յոյս քրիստոնէից՝ է ապաւինութիւն առ անփոփոխ և ամենազօր Տէրութիւնն՝ անբաւ և ինքնարուն բարութիւնն ամենակալին Աստուծոյ, և ակնկալութիւն բաղձանաց հոգւոց մերոց և մտաց անտարակուսելի վստահութիւն և հաստատութիւն:

Աներկբայելի յոյս մեր առ Աստուած՝ ջահ իմն է ճառագայթաւէտ, որով անմոլար և անվրէպ զընթացս առաքինութեան կենաց մերոց կատարեմք: Այս յոյս մեր՝ արդարեւ (ըստ Ոսկեբերանին) է աննման և անզին մարգարիտ, յորոյ վայելս արժան է ծախել զտարակուսանս և զվհճերութիւնս սրտից և մտաց մերոց՝ ըստ աւետարանական խրատու Տեառն: Ան է հոգեկան գանձ թագուցեալ յագարակի սրտի մերոյ. սա իսկ է մեզ քրիստոնէիցս՝ Ահա հան ամրութեան հաւատոյ, և հոգեշնորհ սաղաւարտ

փրկութեան և պաշտպանութեան հողոց մերոց յամենայն արձակմանէ նետից ամենաչարին (Լեւիտարայ: 2-ուսկ ապա՝ հաստատուն յոյս մեր առ Աստուած՝ է խարխիս ամբու-
թեան տատանելոց ՚ի ծովու կենցաղոյս, առ ՚ի անգլտանգ հասանիլ ՚ի նաւահանգիստն կենաց յաւիտենական երա-
նութեան՝:

1 «Դիւն անձրեք՝ և խաղացին զեռք, շնչեցին հողմք՝ և բաղեցցին զտունն. և ոչ կործանեցաւ (տունն), քանզի ՚ի վերայ զիմի հաստա-
տեալ էր» (Մատ. Է. 25):

— «Այլ մք զի տունջեան եմք, արթունք եղիցուք և զգեցուք զզբահան հաւատոյ և զբերոյ, և զիցուք զսաղաւարան յուսոյն փրկու-
թեան» (Մատ. Է. 8):

— «Հաստատուն միսթարութիւն ունիցիմք, որք ապաստան եղաք բուն հարկանել զհանգերձեալ յուսոյն. զոր իբրև զխորիս հաստա-
տուն և անշարժ ունիցիմք անկանց մերոց» (Լուք. Է. 18):

— «Օյ յուսով ապրեցաք, այլ յոյս տեսանելի՝ չէ՛ յոյս. զի զոր տեսանէ զք՝ զի՛ ևս յուսայ: Ապա զոր ոչն տեսանեմք՝ յուսամք, համ-
բերութեամբ ակնունիմք: Այնպէս և հոգին ՚ի թիկունս հասանէ սկարութիւնս մերում» (Հուս. Է. 24-26):

— «Ի քեզ յուսացան հարքն մեր, յուսացան ՚ի քեզ՝ և փրկեցեր զնոսա» (Սաղ. Է. 5):

— «Ինձ մերձենալ առ Աստուած բարի է, և զնել առ Տէր զյոյս իմ:

— «Տէր Աստուած զօրութեանց, երանեալ է այր՝ որ յուսայ ՚ի քեզ» (Սաղ. Է. 28. 35. 13):

— «Ի եր յուսացեալ ՚ի Տէր յամենայն սրտէ քումք. և յիմաստու-
թիւն քո մի հպարտանար: (Յամենայն ճանապարհս քո ծանխը զնա՝ զի ուղիղ արասցի զճանապարհս քո. և ոտն քո մի գայթակղեսցի» (Սաղ. Է. 5. 6):

— «Արդ լքաւ՝ մերժեցաւ՝ բարձաւ՝ տրոհեցաւ՝ փախեաւ՝ սրացաւ՝ տեղի ետ կցորդութիւն զուզութեան կենցաղոյս կենդանութեան. և յուսոյդ, որ ՚ի քէն պարզէ՝ մնացական և անջնջական յիշատակարան պահեցաւ» (Սաղ. Է. 5):

Հ. Արդեօք ի՛նչ ի՛նչք մեղանչեմք ընդդէմ Աստուածա-
պարզե երանաւէտ յուսոյն զօրութեան:

Պ. Չարաչար մեղանչումն է՝ հատանել և հեռացու-

ցանկ զլոյս մեր ՂԱտուածային բարեխնամ մարդասիրութենէն և յամենակարող զօրութենէն, և առանց խղճի մտաց հաստատել զնոյն ՚ի մարդ մահկանացու, և ՚ի հարրատութիւնս և ՚ի ստացուածս անցաւոր վայելչութեան՝:

՝ «Իւարի է յուսալ ՚ի Տէր քան յուսալ ՚ի մարդիկ, բարի է յուսալ ՚ի Տէր քան յուսալ յիշխանս»:

— «Մի՛ յուսայք յիշխանս յորդիս մարդկան, զի ոչ գոյ փրկութիւն ՚ի նոսա: Ելցէ հոգի ՚ի նոցանէ և գարձցին անդրէն ՚ի հող, և յոյնմ աւուր կորիցեն ամենայն խորհուրդք նոցա» (Սողմ. 6ձ. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.):

— «Մէջ ոյք իջանն յԱշխարհս վասն օգնականութեան, որք ՚ի հեծեալս և ՚ի կառս յուսացեալ իցեն՝ թէ բազումք են, և բազմութիւն երկարաց յոյժ. և ոչ էին յուսացեալ ՚ի սուրբն Խարայելի, և զՂԱտուած ոչ խնդրեցին» (Ղառայ. 15. 1):

— «Օ՛ր երկու շարիս գործեաց ժողովուրդ իմ. զիս թողին զազբիրս ջրոյ կենդանւոյ. և փորեցին իւրեանց գուրս ծակոտս, որք ոչ կարացին ունել ջուր: Անիծեալ լիցի մարդ՝ որ ազատստան լինիցի ՚ի մարմին բազկի նորա. և ապստամբիցէ ՚ի Տեառնէ սիրտ նորա» (Ղարեմ. 13. 14. 15.):

— «Եւ մի յուսալ յիշխանս, ասէ մարգարէն. զի լուծանելոց են յերկրէս ամբարտաւանեալ իշխանութիւնքն, և շեջանին հպարտ կամքքն: Եւ յուսալ ՂԱտուած, ասէ, որ անմահն է և իշխան մահու և կենաց յաւիտեան» (Էջածախ. 6առ. 16):

— «Եւ արդ՝ առ երկրածին ոք պաղատեցայց այլս մահացու ամենապատիւր, եթէ ընդունայն է աղաղակելն. առ մահկանացո՞ւ բանական, եթէ սուտ իցէ փրկութիւնն առ յուսոյն վստահութիւն. առ մարդ որ եղծական, եթէ ընդ տկարութեան բանին՝ նանիր է և զօրութիւնն. առ իշխանս՝ երկրաւոր գահից, եթէ անցաւոր է ընդ ինքեանս և իւրեանցն բարութիւն» (Ղար. 25):

ԴԵՍ Է:

Ն. Օրինչ է սերն՝ և զինչ գերազանցութիւնս ունի, և զո՞րպիսի կատարելութիւնս առաքինութեան ներգործէ ՚ի մեզ:

Պ. ‘Նախ՝ սէրն ընդհանրապէս է ներքին յօժարութեան ձգտումն առ բարի ինչ կարծեցեալ իրս աշխարհի, եթէ իցէ ձշմարիտ և եթէ առ աչօք ինչ մտախաբ. և այս կոչի սէր աշխարհի՝: Բայց սէրն ՚ի սուրբ սրտէ և յանկեղծաւոր հաւատոց և ՚ի մտաց բարեաց՝ է երրորդ և վերջին մասն Աստուածաբանական առաքինութեան, և է իսկ պարագլուխ և կասարելագործող օրինաց և պատուիրանացն Աստուծոյ գրեւոց ՚ի հին և ՚ի նոր Ատակարանս՝ ևս և հրաշալի սուրբ այս սէր կցորդի նմա և է նմանակից պաշտելի անուանն Աստուծոյ ամենակարողի՝:

Ասան զի ՚ի բաց մերժէ ՚ի սրտից մերոց զպէսպէս մուլութիւնս, և տայ զօրութիւն գանձելոյ ՚ի մեզ զբազմաւտեսակ Աստուածահաճոյ առաքինութիւնս՝:

‘Շնացողք՝ ոչ գիտէք՝ զի սէր աշխարհիս պարբիկ թշնամութիւն է առ Աստուած. զի որ ոք կամեցի սիրել զաշխարհ, թշնամի առնէ զանձն իւր Աստուծոյ» (Յով. Գ. 4):

— ‘Շնացողս՝ աստ թուի ինձ ոչ զմարմնոյ շնութիւնն ասել, այլ ի սիրոյն Աստուծոյ անկանելին»։ Օ՛ր զոր օրինակ՝ կին ելեալ յառնէ՝ և այլում առն լեալ, ՚ի շնութիւն նմա համարեալ է գործն ըստ Տէրունական օրինացն և ոչ յամուսնութիւն. այսպէս և հոգի մկենեալ ՚ի սիրոյն Աստուծոյ՝ և միացեալ ՚ի սէր աշխարհիս, ՚ի շնութիւն նմա համարի այն... Իր սիրէ զաշխարհ, թշնամի առնէ զանձն՝ Աստուծոյ Ար էր վասն՝ ով երանելիդ, ո՞չ ապաքէն աշխարհս այս՝ Աստուծոյ է, և որ ինչ միանգամ աշխարհիս վայելութիւնք. և եթէ սիրեմք՝ դարարածս Աստուծոյ սիրեմք՝ և ոչ զօտարին. Այո, ասէ, գիտեմ և ես՝ որ Աստուծոյ է արարչութիւն, և յոյժ բարի է, բայց ազահութիւն և անիրաւութիւն մարդկան՝ խաբէութեամբ բանասարկութիւն ՚ի ներքս անկեալ՝ հակառակ զոս եցոյց Մարդին։ Օ՛ր զԱստուծոյ զպարտու պատշաճ պատիւն և զսէրն յարարածս դարձուցին, և զոս համարեցան իւրեանց բարի և հանգիստ և արքայութիւն և յոյս անկակալութեան. և սովաւ չափեցին զվաստակս քաջութեան իւրեանց, տարով զամենայն մասունս՝ մարմնական կենցաղոյս, իսկ աներևութից հանդերձեցոցն՝ և ոչ մասն մի, ըստ խրատուն Բողոքմանի։ Արդ՝ հոգին ծառայ եղեալ այսպիսի ախտից՝ անկաւ ՚ի սիրոյն Աստուծոյ, և ընդ սէր աշխարհիս կապեցաւ. նմին իրի թշնամի արար զինքն Աստուծոյ» (Բարդ. Շ Նորհ. ՚ի Սեհն. Յով. Գառ Է)։

սուրբ՝ հոգւոց և մարմնոց անեղծ ստացուած. զի որք ունին զնա՝ միշտ են 'ի կենդանի շնորհն Վրիստոսի, ասննաշտ հրանութեամբք յարգարեալ 'ի գովեստ փառացն Աստուծոյ: Աէր աւետեօք կենդանի յուսոյն՝ սփոփիչ է նեղութեան և վշտոց, և լուծիչ ամենայն դժնգակութեանց 'ի վերայ եկեղոց՝ որ զինուորին ընդդէմ՝ առաքինութեան հանգիսից: Աէր սուրբ երախտեօքն՝ հրեշտակ է խաղարարար, որ զցոսումն մերժէ և զոխութիւն լուծանէ և զնախանձ արտաքս մղէ, և ցածուցանէ զչարն: Աէր սուրբ՝ այգի է վայելուչ, որ խաղողոյն գինեաւ զուարթացուցանէ զսիրան և զզգայտրանսն 'ի արամականացն եկամտից, և ուրախ առնէ 'ի կամս Տեառն: Աէր սուրբ ձիթենի է պտղալից 'ի սրտի բարեխոհի, մղելով զձէթ 'ի լուսաւարութիւն իմանայեացն, և յօժումն երևելի անգամոցն 'ի զուարթութիւն: Աէր սուրբ՝ հոգևոր կարգաց յարգարիչ է, և մարմնաւոր վարուց յանձանձիչ. որ 'ի միտսին կապէ, և ոչ տայ բաժանել և քայքայել զհասարակաց բարին: Աէր սուրբ՝ բանալի է գրախտին կենաց որ զհեանս բաշխէ, և աներևոյթ շնորհացն Աստուծոյ զանձուցն բաշխող 'ի սուրբ անձինս, զժնգակ վարուց խափանիչ, և ընդդիմամարտ մեղացն (Յանի. Ղառ. Եւ):

ԻՄԱ Ը:

Հ. 'Ի քանի՞ ձիւղս բաժանի սուրբ սիրոյն կատարելութիւն:

Պ. Այս բարետունկ ծառոյն սիրոյ՝ երկու են ձիւղք արգասալիքք, որք են Աստուածսիրութիւն և եղայրսիրութիւն:

¹ Աւ եհարց մի ոմն 'ի նոցանէ զնա՝ փորձելով և ասէ. վարդապետ՝ որ պատուիրան է մեծ յերէնս: Աւ Յիսուս ասէ ցնա. սիրեցես զՏէր Աստուած քո յամենայն սրաէ քումմէ, և յամենայն յանձնէ քումմէ, և յամենայն մտաց քոց. այս է մեծն և առաջին պատուիրան. և երկրորդն նման սին. սիրեցես զընկեր քո իբրև զանձն քո: Այս երկուս պատուիրանս ամենայն օրէնք և մարգարէք կախեալ կան, (Մատ. Էթ. 35. 40):

— «Եթէ սիրէք զե՛ս՝ զպատուիրանս իմ պահեալէք...: Այս է պատուէր իմ՝ զե սիրեալէք զմեծանս, որպէս և ես սիրեցի զձեզ» (Յովհ. 15: 12):

— «Եթէ սք ասիցէ՝ եթէ սիրեմ՝ զԱստուած, և զեղբայր իւր ասիցէ, սուտ է՝ որ ոչ սիրէ զեղբայր իւր՝ զոր տեսանէ, զԱստուած զոր ոչն ետես, զեւորդ կարիցէ սիրել: Այս զայս պատուէր ունիմք առ ՚ի նմանէ, զե որ սիրէ զԱստուած՝ սիրէ նա և զեղբայր իւր» (Յովհ. Գ. 20: 21):

— «Օ՛րհ հոգեւոր և սուրբ սիրով առ Աստուած և առ ընկերս ճշմարտեալք, երկնայնոցն լիցուք ժառանգորդք» (Մատթ. 5: 44):

— «Պօղոս՝ հաւատ սիրով զօրացեալ՝ գրէ. և այլքն գրեթէ մասունք են սոցա. և իբր յարմատոյ ստեղծ և շառաւիղ արձակեալ. և զԱստուծոյ է կախեալ. զոր Տէր բաւական համարեցաւ զերկուս զայս միայն զնե՛լ՝ իբր զկատարեալս և կատարելութեան պատճառ, որպէս երկու թեւօք ընու զօրինաց և զմարդարեիցն բան, և վերաթեւել առ Աստուած, Աստուածսիրութեամբառեմ և մարդասիրութեամբ» (Յովհ. Ծործոր. Դ Մեհ. Ս. 4):

— «Օչորբինակ մի կենդանի մարդ՝ յերեւելոյն և յիմանալոյն ճանաչի զոլ մարդ, և եթէ մինն բաժանի ՚ի միւսոյն՝ երկոքեանն խանդարին. վասն զի սիրական մարդն կորոյս զիւր ներգործութիւնն ՚ի մերկանալն ՚ի զգալոյն: «Վասնապէս և սէրն Աստուծոյ՝ որ Տէրականն է և իմանալի» ՚ի զգալի սիրոյ ընկերին ճանաչի կենդանի. և եթէ բաժանի ՚ի սիրոյ եղբօրն, թէպէտ և կատարեալ իցէ, թէպէտ և մինչև յերկինս բարձրացեալ իցէ, կորոյս զիւր ներգործութիւնն՝ և խոտան զառաւիժեալ և Պօղոս յայս միտոս հայեցեալ՝ ասաց «Եթէ վասն սիրոյն Աստուծոյ՝ մատնեմ զմարմինս իմ՝ յայրու՛ն հրոյ, և ջամբեմ զամենայն թնչ՝ իմ աղքատաց, և սէր ընդ ընկերին ոչ ունիցիմ, ՚ի սիրոյն Աստուծոյ ոչինչ օգտիմ» (Սորբ. Ը Նորհ. Դ Մեհ. Թ Յովհ. 5: 4):

Ճ. Ի՞նչ զանազանի Աստուածսիրութիւնն յեղբայրսիրութենէն, և որպիսի նշանաւ յայտնի լինի:

Պ. Բայտ որում Աստուած է ամբաւ մեծութիւն, անսահման կատարելութիւն, և անհուն զօրութիւն, վասն որոյ Աստուածսիրութիւն մեր՝ հարկ է զի լիցի անչափօրէն և անսահման զօրութեամբ մտաց և կամաց և անձանց մերոց. իսկ եղբայրսիրութիւնն պարտ է լինել սահմանաւոր և չափաւոր՝ ըստ անձնական կարողութեան և բաւականութեան մեր՝: Ահա այս է զանազանութիւնն Աստուածսիրութեան և եղբայրսիրութեան:

Այս կրկրորդ՝ յայտարար նշան Մատուածսիրութեան մե-
րոյ՝ է սրտի մտօք հնազանդիլ օրինացն և պատուիրանացն
Մատուծոյ, և գործով յայտնել և կատարել զնոյն: Այ-
նկըայսիրութեան նշան՝ է կարեկցութեամբ յօգնութիւն
ժամանել եղբօր մերոյ բանիւ և արդեամբք՝ միշտ բարեա-
ցակամ լինելով ՚ի վերայ բարեմասնութեան նոցին և ցա-
ւակից վշտակցութեան: Մահա՞ զայս ամենայն հաստատուն
հետեւեալ վկայութիւնքս:

1. «Անկրեւոյթք նորա ՚ի սկզբանէ աշխարհի՝ արարածսքս իմացեալ
տեսանին. այսինքն՝ է մշտնջինաւորութիւն և զօրութիւն, և Մատուա-
ծութիւն նորա» (Հոմ. Կ. 20):

— «Չօք յիւր ժամանակս ցուցցէ երանելին և միայն հզօր, թա-
զաւոր թագաւորաց. և տէր տերանց. որ միայն սնի գանձահատութիւն
բնակեալ ՚ի լոյս անմատոյց, (ՊՏԺ. Է. 15. 16):

— «Մատուած մեծ և հզօր. Տէր զօրութեանց անուն նորա» (Սրբ. Ժ.
Է. 18):

— «Սեծ է (Մատուած)՝ և ոչ գոյ բաւ. բարձր և անչափ» (Սրբ. Ժ.
Է. 25):

— «Սեծ է Տէր մեր և մեծ է զօրութիւն նորա, իմաստութեան նորա
ոչ գոյ բաւ» (Սրբ. Ժ. Է. 5):

— «Արեւոցես զՏէր Մատուած քս յամենայն որտէ քումն, և յա-
մենայն յանձնէ քումն, և յամենայն մտաց քոց: Մայն է մեծն և ա-
ռաջին պատուիրան. և երկրորդն նման սմին. սիրեցես զքնկեր քո՝ իր-
բե զանձն քո» (Սրբ. Ժ. 37—39):

— «Արպէս Մատուած մեծ է քան զամենայն և առաջին է ՚ի բոլոր
էքս, այլ և սկիզբն էկցս և պատճառ. նոյնպէս սկիզբն զնա՝ ՚ի բոլոր
կամաց՝ առանց քննութեան, և ոչ բաժանել զանձն յՄատուածսի-
րութենէ, մեծ է և առաջին յօրէնսն, իբր հիմն և արմատ ամենայն
բարեաց... զի մարդ ճշմարիտ պատկեր Մատուծոյ է քսս զբեղեղումն,
և նմանութիւն, և ոչ նոյնութիւն. այնպէս և սէր բնկերին՝ որ կերպա-
րանն Մատուծոյ է առ Մատուած սիրոյն, և ոչ նոյնութիւն» (Հոմ. Է.
Սրբ. Ժ. Է. Սրբ. Մ. Կ. 1):

2. «Այն Մատուածսիրութեան:

— «Ար ունի զպատուիրանս իմ՝ և պահէ զնոսա, նա է սր սիրէ զնա.
և որ սիրէն զնա՝ սիրեցի ՚ի Հօրէ իմն. և ես սիրեցի զնա, և երեւցու-
ցի նմա զնա» (Հոմ. Է. Ժ. 21):

— «Օր կուէք զնա՝ Տէր Տէր, և զբարեանքն ոչ առնէք» (Սրբ. Ժ. Է. 46):

— « Եւ յայտնի գիտեմք՝ եթէ ծանեաք զնա, եթէ զպատուիրանս նորա պահիցեմք: Եւ ասիցէ՝ եթէ ծանեայ զնա, և զպատուիրանս նորա ոչ պահիցէ, սուտ է, և ճշմարտութիւն ՚ի նմա ոչ գոյ: Իսկ որ պահիցէ զբան նորա. արդարեւ ՚ի նմա է կատարեալ սէրն Աստուծոյ» (Թ. 3. 5):

Նշան եղբայրսիրութեան:

— « Զարցանէին զնա ժողովուրդքն և ասէին. իսկ արդ՝ զնա զործեսցուք: Պատասխանեւ ետ և ասէ ցնոսա. ոյր իցեն երկու հանդերձք՝ տացէ զմինն այնմ, ոյր ոչն գուցէ. և ոյր կայցէ կերակուր՝ նոյնպէս արացէ» (Պ. 1. 10. 11):

— Եւր՝ առանց կեղծաւորութեան, ատել զչար, զհետ երթալ բարեաց. յեղբայրսիրութեան առ միմեանս զթածք. ՚ի պատիւ զմիմեամբք ելանել... խնդայ ընդ խնդացողս, լալ ընդ լացողս. զնոյն միմեանց խորհեալք» (Զ. 1. 9. 15):

— « Եւ հիւանդանայ, և ոչ ես հիւանդանամ, ո՞ գայթակղի և ոչ ես տապանամ» (Թ. Երբ. 1. 29):

— « Եթէ եղբայր դք կամ քոյր՝ իցեն մերկ կամ կարօտեալ աւուրն կերակրոյ, ասիցէ դք ՚ի ձէնջ ցնոսա. երթայք խաղաղութեամբ, ջեռաւորք և յաղեցարորք. և տայցէք ոչ նոցա զպէտոս մարմնոյն, զի՞նչ օգուտ իցէ» (Թ. 1. 15. 16):

— « Օսմնենեան պատուեցէք. զեղբայրսիրութիւն սիրեցէք» (Թ. Պետ. 1. 17):

— « Եւ ՚ի որ սիրէ զԱստուած, հեռի է յամենայն անօրէնութենէ յերեւելեաց և յաներեւութից, և մերձ է յամենայն սրբութիւն և արգարութիւն. զի իշխանութիւն առեալ յԱստուածային սիրոյն՝ խափանէ. զանիրաւ սէրս՝ որ գիբեն զմիտս և զգայարանս: Ամանապէս և որ զընկերն սիրէ, ընմանութեամբ Վրիստոսի սուրբ սիրոյն է, զոր եհեղ ՚ի մարդիկ ասատապէս: Օնոյն սէր, ասէ Առաքեալ, յանձին ունել համաշունչք և համախորհուրդք առ հաճոյսն Աստուծոյ. փախել յանձնասիրութենէ պարտեաց, և խոնարհութեամբ առուել համարել զընկերս քան զանձինս» (Թ. 1. 1. 1):

ԴԼԱ Թ.

Ն. Վրանի՞ կն մատուցք հանգանակի ուղղափառ հաւատոյ:

Պ. Հանգանակն հաւատոյ՝ ունի երկոտասան խորհրդաւոր մասունս. որոց օրինակն 'ի սուրբ գիրս հին և նոր Ատակարանաց յայտնի ցուցաւ: 'Եւ յախ՝ օրինակաւ յերկոտասան վէմն՝ զորս կանգնեաց Սովսէս 'ի սեղանի անդ ողջակիզաց (Արեց էք. 4): Եւս՝ նշանակեցաւ յերկոտասան կոնքսն և 'ի տաշտս և 'ի տուփս լի խնկովք (Թոոոց է. 84. 88): Եւս և օրինակեցաւ յերկոտասան քարինս՝ զորս ընտրեաց Եղիա և շինեաց սեղան յանուն Եւր (Ք. Թափ. ԺԷ. 31. 32): Եւս՝ ցուցաւ յերկոտասան սակառիսն լցեալս Տէրունական օրհնութիւն ածեցեալ հացիւն (Սափ. ԺԷ. 20): Եւս խորհրդական մասունք հանգանակին հաւատոյ՝ յայտնեցան և նշանակութեամբ երկոտասան դրանց վերնոյն Արուսաղէսի, ըստ տեսլեան Յովհաննու սրբազան Եւեւարանչին. (Յայփ. էմ. 12):

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Հ. Որն է առաջին մասն հանգանակին, և զինչ ուսուցանէ մեզ :

Պ. Առաջին մասն հանգանակին է այս. « Եւսսափաժ 'ի յի Եւսսափաժ՝ Եւսսափաժ ածեալալ յարարելն երկնի և երկրի, երեւելեաց և աներեւոյնից »: Օպս մասն բաժանեցուք յիրիս հատուածս, զի կարող լիցուք գանձել 'ի մտի զկարեոր ուսմունս:

Եւսսափաժ ւն.

Եւսսու խոստովանութեամբ հաւատոյ՝ ուսանիմք զմիութիւն Եւսսուածութեանն, որ է առաջին և զիսաւոր հիմն քրիստոնէական հաւատոյ, որ ըստ ամենայնի մերժէ զչարաչար մոլորութիւնս կռապաշտից, որք բազմատեսակ Եւս-

տուածս հնարէին դիւական խորհրդով, որպէս բազումք 'ի հեթանոսաց՝ 'ի յերկինս զարեզակն և զլուսին և զաստեղս աստուածացուցանէին, և յերկրի՝ զդիւցազունս, զգազանս, և զտարերս պաշտէին (ձ. Արմ. Է. 5), և զքանդակեալն յոսկւոյ և յարծաթոյ և 'ի քարանց՝ անուանէին աստուածս իւրեանց, և պաշտէին (Պարթ. ԺԷ. 29): Եւ յաղագս այսպիսի բազմաստուածութեան կռապաշտից և մոլորամիտ կուրուքեան նոցին՝ զրէ Սարգիս Շնորհալին. «Մենայն առասպել էր և խարէութիւն և սուտ պաճուածանք. զարամազդ՝ երկնից ասել արարիչ. և զկոծնոս՝ երկրի, և զպիսիւոն՝ ծովու, և զհրաս՝ օդոյ, և զհեփեստոս՝ հրոյ, և զդիոնիսիոս, այն է բաքոս՝ զինւոյ և արբեցութիւն» (Է Մեհ. Է. Պեար. ճառ Է):

Ի նոցին սակի էր աղանդն մոլորեալ Մանիքեցւոց, որք երկուս Մատուածս երազէին զմին՝ արարիչ բարւոյ, և ըզմիւսն՝ չարի, զոր յիշէ Ոսկեբերան և ծաղընով մերժէ» (ճառ Է): Է երբէ նոյնպէս և Եզնակ Սողեացի զսոցին սատանայական դանդազմունս (Գլ. ԺԷ):

Եւրդ՝ ուսուցանէ մեզ քրիստոնէիցս՝ այս առաջին մասն հանգանակիս հաւատոյ ուղղափառութեան՝ զանբաժանելի միութիւնն ամենակալ աստուածութեան. և 'ի հերքումն բազմաստուածից մոլորութեան՝ այսու խոստովանութեամբ հաւատամք՝ 'ի մի Մատուած: Եւ հա՛ այս ամենայն հաստատի վկայութեամբք սուրբ Գլորոց:

— «Եւր Խորայել. Տէր Մատուած քո Տէր մի է» (Ք. օրին. Է. 4):

— «Ոչ պապքէն մի չայր է ամենեցուն ձեր. ոչ մի Մատուած հաստատեաց զձեզ. զե՛ է՝ զի թողէք իւրաքանչիւր զեղբայր իւր, պղծել զուխտ հարցն ձերոց» (Մառտ. Է. 10):

— «Եւ առէ ցնա դպիրն. բարւոք է վարդապետ. ճմարտութեամբ ասացեր՝ թէ մի է Մատուած, և ոչ գոյ այլ բաց՝ 'ի նմանէ», (Մարկ. ԺԷ. 32):

— «Օ խնոր կարէք դուք հաւատալ. զի զփառս 'ի միմեանց առնուք. և զփառս զառ 'ի միոյն Մատուծոյ ոչ խնդրէք», (Յովն. Է. 44):

— “Չի թէպէտ և իցն անուանեալ Մատուածք՝ եթէ յերկինս, և եթէ յերկրի, որպէս և ենն աստուածք բազումք՝ և տեարք բազումք. այլ մեզ մի է Մատուած չայր՝ յորմէ ամենայն, և մէք 'ի նա” (Մ Մրհ. Է. 5. 6):

— “Ս'ի Մատուած, և չայր ամենեցուն, որ 'ի վերայ ամենայնի և ընդ ամենեսին և յամենեսին 'ի մեզ” (Մրհ. Գ. 6):

Ն. Արդեօք յՄատուածային միութեան և 'ի զուգահեռասար անբաժանելի բնութեան և էութեան գտանի՞ զանազանութիւն:

Պ. Այո՛ անձնաւորութեամբ զանազանին, բայց էութեամբ՝ բնութեամբ և կատարելութեամբ՝ մի են. վասն որոյ 'ի սուրբ Պրոց և յՄատուածաբանից՝ բարեբանեալ քարոզի սուրբ Արրորդութիւնն երեքսրբան փառատրութեամբ, միաբուն Մատուածութիւն, երեքանձնեայ մի տէրութիւն, մի զօրութիւն և մի Մատուածութիւն. որպէս գրէ սուրբն Ղիոնէսիոս՝ 'ի ճառի երրորդութեան. և որպէս ունիս տեսանել 'ի հետեւեալ վկայութիւնսդ: Այս անքննելի և անճառելի խորհուրդ սրբոյ Արրորդութեանն՝ յայտնեցաւ երջանիկ մարգարէին Ասայեայ, մինչ լսելի եղև նմա երեքսրբան փառաբանութիւնն հրեշտակաց:

— “Այ եղև յամին՝ յորում մեռաւ Ողեա արքայ, տեսի զՏէր նրա տեալ յաթոռ բարձրութեան և վերացելոյ. և լի էր տունն փառօք. և սերովբէք կային շուրջ զնովաւ. վեց թէք միոյ՝ և վեց թէք միոյ. երկուքն ծածկէին զերեսս իւրեանց, և երկուքն ծածկէին զոտս իւրեանց, և երկուքն թուղցեալք: Ազաղակէին մի առ մի՝ և ասէին. սուրբ, սուրբ, սուրբ Տէր զօրութեանց՝ լի է ամենայն երկիր փառօք նորա” (Ասայ. Է. 1-3):

Օսորին բացատրութիւնն տայ Սերսէս Շնորհալի սուրբ չայրապետն մեր՝ յերզն Արարչականի:

— “Արեքսրբան մի տէրութիւն, միով բնութեամբ Մծութիւն:

Այլ երջանիկ մարգարէն Ղաւիթ, զխորհուրդ երեքանձնեայ անբաժանելի սուրբ Արրորդութեանն՝ չողուով սրբով նկարագրէր յայս տուն Սաղմոսի.

— «Ողորմութեամբ Տեառն լի եղև երկիր, և բանի Տեառն երկինք
Հաստատեցան, և Հոգւով բերանոյ նորա ամենայն զօրութիւնք նոցա»,
(Սուգ. լԷ. 6):

Յայտնիկ Հայելով Սարգիս Շնորհալի սուրբ վարդապետն մեր՝ գրէ (Է ՍԵԿՆ. Կ. ՊԵԿ. ՏԱՐ. Գ) թէ

— «Սարգարեքն յայտնէին և թագուցանէին (գիտրհուրդ Նորրորդութեան). յայտնէին բանիք՝ և թագուցանէին արգեամբք: Չոր և մեծն Վաւիթ ծանուցեալ չորոյն յայտնութեամբ՝ զխոստովանութիւնն առաջն զնէ զերից անձանցն և զմիոյ Տէրութեան և զԻշխանութեան, այսպէս գլով բանին: Ողորմութեամբ Տեառն լի եղև երկիր զայս չոր դնեմք. և բանի Տեառն երկինք Հաստատեցան. զայս անբարեանալի Որոյն դնեմք. և Հոգւով բերանոյ նորա ամենայն զօրութիւնք նոցա»:

— «Չժի երեք են՝ որ վկայեն յերկինս. չայր, Բանն, և չորին սբ. և երեքինս մի են» (՝ ՅՅՎԿ. Ե. 7):

— «Յայտնի է իմաստնոց սրբոց՝ որք՝ ունին զգիտութիւն Վարոց սրբոց մարգարեից և Նաբեիոց և վարդապետաց, եթէ մի է բնութիւն ամենասուրբ Նորրորդութեանն՝ զօրութեամբ և փառօք և մշտնջենաւորութեամբ: Ննփոփոխ ճշմարտութիւն, կեանք և կեցուցիչ մարդկան և ամենայն կենդանեաց: չայր է Հայրն՝ միածնի Որդայն, և բրդխօզ սուրբ չորոյն, պատճառ նոցունց իսկութեանցն ՚ի նոյն բնութենէ: Նորրորդութիւն կատարեալ. մի Նստուածութիւն՝ փառաւորեալ միշտ ՚ի զօրաց երկնաւորաց և ՚ի մարդկանէ, Նստուած և արարիչ գլով» (ՅՅԿԻ. ՏԱՐ. Ե):

— «Խոստովանիմ Նստուած զչայր.

Ննծին անեղ և անսկիզբն,

Խոստովանիմ Նստուած զՈրդին,

Ննծամանակ չոր Միածին:

Խոստովանիմ Նստուած զչորին,

Ի բնութենէ չոր անքննին:

Նորեակ անձամբ Նորրորդութիւն,

Միանական Նստուածութիւն.

Մի էութիւն և մի բնութիւն,

Մի տիրական իշխանութիւն:

չայր է ծնօղ, Որդի ծրնունդ,

չորին ՚ի նոյն ՚ի բնութենէ:

Ոչ մարմնական ծնրնդեան նման,

Չժի է աննիւթ և պարզական.

Եւ ոչ տղեր համան հանգոյն՝
Գալ անմարմին բղխուեալ շողոյն:
Ոչ բաժանեալ յէութենէ
Բանն և շողին առ ՚ի շօրէ:
Ոչ մին ստեղծիչ, մին արարած,
Եւ միւսն օտար պաշտօնատար.
Որպէս կարծեքն Մրիտսի,
Շեթանոսաց համախոհի.
Որ ելևէջս աստիճանի,
Բնութեանն եմոյծ հաւասարի:
Եւ ոչ անձամբ խառնակելով,
Երբեցն ՚ի մի ժողովելով:
Բոտ որում թուեցաւ այս Սարկէ,
Շրեականին հետևողի.
Եւսլ ՚ի յերիտ՝ լոյս զատուցեալ,
Երբեցն ՚ի մի՝ լոյս միացեալ,
Որպէս ՚ի մի ջահ ժողովեալ,
Երբից լուսոցըն մի եղեալ:
Բոտ արեգականն հաւաքման,
Օհար զլոյս և զօթարան:
Կամ թէ զողբիւր, զգետ և զծով,
Եւսմ՝ օրինակ առբերելով.
Երբեցն ջուր բնութեամբ գողով,
Ենուամբ անձամբ բաժանելով:
Եւ այս է մի Եստուածութիւն,
Բոտ երից անձանց՝ անուանագրութիւն:

(Ի Անտի-Որտէ):

Շարտաւած Է.

“Ի շայնն աճեակալ” շայր Եստուած է ամենակալ,
զի իբրև հայր խնամէ և գեղայ ՚ի վերայ բանական ստեղծուածոց իւրոց՝ ունելով զնոսա ընդ շայրական բազմագութ խնամարկութեամբ: Եւ ամենակալ Տէր է Եստուած, վասն զի իբրև արարիչ և Տէր ամենայն էից՝ ամենակալ զօրութեամբ իւրով տիրէ և իշխէ ՚ի վերայ ամենայն էից, և որպէս կամի՝ այնպէս շարժէ և կարգադրէ, և ամենայն

արարածք՝ հրամանաց և ակնարկութեանց նորին ամենակալ զօրութեանն հնազանդ և հպատակ կան:

Լյա Մեհապա զուգանէ և յայտնէ զանրովանդակելի զօրութիւնն և զանրաւ կարողութիւնն Լստուծոյ: Ղարձեալ՝ ամենակալ է Ստուած. զի զամենայն արարածս՝ որպէս կամեցաւ և արար ամենակարող զօրութեամբ իւրով և իմաստութիւն յոչէից ՚ի գոյ, նոյնպէս կալեալ ունի՝ առ ՚ի կալ և մեալ նոցին ՚ի կարգի՝ շարունակ յարատեութիւն իւրեանց: Յայս ամենայն նկատեալ՝ խոստովանիմք զԼստուած շայր՝ ամենակալ. զի է ամենակարող: Լսա յայտ առնն զայս ամենայն հետեւեալ վկայութիւնքս:

— «Լըթալով երթայր Ղարթ և մեծանայր. և Տէր ամենակալ էր ընդ նմս» (Ք. իւտ. Ե. 10):

— «Տէր Լստուած թաղաւոր ամենակալ. զի քում հրամանիդ սպասե ամենայն ոք. ոչ ոք է, որ ընդդէմ կայ քեզ» (Լաբեք. ժ. 9):

— «Լամենակալ մեծանունդ Տէր. աչք քո բաց են յամենայն ճանապարհս որդւոց մարդկան» (Լըբ. լ. 19):

— «Որդի փառաւոր առնէ զհայր, և ծառայ երկնից ՚ի տեառնէ իւրե. իսկ արդ՝ եթէ հայր եմ, ո՞ր են փառքն իմ. և եթէ տեր եմ, ո՞ր է պատիւն իմ, առ Տէր ամենակալ» (Մառ. Թ. 6):

— «Նայեցարձք ՚ի թռչունս երկնից՝ զի ոչ վարեն, և ոչ հնձեն, և ոչ ժողովեն ՚ի շտեմարանս. և շայր ձեր երկնաւոր կերակրէ զնոսա. ո՞նչ ապաքէն գուք առաւել էք քան զնոսա» (Մառ. Գ. 26):

— «Եւսե ոչ հեռի իսկ է՝ յերկաքանչիւր ումիքէ ՚ի մենջ. զի նովա կեամք՝ և շարժիմք՝ և եմք» (Ղարթ. ժ. 27. 28):

— «Լը լիք արարած աներեւոյթ յերեսաց նորա. այլ՝ ամենայն ինչ մերկապարանոց կայ առաջի աչաց նորա» (Լըբ. Կ. 13):

— «Լամենակալ առի, վասն գոլոյն նորա ամենից ամենակարողական հաստունն, և շարունակող և պարունակող զբոլորս, և յինքենէ զբոլորս՝ որպէս յարմատոյ ամենակարողականէ՝ յառաջ ածեալ, և յինքն՝ որպէս զամենայն ՚ի հիմն ամենակալ գարձուցեալ և շարունակեալ զնոսա» (Ղարթ. ՚ի Ղարթ Լստուածային անասնց. Ժ):

— «Լսլ յորժամ յաւելումք՝ եթէ ՚ի մի Լստուած շայր... գառնամք և յաւելումք՝ եթէ ամենակալ է. այլ զայս առ շրեայս, և առ հեթանոսս, և առ ամենայն հերետիկոսայնս ասեմք: Որ ՚ի հեթանոսաց ոմանք ասացին, եթէ շունչս աշխարհիս աստուած է. և այլք առ

սացին, թէ իշխանութիւն նորա յերկինս միայն է, և յերկրի ինչ ոչ է: Եւ ոմանք մոլորեցան յետ նոցա՝ չարաչար բան ՚ի գործ արկեալ, զի ասէ. Եւ ճշմարտութիւն նորա մինչև յամպս, իշխեցին զինամս նորա և զգարմանս երկնիւք և ամպօք չափ փակեալ, և մոռացան զբան գրոյն, զի ասէ. «Ի՞նչ է իշխանւմ, յերկինս, զու անդ ես. թէ իշխանւմ ՚ի դժոխս, և անդ ՚ի մօտ ես»...: Պարբ սուրբք և հրամանք ճշմարտութեան մի Աստուած գիտեն ամենակալ ամենայնի, որ զօրութեամբ ամենեցուն յաղթէ, բայց ներէ բազմաց վասն կամաց: Էջաղթող է և ՚ի վերայ կուսպաշախց. և համբերէ նոցա վասն մարգասիրութեան իւրոյ...: Արդ՝ այսուհետեւ մի է Աստուած շայր ամենակալ, զոր իշխեցին մանկունք հերեսիովտացն հայհոյել. զի իշխեցին հայհոյել գտեր Սաբաւովթ, որ նստի ՚ի քրոզէս. զի իշխեցին հայհոյել զԱղոնայ տեր. իշխեցին հայհոյել, որ ՚ի մարգարէան ամենակալն է զշայր Տեառն մերոյ Էիսուսի Վրիստոսի Փախիցուք մեք ՚ի բազմութենէ աստուածոցն. փախիցուք յամենայն հերեսիովտացն, և աստացուք ըստ բանին Եովբայ. «Առ տեր ամենակալ կարգացուք, որ առնէ զմեծամեծ բաքանչեղեռ, փառաւորեալս, անքննինս, որոց ոչ գոյ թիւ» (Աբրեղ Արատաղեմայն, Է Լրուած ընծայ: Պ. Է):

— «Վրանզի գրեզ օրհնեն իշխանութիւնք երկնից, թագաւոր փառաց ամենակալ ամենակարող» (Ը աբ. հանէ):

— «Աշխեսցուք զամենակալն Աստուած, զի պահպանուցէ զժողովուրդս իւր ընդ հովանեաւ ամենազօր խաչին իւրոյ ՚ի խաղաղութեան» (Ստմտ.):

Նապոասծ Գ:

«ՅԱրարելն երբնի և երբնի, երեւելաց և աներևոյնից»: Այսու կասարեալ հաւաստով խոստովանիմք զԱստուած՝ ամենակարող արարիչ երևելիաց և աներևութից, և ամենակալ Տէր ամենայն արարածոց. զի ինքն է անեղ բրնուութիւն և արարիչ և հաստիչ հրամանաւ իւրով եղականացս համայն: որով և ճանաչի Աստուածային սքանչելի իմաստութիւնն, անհուն կարողութիւնն, և անբաւ բարութիւնն: Այսն որոյ սուրբ Պարբ զԱստուծոյ զաներևոյթ իմաստութիւնն՝ զկարողութիւնն և զբարութիւնն և յայտնեն արարածովքս, հաւաստեաւ իսկ, և

պէ կարծեօք՝ ըստ Սոկրինեան աղանդաւորացն, որք իշխեցին բարբառնջիւ եւ՝ «Ո՛չ հաւաստեալ՝ այլ կարծեօք և եթ հնար է ճանաչիլ զԱստուած յարարածոց աստի», Ռայց մէք աներկբայ հաւատով խոստովանիմք և ճանաչեմք յարարածոց աստի, նախ՝ զմշտնջենաւորութիւնն Աստուծոյ, որ է անեղ և անսկիզբն և անկատարած զոյն Աստուծոյ՝ երկրորդ՝ զամենակարող զօրութիւնն նորա և երրորդ՝ զգերագանց մեծութիւնն՝ զանհուն վայելչութիւնն անիմանալի Աստուածութեանն, որով ամենայն արարածք են անբարբառ պատմիչ և քարոզիչ յաւիանեական ճշմարտութեանն Աստուծոյ՝ Ուստի նախահայրապետն մեր Ղուսաւորիչն՝ առաքելաշնորհ սուրբն Գրիգոր՝ շողով սրբով քարոզեաց և գրեաց մեզ «Եւ կարգաց Աստուած զաշխարհս որպէս դպրոց, զի ուսցին արարածք զինամն արարչին յառնել և՛ ի կազմել ...: Եւ զքննութիւն արարածոց յօրինեաց որպէս զգիր դպրութեան» (էջածախ. ծաւ. Է): (Նխթեցիր և զհետեւեալ վկայութիւնը:

1 «Ի սկզբանէ արար Աստուած զերկին և զերկիր» (Պնն. Ծ. 1):

— «Ըն են երկինք, և քո է երկիր, գաշխարհ լիւ իւրով գու հաստեցեր» (Ուղ. 3Է. 12):

— «Այսպէս ասէ Տէր Աստուած՝ որ արար զերկինս և կանգնեաց զնա, որ հաստատեաց զերկիր՝ և որ ՚ի նմա, որ ետ շունչ մարդկան՝ որ ՚ի վերայ նորա, և ոգի ամենեցուն» (Ղսոյ. 1Է. 5):

— «Աստուած հարց և Տէր սզորմութեան. զու ես՝ որ արարեր զամենայն բանիւ՝ քով. և իմաստութեամբ քով կազմեցեր զմարդն, զի տիրեացէ արարածոց ՚ի քէն եղեաց» (Խմսո. Խ. 1. 2):

2 «Երկինք պատմեն զփառս Աստուծոյ, և զարարածս ձեռաց նորա պատմէ հաստատութիւն» (Ուղ. ԺԷ. 1):

— «Ո՛ր ՚ի մեծութենէ և ՚ի գեղեցկութենէ արարածոց ըստ նմին համեմատութեան և արարչագործն նոցա երեի» (Խմսո. ԺԷ. 5):

— «Ո՛ր աներեւոյթք նորա ՚ի սկզբանէ աշխարհի՝ արարածովքս իմացեալ տեսանին, այսինքն է՝ մշտնջենաւորութիւն և զօրութիւն և Աստուածութիւն նորա» (Շառ. Ծ. 20):

— «Արդ՝ ՚ի բազմապատիկ արարածաց անտի իմաստներ գու զարարչին զօրութիւնն» (Սուրբն Աբրեղ: ՚ի Արշ. ընթ. 4աբ Է):

— «Ա. է երկին, այլ տեսութիւն նորա յստակ ևս քան զփողջ ձայն արձակէ, աչք՝ և ոչ ականջօք զմեզ ուսուցանելով, որ հաւաստի և յայտնադոյն ևս է քան զականջացն: Ստեանք զբողոքիսն են ուսանելի, լեղուագիտին հասկանալի, և փարթամին ստանալի. յորոց անհմուտն և այլալեզուն՝ և ազքատն անպտուղ մեային՝ թէ ոք ոչ ուսուցանէր: Իսկ զձայն երկնից ամենեքին լսեն և իմանան՝ սկիւթացի և բարբարոս, հնգիկ և եգիպտացի. չէք սղգ կամ լեզու՝ որ իմանալ չկարիցէ: Ոչ են բանք և ոչ են խօսք՝ որոց ոչ լսին ձայնք նոցա... ո՞վ ոք պնդէս հէզ և թշուառական, որ տեսալ զերկինս, տեսալ զծով և զցամաք, և զզուգախառնութիւն եղանակաց ասարւոյն պնդէս ճշգիւ չափեալ, և զանխոտոր կորգ տունջեան և գիշերոյ, իւրովն զայսասիկ համարիցի լինել, և ոչ երկիր պողանիցէ այնմ, որ զայս ամենայն իմաստութեամբ յարմարեաց» (Ոսկ. յ. և ճա):

— «Արդիւնք և երկիր և որ ՚ի սոսա լինելութիւնք՝ որպէս թէ գրով և բանիւ պատմեն զանբաւութիւնն Աստուծոյ, զի տեսանելով (մարդոյ) զայսպիսի անպատմելի արարչութիւն՝ շարժէ այնուհետև զմիտս և զլեզու իւր ՚ի փառաբանութիւն Աստուծոյ, և յամենայն եղելոցս փութայ փառաւորել զարարիչն» (Պրեկոբ Սիւրացի ՚ի հրահանգս, երեւ 498)

ԳԼՍ Ժ.

Հ. Սուրբ Գիրք ՚ի պատմելն զԱստուածային արարչազործութենէն բանիւ ասեն արար. և թէ՛ գործք ձեռացն Աստուծոյ են: Արդեօք ունի՞ն զանազանութիւն այսոքիկ բառքս՝ Բան և Գործ:

Պ. Ի մի և նոյն ամենակարող զօրութիւնն արարչապետին Աստուծոյ հայեցեալ՝ ասեմք. չէք զանազանութի, այլ նոյն է ասել՝ Բանիւ և Գործով. զի «Լանն և կամքն Աստուծոյ՝ գործ կատարեալ ունի» ըստ Գրիգորի աս-

տուածարանի. վասն որոյ 'ի կամելն և 'ի հրամայելն Մստուածոյ՝ եղեն արարածք ամենայն յոչնչէ: Մպա եթէ նկատեսցուք զարարչական հրամանս կամացն Մստուածոյ՝ ասեմք. «արարածք՝ արարչին բանիւն եղեն. իսկ եթէ յՄստուածային արարչագործ կատարելութիւնն և զօրութիւն հայիմք, անուանեմք զարարածս ամենայն գործ յետացն Մստուածոյ»: Ընթերցիր զհետեւեալ վկայութիւնսդ ուշադրութեամբ:

— «Որ ետզ Տէր Տէր. դու արարեր զերկինս և զերկիր զօրութեամբ քով մեծաւ և բազկաւ քով բարձու.» (Նշրեմ. ք. 17):

— «Օ, ի նա ասաց՝ և եղեն. ինքն հրամայեաց՝ և հաստատեցան, (Սուր. ք. 9: 6Էք. 5):

— «Ուրբի արարեր զիս Տէր յարարածս քո, և 'ի գործս ձեռաց քոց ցնծացայց» (Սուր. ք. 5):

— «Որ զամենայն յաջողէ ք խորհրդոց կամաց իւրոց» (Նշրեմ. Թ. 11):

— «Եւ յական թօթափել 'ի ձեռն հրամանին, կատարեցան գործք» (սուրբն Նշրեմ. 'ի Ս՝ԷԻ. արարածոց):

— «Տէրն յետ ստեղծմանն արարածոց, հանգեաւ յեթն օրն 'ի գործոց, այն որ հանգիստ աշխատելոց, և կամքն գործ է եղելոց» (սուրբն Նշրեմ. Ը Նորհ. յԱբարաւիանն):

— «Եւ զքեզ հաւանական, ունիմ ասել՝ զազին գրախտին: Խորհել Մստուածային, անապական ստեղծողին: Մսել բանիւ միայն, կամելն գործ կատարելին» (Պարեմոյ Ս՝ԷԻ. 'ի Գուլ):

Հ. Մպա վասն էր ասի յազգս ազգի մարդկան՝ լինել յատուկ գործ ամենակարող ձեռին Մստուածոյ:

Պ. Արկին պատճառաւ ասի ազգ մարդկան ստեղծեալ յատուկ ձեռամբ արարչագործ ամենաբաւական զօրութեանն Մստուածոյ: «Նախ՝ ըստ պրութեան բանից սուրբ Պարոցն ծննդոց (ք. 7): Եւ երկրորդ՝ 'ի մէջ ամենայն երեւելի արարածոց մարդն երեւի գերագոյն գործ Մստուածոյ ստեղծեալ 'ի վայելել զՄստուածային բարութիւնս. վասն որոյ զանազան փառօք և պատուով զարդարեցաւ 'ի մարդասիրական խնամոցն Մստուածոյ յարարչագործութեան անդ: Եւր բանից սուրբ Պարոց և հարց սրբոց:

— “Այս ասաց Աստուած. արաջուք մարդ ըստ պատկերի մերում՝ և ըստ նմանութեան... արար Աստուած զմարդն ՚ի պատկեր իւր. և ըստ պատկերի Աստուծոյ արար զնա” (Մովս. Կ. 26. 27):

— “Օ՛ր Աստուած հաստատեաց զմարդն յանեղծութիւն և ՚ի պատկեր իւրոյ բարերարութեան արար զնա” (Իմաստ. Թ. 23: Աբր. Ժ. 1: 3-4: Գ. 9):

— “Ձեռք քո արարին զիս և ստեղծին” (Էջ. Գ. 8):

— “Ձեռք քո արարին և ստեղծին զիս” (Սաղ. 139: 73):

— “Օ՛ր նոքա բանիւ են ստեղծեալ, և մէք ձեռք ներգործեալ” (Սաղ. 139):

— “Ստեղծեալ զմարդն ձեռք իւրովք, արկ ՚ի նա զկենդանութիւն ՚ի փշիւ բերանոյ իւրոյ զկենդանական շունչն իմաստակիր մատարութեան բանաւորութեան ազգեցութեան. զի անդէն արարածոյն բացեալ զտը՝ զարարիչն ծանկոյցէ. և անդէն Աստուծոյ բարերարութեան արարչութեանն ընտանի և մերձաւոր զիտակ և պատմիչ լինիցի” (Սաղ. 139: 139: 95):

— “Սր արարեր ՚ի քո պատկեր պանծալի՝ ՚ի ձեռն վեհեք տպարութեան, զտկարս օժանդակելով: Օ՛արդարեցեր բանիւ. փայլեցուցեր փշամբ, մտօք նախադրեցեր, իմաստիւք աճեցուցեր, հանճարով հաստատեցեր, ՚ի շնչականացն որոշեցեր, հոգւով իմանալեալ խտանեցեր, իշխանականին զայլու պճնեցեր” (Սաղ. Գ):

— “Չհանդուրժեալ բնութեամբ բարւոյն ունել միայն զանճառ բարին. այլ ստեղծեալ զմարդն յիւր պատկերին ՚ի վեցերորդ առաւօտին, և ՚ի յերրորդ ժամ զկողածինն ՚ի յօգնութիւն ետ հաղածինն, զորս ՚ի գրախտին եզ վայելել, բայց ՚ի պողզոյն մահու արգել” (Սաղ. Ը. 1-2: Երբ. 1-2):

ԴԼԱ ԺԸ.

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԻ

Տ. Օ՛րն ուսուցանէ մեզ երկրորդ մասն հանգանակին հաւատոյ, զոր խոստովանիւք այսպէս. “Այն է Քէր (Յեսուս Քրիստոս յՈրդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ

Սօրէ Ռաթին, այսինքն յեռ-իենէ Սօր. Աստուած յԱստուածոյ, լոյս 'ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ՝ յԱստուածոյ ճշմարտէ, ծնունդ՝ և ոչ արարած. նոյն քնին 'ի Բնութենէ Սօրոյ:

Պ. Օչայս մասն յերիս հատուածս բաժանեցուք, զի դիւրաւ լեցի հասկանալի:

Աստուած Թ.

Ի Տէր Անուս Բրիտանոս ասելով, նախ խոստովանիմք զԱստուածութիւնն Անուսի Բրիտանոսի Փրկչին մերոյ, որ է անսահման կատարելութիւն, անփոփոխ իսկութիւն, յաւիտենական անսխալ ճշմարտութիւն, ինքնարուն բարութիւն, ընդ հօր արարչակից՝ անբաւ իմաստութիւն:

Արկրորդ՝ խոստովանիմք 'ի Տէր Անուս Բրիտանոս՝ միութիւն յերկուց կատարեալ բնութեանց, այս է Աստուածային և մարդկային անշփոթ անաղայելի և սքանչելի խառնեալ և միացեալ, ընդդէմ պղծոյն՝ Անտորի և ժանտին Աւտիքեայ՝ չարափառական բարբանջմանց. ըստ որում պիղծն՝ Անտոր ուրանայր զբնութեամբ միաւորութիւն բանին Աստուծոյ ընդ կուսական առեցեալ մարմնոյն. ոմն և ոմն ասելով՝ որոշումն տայր այսպէս. «այլ էր՝ ասէ, Արդին Աստուծոյ ծնեալ 'ի հօրէ 'ի յաւիտենից. և այլ էր որդին մարդոյ ծնեալ 'ի կուսէն 'ի ժամանակի. վասն որոյ ուրանայր զԱստուածամայրութիւն ամենասուրբ կուսին Մարիամու. որպէս զրէ քիրթողահայրն մեր սուրբն Սոզէս Խորենացի.

— «Ինչ պն ժամանակս եկաց յաթոռ Արքիեպիսկոպոսութեան Ռիւզանդալոց անարժանաբար յաջորդեալ ամբարիշտն՝ Անտոր. և հրէական իմացմանց հեռեւեալ, հայհայեաց զամենասուրբ կոյսն՝ մարդածին լինել և ոչ Աստուածածին: Վրանզի ծնեալն 'ի նմանէ առեալ

սկիզբն, այլ որդի ասէր շնորհօք 'ի Մարիամոյ, և այլ որդի 'ի հօրէ յառաջ. որպէս զի լինել երկուս որդիս, որով երրորդութիւնն չորրորդութիւն լինի: Ա՛տան որոյ ժողովեալ որբոց հարցն յԱ՛սիա 'ի ծովահայկացն Ափսոսս . . . նշովեալ զ՛Աստուր՝ խոստովանեցին մի որդի Աստուծոյ զՏէր մեր (Իսուս Վարդատոս, և Աստուածածին զամենասուրբ կոյսն Մարիամ՝ (Խոր. Է. 61):

Վոյնպէս չարաչար նշովեցաւ ժանտն և նշովեալն Աւտիքէս՝ որ ուրանայր զիսկապէս միաւորութիւնն բանին Աստուծոյ ընդ առեցեալ մարմնոյն՝ շփոթելով և այլայլելով: Արպէս զրէ Վերսէս Շնորհալին

— «Աստուծոք և յազազս այնոցիկ որք զբանին էութիւնն միայն ասին թանկերմալ յորովայն կուսին իբրև ջուր սառուցեալ, այլ ոչ զմարդկայինս առեալ բնութիւն և խառնեալ ընդ ինքեան. և այս է հերձուած Աւտիքէսոյ»:

Ահա զայս երկուց անայլայլելի բաժանմանցս հաստատութիւն տան հետեւեալ վկայութիւնքս:

— «Այս և շայր իմ մի եմք» (Յ՝ՉԿ. Դ. 30):

— «Ի սկզբանէ էր բանն, և բանն էր առ Աստուած, և Աստուած էր բանն: Այս էր 'ի սկզբանէ առ Աստուած. ամենայն ինչ նովաւ եղև, և առանց նորա եղև և ոչինչ՝ որ ինչ եղև» (Յ՝ՉԿ. Կ. 1—3):

— «Այլ մեզ մի է Աստուած շայր, յորմէ ամենայն, և մեք 'ի նա. և մի Տէր (Յ՝ՎԻ, որով ամենայն, և մեք նովաւ.» (Կ՝ՄԵ. Ե. 6):

— «Սակայն յորժամ կամեցաւ՝ առ զմարդկային կերպարանս, և զգեցաւ մարմին, և էջ 'ի մեր նմանութիւն, այն որ անբաւն էր և անհաս յամենայն լըութեան Աստուածութեանն. և վասն էր էջ 'ի չափաւորութիւն և ամփոփեցաւ 'ի մարմին. բովանդակեցաւ ճշմարտութեամբ 'ի մարմին, և ճշմարիտ իսկ մարդ եղև. և էջ յանարգութիւն՝ զի զմեզ բարձրացուցէ: Սակայն իւրով Աստուածութեամբն յերկինս է և յերկրի՝ առ շօր և ընդ շօր. և ամենայն արարածք հրամանաւ նորա շարժին ըստ իւրաքանչիւր կարգի կազմելոյ: Սակայն թէպէտ վասն մեր էջ յանարգութիւն, այլ կայ յիւրում բնութեանն. որպէս և ինքն իսկ ասէ, թէ ես նոյն եմ, և ոչ փոխեցայ: Օ՛խ թէպէտ զկերպարանս էառ և զմարմին մարդկան, այլ խառնեաց միացոյց ընկզմեաց զմարմինն յԱ՛ծութեան իւրում» (Ա՛սոս. յԱ՛խա՛ն. եր. 132):

— «Արդ՝ եթէ որ բարեպաշտօն կամի լինել առ Աստուած, երկիր պողոցէ նա յորդոյ. ապա թէ ոչ՝ ոչ ընդունի զբարեպաշտութիւն նորա շայր: Օ՛խ շայր յերկնից կարգաց, և ասէ. «Մի է Սրբի իմ սիրելի,

յոր եսն հաճեալ եմ», և աճեցաւ և այր ընդ Որդի, եթէ գու ոչ հա-
ճեցիս, և կեանս ոչ ունիցիս յաւիտենից: Ս' մըլորիք ընդ հրեայս, որ
ասն խորամանկութիւնք. «Ս' է Աստուած միայն», Այլ ընդ զիտեղն
թէ մի է Աստուած, գիտասցիք, թէ և Որդի Աստուծոյ է միածինն.
ոչ եթէ ես ասեմ զայս, այլ սաղմսերգեացն ասաց 'ի գէմն (Յեսուսի.
«Տէր ասաց զիս, ասէ, Որդի իմ ես գու», Արդ մի զինչ ասն հրեայքն՝
յայն հայեր գու, այլ զինչ ասն մարգարէքն: Օարմանան, եթէ
անարգեն նոքա զբանս մարգարէիցն, քանզի զմարգարէսն ինքնին
զլեռովն իսկ քարչեցին, և խաչեցին, և քարկոծ սպանին: Բայց գու
հաւատոս 'ի մի Տէր (Յեսուս Վրիստոս Որդին Աստուծոյ միածինն.
մէք մի ասեմք Տէր (Յեսուս Վրիստոս, զի միածնութեամբ իցէ որդիու-
թիւնն. մէք մի ասեմք, գու մի միւս և սայլ ւածեր զմտաւ, (ի Սուրբոյ
Էւ ՚):

«Բանն անմարմին ըստ էութեան,
Եղև մարմին՝ ճշմարտութեամբ.
Օխրըն պահեալ անյեղապէս,
Եւ զգէմն առեալ ստուգապէս:
Նոր այս խառնումն սքանչելի,
Աստուած ընդ մարդ բնութեամբ խառնի.
Ոչ էութիւնըն փոփոխի,
Եւ ոչ ձևով կերպարանի,
Որպէս ասաց ժանտն Եսայիքէս՝
Ի՞նչ ոչ մարմին առ իսկապէս,
Այլ առ աչօք՝ անց ընդ Կուսին.
Խողովակի նրմանապէս,
Կամ կաղապար հրահալիցեաց,
Որ զբնութիւն ոչ տայ յինքեանց,
Ս'իայն ըզձեռս քանդակեալ
Եւ ըզքանակս ենթակայեալ:
Եւ ոչ երկուցըն մութիւն,
Բաժանելով յերկու բնութիւն,
Եւ կամ յերկուս որդիս զմին,
Բոս Վեհաորի չարաբաստին:
Եւ ոչ մարմին անմտաբար,
Որպէս ասացն՝ Ազոզինար,
Ի՞նչ անհոգի իբր 'ի բազին.
Բնակեաց Աստուած Բանն 'ի մարմին:
Արդ յայսպիսեաց փախչիմք 'ի բաց,
Իբր 'ի քարից թունաւորաց.

Հետեւելով լուսոյ շաւղաց,
 Ըստ ուզղափառ վարդապետաց.
 ... Ոչ ոմն ուժեղ և զօրաւոր,
 Այլ ոմն անզօր վասնզաւոր, *
 Այլ մի և նոյն գալ միաւոր.
 Արեւ բղկիրոքն կամուար:

(Ի Յետոս օրդի յեր. 199—231):

— «Իրտասովանելի է մեզ յեա միաւարութեանն զնա ոչ մարդ ոտնի՝ յազազս մարդոյն, և ոչ Աստուած մերի՝ յազազս Աստուածութեանն, այլ Աստուած է մարդ. ոչ ոմն մարդ՝ և ոչ ոմն Աստուած՝ ըստ Աեռատորի, և յարակցեալ ընդ միմեանս, այլ մի և նոյն մարդ ճշմարիտ, և Աստուած կատարեալ» («Աեր. Ը նորհ. յԱրդ. յեր. 151):

— «Մի որդի Հօրն միայնոյ, և միածին անզրանիկ՝ Աստուածածաւայր Տիրածին կուսին, արարիչն յեղականումն մարդ եղով ճշմարիտ սկզբնածին. ահա ոչ զինի եղելոց երկրաստեղծիցս նմանութեան, այն նոր և շքնաղ, Թաղաւորաց վեհափառ, որ ոչ ջուցաւ ՚ի դարս, և ոչ գոյացաւ ՚ի ժամանակս, անզրանիկ՝ ըստ սաղմոսողին, քան զամենայլ Թաղաւորս երկրի. անապական խառնութեամբ՝ կերպացեալ գմերս ՚ի մարմնի, ըստ օրինի հոգւոյ ընդ մարմնոյ, և ոսկւոյ ընդ հրոյ, և կամ յայտնապէս իսկ տեղ լուսոյ ընդ օդոյ. ոչ փոփոխեալ և ոչ անջատեալ» («Աար. Է»):

Հաստատութիւն Է.

Ի Ֆեկե Յետոս Վրէիսփոս ասելով՝ Այախ խոստովանիւք, Թէ Տէր փառաց է Յիսուս Վրիստոս, յիւրում Մծային յանեղ էութեան, յաւիտեան փառաւորեալ ընդ համազոյ էակցին և փառակցին իւրոյ՝ ընդ Հօր Աստուծոյ և սուրբ Հոգւոյն:

— «Ուրմս լեր բերկրեալդ, Տէր ընդ քեզ» (Ղ Գ. Է. 28):

— «Օ՛րի եթէ էր ծանուցեալ, ոչ արգելք զՏէրն փառաց ՚ի խաչ հանէին» («Արդ. Է. 8):

— «Տէր մեր ճշմարտութեամբ, ոչ եթէ նկրտելով յաւաջ մտաուցեալ և բմբռնեալ ունէր, այլ ՚ի սկզբանէ զպատիւ տէրութեան յանձին իւրում բարձեալ ունէր... Վրիստոս Տէր, ասէ, որ ծնաւ ՚ի քաղաքին Ղաւթի: Արդ կամքս զիտել զու, Թէ և յաւաջ քան ճշմարդկութեանն Վրիստոս Տէր էր» (Ս. Աբրեւ. Դ Ս. Է. ընթ. հոս Ժ):

— «Սա է ժառանգ աշխարհը, և Տէր զայ գորութեամբ իւրով և բազում հզօր տէրութեամբ իւրով՝ զի բազում հզօր՝ սակ չօրն, և գտեալութիւն իւր առ իւր ունի» (Ղուս. յԱւետ. յեր. 155):

— «Իւրերար և բազմազութ, մարդասեր և երկայնամիտ՝ միայն թողաւոր ընդ չօր քում պատուեալ և օրհնարանեալ Տէր ամենայնի» (Նոր. Է):

Արդարո՞ղ հաւատամք, թէ էակեցն չօր Այ՛ Յս ՎՐՍ փրկիչ մեր՝ Տէր է իսկապէս. և արձակարար էլէեցօղ և փէրօղ՝ ՚ի վերայ ամենայն արարածոց, և մանաւանդ մարդասիրական ինամածութեամբն և սքանչելի փրկագործ տնօրէնութեամբն Տէր է մերում մարդկային բնութեանն

— «Ահաւասիկ Աստուած մեր՝ ահաւասիկ Տէր, Տէր զայ գորութեամբ և բազում տէրութեամբ իւրով. ահաւասիկ վարձք իւր ընդ իւր, և գործք առաջի նորա: Իբրև հովիւ մի հովուեցէ զխաչէն իւր» (Ղուս. Է. 10-11):

— «Չայր իմ մինչև ցայժմ գործէ. և ես գործեմ» (Յովն. Է. 17):

— «Օ՛ր յանուն Յիսուսի Վրիտաոսի ամենայն ծունիք կրկնեցի, երկուորոց և երկուորոց... և ամենայն լեզու խոստովան լեցի, թէ Տէր է Յիսուս Վրիտաոս ՚ի փառս Աստուծոյ չօր» (Փիլիպ. Է. 10-11):

— «Այս Տէր՝ այն Տէր է, որ ընդ չօր գործակիցն էր...: Եւ արդ զի քեզ յայտնի լիցի՝ եթէ նոյն ինքն է Տէր, որ երևեցաւ Մովսիսի, ընկալ զվկայութիւնն ՚ի Պօղոսէ, որ սակ «Իմպէիւն, ՚ի հոգևոր վեճն՝ որ երթայր զհետ նոցա, և վեճ ինքն է Վրիտաոս» (Արեւ. ՚ի Առ. շն. Երեւ. 164):

— «Ահաւասիկ սակ վարձք հատուցմանն ընդ իւր. և ամենայնի նա է հատուցանօղ, և գործք իւրաքանչիւր առաջի նորա. ըստ այնմ, թէ ՚ի միա առնու զամենայն գործս նոցա» (Ղուս. յԱւետ. Եր. 156):

— «Տէր իմ Տէր, տուիչ պարգևաց, ինքնարուն բարի, ամենից տիրօղ հաւատարապէս» (Նոր. Է):

Արդարո՞ղ խոստովանիմք զՅս ՎՐՍ փրկիչ հաւատացեալոցս. զի նա միայն իւր կամաւոր չարչարանօքն և փրկարար խաչելութեամբն և կենդանարար մահուամբն փրկեաց զմեզ յանիծից և ՚ի յաւիտենական դատապարտութենէ անտի սկզբնական մեղաց, և մանաւանդ ազատեաց ՚ի խոր խաւարային բանտէ դժոխոց, և վերակոչեաց ՚ի մշտնջենաւոր և յանաղօտ լոյս փառաց Աստուածութեան իւրոյ:

— Մեծ և ու քան զայս սէր ոչ ոք ունի, եթէ զանձն իւր գիցէ 'ի վն բայրարեկամաց իւրոց: Վասն ըստեկամք էք իմ. եթէ առնիցէք զոր ևսն պատուիրեմ ձեզ. ոչ ևս կոչեմ զձեզ ծառայս, զի ծառայն ոչ գիտէ զձեռն զործէ Տէրն նորա» (Հնգ. ժե. 13-15):

— «Նա Տէր Մատուած կոչեցի զքեզ արդարութեամբ. կալայ զաջոյ ձեռանէ քումմէ և զօրացուցի զքեզ. և ետու զքեզ յուխտ ազգի՝ և 'ի ըյս հեթանոսաց, բանալ զաշու կուրաց, հանել ՚կապեալս 'ի բանաէ և 'ի ասնէ կապանաց՝ որք նստեին 'ի խաւարի: Նա Տէր Մատուած՝ այս է անուն իմ. զփառս իմ՝ այլում ոչ տաց, և ոչ զքաջութիւնս իմ՝ գրօշկոց» (Նսոց. իբ. 6-8):

— «Նա ծագեացի ձեզ երկիւզածաց անունն իմոյ՝ արեգակն արգա-
բութեան, և բժշկութիւն 'ի թեւ նորա. և յջէք և խայտասջէք իբրև
որթք արձակեալք 'ի կապոյ» (Ս՝-դո. Գ. 2):

— «Վիտասջէք, զի ոչ ապականացու արծաթեղենք՝ և ոսկեղե-
նք փրկեցարք 'ի ձերոց ունայնութեան հայրենատուր գնացից, այլ
պատուական արեամբն Վրիտաոսի, իբրև ամբիծ և անարատ գաւին»
(Խ Պեդր. Խ. 18-19):

— «Վրանզե գնոց գնեցայք, փառաւոր արարէք զՄատուած 'ի մար-
մինս ձեր և յոգիս՝ որ է Մատուածոյ» (Խ Սրբ. Է. 20):

Մրդ՝ երկրպագելի անունն: Հիսուս թարգմանի առ մեզ
ժընջ: և Վրիտաոսն օժեալ: Սասն որոյ զայս խորհր-
դաւոր անունն զօրութիւնս յայանելով յաւուր սքանչելի
ծննդեանն Հիսուսի փրկչին մերոյ, աւեախտ տայք հրեշ-
տակն երանելի հովուացն ասելով. «Մետարանեմ ձեզ
զուրախութիւն մեծ, որ ելիցի ամենայն ժողովողեանն, զի
ծնաւ ձեզ այսօր փրկիչ, որ է օծեալ տէր 'ի քաղաքի
'Վաւթի» (Ս՝-դ. Է. 10. 11): Սասն որոյ 'ի հանգա-
նակին ասեմք. «Հասարած 'ի Տէր Յետոս Վրիտաոս»:

Մպաքէն պարտիմք սրտի մտօք անշարժ կալ մնալ 'ի
վերայ այս հաստատուն հիման հաւատոյ ճշմարտութե՝
ըստ հոգեշահ բանից սրբազան Մաքելոյն Պօղոսի:

— «Ինչամ՝ իբրև տեսնեմ զկարգն ձեր, և զհաստատութիւն
հաւատոցն ձերոց՝ որ 'ի Վրիտաոս Հիսուս: Մրդ՝ որպէս ընկալայք
քՎրիտաոս Հիսուս զՏէր, նովին գնասջէք, արմատացեալք և շինեալք
'ի նա, և հաստատեալք 'ի հաւատս, որպէս ուսայքն առաւելեալք
'ի նմին գահութեամբ» (Սրգո. Է. 5-6):

Այս չէք զանազանութիւն ըստական կամ զօրութեան կան, զի նոյն է ի սատովանիլ զՅիսուան փրկել և զԲնն օծելաւ:

— “Նոյնք որդի և կոչեցես զանուն նորա Յի, զի նա փրկեցէ զժաւազաւուր ի մեզաց իւրեանց” (Մատ. 21):

— “Իբրև ժողովեցան, առ յնոսա Պիղատոս. զժ կամէք յերկոց աստի՝ զի որակեցից ձեզ, զՅիսուս բարարա, եթէ զՅիսուս զանուանեալն Վարդապետս” (Մատ. 27):

— “Ի սորա գաւակի Աստուած ըստ աւետեացն յարոյց Իսրայէլի գփրկելն զՅիսուս” (Պատմ. 23):

— “Նոյնք Տեառն ի վերայ իմ, վասն որոյ և էօծ իսկ զիս. աւետարանել ազքատաց առաքեաց զիս, բժիկել զբեկեալս սրտիք” (Լուս. 1: 9):

— “Արդ՝ ճմարտիւ գիտացէ ամենայն առնալ Իսրայէլի, զի և Տէր զիս և օծեալ Աստուած արար. զայն Յիսուս՝ զոր գաւաքն իսկեցիք” (Պատմ. 36):

— “Օգի որ ի Վազարէթէ՝ զոր օծն Աստուած հոգւով սրբով և զօրութեամբ” (Պատմ. 38: 1: 9):

Այդ կրկին խորհրդով կոչեցաւ Վրիստոս օծելաւ նախ որպէս ասնն Աստուածարանք՝ մարդեղութիւն նորա օծաւ յԱստուածութենէն իւրմէ: Այլ երկրորդ՝ օծաւ հոգին Վրիստոսի ի լիութենէ շնորհաց սուրբ շոգւոյն: Օչայս խորհրդաւոր բաժանումն տայ կրանելի սուրբ վարդապետն Իգնատիոս, յասելն

— “Նոյնք Տեառն, առ ի վերայ իմ. առա զդէմն Վրիստոսի աւետարանի և այլուր՝ Նոյնքիցէ, առ ի վերայ նորա հոգի Աստուծոյ, և հոգի իմաստութեան” (Արդ՝ օծաւ Տէրունական մարմինն հոգւով սրբով. օծաւ և իւրով օծութեամբն և առաքեցաւ ի շօրէ աւետարանել ազքատաց) (Յ Մեթ. 9: 18):

— “(Օծումն զմիւսորութիւնն ցուցանէ” (Սբ. Գրք. Գրք. 10):

— “Ի նախածանօթ մերակերպութեանն պանծալի իմն գովեստի՝ օծեալն կոչմամբ՝ ի հրեշտակաց փառատրոզաց՝ արարածոց երկրի ծանուցար: Օչոր մարգարէն կանխաւ գուշակեաց զի Յարգանան, և յընտրեալն լեառն թարգմանէ՝ Նոյնքի ձայնիդ եկաւորութիւն, թէ որ պատմէ ի մէջ մարդկան զօծեալ իւր: Օչոր սաղմսին ձայն կան-

խաւ պատմէ՝ հզօրիդ փառաց զայս պատիւ առ 'ի զառեալդ ձեռնա-
գրելոյ օծ զքեզ Մատուած՝ Մատուած քո իւզով ուրախութեան:
Հոգի երեսաց մերաց Տէր Վրիստոս որ է օծեալ անունդ իսկոյն»
(Մար. Գլ. 7 հոս ՍԵՆԷ):

— «Ս ասն զի Վրիստոսն անուն՝ ոչ յատուկ Մատուածութեանն
է, և ոչ սոսկ մարդկութեանն. քանզի քրիստոսն յարարայեցացն 'ի
մերս օծեալ թարգմանի: Եւ որդ փասն զի օծաւ մարդկութիւնն յԱ-
տուածութենէ անտի, նմին իրի զփայլելականս զայս անուն ընկալու:
Իսկ (Յիսուան փրկիչ և փրկութիւն Տեառն ասի, փրկել զժողովուր-
դքն՝ ոչ 'ի յայանի պատերազմացն՝ որ բոս աշխարհի, և ոչ 'ի մարմնա-
կան ծառայութենէ, այլ 'ի մեղաց, և յապականութենէ» (Սբգ.
Ը նոր. ԿՊԵԲ. Յոյ. հոս Է):

Հաստատութիւն Գ.

«Յորդին Մարտ-ժոյ, ծնեալն յՄարտ-ժոյ Հօրէ Թածին,
այոնինն յեռ-նիւնէ Հօր. Մարտ-աթ յՄարտ-ժոյ, լոյս 'ի
լոսոյ, Մարտ-աթ ճշմարիտ՝ յՄարտ-ժոյ ճշմարտէ, ծնողնդ՝
և ոչ արարած: Երոյն ինքն 'ի Բնո-նիւնէ Հօր»: Եւս պար-
բերութիւն հաւատոյ բանիցս՝ տայ խոստովանիլ թէ Տէր
Յիսուս Վրիստոս է բնութենակից ճշմարիտ Որդի Հօր
Մատուծոյ, և ոչ արարած կամ շնորհական որդի:

Չայս աւետարանեաց՝ նախ՝ սրբոյ կուսին Մատուա-
ծածնի հրեշտակապետան Պարրիէլ. «Որ ծնանելոցն է 'ի
քէն՝ սուրբ է, և Որդի ՄՅ կոչեցի» (Ղուկ. Թ. 32. 35):

Եւս աւետարանութիւն հրեշտակապետին հրաշալի իմն
շնորհիւ Հօր Մատուծոյ կրկին 'ի յերկնից վկայեալ կրն-
քեցաւ 'ի Յորդանան և 'ի Թաբոր: «Ե՛հա ձայն յերկնից՝
որ ասէր՝ դա՛ է իմ որդի սիրելի, ընդ որ հաճեցայ» (Մար.
Գլ. 17: ԺԷ. 5: Մարկ. Թ. 11: Ղուկ. Գլ. 22):

— «Վրանդի գնա Հայր կնքեաց Մատուած» (Գլուկ. Գլ. 27):

— «Որդի Մատուծոյ կենդանւոյ օրհնեալ յամենայնի, Հօրդ ա-
հաւորի անքնին ծնունդ» և թէ. «Իսկ իթէ Հայրն զթած երկնաւ որ
հզօր՝ մին յետ թիւնէ՝ փանծ մահապարտիս յանդամնաց մատուց զմիայ-
նակ ծնունդդ յանբնինն ծոցոյն, ոչ անխայեալ յԱրդիդ 'ի համապա-

սիւզ է 'ի սիրելիդ, այլ կամաւ նուիրեաց մահու՝ չարչարանացն զհնուս և ըստ մարգարէութեանն Օւլբարիայ» (Եւր. Իս. ԻԲ):

— «Սոյն այս հայրական ձայն՝ յամօթ առնէ և գրածանողն մարգոյն յԱստուածութենէն, որք յերկուս որոշելով որդիս, այլ զոր յԱստուծոյ շօրէ, և այլ զոր 'ի Մարիամայն, տսնն ծնեալ. քանզի ոչ ասաց. «Որ 'ի գմա է՝ որդի իմ է», այլ «Բան է որդի իմ», այսինքն՝ յինէն անժամանակարար: «Սոյն է և 'ի Մօրէ ըստ ժամանակի. ոչ այլ և այլ. այլ՝ մի և անբաժանելի: Ղարձեալ որդիութեան կոչմամբ՝ ըզրնուարութեանն միաւարութիւն յուցանէ՝ ըստ ինքեան. զի ծնունդ է շօր՝ և ոչ ստացական, ըստ Արիստի. իսկ սիրելին ասել՝ զհամակամութի նշանակէ. զի ուր սեր, չէք բաժանումն կամաց» (ՅՍԵՒ. ՍՊՊ):

Այսա ուրեմն հաւատամք, եթէ ՀՅԱ ՎՔԱ փրկիչ մեր է իսկական միածին Որդի շօր Աստուծոյ:

— «Բանն մարմնն ելէ, և բնակեցաւ 'ի մեզ, և տեսաք զփառս նորս զփառս իբրև զմիածնի տա 'ի շօրէ: զԱստուած ոչ զք ետես երբէք, բայց միածինն Որդի որ է 'ի ծոց շօր, նա պատմեաց մեզ, (ՅՎԵ. Խ. 14. 18):

Նաւատամք ևս, եթէ միածին Որդի բանն Աստուած Յիսուս Վրիստոս՝ էակից է շօր Աստուծոյ և համազոյ. վասն որոյ զրի «Աստուած յԱստուծոյ, լոյս 'ի լոսոյ, Աստուած ճշմարիտ՝ յԱստուծոյ ճշմարիտ, թնոմեր՝ և ոչ արարած. նոյն ինքն 'ի բնութենէ շօրն»:

Այսու ուղղափառ դաւանութեամբ հերքին չարաչար մոլորութիւնքն Սարէլի և Արիստի. վասն զի Սարէլ ուրանայր զԱրրորդութիւնն անձանց, և ասէր յԱստուած միայն զմի անձն ճանաչել. և աղանդապեան Արիստ Աղէքսանդրացի չարաչար ամբարշտեալ ուսուցանէր՝ «ոչ գող զորդի հաւասար շօր՝ և ոչ 'ի բնութենէ և յէութեան շօր, և ոչ ծնեալ 'ի շօրէ յառաջ քան գլաւիտեանս, այլ օտար զոմն և արարած և կրասեր» (ԽՊԵ. ԳԻԵԳ Բ. ԿԵ. 3Է):

Ահա զայստակ չարաչար ուրացութիւնս աղանդապետացն մերժնն Աւետարանական բանք ՀՅԻ փրկչին մերոյ:

— «Աս և շայր իմ մի եմք» (ՀՅՎԵ. Ժ. 10):

— «Օր ինքն իսկ շայր սիրէ զձեզ՝ զե դուք զիս սիրեցիք, և հաւատասցիք՝ եթէ ևս յԱստուծոյ երի: Այլ 'ի շօրէ՝ և եկի յաշխարհ:

գարուստի զարկարհ, և երթամ տո շուրս Մանցնա աշակերտքն. ահա արդ յայտնութեամբ խօսիս. և առակ և ոչ մի ինչ ասես: Մայժմիկ գիտեմք՝ եթէ գիտես զամենայն, և ոչ ինչ պիտոյ է՝ եթէ զք հարցանիցէ զքեզ. յայժմիկ հաւատամք եթէ յՄատուծոյ կէտ» (Յովհ. ԺԷ. 27. 30):

Մայս Որդւոյն Մատուծոյ անսկիզբն և անվախճան ծնունդեան առ ՚ի շորէն Մատուծոյ՝ ճիշդ յարացոյց տուեալ են զՃազուսն լուսոյ՝ սուրբ շարք կկեղեցւոյ. քանզի որպէս լոյս արեգական հանապաղ ճառագայթէ յարեգականէ՝ և ոչ երբէք սպառի, նմանապէս և լոյսն ճշմարիտ Մատուծորդին միշտ ծնանի ՚ի շորէն լուսոյ: Այսն որոյ եղաւ ՚ի հանդանակի հաւատոյ «Լոյս է լուսոյ», Մայս հաստատի Մետաբանական և Մաքքելական անժխտելի բանիւք և շարց սրբոց ուղիղ վարդապետութեամբ:

— «Լ՛յս լոյսն ճշմարիտ, որ լուստար առնէ զամենայն մարդ՝ որ գալոց է յաշխարհ, իշա այս իսկ է գառաստան. զե լոյս կին յաշխարհ, և սիրեցին մարդիկ զեաւար առուսել քան զլոյս, զէ էին գործք իւրեանց շարութեան» (Յովհ. Խ. 9. Է. 19):

— «Լոյսն ՚ի յայտնութիւն հեթանոսաց» (Պ. Ե. Է. 33):

— «Ըր է լոյս փառաց՝ և նկարագիր էութեան նորա, որ կրէ զամենայն բանիւ զգրութեան իւրոյ» (Եբ. Ե. 3):

— «Ըր ետես զՈրդին, ետես նա զՍուրբն, զի նման է Որդին յամենայնի ծնողին իւրոյ, կեանք ծնեալ ՚ի կենաց, լոյսն ՚ի լուսոյ, և զգրութիւն ՚ի զգրութենէ, և Մատուծոյ Մատուծ, և առանց փոփոխման են և Մատուծութեան կերպարանքն յՈրդի: Եւ որ արժանի եղև տեսնել զՈրդւոյն Մատուծութիւն, գայ նա և ՚ի վայելչութիւն ծնողին: Այլ է իմ բանդ, այլ միածնին. «Մայստփ ժամանակս ընդ ձեզ եղէ, առէ, և ոչ կարացեր ճանաչել զիս Փրկիպպէ: որ ետես զիս, ետես նա և զՍուրբն իմ» (՚ի Սուլ. Ընձ. Գառ. ԺԵ):

— «Լոյս է անմտոզոյց ահեղ և զարմանալի... լուստարիչ է բանական բնութեանս միշտ» (Լուս. Յաճախ. Գառ. Խ):

— «Օրհնարանեալ գոյութիւն, անտուեր ծագումն, ամենափայլ ճառագայթ, խոտասփանեալ լոյս... Որդմած, գթած, լոյս... առանց խաւարի ճառագայթ» (Լուս. Է. 37):

— «Լոյսն ՚ի լուսոյ՝ ծնունդ և ծագումն, որ եկիր ՚ի ինչիր մուրեալ սշխարի բնութեանս» (Եբ. Ե. Ընդ. Է. Ը. Ե):

ԴԱՍ ԺԻՎ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԻ

Ն. Օլիւնչ իմաստ հաւատոյ տայ մեզ այս պարբերու-
թիւն հանգանակին «Որով ափնայն ինչ եղև յերկնս և ՚ի
Ֆրայ երկրէ, երևելիս և աներևոյնս»:

Պ. Որով՝ յայտ առնէ զՅիսուս Վրիստոս փրկիչն
աշխարհի որ իսկապէս նոյն ինքն էր արարող երկնի և
երկրի, երևելեաց և աներևութից. ապա նովին համազոյ
զօրութեամբ և միասնական իշխանութեամբ և կամօք ամե-
նայն ստեղծուածք՝ երևելիք և աներևոյթք՝ ՚ի գոյութիւն
յիչ գոյից արարչագործեցան: Ս անն որոյ խոստովանիմք
զՅիսուս Վրիստոս՝ արարիչ ամենայնի՝ Մատուած ճըշ-
մարիա, ըստ սուրբ Գրոց վկայութեան և ըստ սրբազան
Նարց ուղղափառ վարդապետութեան:

— «Ի սկզբանէ էր բանն. և բանն էր առ Մատուած. և Մատուած
էր բանն: Կա էր ՚ի սկզբանէ առ Մատուած: Կամենայն ինչ նովու եղև.
և առանց նորա եղև և ոչինչ՝ որ ինչ եղևն» (Յովն. Կ. 2):

— «Որով ունիմք զփրկութիւն արեամբն նորա, և զթողութիւն մե-
զաց մարմնովն նորա, որ է պաակեր աներևութին Մատուծոյ, անգրա-
նիկ ամենայն արարածոց. զի նովու հաստատեցաւ ամենայն, որ ինչ
յերկնս՝ և որ ինչ յերկրի, որ երևին՝ և որ ոչն երևին, (Սրբոս. Կ.
14—16):

— «Տէր Մատուած, որ նա միայն ինքնութեամբ և յառաջ քան
զնա չէք դք այլ արարիչ ամենայնի, որ երևի, և որ ոչն երևի. բայց
Որովն միածին՝ որ ՚ի Նօրէ ծնեալ. և Նօրի նորուն՝ որ ՚ի նորին էու-
թենէ. որով եղև աշխարհս ՚ի սկզբանց» (Սրբոս. յԱրեմի.):

— «Մըգ՝ Նօր արարչի խորհուրդ ՚ի մէջ առեալ ընդ արարչակից
Որուոյ և ընդ արարչակից Նօրուոյ, իբրև զխորհուրդն զառաջին նա-
խաստեղծն մարդոյն» (Ինչոյն էիբո):

— «Մըգ՝ է ճշմարիտ Վրիստոս Որով Մատուծոյ՝ միածին և արա-
րիչ աշխարհի... ոչ միայն երևելեացն, այլ և աներևութիցն յովնարկել
Նօր իւրոյ՝ արարիչ է Վրիստոս: Օլի նովու ստեղծաւ ամենայն ըստ

բանին Մուսքելոյ որ ինչ յերկինս և յերկրի որ երևին, և որ ոչն երևին. եթէ արթոք, եթէ իշխանութիւնք, եթէ տերութիւնք, և եթէ պետութիւնք, ամենայն ինչ ի նա հաստատեալ է: Այլ եթէ գյուտեանսն իսկ զլիովին ասիցես, սակայն և այնց յակնարկել չօրարարիչ է Վրիստոս» (ԱՄԵՐ Ի ԱՅՆ ԸՆԺ. ՃՈՒ ԺԷ):

— «Ար բանիւ իւրով զերկինս և զերկիրս հաստատեաց յոչնչէ գոյացուցեալ, զածառի պտօր գիւրագին ընդ երեսուն արծաթոյ» (ԵՇ ԵՐ):

— «Աստուած և Տէր, կեանք և արարիչ, ոգորմած, գթած, լոյս, երկայնամիտ, անոխակալ, մարդասէր, ամենագութ, պարգևատու, փրկիչ» (ԱՄԵՐ Ի Ե):

— «Այլ արդ ո՞ր բան բաղդատելով՝ զանհամեմատ քո մեծութիւնդ լիցի կարող գերահռչակել, Արարչին մայր, անհասին ծնօղ, անբաւին գրկարան, ամենակալին յանձանձիչ, փառապարզողին զգեցուցիչ, վերօրհնելոյն գրգիչ: Ահա յողագոս պտոցիկ՝ ըստ անսուտ քո բանի՝ յիբաւի սացուք քեզ երանի, մայրք Յիսուսի» (ԱՄԵՐ Ի ՎՍՈՒՄ ԻԲԻ):

Ն. Այլ խոստովանիմք և հաւատամք՝ եթէ Տէր մեր Յիսուս Վրիստոս է արարչակից և փառակից չօր ԱՅ և սուրբ չոգւոյն ճշմարտի. և եթէ այս երկքանձնեայ աստուածութեան է մի կամք, մի զօրութիւն, մի իշխանութիւն, ապա զիարդ Յիսուս Վրիստոս փրկիչն մեր աւետարանեաց աշակերտացն իւրոց «Այթէ սիրէիք զիս՝ ապա ուրախ լիալ էր ձեր՝ եթէ ես առ չայր երթամ, զի հայր իմ մեծ է քան զիս» (ՅՊԸ. ԺԳ. 28):

Պ. Աստանօր չիք ինչ տարակուսելի. վասն զի չայր Աստուած ասի ԴԺ՝ ոչ ըստ բնութեան՝ զօրութեան՝ և իշխանութեան և կատարելութեան. այլ ըստ պատճառի ծննդեան և բղիման. ըստ որում չայր Աստուած է ծնող Որդոյն միածնի. և բղիտղ չոգւոյն ճշմարտի: Այսու մտօք իմանի յԱստուածարանից՝ աւետարանական այս բան կենարարին մերոյ Յիսուսի եթէ. «Չայր իմ մեծ է քան զիս»: Իսկ բնութեամբ՝ զօրութեամբ և կատարելութեամբ մի են. վասն որոյ յառաջագոյն աւետարանեաց «Այս և չայր իմ մի եմք» (ՅՊԸ. Ժ. 30):

— «Այլ է չայր ծնեալ յուսակէտ, այլ Որդի է ծնեալ ի չօրէ՝ և ոչ

արարեալ. և ոչ չորդին սուրբ ասացեալ, այլ բղիճեալ: Մշտնջենա-
ւորք միաբան իսկութեամբ ընդ չոր և առ չայր և ՚ի չորէ: Արդէս
բոց և ջերմութիւն ՚ի հրոյ. որպէս տապ և ճառագայթ յարեգականէ,
(Ուսու. ՚ի Եւեո. Գառ Գ):

— «Այս ամեն յերկից համապատուացն մեծ ՚ի բնութենէ, քան թէ ընդ
որս կարգեցան. զի թէպէտ մեծ ասացաւ չայր, յաղաքս պատճառին
է մեծ՝ և ոչ վասն բնութեանն. քանզի բնութեամբ հաւասարակից է
Արդւոյ և չորւոյ» (Ներք. Ընդհ. ՚ի Բաղմն առ Եմմանուէլ Կայր
Քրտնոց):

«Այս բնութեանքն մեծ է չայր
Վասն որոց սկիզբն է և պատճառ,
Եւ ոչ նուաստք՝ որք ՚ի նմանէ,
Օր այս և զչայր՝ տկար առնէ
Իստ պատճառին՝ մեծ ասի չայր,
Եւ ոչ բնութեամբ քանզի է չայր:
Արդէս և մերքո հաւասար,
Եւ ոչ նուազ Արդի քան զչայր:
Իայց զի որդի ասի Արդին,
Այ մարմնական և ախառային,
Իբրև կարծեն կոյրքն մազք,
Չաւանականքն մահմանին»:

(Ներք. ՚ի Եւեոսոս որդի էր. 193):

ԴԵՍ ԺԳ.

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

Չ. Այս չորրորդ մասն հանգանակի հաւատոյ՝ անշուշտ
տայ մեզ հաւատով խոստովանիլ զպքանչելի մեծ խոր-
հուրդն մարդեղութեան Վանին Աստուծոյ, որպէս գրեալ
իսկ է «Որ յաղագոս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան
իջեալ յերկնից՝ մարմնացաւ՝ մարդացաւ՝ թնա-
կաբարեկապէս ՚ի Մարիամայ որքոյ խոսէն չորդուին որքով. որով էաւ»

բանին Առաքելոյ որ ինչ յերկինս և յերկրի որ երևին, և որ ոչն և-
րևին. եթէ աթոռք, եթէ իշխանութիւնք, եթէ տւրութիւնք, և եթէ
պետութիւնք, ամենայն ինչ ՚ի նա հաստատեալ է: Այս եթէ գլխաւ-
տեանսն իոկ գլխովին ստիցես, սակայն և այնց յակնարկել չօր՝
արարիչ է Վրիստոս» (Աբր. Ի Աղլ ընթ. ճառ ԺԿ):

— «Ար բանիւ իւրով գերկինս և գերկերս հաստատեաց յունչէ գոյա-
ցուցեալ, փաճառի այսօր գիւրազին բնդ երեսուն արծաթոյն» (ԵԿ աբ.):

— «Աստուած և Տէր, կեանք և արարիչ, ոգորմած, գթած, լոյս,
երկայնամիտ, անոխակալ, մարդասէր, ամենագութ, պարզեւտու,
փրկիչ» (Աբր. 35):

— «Այս արգ որ բան բազդատելով՝ գանհամեմատ քո մեծութիւնդ
լիցի կորոզ գերահաւանել, Աքարչին մայր, անհասին ծնօղ, անբա-
ւին գրկարան, ամենակալին յանձանձիչ, փառագարդողին զգեցուցիչ,
Պերօհնելոյն զրդիչ: Ահա յաղազս պտոցիկ՝ ըստ անուտ քո բանի՝
յիրաւի սացուք քեզ երանի, մայրգ Յիսուսի» (Աբր. Ի Գլուս. ԻԲ):

Ն. Այդ խոստովանիւք և հաւատանք՝ եթէ Տէր մեր
Յիսուս Վրիստոս է արարչակից և փառակից չօր Այ
և սուրբ չօղոյն ճշմարտի. և եթէ այս երեքանձնեայ
աստուածութեան է մի կամք, մի զօրութիւն, մի իշխա-
նութիւն. ապա զիարդ Յիսուս Վրիստոս փրկիչն մեր
աւետարանեաց աշակերտացն իւրոց «Այթ սիրէիք զիս՝
ապա ուրախ լեալ էր ձեր՝ եթէ ես առ չայր երթամ, զի
հայր իմ մեծ է քան զիս» (Յովհ. ԺԳ. 28):

Պ. Աստանօր չիք ինչ տարակուսելի. վասն զի չայր
Աստուած ասի Դե՞՞ ոչ ըստ բնութեան՝ զօրութեան՝ և
իշխանութեան և կատարելութեան. սյլ՝ ըստ պատճառի
ծննդեան և բղխման. ըստ որում չայր Աստուած է ծնօղ
Որդոյն միածնի. և բղիօղ չօղոյն ճշմարտի: Այսու-
մտօք իմանի յԱստուածաբանից՝ աւետարանական այս բան
կենարարին մերոյ Յիսուսի եթէ. «Չայր իմ մեծ է քան
զիս»: Իսկ բնութեամբ՝ զօրութեամբ և կատարելութեամբ
մի են. վասն որոյ յառաջագոյն աւետարանեաց «Այս և չայր
իմ մի եմք» (Յովհ. Ժ. 30):

— «Այ է չայր ծնեալ յուսուկէ, այլ Որդի է ծնեալ ՚ի չօրէ՛ և ոչ

արարեալ. և ոչ չորին սուրբ ստացեալ, այլ բղիեսալ: Մշանջնեա-
ւորք միարան իսկութեամբ ընդ չոր և առ չայր և 'ի չորէ: Որպէս
բոց և ջերմութիւն 'ի հրոյ. որպէս տապ և ճառագայթ յարեգականէ,
(1. ս. 1. 'ի Եւեոյ. ճառ 5):

— “Ոչ ոմն յերից համապատուացն մեծ 'ի բնութենէ, քան թէ ընդ
որս կարգեցան. զի թէպէտ մեծ ասացաւ չայր, յաղագս պատճառին
է մեծ' և ոչ վասն բնութեանն. քանզի բնութեամբ հաւասարակից է
Որդւոյ և չորդոյ (Ներ. Ը շորհ. 'ի Խոզմն առ Լսմանսէլ կոյսբ
Յաւնոց):

“Ոչ ըստ բնութեանն մեծ է չայր
Վասն որոց սկիզբն է և պատճառ,
Եւ ոչ նուաստք' որք 'ի նմանէ,
Օյի այս և զչայր' տկար առնէ:
Իստ պատճառին' մեծ ասի չայր,
Եւ ոչ բնութեամբ քանզի է չայր
Որպէս և մերքս հաւասար,
Եւ ոչ նուազ Որդի քան զչայր:
Իայց զի որդի ասի Որդին,
Ոչ մարմնական և ախտային,
Իբրև կարծեն կոյրքն մազք,
Չաւանականքն մահմախն”:

(Ն. Ե. 'ի Եւստոս որդի եր. 193):

ԴԼԱ ԺԳ.

ՄԱՍԻ ՉՈՐՐՈՐԴ

Չ. Լսյս չորրորդ մասն հանգանակի հաւատոյ՝ անշուշտ
տայ մեզ հաւատով խոստովանիլ զպանչելի մեծ խոր-
հուրդն մարդեղութեան Ռանին Լստուծոյ, որպէս գրեալ
իսկ է “Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ ժրիտ-մեան
եղեալ յերկնից՝ մարմնացաւ՝ մարդացաւ՝ ծնաւ՝ կարաբեւաղէս
'ի Սարեմայ որբոյ կուսէն չորդովն որբով. որով էառ

զմարտին՝ զհոգի՝ զմիտ և զամենայն ուր ինչ է ՚ի մարդ, ճշմարտապետ և ոչ կարծեօ+»: Սակայն խնդրեմք ուսանիլ նախ՝ զինչ շարժառիթ եղև մարդեղութեան Աստուածորդոյն, և ապա վերահասու լինել ցանկամբ տեսութեան և բացատրութեան փրկագործ խորհրդոյն և բազմատեսակ ձրիատուր շնորհացն:

Պ. Ըստ սուրբ Պարոյ՝ կրկին է շարժառիթ հրաշալի մարդեղութեան Ռանին Աստուծոյ: Առաջին՝ անսահման և անձառելի մարդասիրութիւնն Աստուծոյ: Արկորդ՝ մերս բնութեան կորստական և դատապարտութեան վիճակ յերեսաց սկզբնական մեղաց՝ անցիլոց յամենայն ծնունդս ազգի մարդկան. յորմէ գթութիւնն վերնախնամ փրկել և ազատել հաճեցաւ:

— «Այլ վասն ապերախոյց, և ապստամբից և զանազան անարգուաց: Որպէս Հայրն երկնաւոր առաքեաց զՈրդի իւր յաշխարհս՝ զմեծիկն և զփոքիկն. ոչ ՚ի փառս և ՚ի պատիւ՝ կամ ՚ի թաղ արքայութեան, այլ ՚ի նախապիտ և ՚ի թշնամանս՝ և ՚ի մահ իսկ զլեռովին... (Յայտ՝ (առէ) է սէրն, զի ոչ մէք սիրեցաք զԱստուած: Օայս ասելով զմեր ապերախութիւնն յայտ առնէ, և զԱստուծոյ անեղբական մարդասիրութիւնն» (Ուրբ. Ը 2-րդ. Ի Ս-ին. Ե. Եւգեն. Գառ 1):

— «Տէր Աստուած օրհնեալ, օրհնեալ Տէր զօրհանապաղ, առաջնորդեսցէ մեզ Աստուած փրկիչ մեր: Աստուած մեր Աստուած կենարար, և ՚ի Տեառնէ են եւք մահու» (Ուրբ. Է. 20. 21):

— Հայեցայ՝ և ոչ դք էր որ օգնէր. զմաւ ածի՝ և ոչ դք էր որ ՚ի թիկունս հասանէր. փրկեաց զնոսս բազուկ իմ՝ և սրտմտութիւն իմ միայն զգէմ կալաւ... յամենայն նեղութենէ նոցա: Այլ պատգամաւոր դք և ոչ հրեշտակ, այլ ինքնին տէր փրկեաց զնոսս. վասն սիրելոյ զնոսս և ինայելոյ ՚ի նոսս ինքնին փրկեաց զնոսս. և վերացոյց զնոսս, և բարձրացոյց զամենայն աւուրս յաւիանելոց» (Առայ. Է. 5. 9):

— «Օ ի եթէ ՚ի միոյն յանցանաց մահ թաղաւորեաց միտն, որչափ ևս առաւել որ զառտեղութիւն շնորհաց և զպարգևաց արգարութեն տաճուցան, կենօք թաղաւորեցեն ՚ի ձեռն միոյն՝ (Յետոսի Վարդապետի: Այդ ուրեմն՝ որպէս միոյն յանցանօք յամենայն մարդիկ զատապարտութիւն, նոյնպէս և միոյն արգարութեամբն յամենայն մարդիկ արգարութիւն կենաց... զի որպէս թաղաւորեցին մեզքն ՚ի մահու»

անդ, նոյնպէս և շնորհքն թագաւորեացն արդարութեամբ 'ի կեանսն յաւիտենից 'ի ձեռն (Յիսուսի Վրբխասոսի Տեառն մերոյ» (Հով. 17. 18. 21):

— «'Ի սեբ յաւիտենական սիրեցի զքեզ. վասն այնորիկ ձեզեցի զքեզ 'ի գթութիւն» (ՂԵԻԲ. ԼԹ. 3):

— «Ո՞ր այնպէս սիրեաց Մատուած զաշխարհ, մինչև զՊրզին իւր միածին ետ, զի ամենայն որ հաւատայ 'ի նա՝ մի կորեցէ, այլ ընկացի զկեանս յաւիտենականս» (Յով. Գ. 10):

— «ՂԵ զի յայտմ երևեցաւ սեքն Մատուծոյ 'ի մեզ, զի զՊրզին իւր միածին առաքեաց յաշխարհ. զի եղեցաք նովաւ կենդանիք: Յայտմ է սեքն, ոչ զի մէք սիրեցաք զՄատուած, այլ զի նա՝ սիրեաց զմեզ, և առաքեաց զՊրզին իւր 'ի քաւութիւն մեղաց մերոց» (Խ Յով. Գ. 9. 10):

— «ՄԱԼ Մատուած՝ որ մեծն է ողորմութեամբ, վասն բազում սիրոյն իւրոյ՝ զոր սիրեացն զմեզ, մինչ զեռ մեռեալն էաք 'ի մեզս մեր կենդանիս արար զմեզ 'ի Վրբխասոս» (ՂԵԻԲ. Գ. 4. 5):

— «Որ յանպատում փառաց խոնարհեցար յերկիր, ախաակիր եղեր հողեզէն բնութեանս. այսօր զմեղուցեալ զնախահայրն կենազարծեցեր 'ի կեանսդ յաւիտենից մարդասիրայէս» (ԵՂ. Ե. 1):

— «Յայտմ երևեցաւ սեքն Մատուծոյ 'ի մեզ: Յայտմ առէ, յո՞ր—զի զՊրզին իւր միածին առաքեաց յաշխարհ: Մարգարե ահագին նշանակ սիրոյ, և քան զամենայն միտ առաւելեալ, քան զմարդկան և զհրեշտակաց: Ո՞ր ասն զի ո՞վ ետես՝ կամ ո՞վ լուսաւ, եթէ մարդ ոք 'ի մարդկանէ՞ զմիածին Պրզի և զերեւելն վասն ծառայելոյն պարտ բաշխեալ նիցէ՞ և 'ի շարժարանս ասցէ զնա և 'ի մահ. և մանաւանդ ոչ վասն սիրելն ծառայելոյ» (Սուրբ. Ը Նորհ. Դ ՍԵԻՆ. Կ Յով. Կ. 1):

— «Մեր մի իջանէր յՂրուտաղէմէ յՂրբքով, և անկաւ 'ի ձեռս աւազակաց, որք մերկացուցին զնա՝ և վերս՝ 'ի վերայ եզին, թողին կիտմահ՝ և գնացին: Ո՞ւրեք եղև քահանայի միտ իջանել ընդ նոյն ճանապարհ, և առեալ զնա՝ զանց արար: Ո՞ւրեք և 'ի կատարի մի եկեալ ընդ նոյն տեղէ՞ ետես և զանց արար: Սամարացի ոմն ճանապարհորդեալ եկն ընդ նոյն առ նովաւ, և առեալ զնա՝ գթացաւ. և մատուցեալ պատեաց զվերս նորա, արկեալ 'ի վերայ ձեթ և զինի, և եղեալ 'ի վերայ գրաստու իւրոյ՝ էած զնա 'ի պանդակ մի, և դարմանեաց զնա: Եւ 'ի վաղիւ անդր իբրև ելանէր անտի, հանեալ ետ ցպանդակապետն երկուս զահեկանս՝ և առէ. դարման տար զմա, և զոր ինչ ծախեացես 'ի գմա՝ 'ի միւսանգամ զալուտեան իմում հասուցից քեզ» (Ո՞ւրեք. Ե. 30. 35):

— «Ո՞ր իմրդ ունի այսօրինակ բանից զցոյց թարգմանութիւն խորհրդոյն. այր մի իջեալ յՂրուտաղէմէ յՂրբքով, նշանակ ունի բնու-

— Մեծ և ու քան զայս սեր ոչ ոք ունի, եթէ գանձն իւր գիցէ 'ի զի բայրարեկամաց իւրոց: Վասն ըստեկամք էք իմ. եթէ աւանդէք զոր եսն պատուիրեմ ձեզ. ոչ ևս կոչեմ զձեզ ծառայո, զի ծառայն ոչ գիտէ զԻնչ գործէ Տէրն նորա» (Էս. 45. 13—15):

— «Եւ Տէր Աստուած կոչելոյ զքեզ արդարութեամբ կալայ զտղոյ ձեռանէ քումբէ և զօրացուցի զքեզ. և ետու զքեզ յախտ ազգի՝ և 'ի ըրտ Տէրմանոսաց, բանալ զաշտ կուրաց, հանել ՚ի կուպեայո 'ի բանակ և 'ի տանէ կապանայ՝ որք նստէին 'ի խաւարի: Եւ Տէր Աստուած՝ այս է անուն իմ. զփառս իմ այլում ոչ տաց, և ոչ զքաջութիւնս իմ՝ գրոշելոց» (Ես. 45. 1—8):

— «Եւ ծառայոցի ձեզ երկիւղածաց անուան իմոյ՝ արեգակն արգաւ ըստեման, և բժշկութիւն 'ի թեւ նորա. և 'ի շէք և խայտասջիք իբրև որթք արևակեալք 'ի կապոյ» (Մ. 24. 29):

— «Վստատիք, զի ոչ ապականացու արծաթեղէնք՝ և ոսկեղէնք փրկեցարք 'ի ձերոց ունայնութեան հայրենատուր գնացից, այլ պատուական արեամբն՝ Վրիստոսի, իբրև ամբիծ և անարատ գառ ին» (Մ. 24. 23):

— «Վանդի զնոց զնեցայք, փառաւոր արարէք զԱստուած 'ի մարմինս ձեր և յաբո՝ որ է Մատուծոյ» (Մ. 24. 20):

Եւ իրկրպագելի անուան Յիսուս թարգմանի առ մեզ ինչիւ և Վրիստոսն օծեալ: Այսն որոյ զայս խորհրդաւոր անուան զօրութիւնս յայանելով յաւուր սքանչելի ծննդեանն Յիսուսի փրկչին մերոյ, աւետիս տայր հրեշտակն երանելի հովուացն ասելով. «Աւետարանեմ ձեզ զուրախութիւն մեծ, որ եղիցի ամենայն ժողովրդեանն, զի ծնաւ ձեզ այսօր փրկիչ, որ է օծեալ տէր 'ի քաղաքի Դաւթի» (Լու. 1. 10. 11): Այսն որոյ 'ի հանգանակին ասելք. «Հասարած 'ի Տէր Յիսուս Վրիստոս»:

Այսպէն պարտիւք սրտի մտօք անշարժ կալ մնալ 'ի վերայ այսր հաստատուն հիման հաւատոյ ճշմարտութե՛ ըստ հոգեշահ բանից սրբազան Առաքելոյն Պողոսի:

— «Ինչպե՞ս իբրև տեսնեմ զկորզն ձեր, և զհաստատութիւն 'ի հաւատոցն ձերոց՝ որ 'ի Վրիստոս Յիսուս: Եւ որպէս ընկալայք զՎրիստոս Յիսուս զՏէր, նովն զնասջիք, արմատացեալք և շինեալք 'ի նա, և հաստատեալք 'ի հաւատոս, որպէս ուսայքն առաւելեալք 'ի նմին գոհութեամբ» (Պողոս. 1. 5—6):

Այս չիք զանաղանութիւն բառական կամ զօրութեանական, զի նոյն է ի սասովանիլ զՅիսուսն իրիւն և զԲնն օծեալ:

— «Նոյնի սրբի և կոչեցես զանուն նորա Յի, զի նա փրկեաց զժողովուրդ իւր ՚ի մեղաց իւրեանց» (Մատ. Է. 21):

— «Իբրև ժողովեցան, առ յնոսա Պիղատոս. զժողովուրդ յերկուց աստի՝ զի արևակեցից ձեզ, զՅիսուս բարարա, եթէ զՅիսուս զանուանեալն Վրիստոս» (Մատ. ԼԷ. 17):

— «Ի սորա զուակի Աստուած ըստ աւետեացն յարոյց Խարայելի գփրկիչն զՅիսուս» (Պատմ. ԺԷ. 23):

— «Նորի Տեառն ՚ի վերայ իմ, վասն որոյ և եօծ իոկ զիս. աւետարանել աղքատաց առաքեաց զիս, բժշկել զբեկեալս որաւիք» (Ասայ. Է. 1: Պատմ. Գ. 18):

— «Արդ՝ ճամբարի գիտացէ՛ ամենայն ամենք Խարայելի, զի և Տէր զիս և օծեալ Աստուած արար. զայն Յիսուս՝ զոր գաւթն խաչեցիք» (Պատմ. Է. 36):

— «Օգն որ ՚ի Վաղարէթէ՛ զոր օծն Աստուած հազար սրբով և զօրութեամբ» (Պատմ. Ժ. 38: Աբր. Է. 9):

Այդ կրկին խորհրդով կոչեցաւ Վրիստոս օծեալ. նախ՝ որպէս ասն Աստուածարանք՝ մարդկողութիւն նորա օծաւ յԱստուածութենէն իւրմէ: Այլ երկրորդ՝ օծաւ հոգին Վրիստոսի ՚ի լիութենէ շնորհաց սուրբ շողոյն: Օչայս խորհրդաւոր բաժանումն տայ կրանիլի սուրբ վարդապետն Իգնատիոս, յասելն

— «Նորի Տեառն, առ ՚ի վերայ իմ. առա զդէմն Վրիստոսի աւետարանի. և այլուր՝ «Նանդիցէ, առ ՚ի վերայ նորա հոգի Աստուծոյ, և հոգի իմաստութեան»: Արդ՝ օծաւ Տէրունական մարմինն հազար սրբով. օծաւ և իւղով օծութեամբն և առաքեցաւ ՚ի Նորի աւետարանել աղքատաց» (Պատմ. Գ. 18):

— «(Ընմն զմիաւորութիւնն ցուցանէ» (Սբ. Գրք. Ժ. 16):

— «Ի նախածանօթ մերտկերպութեանն պանծալի իմն զովեսաւ՝ օծեալն կոչմամբ՝ ՚ի հրեշտակացդ փառաբողոց՝ արարածոց երկրի ծանուցար: Չոր մարգարէն կանխաւ. զուշակեաց զ՚ի Յորդանան, և յընտանելն լեառն Թաբորական՝ Նայրեմի ձայնիդ եկաւորութիւն, թէ որ պատմէ ՚ի մէջ մարգկան զօծեալ իւր: Չոր սաղմոսն ձայն կան-

իստ պատմէ՝ հզօրիդ փառաց զայս պատիւ առ 'ի զառեալդ ձեռնա-
գրելոյ օծ գքեզ Լստուած՝ Լստուած քո իւզով ուրախութեան:
Հորի երեսայ մերոց Տէր Վրիտտոս որ է օծեալ անունդ իսկոյն»
(Մար. զԷ. 7 հոս Մեռնէ):

— «Վասն զի Վրիտտոսն անուն՝ ոչ յատուկ Լստուածութեանն
է, և ոչ սոսկ մարդկութեանն. քանզի քրիստոսն յԱջօրայեցալոցն 'ի
մերս օծեալ թարգմանի: Եւ արդ փասն զի օծու մարդկութիւնն յԱ-
տուածութենէ անտի, նմին իրի զփայլելլականս զայս անուն ընկաբու:
Իսկ Յիսուան փրկիչ և փրկութիւն Տեառն ասի, փրկել զԺողովուր-
դքն՝ ոչ 'ի յայտնի պատերազմացն՝ սր ըստ աշխարհի, և ոչ 'ի մարմնա-
կան ծաւառութենէ, այլ 'ի մեղաց, և յսպականութենէ» (Սարգ.
Ընդհ. ԿՊԷԲ. Յով. հոս Կ):

Հարոսած Գ.

«Յորդէն Լստոս-ժոյ, թնեալն յԼստոս-ժոյ Հօրէ Բաժին,
այսինքն յեռ-նէնէ Հօր. Լստոսած յԼստոս-ժոյ, լոյս 'ի
լոսոյ, Լստոսած ճշմարիտ՝ յԼստոս-ժոյ ճշմարտէ, թնունդ՝
և ոչ արարած: Երոյն քնին 'ի Բնո-նէնէ Հօր»: Լսյս պար-
բերութիւն հաւատոյ բանիցս՝ տայ խոսսովանիլ թէ Տէր
Յիսուս Վրիտտոս է բնութենակից ճշմարիտ Որդի Հօր
Լստուծոյ, և ոչ արարած կամ շնորհական որդի:

Օչայս աւետարանեաց՝ նախ՝ սրբոյ կուսին Լստուա-
ծածնի հրեշտակապետն Պարբիէլ. «Որ ծնանկըցն է 'ի
քէն՝ սուրբ է, և Որդի Լսյ կոչեցի» (Ղ Գ. Կ. 32-35):

Լսյս աւետարանութիւն հրեշտակապետին հրաշալի իմն
շնորհիւ Հօր Լստուծոյ կրկին 'ի յերկնից վկայեալ կրն-
քեցաւ 'ի Յորդանան և 'ի Թաբօր: «Լսյա ձայն յերկնից՝
որ սսէր՝ դա է իմ որդի սիրելի, ընդ որ հաճեցայ» (Մար.
Գ. 17: ԺԷ. 5: Սարգ. Կ. 11: Ղ Գ. Կ. 22):

— «Վրանդի գնա Հայր կնքեաց Լստուած» (Էջով. Կ. 27):

— «Որդի Լստուծոյ կենդանոյ օրհնեալ յամենայնի, Հօրդ ա-
հաւորի անքնին ծնունդ», և թէ. «Իսկ եթէ Հայրն զԹած երկնաւոր
հզօր՝ մին յեռ թնէ՝ վասն մահապարտիս յանդանոց մատոյց զփայ-
նակ ծնունդդ յանքննին ծոյրին, ոչ անխայեալ Որդիդ 'ի համապա-

գործուղութեամբ զաշխարհ, և երթամ առ Հայր: Ասն ցնա աշխարհքն. ահա արդ յայտնութեամբ խօսիս. և առակ և ոչ մի ինչ տեսնու: Աստուծոյ զխօսելք՝ եթէ զխօսես զամենայն, և ոչ ինչ պիտոյ է՝ եթէ որ հարցանիցէ զքեզ. յայտնիկ հաւատամք եթէ յԱստուծոյ կէտ» (Յովն. ԺԳ: 27-30):

Այս Որդւոյն Աստուծոյ անսկիզբն և անվախճան ծնունդեան առ ՚ի Հօրէն Աստուծոյ՝ ճիշդ յարացոյց տուեալ են զԾագումն լուսոյ՝ սուրբ Հարք եկեղեցւոյ. քանզի որպէս լոյս արեգական հանապազ ճառագայթէ յարեգականէ՝ և ոչ կրնէք սպառի, նմանապէս և լոյսն ճշմարիտ Աստուածորդին միշտ ծնանի ՚ի Հօրէն լուսոյ: Այս արդեալ ՚ի հանգանակի հաւատոյ «Այս է լուսոյ» Այս հաստատի Աւետարանական և Առաքելական անժխտելի բանիւք և Հարց սրբոց ուղիղ վարդապետութեամբ:

— «Այս լոյսն ճշմարիտ, որ լուսաւոր առնէ զամենայն մարդ՝ որ զաւրջ է յաշխարհ: Այս այս իսկ է զատաստան. զի լոյս եկն յաշխարհ, և սիրեցին մարդիկ զեւար առաւել քան զլոյս, զի էին գործք իւրեանց շարութեան» (Յովն. Թ: 9: 19):

— «Այս է յայտնութիւն հեթանոսաց» (Պատմ. Է. 33):

— «Այս է լոյս փառաց՝ և նկարագիր էութեան նորա, որ կրէ զամենայն բանիւ զօրութեան իւրոյ» (Արք. Թ. 3):

— «Այս ետես զԱրդին, ետես նա զՀայրն, զի նման է Արդին յամենայն ծնողն իւրոյ, կեանք ծնեալ ՚ի կենաց, լոյս ՚ի լուսոյ, և զօրութիւն ՚ի զօրութենէ, և յԱստուծոյ Աստուած, և առանց փոփոխման են և Աստուածութեան կերպարանքն յԱրդի: Այս որ արժանի եղէ տեսնել զՈրդւոյն Աստուածութիւն, զայս նա և ՚ի վայելչութիւն ծնողն: Այս է իմ բանդ, այլ միածնին. «Այսչափ ժամանակս ընդ ձեզ եղէ, առէ, և ոչ կարացեր ճանաչել զիս Փիլիսոսպէ. որ ետես զիս, ետես նա և զՀայրն իմ» (Է. 17: 26):

— «Այս է անմատոյց ահեղ և զարմանալի... լուսաւորիչ է բանական բնութեանս միշտ» (Աստ. Յանի. Գառ Թ):

— «Օրհնարանեալ գոյութիւն, անտուեր ծագումն, ամենափայլ ճառագայթ, խոսափունեալ լոյս... Ազրմած, զթած, լոյս... առանց խաւարի ճառագայթ» (Աստ. Է. 3):

— «Այս է լուսոյ՝ ծնունդ և ծագումն, որ եկիր ՚ի խնդիր մըլորեալ ոչխարի բնութեանս» (Արք. Ը. 2: 24: Է. Ը. 2):

ԳԼՈՒ ԺԻ:

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԻ

Ն. Օւի՞նչ իմաստ հաւատոյ տայ մեզ այս պարբերու-
թիւն հանգանակին «Որով ափեայն էնչ եղև յերկնս և ՚ի
Վերայ երկրի, երևելի և աներևոյն»:

Պ. Որով՞ յայտ առնէ զՅիսուս Վրբիստոս փրկիչն
աշխարհի. որ իսկապէս նոյն ինքն էր արարող երկնի և
երկրի, երևելիաց և աներևութից. ապա նովին համազոյ
զօրութեամբ և միասնական իշխանութեամբ և կամօք ամե-
նայն ստեղծուածք՝ երևելիք և աներևոյթք՝ ՚ի գոյութիւն
յիչ գոյից արարչագործեցան: Այսան որոյ խոստովանիմք
զՅիսուս Վրբիստոս՝ արարիչ ամենայնի՝ Մատուած ճըշ-
մարիտ, ըստ սուրբ Գրոց վկայութեան և ըստ սրբազան
Նարց ուղղափառ վարդապետութեան:

— «Ի սկզբանէ էր բանն. և բանն էր առ Մատուած. և Մատուած
էր բանն: Աս էր ՚ի սկզբանէ առ Մատուած: Մանայն ինչ նովաւ եղև.
և առանց նորա եղև և ոչինչ՝ որ ինչ եղևն» (Յ. 15. ա. 2):

— «Որով ունիմք զվրբութիւն արեամբն նորա, և զթողութիւն մե-
զաց մարմնովն նորա, որ է պատկեր աներևութին Մատուծոյ, անգրա-
նիկ ամենայն արարածոց. զի նովաւ հաստատեցաւ ամենայն, որ ինչ
յերկինս՝ և որ ինչ յերկրի, որ երևին՝ և որ ոչն երևին» (Աղոս. ա.
14-16):

— «Տէր Մատուած, որ նա միայն ինքնութեամբ. և յառաջ բան
զնա շէք դք այլ արարիչ ամենայնի, որ երևի, և որ ոչն երևի. բայց
Որդին միածին՝ որ ՚ի Նօրէ ծնեալ. և Նօրի նորուն՝ որ ՚ի նորին էու-
թենէ. որով եղև աշխարհս ՚ի սկզբանց» (1 սո. յԱրմի.):

— «Մբդ՝ Նօր արարչի խորհուրդ ՚ի մէջ առեալ ընդ արարչակից
Որդոյ և ընդ արարչակից Նօրոյ, իբրև զխորհուրդն զառաջին նա-
խաստեղծն մարդոյն» (Ի նոյն էջն):

— «Մբդ՝ է ճմարիտ Վրբիստոս Որդի Մատուծոյ՝ միածին և արա-
րիչ աշխարհի... ոչ միայն երևելիացն, այլ և աներևութիցն յակնարկել
Նօր իւրոյ՝ արարիչ և Վրբիստոս: Օ ՚ի նովաւ ստեղծաւ ամենայն ըստ

բանին Ասարելոյ: որ ինչ յերկինս և յերկրի. որ երևին, և որ ոչն երևին. եթէ անուշ, եթէ իշխանութիւնք, եթէ տերութիւնք, և եթէ պետութիւնք, ամենայն ինչ ՚ի նա հաստատեալ է: Առ եթէ դուրստեանն իսկ զլեռովին ասիցես, սակայն և այնց յակնարկել չօրարարիչ է Վրիստոս» (Աբբ. ՚ի Արշ. ընծ. 6-ու յա):

— «Առ բանիւ իւրով զերկինս և զերկրոս հաստատեաց յոչնչէ գոյացուցեալ, զամառի այսօր գիւրագին ընդ երեսուն արծաթոյ» (ՅՇ ար):

— «Աստուած և Տէր, կեանք և արարիչ, ողորմած, գթած, յոյս, երկայնամիտ, անսխակալ, մարդասէր, ամենագութ, պարգեատու, փրկիչ» (Աբբ. ՚ի 3):

— «Առ արդ սր բան բազդատելով՝ զանհամեմատ քո մեծութիւնդ լիցի կարող գերասուշակել, Արարչին մայր, անհասին ծնող, անբաւին գրկարան, ամենակալին յանձանձիչ, փառազարդողին զգեցուցիչ, զերօրհանելոյն զրգիչ: Ահա յազապս այտոցիկ՝ ըստ անուտ քո բանի՝ յիբաւի սացուք քեզ երանի, մայրք Յիսուսի» (Աբբ. ՚ի 9-ու յա):

Ն. Արդ խոստովանիւք և հաւատամք՝ եթէ Տէր մեր Յիսուս Վրիստոս է արարչակից և փառակից չօր Այ և սուրբ շողոյն ճշմարտի. և եթէ այս երեքանձնեայ աստուածութեան է մի կամք, մի զօրութիւն, մի իշխանութիւն. ապա զիսրոյ Յիսուս Վրիստոս փրկիչն մեր աւետարանեաց սաշակերտացն իւրոց «Աթէ սիրէիք զիս՝ ապա ուրախ լիալ էր ձեր՝ եթէ ես առ չայր երթամ, զի հայր իմ մեծ է քան զիս» (Յովհ. Ժ. 28):

Պ. Աստանօր չիք ինչ տարակուսելի. վասն զի չայր Աստուած ասի Դժ՝ ոչ ըստ բնութեան՝ զօրութեան՝ և իշխանութեան և կատարելութեան. այլ՝ ըստ պատճառի ծննդեան և բղիման. ըստ որում չայր Աստուած է ծնող Որդւոյն միածնի. և բղիւօղ շողոյն ճշմարտի: Այսու մտօք իմանի յԱստուածաբանից՝ աւետարանական այս բան կենարարին մերոյ Յիսուսի եթէ. «Չայր իմ մեծ է քան զիս»: Իսկ բնութեամբ՝ զօրութեամբ և կատարելութեամբ մի են. վասն որոյ յառաջագոյն աւետարանեաց «Աս և չայր իմ մի եմք» (Յովհ. Ժ. 30):

— «Այ է չայր ծնեալ յուսակէ, այլ Որդի է ծնեալ ՚ի չօրէ՝ և ոչ

արարեալ. և ոչ չորին սուրբ ստացեալ, այլ բղինեալ: Մշտնջենա-
որք միարան իսկութեամբ ընդ շօր և առ շայր և ՚ի շօրէ: Արպէս
բայ և ջերմութիւն ՚ի հրոյ. որպէս տապ և ճառագայթ յարեգականէ,
(Մատ. ՚ի Յանա. ճար 5):

— «Ոչ ոմն յերկոց համապատուացն մեծ ՚ի բնութենէ, քան թէ ընդ
որս կարգեցան. զի թէպէտ մեծ ասացաւ շայր, յաղագոս պատճառին
է մեծ՝ և ոչ վասն բնութեանն. քանզի բնութեամբ հաւատարակից է
Արգւոյ և շագւոյ» (Աեբ. Շնորհ. ՚ի Ռուզմն առ Լյմենու-էլ իսյոբ
Յաննայ):

«Ոչ ըստ բնութեանն մեծ է շայր
Վասն որոց սկիզբն է և պատճառ,
Եւ ոչ նուազք՝ որք ՚ի նմանէ,
Օ՛ր այս և զշայր՝ տկար առնէ:
Բոտ պատճառին՝ մեծ ասի շայր,
Եւ ոչ բնութեամբ քանզի է շայր
Արպէս և մերքո հաւատար,
Եւ ոչ նուազ Արդի քան զշայր:
Բայց զի որդի ասի Արդին,
Ոչ մարմնական և ախտային,
Իբրու կարծեն կոյրքն մտք,
Շաւանականքն մահմեաին»:

(Այն. ՚ի Յետոս որդի եբ. 193):

ԴԼԱ ԺԳ.

ՄԱՍԻ ՉՈՐՐՈՐԴ

Շ. Լայս չորրորդ մասն հանգանակի հաւատոյ՝ անշուշտ
տայ մեզ հաւատով խոստովանիլ զպքանչելի մեծ խոր-
հուրդն մարդեղութեան Ռանին Լստուծոյ, որպէս գրեալ
իսկ է «Որ յաղագոս մեր մարդկան և վասն մերոյ ժրխո-նեան
ելեալ յերկնից՝ մարմնացաւ՝ մարդացաւ՝ ծնաւ՝ կարարելապէս
՚ի Սարեմայ որքոյ իստեմն շոգոմն որքով. որով էառ

զմարմին՝ շնորհի՛ զժող և զաշենայն ոչ Ինչ է ՚ի մարդ, ճշմար-
տապէս և ոչ կարծեօ+»: Սակայն խնդրեմք ուսանիլ նախ՝
զի՞նչ շարժառիթ եղև մարդեղութեան Աստուածորդոյն,
և ապա վերահասու լինել ցանկամբ տեսութեան և բացա-
տրութեան փրկագործ խորհրդոյն և բազմատեսակ ձրիա-
տուր շնորհացն:

Պ. Բստ սուրբ Պարոյ՝ կրկին է շարժառիթ հրաշալի
մարդեղութեան Բանին Աստուծոյ: Առաջին՝ անսահման
և անձառելի մարդասիրութիւնն Աստուծոյ: Արկրորդ՝
մերս բնութեան կորստական և դատապարտութեան վիճակ
յերեսաց սկզբնական մեղաց՝ անցելոց յամենայն ծնունդս
ազգի մարդկան. յորմէ գթութիւնն վերնախնամ փրկել և
ազատել հաճեցաւ:

— «Այլ վան ազերախտից, և ապսամբից և զտեսառ տնորդո-
ղաց: Արպէս շայրն երկնաւոր առաքեաց զԱրդի իւր յաշխարհս՝ զմիա-
ծինն և զսիրելի. ոչ ՚ի փառս և ՚ի պատիւ՝ կամ ՚ի թաղ արքայու-
թեան, այլ ՚ի նախափես և ՚ի թշնամանս՝ և ՚ի մահ իսկ զիւսովն...
(Յայտ՝ (ասէ) է սէրն, զի ոչ մէք սիրեցաք զԱստուած: Չայս ասելով
զմեր ազերախտութիւնն յայտ տանէ, և զԱստուծոյ անկողական մար-
դասիրութիւնն» (Սուրբ. Ընդհ. Դ Սին. Ծ. 30 վ. Գառ Է):

— «Տէր Աստուած օրհնեալ, օրհնեալ Տէր զօրհանապաղ, առաջ-
նորդեացէ մեզ Աստուած փրկիչ մեր: Աստուած մեր Աստուած կե-
նարար, և ՚ի Տեսանէ են ելք մահու» (Սուրբ. Է. 20. 21):

— Շայեցայ՝ և ոչ զք էր որ օգնէք. զմտաւ ամի՛ և ոչ զք էր որ ՚ի
թիկունս հասանէք. փրկեաց զնոսա բազուկ իմ՝ և սրտմտութիւն իմ
միայն զգէմ կալաւ... յամենայն նեղութենէ նոցա: Այլ պատգամաւոր
զք և ոչ հրեշտակ, այլ ինքնին տէր փրկեաց զնոսա. վան սիրելոյ
զնոսա և ինայելոյ ՚ի նոսա ինքնին փրկեաց զնոսա. և վերացոյց զնոսա,
և բարձրացոյց զամենայն աւուրս յաւիտենից» (Աստ. Է. 5. 9):

— «Օյ եթէ ՚ի միոյն յանցանաց մահ թաղաւորեաց միսն, ոչ զափ
ևս առաւել որ զառաւելութիւն շնորհաց և զպարգևաց արգարութեն
առնուցան, կենօք թաղաւորեցեն ՚ի ձեռն միոյն՝ (Յիսուսի Վրիս-
տախ: Ապա ուրեմն՝ որպէս միոյն յանցանօք յամենայն մարդիկ զա-
տապարտութիւն, նոյնպէս և միոյն արգարութեամբն յամենայն մար-
դիկ արգարութիւն կենաց... զի որպէս թաղաւորեցին մեզքն ՚ի մահու»

անդ, նոյնպէս և շնորհքն թաղաւորեացն արգարութեամբ 'ի կեանսն յաւիտենից 'ի ձեռն Հիսուսի Վրիստոսի Տեառն մերոյ» (Առմ. Ի. 17-18-21):

— «Ի սկի յաւիտենական սիրեցի զքեզ. վասն այնորիկ ձգեցի զքեզ 'ի գթութիւն» (ՂԵԻ. ԼԵ. 3):

— «Օ՛ր այնպէս սիրեաց Մատուած զաշխարհ, մինչև գճրգին իւր միածին ետ, զի ամենայն որ հաւատայ 'ի նա՝ մի կորիցէ, այլ ընկալցի զկեանս յաւիտենական» (ՀՅՎՆ. Ի. 16):

— «Դա զի յայսմ՝ երեւցաւ սերն Մատուծոյ 'ի մեզ, զի գճրգին իւր միածին առաքեաց յաշխարհ. զի եղեցաւ նովաւ կենդանիք: (Յայսմ է սերն, ոչ զի մէք սիրեցաք զՄատուած, այլ զի նա՝ սիրեաց զմեզ, և առաքեաց գճրգին իւր 'ի քաւութիւն մեզոց մերոց» (ԱՅՎՆ. Գ. 9-10):

— «Այլ Մատուած՝ որ մեծն է ողորմութեամբ, վասն բարում սիրոյն իւրոյ՝ զոր սիրեացն զմեզ, մինչ գեռ մեռեալն էաք 'ի մեզ մեր կենդանիս արար զմեզ 'ի Վրիստոս» (ՂԵԻ. Բ. 4-5):

— «Որ յանպատում փառաց խոնարհեցար յերկիր, ակաակէր եղեր հոգեղէն բնութեանս. այսօր զմեզուցեալ զնախահայրն կենադարձեցեր 'ի կեանսգ յաւիտենից մարգարեբապէս» (Ի Ը արտ. 1):

— «Յայսմ՝ երեւցաւ սերն Մատուծոյ 'ի մեզ: (Յայսմ՝ ասէ, յոբ.— զի գճրգին իւր միածին առաքեաց յաշխարհ: Արարեւ ահագին նշանակ սիրոյ, և քան զամենայն միաս առաւելեալ, քան զմարդկան և զհրեշտակաց: Ա՛յ սոն զի ո՞վ ետես՝ կամ ո՞վ լուսւ, եթէ մարդ որ 'ի մարդկանէ՝ զմիածին իրդի և զսիրելի վասն ծառայիցն պարտ բաշխեալն է 'ի չարչարանս ասցէ զնա և 'ի մահ. և մանաւանդ ոչ վասն սիրելի ծառայից» (Ո՞րտ. Ը նորհ. Ի Ո՞րտ. 4 ՅՎՆ. Երա Է):

— «Այր մի իջանէր յարուսաղէմէ յարիբով, և անկաւ 'ի ձեռս աւագակաց, որք մերկացուցին զնա՝ և վէրս 'ի վերայ երին, թողին կիտմահ՝ և զնային: Վէպ եղև քահանայի միոջ իջանել ընդ նոյն ճանապարհ, և անեալ զնա՝ զանց արար: Այնպէս է՝ Վէպոյ մի եկեալ ընդ նոյն անդէ՝ ետես և զանց արար: Սամարացի ոմն՝ ճանապարհորդեալ եկն ընդ նոյն առ նովաւ, և անեալ զնա՝ գթացաւ. և մատուցեալ պատեաց զվէրս նորա, արկեալ 'ի վերայ ձէթ և գինի, և եղեալ 'ի վերայ գրոտառու իւրոյ՝ էած զնա 'ի պանդակ մի, և դարմանեաց զնա: Եւ 'ի վաղիւ անդր իրեւ կլանէր անտի, հանեալ ետ ցպանդակապեան երկուս զահեկանս՝ և ասէ. դարման տար զմա, և զոր ինչ ծախեացես 'ի գմա՝ 'ի միւսանգամ՝ գալստեան իմում հատուցից քեզ» (ՎՂԻ. Ժ. 30-35):

— «Օ՛ր իմրդ ունի այսօրինակ բանիցս զցոյց թարգմանութիւն խորհրդոյն. այր մի իջեալ յարուսաղէմէ յարիբով, նշանակ ունի բնու-

Թեանս մերոյ. վասն զի առաջին մարդոցն ամենեքին անկան. և ՚ի մի համարեալ որք ՚ի նմանէն ծննդեամբ յառաջ եկին՝ իբրև զմի այլ անկեալ ՚ի ձեռս աւազակաց. քանզի յԱստուածային վայելչութեան փառաց անտի զոր ունէաք ՚ի գրախտի անդ՝ սողակեալ անկաք ՚ի խոնարհ ՚ի ստորինս յայս կեանս, և այնպէս ՚ի բարձրութենէ անտի իջեալ ՚ի խոնարհ՝ անկաք ՚ի ձեռս առաջին շարին և գաւաճանողին զմեզ ... Իսկ յետ իջանելոյն ՚ի գրախտէ անտի յայս վայր, ապա իսպառ անկաք ՚ի ձեռս առաջնորդին կորստեան, և յայնժամ կորեղէր խոցեցաք, և կարի մերկացեալ յԱճային շնորհէն՝ խայտառակ գառաք... Արդ այնպէս ինքնօրէն յօժարութեամբ հեռացաք յամենակալ ինամոնց Աստուծոյ, և անկեալ ՚ի ձեռս աւազակաց՝ վերաւորեցին զմեզ պէտպէս մեղացն ախտաւք և թողին կիսամահ... Իսկ քահանայն և զ՛ Լատացին ընդ նոյն եկեալ տեսին և զանց արարին... իձեպէտ և տեօն զծնունդս Աբամայ անկեալ ընդ այնպիսի մահացու ախտաւք՝ զանց արարին. զի ոչ ունեին որով փրկէին: Իսկ իբրև ետես ձեռն առ ամենակեցողք թէ չիք ուտեիք փրկութիւն, ըստ Ասայոյս. «այնցոյ՛ և ոչ որ էր որ փրկէր. զմառ ածի, և ոչ զք էր որ ՚ի թիկունս հասանէր. փրկեաց՝ ասէ՛ աջ իմ. և որտմաութիւն իմ մէայն զգեմ՝ կալաւ (ԿՔ. 5): Այսպէս յայլ ել՛ եկն ընդ նոյն ճանապարհ որպէս հովիւ ընդ հետս մողրեալ օչխարին: Սամարացի անուանէ զանձն, թերևս որով նախառեին զնա. Սամարացի ես, ասէին: Այլ նա որ մաքրէն է՝ չարչի յու մեքէ, անուանէ զինքն այնպիսի անուամբ... Երկեալ, ասէ, առ նովաւ, ետես և զթացու, և պատեաց զվերսն: Արդ ահա յայտնի են ցոյցք առաջիկայ բանին՝ զի որքան յաճախեաց սասանայ խոցողեղ զմեզ. յաճախեաց և կենարարնպատեղ զվերս մեր, ըստ այնմ. Ար առաւել եղին մեղքն, առաւել եղին շնորհքն (Ձուս. Ի. 20): Եւարկ ասէ ՚ի նա ձեթե գինի. զինչ այլ քան զայս յայտնապէս ցոյցք առաւելաւոր բանիս: Հայտ է ահա աւազանին շնորհք, և օծումն շնորհի որդեգրութե. և՛ արիւնն փրկական, որ կենդանացոյց զմեռեալս մեղք, և առողջացոյց զվերս հոգւոց: Երդ, ասէ, ՚ի վերայ գրաստու. և էաժ ՚ի պանդուխի: Երբեմն ՚ի վերայ ուսոյ բառնայ, և երբեմն ՚ի վերայ գրաստու զնէ. որ ինչ պատշաճի ձե կերպարանաց օրինակին՝ այնպէս յօրինէ զբանն: Արդ շինեալ զեկեղեցի՝ կարգեաց առաքեալս, մարգարէս, հովիւս և վարդապետս: Ի սմա ժողովէ յար զանկեալս և զվերաւորեալս յարկածիցն մեղաց. և զորս ինքն կենդանացոյց և ՚ի վերացն մաքրեաց: (Յրէնս զնէ առաջնորդաց Երկեղեցոյ, զի վերակացու՝ տեսուչ և խնամակալ լինին, զի մի դարձեալ աւազակք ախրեացն մեզ իսպառ ուպանանել: Եւ երկու գահեկանն թերևս զհին և զնոր աւանդութիւնս ակնարկէ: Խոստանայ և ՚ի գալստեան իւրում վարձս: Արդարև մեծի վարձուց ընդունակք

լինելոց են 'ի հասուցմանն' եթէ Աստուծով ունեցին զվերակացութիւն:
Ապա թէ վատթարք իցնն, ունին և նորա յարգարագատ իրականցն
Աստուծոյ գարժանն առնուլ զհասուցումն վրիժուց» (Ուրիշտոյնս
Հարգարեւոյն Սեբ. Վ. Բ. Ժ. 30):

«Յերուաղէմ՝ մերոյ դրախտին,
Ընդ Ազամայ յանցաւորին
Ի Ղարեբով՝ իջի սարին,
Անկայ 'ի ձեռս աւագակին.
Ուր 'ի լուսոյն մերկացուցին,
Օհոգիս մեղաց վերօք լին.
Ոչ կիսամահ թողեալ զնացին,
Այլ յետ մահու պատերազմին:
Օհր և Սովետերն զ Էտային
Եւ Ահարոնի քահանայն հին,
Տաներն մեծի նահապետին
Եւ մարգարէք հնոյ օրինին,
Օվերոց ցաւոցն անհրնարին
Եւ ըզխոցուածըս սաստկադին
Վեղով բանից անցեալ տեսին,
Եւ բժշկել ոչ կարացին:
Սամարացւոյդ՝ զոր կոչէին
Տահմեն ժրպիւրհ հրեականին,
Յուցից ըզցաւս իմոյ անձին
Տեսող աչացդ Աստուածային:
Վրթաւ և յետ ըստ Ազամին,
Վեր դեղ հոգւոյս խոցոյս խարին.
Պատենս զգետտիւքն իմ առաջին,
Օհր աւագակքն մերկացին.
Արկ 'ի վերայ զձեթ և զգինին.
Օքեղն կենաց հոգւոյ վերին:
Տալով զօժման գարձեալ զհոգին.
Եւ ըզբաժակ նորոյ ուխտին:
Ընթա՛ 'ի վերայ դրաստու խաչին,
Տար 'ի պանդոկ՝ Ղարեղեցին.
Օանձնեսս զբլտոյ քահանային,
Օքեղ ըստ մարմնոյ պատարագչին
Տար ընդ երկուս զահեկանին
Օքան հին և նոր պատկարանին,

Տանել գարձան հողայր նովն,
Որպես կեցցե հացի մարմն»:

(Ներսէս Ա շահ. Դ Անդառ. 17):

ԴԱՍ ԺԴ.

Հ. Վանի տեսակ պրանչիլի շնորհք և ձրիատուր բարիք պարգևեցան աղգի մարդկան յանձառելի մարդեղութենէն Ռանին Աստուծոյ Ախուարի Վերիատուրի:

Պ. Մախ Ռանին Աստուծոյ անձառելի խորհուրդն մարդեղութեան զընութիւնս մեր մարդկային պրանչիլահրաշ թարձրացոյց և Աստուածային փառաց իւրոց հաղորդս կացոյց: Ասան զի էր ինքն ճշմարիտ Տէր փառաց և Աստուած թարձրեալ, որ մարդասիրեաց՝ փառացն և թարձրութիւն հաղորդս առնել զմեզ մարդեղութիւն շնորհիւն:

— «Աստուարեաց լուսարեաց Աշուտողեմ, զի հասեալ է լոյս քո և փառք Տեառն ՚ի վերայ քո ծագեցին: Օ՛ր ահա խաւար ծածկեաց զերկիր, և մաւտիուղ զհեթանոսս. բայց ՚ի քեզ Տէր յայանեցի, և փառք նորա ՚ի քեզ երևեցին» (Ասայ. Կ. 1. 2):

— «Փրկեալ զժողովուրդ քոյ, և օրհնեալ զժառանգութիւն քոյ. հովուեան և թարձրացն զնոսա յայսմ հեռէ մինչև յաւիտեան» (Սաղ. Ի՛ 9):

— «Օ՛ր զե՛նչ է մարդ զի մեծացուցեր զնա, կամ զի հայեցիս ՚ի նա մազք» (Յ. Բ. Է. 17):

— «Ռանն մարմին եղև և բնակեաց ՚ի մեզ, և անուք զփառս նորա զփառս իբրև զմիածնի առ ՚ի շօրէ լի շնորհք և ճշմարտութեամբ» (Յ. Գ. Գ. 14):

— «Վանզի ոչ երբեք զհրեշտակաց բուռն հարկանէ, այլ զգաւակէն Աբրահամու բուռն հարկանէ» (Եբր. Բ. 16):

— «Սակայն յորժամ կամեցաւ՝ առ զմարդկային կերպարանս, և զգեցաւ մարմին, և էջ ՚ի մեր նմանութիւն, այն որ անբառն էր և անհաս յամենայն լութեան Աստուածութեան. և վասն մեր էջ ՚ի չափաւութիւն. և ամբողջեցաւ ՚ի մարմին. բովանդակեցաւ ճշմարտութեամբ

ի մարմնի, և ճշմարիտ իսկ մարդ եղև և էջ յանարգութիւն, զի զմեզ բարձրացուցէ» (յԼէտ՝ Եր. 182):

— «Տէր Յիսուս՝ ընդ շօր քում զավեալ և երկրպագեալ, և ընդ շօրայդ սրբոյ բարձրացեալ և վերանայնեալ. որ մեզնի մարմնացար վասն մեր բոս մեզ, զի արացես զմեզ վասն քո բոս քեզ» («Լուր. ԺԴ»):

Արկրորդ՝ մարդեղութիւն Յիսուսի փրկչին մերոյ՝ քարոզեցաւ շնորհ փրկութեան, յորմէ աւետարանեցաւ փրկութիւն ազգի մարդկան և ազապութիւն ՚ի դատապարտութենէն յանիծից սկզբնական մեղաց:

— «Եկեացէ ՚ի Անոնէ փրկիչ, և գարձուցէ զամբարշտութիւնս Յակոբայ՝ սոս Տէր» (Լուր. ԺԴ. 20):

— «Ո՛ր Տէր փրկեա, ո՛ր Տէր աւաջնորդեա, օրհնեալ որ գալոցդ ես յանուն Տեառն» (Սաղ. ԳԺԷ. 25):

— «Իրանդէ երեւցաւ շնորհն Աստուծոյ փրկիչ ամենայն մարդկան» (Տէր. Է. 11):

— «Որդին Աստուած մարդ կատարեալ՝ կատարեալ Աստուածութեամբն, զԱստուածութեանն զօրութիւն յոյս արար, և զմարմնոյ սկարութիւնն ցուցանէր: Նշաւայտկից եղև մարմնովն մարդկութեանն և ազատեաց ՚ի մեղաց զմարդկային մարմնս» (յԼէտ՝ Եր. 120):

Արրորդ՝ միածին Որդին էջ յերկնից, մարմնացաւ ՚ի սրբոյ կուսէն, և մարդ կատարեալ եղև Աստուածն կատարեալ. որով պարզեեաց մեզ զորդեգրութեանն շնորհ. ուստի այժմ հաւատացեալ որդիք մարդկան՝ շնորհական որդիք շօր Աստուծոյ անուանին: Ասան որոյ նոյն իսկ ինքն փրկիչ մեր Որդին Աստուծոյ տպաւորեաց ՚ի հոգիս մեր զանջնջիլի զայս կնիք յաւերժական պարծանաց շնորհական որդիութեան շօր Աստուծոյ. յազազս որոյ համարձակութիւն ետ մեզ՝ ՚ի յաղօթս և ՚ի հայցուածս մեր ամենայն վստահութեամբ կարդալ զանսահման զթութին յայն անուն, հրամայելովն այսպէս.

— «Յորժամ կայցէք յաղօթս՝ ասաջիք. «Շօր մեր, սուրբ եղիցի անուն քո» (Մատթ. ԺԶ. 2):

— «Մերկից՝ այժմ որդիք Աստուծոյ եմք» («Յովհ. Է. 2):

— «Օ, ո՛ր աւիք զհոգին ծառայութեան միւսանդամ յերկիւղ,

այլ առիթը զհոգին որդեգրութեան, որով ազդակեմք Աբրայ (Տայր)։
“Այն քնքն հոգին զկայէ հոգւոյս մերում, եթէ եմք որդիք Աստուծոյ
և եթէ որդիք, ապա և ժառանգք, ժառանգք Աստուծոյ և ժառան-
գակեցք Վրիտաոսի” (Հօւմ. Է. 15—17)։

— “Կժէպէտ և ասել ևս արժանի եղաք յաղօթս մեր՝ թէ Հայր մեր
որ յերկինս, այլ այն ՚ի մարդասիրութենէն պարզեք։ Տ յի ոչ եթէ ՚ի
քնէ Աշրկնաւոր Հօրէ անտի ծնեալ, Հայր կոչեմք զնա, այլ ՚ի ծա-
ռայութենէ յորդեգրութիւն Հայրենի շնորհք ՚ի ձեռն Տեառն մերոյ
Վիտաոսի Վրիտաոսի, որ սրբութեամբ հոգւոյն փոփոխեցաք. այնչափ
մարդասիրութեամբ նորա արժանի եղաք ասել Հայր մեր որ յերկինս,
(Սօբէն Աբրիւ ՚ի Այլ ընծայ հաւ Ե)։

— “Այժմե ասելով զայն յայտ առնէ, եթէ յես զալստեան Վրիտ-
աոսի յաշխարհս, յես Արդւոյն Այ որդի մարդոյ լինելոյն՝ զի զմեզ
արտացն որդիս Աստուծոյ, յես հոգևորական երկանց տաղանին,
յես անախա ծննդեանն, որդիք Աստուծոյ եմք և մէք։ Այլ ըստ առա-
ջին անգրանիկ որդացն՝ զորս Աշրկիտոսէ փոխեաց, սըք երախտիս
գտեալ ՚ի նմանէ՝ անպատուեցին զհայրն. զորոց և ամբաստանէքն՝ ա-
սելով “Արդիս ծնայ և բարկացուցի, և նոքա զիս անարդեցին”։ Այլ
մէք սերտ և մտերիմ զալով որդիք, պատուեմք զՀայրն մեր և պա-
տուեմք ՚ի նմանէ” (Սօբէ. Ը նորհ. Ե 3-ին. հաւ Ե)։

— “Օձմիիրս անարգ մահացու՝ իբր զնշյլ լուսոյ յարդեցեր. և
զՀայր քոյ հզոր հատուր օրհնեալ մարդասիրապէս և անարժանիս
խնայ անձին կնքեցեր” (Սօբ. Բ-ում Ե)։

— “Այսօր որ յաթոս փառաց ընդ Հօր՝ ծնանի ՚ի սրբոյ Ալուէն
մարմնացեալ Ռանն, ծնանելով զտիեզերս յորդեգրութեան շնորհ,
(՚ի Ը սօբիւցէ)։

ԴԵՍ ԺԵ.

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԻՐՈՐԴ

Հ. Այս մասն հանգանակին “Չարչարեալ Երպեալ Ռա-
դեալ յերբորդ առաջ յարեացեալ Ելեալ յերկինս՝ նովն մար-
մնովն նապա— ընդ ակօք Հօր, զԼ՛նչ Լ՛նչ յայտնէ մեզ առ
՚ի խորհրդածել ։

Պ. Պարտիմք զայս բան հաւատոյ 'ի հինգ հատուածս
բաժանել, զի դիւրագոյն լիցի 'ի միտ առնուլ զուզեզ վար-
դապետութիւնս սորին:

Հարութ Թ.

'Ի կամաւոր չարչարանս և 'ի խաչելութեանն (Յիսուսի
փրկչին մերոյ) ճիշդ երեւի և իրաւամբ Հօր Մատուծոյ այն-
չափ մարդասիրական շնորհն փրկութեան մերոյ, որով ոչ
խնայեաց յ(Արդին իւր միածին. այլ զԵ՛նչ. նախասահմա-
նեաց ոչ միայն մարմնանալ՝ այլ և մասնիկ 'ի չարչարանս
և 'ի խաչ, անմեղն իբրև յանցաւոր, անպարտն իբրև պար-
աւաւոր, կենսագործողն իբրև մահապարա՛: 'Եւ՛ յայտնի
ցուցանի և (Արդւոյն Մատուծոյ փրկչին մերոյ զբանչելի
մարդասիրական համբերութիւնն և երկայնմտութիւնն առ
'ի արդարութեամբ վճարումն և կատարումն առնել փրկ-
կութեան, ըստ մարդասիրական կամաց Հօր Մատուծոյ՛:
Իւր վկայութեանցս:

1 "Մանկեքեան իբրև ոչխարք մարտաւրք. այլ 'ի մանապարհի իւ-
րամ մարտեաց, և Տէր մասնեաց զնա առ մեզս մեր. և նա առ վաթն
սչ բանայ զերբան իւր իբրև ոչխար 'ի սպանդ վարեցաւ. իբրև որով
առաջի կարչի անմնաւնչ կայ այնպէս ոչ բանայ զերբան իւր... Ման
այտորիկ ժառանգեցէ զբազումն, և զուար հզօրաց բաշխեցէ. փոփա-
նակ զի 'ի մահ մասնեցաւ. անձն նորա, և ընդ անորէնս համարեցաւ,
և նա զմեզս բազմաց վերադոյց, և վասն անորէնութեանց նոցա մասնե-
ցաւ." (Մատ. ԺԳ. Թ. 7. 12):

— "Մե՛ (Յիսուս ցՊետրոս, արկ զսուրբ անդրէն 'ի պատեանս իւր.
զբաժանին՝ զոր ետ ինձ Հայր՝ ոչ բնակեցեմ զնա" (Յուհ. ԺԷ. 11):

— "Ար յիւր որդին ոչ խնայեաց, այլ վասն մեր ամենեցուն մատ-
նեաց զնա. զիւրով ոչ նովաւ հանդերձ զամենայն շնորհիցէ մեզ" (Հե-
ռուգ. Է. 32):

— "Այցա լուեալ, ամբարձին զձայնս իւրեանց առ Մատուած՝ և ա-
սեն. 'Դա Տէր Մատուած՝ որ արարեր զերկինս և զեկիր՝ զձով և զա-
մենայն որ 'ի նոսա. որ 'ի բերանայ հօր մերոյ 'Դաւթի ծառայի քոյ՛ 'ի
ձեռն Հօգւոյն սրբոյ ասացեր, Սե՛ իւրովեցան հեթանոսք՝ և ժողո-
վուրք խորհեցան 'ի սնոսիս. յանգիման եղեն թաղաւորք երկրի, և իշ-

խանք ժողովեցան 'ի միասին վասն Տեառն և վասն օժեղոյ նորա: Ժողովեցան արգարե 'ի քաղաքին յայսփի 'ի վերայ սրբոյ Սրբոյ քոյ (Յեսոսի՝ զոր օժեռն՝ Հերոփէս և Պանասո Պեղատոս՝ ազգովք և ժողովքովք Խարայել, առնել որչափ ձեռն քոյ և կամք յառաջագոյն սահմանեցին լինել» (Պատմ. Գ. 24—28):

2 «Տէր ո՞ հաւատաց լրոյ մի ուժ՝ և բազուկ Տեառն ուժ յայտնեցաւ: Պատմեցաք առաջի նորա իբրև զմանուկ, իբրև զբաւառ 'ի ծառաւուս երկրէ: ոչ զոյր նորա տեսիլ և ոչ փառք: տեսաք մէք զնա՝ և ոչ զոյր նորա տեսիլ և ոչ գեղեցկութիւն: այլ տեսիլ նորա անարգ՝ նուազեալ քան զամենայն որդւոց մարդկան: Այլ մի 'ի հարուածս, և գիտէ հասկերել ցաւոց: զի վարձուցեալ գերես՝ անարգեցաւ և յուշինչ համարեցաւ: Աս զմեզս մեր բառնայ՝ և վասն մեր չարչարի: և մէք համարեցաք զնա 'ի ցաւս և 'ի հարուածս և 'ի չարչարանս իբրև յԱյ: Բայց նա վերաւորեցաւ վասն մեզաց մերոց, և պատժեցաւ վասն մերոց անօրէնութեանց: իրաւ խաղաղութեան մերոյ 'ի նմա, և նորա վերօքն բռնկեցաք» (Նշոյ. ձ. 1—5):

— «Մեծ ևս քան զոյս սէր ոչ ոք սնի, եթէ զանձն իւր գիցէ 'ի վերայ բարեկամաց իւրոց» (Յովհ. ձ. 13):

— «Վրիստոս սիրեաց զմեզ, և մասնեաց զանձն իւր վասն մեր, (Նշոյ. Բ. 2):

— «Այս է տեսիլն՝ Վրիստոսի չարչարիլն մարմնով վասն մեր: Իբրև սաց զվոյեղեցիան և զպատշաճ կիրս չարչարանացն, և խոստովանեցաւ Աստուծոյ դալ զմարմնոյն կիրան և զմահն: զի մի՛ 'ի մարգ յուսասցաք, այլ Աստուծով գիտացաք զմեր փրկութիւնն: Այս և զպատճառս չարչարանացն, և զմահուն 'ի նեղքս մեծանէ՝ վասն մեր ասէ: Արգ՝ ո՞ր են այնքերիկ որ զՎրիստոս սուրբս կամակորեն 'ի կորուստ անձանց իւրեանց: և 'ի զայթաղութիւն լսողացն, և որ զաս 'ի նոցանէ վիտայութիւնն՝ որ սակս չարչարանացն Վրիստոսի: ոչ ընդունին, այլ անպատիւ պատուով պատուեն զԱստուածութիւն, և զչարչարանսն և զմահն՝ նմա նախատինս վերագրեն, և սակ մարգկութեանն վարկանին զխնարհագոյն կիրս չարչարանացն, և զԱստուածութեանն զչարչարանս և զմահն ուրանան՝ զոր մարմնովն իւրով կրեաց վասն մերոյ փրկութեան: և ոչ կամին միա զնել զվիտարաց Աստուծոցն, որք երաշխաւոր լինին բանիւքն իւրեանց, և Աստուածութեանն խոստովանին զմարմնոյն չարչարանս և զմահն: Այսն զի մինն ասէ՝ «Վրիստոսի չարչարիլն մարմնով վասն մեր» իսկ միւսն 'ի վերայ այնորիկ վկայէ: «Վրիստոս մեռաւ, ասէ, վասն մեզաց մերոց՝ ըստ Վրոց»: Տեսանեն՝ զի միոյ կրեաց խոստովանին զչարչարանս և զմահն, զթաղումն և զչարմութիւնն, և ոչ զանազան կրեաց: Այլէ՛ ասացեն, եթէ որոյ

սակ մարդոյ՝ յարդարոցն կամ 'ի սրբոյ մարգարեկոյն մահ, կարծիք զաշխարհս 'ի մեղաց մարդիկ: Այս ահա Աստուծոյն ողորկեաց, և Արեւիկոս քարկոծեցաւ. և այլք բազումք 'ի նոցանէ սպանմամբ սրոյ մեռան ըստ վկայութեան Առաքելոյ. և ոչ զօրեաց մահն նոցա զաշխարհս վերստին սանդանել: Այս արդ եթէ և Յիսուսին այնպիսիէին մահն և չարանքն իբրև սակ մարդոյ, զհարգ կարացին զամենայն բնութեանց մարդկան վերստին ապրեցոցանել: Այստ յայտ է թէ Աստուծոյն էին մարմնոյն չարչարանքն, և Աստուծով եղաք փրկեալք և ազատեալք: Այս Աստուծոյ էր արիւնն՝ որ զաշխարհս վերստին սանդանէր, և յառաջինն 'ի վեր ասնէր յերանութիւնն» (Ստեփ. Ե 29-31 և Ս 1-6. և Պետր. 2-րդ 1-6):

— «Որ աղագաւ խոստովանիմք Աստուած և մարդ զ(Է. ոչ բաժանելոյ աղագաւ զայս աստե՛ք մի լեցի. զի նա ինքն է չարչարեալ) և ոչ չարչարեալ, Աստուածային բնութեամբն անստեփանելի. և անարդար ընդ իսկ մարմնոյն չարչարեալ, և զմահ նաշտիեալ: (Յաղագս որոյ մարդ ընդ ինն օրք ասնեն՝ թէ այլ ոմն է՝ որ չարչարեցաւ, և այլ ոմն անարդարին: Իսկ ոչ այլ ոք է քան զՌանն՝ որ չարչարեցաւ և զմահ ընկաւ ըստ մարմնոյն, զի նոյն ինքն անարդարելի և անմարմին Ռանն՝ լինել մարմին չարչարելի յանձն էաւ, զի չարչարանք փրկեցէ փմարդիկ Ռանդի զոր ինչ մարդիկէնն չարչարիւր մարմին Ռանին, զայլ՝ ընդ նմին զայլով Ռանն՝ յինքն վերաբերեր, և լինէր յոյժ հրաշմեղաւորոյն իր: Այլ ինքն էր՝ որ չարչարիւր, և ինքն էր՝ որ ոչ չարչարիւր չարչարիւր չարչարելեալն, զի եւր ինքեան չարչարիւր մարմին, և 'ի նմին 'ի չարչարելումն էր ինքն առանց չարչարանաց անբաժանելի 'ի չարչարեցելոյ մարմնոյն. զի Աստուած զայլով Ռանն՝ անարդարելի էր բնութեամբս ակայն ընդ չարչարելի մարմնոյն անբաժանելի միացեալ (էր) ... (Սայսոսիկ (ասաց) Էթանափոս» (Ստեփ. Ե 29-31 և Պետր. 2-րդ 1-6):

Այսորդ՝ 'ի կամաւոր և 'ի փրկարար չարչարանս և 'ի խաչելութեանն Յիսուսի փրկչին մերոյ՝ յայտնի երևեցան շրէից կամակոր ատելութիւնք ընդդէմ՝ մարդասիրական խնամոցն Յնի, և չարաչար նախանձայուղութիւնք հստակ ուակ սքանչելահրաշ և փրկագործ անօրէնութենն փրկչոյ չին մերոյ: Գնա՛ որ պարզեւիչ էր կենաց և աղբիւր ամենայն բարեաց և շնորհաց, 'ի մահ խաչի մատնեցին, զՏէրն ամենայն արարածոց, որ պարզեւեաց իսրայելեան տոհմին

իւրեանց 'ի յանապատին զջուր բարեհամ 'ի վիմէն հրա-
շէւք բղնեցուցեալ (Թոոոց. 11: Սաղ. 87. 41):

Ար և վէճն այն ջրարուղի օրինակ և նշանակ էր Յսի
Վրսի. զի բնակէին 'ի հսզեոր վիմէն՝ որ երթայր զհետ նո-
ցա. և վէճն էր ինքն Վրիստոս (ա Վրսն Ժ. 4): Այլ ոչ
այսչափ միայն, այլ և 'ի տնօրէնութեանն մշտաբաց ունէր
ամենեցուն զիւրն շնորհաց աղբիւր, և սիրով կամէր պար-
գեւել զջուր անմահ կենդանութեան:

— "Ի վերջում ուուր մեծի ածին կայր (Յսուս՝ ազազակէր և
սէր, եթէ ոք ծարափ իցէ՝ եկեցէ ու իս, և արցէ" (Յ. 15. 1. 37):

Ընդգէմ այսմ սքանչելի բարերարութեանն (Յիսուսի,
անս զսոսկալի ապերախտութիւն շրէից. վասն զի մինչ 'ի
խաչին արբուցանօղն ծարաւեաց՝ ինքնին իսկ ծարաւե-
ցաւ, յաղաղակելն՝ թէ ծարաւի եմ, անգութքն և անո-
գորճն մատուցին նմա քացափ ընդ լեզույ, որպէս գրեն
սրբազան Մկեառարանիչք" (Մատ. 15. 34: Մարի. 15. 23:
Ղուկ. 15. 36: Յ. 15. 1. 28. 29):

Այլ (Յիսուս բանիւ մարգարէին ասէր "Ասուն 'ի կե-
րակուր ինձ լեզի. և 'ի ծարաւ իմ արբուցին ինձ քացափ,"
(Սաղ. 15. 22):

Տես՝ (Յիսուս փրկիչն աշխարհի հրաւիրէր զբնուաւո-
րեալն ծանրութեամբ մեղաց՝ 'ի թեթեւութիւն փրկութեան
հոգւոյ, վասն որոյ ասէր.

— "Այնչք առ իս ամենայն վատակեալք և բնուաւորք, և ես հան-
գուցիչ զձեզ" (Մատ. 23. 38):

Իսկ անօրէն տիրասպանքն զԵ՛նչ. 'ի գիշերի մեծի ուր-
բաթու անհանգիստ տանջէին զնա, որպէս պատմեն սրբ-
բազան Մկեառարանիչք:

— "Յայնժամ զինուորք դատաւորին առին զ(Յիսուս յապարանս
և ժողովցին 'ի վերայ նորա զամենայն զգունզն. մերկացուցին զնա, և
արկին զնովա. քղամիգ կարմիր. և բոլորեալ պատկ 'ի վշտց՝ եզին 'ի
զլուրի նորա, և եզէզն յաշոյ ձեռին նորա: 'Ի ծունր իջեալ առաջի

նորա՝ կատակէին և առէին. ի՞նչ էր թագաւոր շրէից: Այս արքեւ՝ որ պահէին զնա, այսին առնէին զնովաւ, և հարկանէին. ծածկէին զերեսս նորա՝ և առնջիւն. և հարցանէին զնա՝ և առէին. մարգարեաց՝ ո՞վ է որ Եհարն զքեզ» (Մատ. Խ. 27. 29: Ղ. Գ. Խ. 63. 64):

Տես՝ որչափ և քանի քանի սքանչելի բարերարութիւն առնէր ապերախտ ազգին Իսրայելացւոց (Յիսուս, որպէս զրեն սրբազան Աւետարանիչք:

— «Այս շրջէր (Յիսուս ընդ ամենայն կողմն Ղալիլեացւոց. ուսուցաւ նեղ ՚ի ժողովուրդս նոցա, և քարոզէր զաւետարանն արքայութեան, և բժշկէր զամենայն հիւանդութիւնս՝ և զամենայն ախտս՝ ՚ի ժողովրդս նրն» (Մատ. Գ. 23):

Ահա զայս ամենայն սքանչելի Աստուածային բազմութեամբ բարերարութիւնս (Յիսուսի բոլորովեմբ ուրացան առաջի Պիղատոսի ապերախտ ազգն շրէից՝ չարաչար լըրութեամբ պատասխանելով Պիղատոսի, որպէս և զրեալ է.

— «Պատասխանի ետուն և տան զնա. եթէ չէր չարագործ այրն այն, ոպա ոչ մասնէաք զնա քեզ» (Յ. Լ. Ժ. 30):

Օւայսմ սոսկալի ապերախտութիւնէ շրէից՝ յառաջագոյն զանգատէր բերանով մարգարէին՝ Ղաւթի.

— «Այք հատուցին ինձ չար փոխանակ ընդ բարս. չար խօսէին զինէն, զի ես երթայի զհետ արգարութեան» (Մատ. Խ. 21):

Այս կանխազուշակ բարերարութեան և ինամասուն մարգասիրութեան (Նանին Աստուծոյ առ Իսրայելեան ազգըն՝ և նոցին չարաչար անիրաւութեանց և ապերախտութեանց ընդդէմ՝ Աստուածային շնորհաց:

Այդի եզ և սիրեցելոյն յանկեան, ՚ի տեղաջ պարարտութեան: Յանկով փակեցի ձողաբարձ զարգարեցի. և անկեցի որթ սորեկ. աշտարակ շինեցի ՚ի միջի նորա, և գուր հնձան փորեցի ՚ի նմա, և մնացի զի բերցէ ինձ խաղող, և երեր փուշ ... Օյ այդի Տեառն զօրութեանց տունն Իսրայելի է, և մարդն (Յուզայ նորատունկ սիրելի. մնացի զի արացե իբաւունս՝ և արար անիրաւութիւն, և ոչ արգարութիւն՝ այլ ազազակ» (Եսայ. Խ. 1. 2. 7):

— «Վիճարեցան երկինք վտան այսորիկ և սոսկացան յոյժ՝ սուէ Տէր-
դէ երկուս չարիս գործեաց ժողովուրդ իմ՝ զիս թողին զաղբեր ջուր
կենաց. և փորեցին իւրեանց զուրս ծակասա՝ որք ոչ փարացին ունիլ
զջուր» (Նքրեմ. ք. 12 13):

Ա՛հա զայս ամենայն երկայնմտութիւն ՚ի կամաւոր չար-
չարանս կենարարին մերոյ (Վիսուսի ՚ի փրկութիւն հո-
գւոց մերոց, յաւետարանական բանից համառօտեալ) սքան-
չելի իմն վարդապետութեամբ նկարագրէ հրեշտակակրօն
վարդապետան մեր ՚ի բանս մաղթանաց յաւուր մեծի սւր-
բաթունն.

— «Ա՛հա ըզձալի համարիմ՝ տսել սասանօր ՚ի քոյոց այտի՝ զոր ընդ
իմ կրեցեր, Ա՛ճ բուրբոց, Վացեր յասենի քում ստեղծուածոյն իմովս
կերպիւ. ոչ խօսեցար՝ տուիչդ բանի. ոչ բարբառեցար՝ հաստիչդ լիզրի.
ոչ ձայն արձակեցեր՝ սասանիչդ երկրի. ոչ մունչեցեր՝ ամենազգեցիկ
փողդ մեծութեան. ոչ երախտեօքն քս յանդիմանեցեր, և ոչ չարեօք
նոցին բմբռանեցեր. ոչ մասնեցիք ամբոյ՝ զմասնիչն զքեզ ասնջու-
նաց մահու. ոչ ՚ի կապին զքեզ զիմադարձեցեր, և ոչ յապտակին
զժուարեցար. ոչ ՚ի թքնուլն թշնամանեցեր, և ոչ ընդ կռփելն երբէք
խուսիցար. ոչ ընդ կատակին սրամտեցար, և ոչ ընդ խաղ արկանելն
երեսս փոխեցեր: Ս՛երկացուցին զգգեսսս զտամուծանին իբրև ՚ի տկա-
րև, և դարձեալ տգուցին իբր անփրկանաւոր բմբռանեցերոյ: Ա՛յթէ ոչ էր
արբեալ կրկնակի քոցախ՝ զանգեալ ընդ լեզույ, ոչ էր հեղեալ մազ-
ձքն իմ՝ մթերեալ նախնի գառնութեանն. ճաշակեաց վհատութիւն,
և արգել անդէն տարակուսանօք, առին մոլեղնաբար, և գարձեալ
մտաուցին անպատկառապէս: Ղանիւ հարուածոց յետին անարգութե
ի թէջ խառնիճազանջն ամբօխի գառապարտեցին, ծուճք կրկնեցին
նախադասարց, և պսակ եգին որհամարհութեան, (Նքր. 56):

ԻՆՍ ԺՅ.

Հասարակութիւն.

Ի փրկարար խաչին իւրում Յն Քրիստոս Տէր մեր,
նախ՝ կատարեաց զկանխագուշակ մարգարէից հրօշոտելն

գուշակութիւնս վասն փրկութեան ազգի մարդկան, և լրացոյց անդանօր զկամաւոր չարչարանացն հանգամանս՝ երկայնամիտ համբերութեամբ տանելով անհանդուրժելի նախատանաց և անարգալիբ չարչարանաց՝ ՚ի սէր փրկութեան մեր և ՚ի հատուցութիւն արդարութեամբ սկզբնական պարտուց մերոց յանցանաց՝։ վասն զի Մատուած էր և Որդի Մձ, որ չարչարիւր և ՚ի խաչ իլանէր և ՚ի խաչին մեռանէր մարդկային մարմնովն՝ զոր առեալ էր ՚ի սուրբ Առաքել, և էր միաւորեալ ընդ նմա անշփոթ և անխառն միաւորուք՝։

— «Առ առեալ զերկասասանսն առանձինն՝ ասէ ցնսսա. ահա առիկ իլանեմք յԱրուստակէմ, և կատարեցին ամենայն զրեալքն մարգարէիք վասն որդւոյ մարգայ, զի մատնեցի հեթանոսաց, և կատակեալք՝ և հարկանիցի՝ և թքանիցի» (Վճ. 31. 32)։

— «Յնա այսոսիկ գիտաց չիսուս, եթէ ահա ամենայն ինչ կատարեալ է... ասէ, ամենայն ինչ կատարեալ է» (Յճ. 28. 30)։

— «Իձեպէս սրդի է, ուսու ՚ի չարչարանաց անտի հնազանդութիւն և իբրև կատարեցաւ՝ եղև ամենայն հնազանդելոց իւրոց պատճառ փրկութեանս յաւիտենից» (Վճ. 8. 9)։

2 «Պնոց զնեցոյք. փառաւոր արարէք զՄատուած ՚ի մարմնս և երկ յողորմէր և իրեալ է, թէ անիծեալ ամենայն որ կախեալ կայցէ զփայտէ» (Վճ. 11)։

— «Վրիստոս զնեաց զմեզ յանիծից օրինացն, եղեալ վասն մեր անէծք. զի գրեալ է, թէ անիծեալ ամենայն որ կախեալ կայցէ զփայտէ» (Վճ. 11)։

— «Յայսոսիկ պարտ և արժան է մեզ յաւատ հաստատուն կալ, յայսոսիկ հաւատալ, զայսոսիկ խոստովանել։ Ս՚ի՛ ի վայր անկրօք անասաւածարար, թէ այսպիսի Մատուածոյ ոչ վայելեն՝ արիւն և չարչարանք և մահ։ վասն զի արեամբն Մատուածոյ եղաք փրկեալք և ազատեալք... ոչ մարգարէի և ոչ արդարոյ և ոչ բնաւ ամենեկն արոցն։ Մտ՝ և ոչ յերկնային զօրացն սք է ՚ի հրեշտակապետացն գոսաց մարմն զգեցեալ և վասն մարդկան չարչարեալ կարէին զմարգիկ արդարացուցանել. զի արարածական բնութիւն են նոքա, թէպէտ և անմարմնք են։ Առ արարած զարարածս ՚ի մահուանէ զիմրոց ապրեցուցանէ։ Մտոյ յայտ է՝ եթէ արարչին բնութեանս՝ կարօտանայաք՝ մարմնանալ՝ և մեռանել, և ՚ի չարչարանսն մեալ անչարչարելի, և ՚ի մահուան՝ անմահ, և ՚ի թշնամանսն՝ անթշնամանելի, և ՚ի խոցուածսն՝ անխոցուանելի. և այնպէս արեամբն Մատուածայնով փրկել զմեզ և կեցուցանել» (Սճ. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.)

— «Վ անուհեա գիրազին՝ որպէս մարդ, և զնեաց գաշխորհ մեծագնի իւրով արեամբն՝ որպէս զՄատուած: Այլ անխօս որպէս զորջ առաջի կորչի՝ ըստ մարդկային բնութեան. այլ բան է Մատուծոյ ՚ի սկզբանէ, որով երկինք հաստասեցան՝ ըստ Մատուածային բնութիւնէն. և անուհեա ՚ի փայտի ընդ աւազակսն՝ որպէս զմարդ. այլ զուսուարսն խաւարեցուցանէր և զաւազակն ՚ի գրախան մուծանէր՝ որպէս զՄ: Վրացախ արբ լիզեաւ և կերակրեցաւ՝ որպէս զմարդ. այլ զուրն ՚ի զինի փոխեաց... որպէս զՄատուած: Մեւաւ մարդկային բնութեամբն՝ որպէս զմարդ, և զմեւեալս յարուցանէր Մատուածային բնութեամբն՝ որպէս զՄատուած: Դաշակեաց ՚ի մահուանէ մարմնով որքան ինքն կամեցաւ՝ որպէս զմարդ, և ելոյծ մահուամբն զմահ՝ որպէս զՄատուած, ոչ սնն մեւեալ և սնն լուծիչ մահու, այլ ինքն մեւեալ և ինքն կենդանի և կենդանարար մեւեալոց, քանզի մի և նոյն Վրիստոս մարդ զոլով բնութեամբ մահականացու, և Մատուած զոլով բնութեամբ անմահ, ոչ յերկուս բաժանեալ զառ ՚ի յերկուց միացեալ բութիւնն, որպէս թէ սնն շարչարելի և մեւեալ, և սնն անշարչարելի և անմահ, այլ միաւորեալն յերկուց ընդգիծակացն և մի լեալն՝ կրթ գերկուրանչիւր հակառակացն զկիրս, մարդկային բնութիւն՝ զշարչարանս և զմահ, և Մատուածային բնութեամբն՝ զանշարչարութիւն և զանմահութիւն» (Ընդհան. եր. 80):

Տեսեր՝ զի Տէր մեր Յիսուս ՚ի խաչին իբրև զմարդ՝ ճաշակէ զմահ. բայց իբրև զՄատուած՝ մահացելոց մեղօք պարզեւէ զանմահականն կենդանութիւն, մարդկային անպարտական մարմնով թոյլ տայ անօրինաց բեւեռել զինքն ՚ի խաչին իբրև զմարդ մահապարտ և անզօր. բայց յայտնի ցուցանէ զիւր Մատուածային բնութեան ամենակարող զօրութիւնն զոր ՚ի մարմնի իւրում անբաժանելի միացեալ ունէր: Վրանզի յիտ կամաւոր մահուանն՝ երկինք և երկիր սքանչելի գործովք քարոզեցին, եթէ խաչեալն Յիսուս Վրիստոս է ճշմարիտ Մատուած և մարդ կատարեալ. վասն զի ՚ի յերկինս խաւարեցաւ արեզակն, երկիր շարժեցաւ, վարազոյր տաճարին ցելաւ ՚ի վերուստ մինչև ՚ի վայր, գերեզմանք բացան, և բազումք մարմինք ննջեցելոց սրբոց յարեան: Մահայս ամենայն սքանչելիք աշխարհալուր քարոզք եղին, եթէ Մատուած է որ մարդկային մարմնովն վն

փրկութեան մարդկան յանձն էառ սոսկալի երկայնամու-
թեամբ զչարչարանս՝ զխաչ և, զԳԵՂՏ (ՏԵՍ Ի ՍՊՊ. ԵՒ-
44—51: ՍՊՊ. ԺԵ. 34: ՂՆ. ԵՒ. 44. 45):

— «Քարգե ՚ի սքանչկեաց՝ Աստուած մարմնով վասն իմ խաչեալ
մարդ ընտրեամբս մեռանի, Աստուած անմահ խոտովանի» (ԱԵԻ.
ԸՆԵՐԿ. յերես մեծի սպիտակոյն):

— «Իսկ հարկւրպեան՝ և նրքնդ նմա պահէին գ(Ն)իւտա, իբրև ան-
պին զչարտաւն և զեղեալն, երկեան յոյժ և սանն. սրգարե Մատու-
ծոյ որդի էր սա» (ՍՊՊ. ԵՒ. 54: ՍՊՊ. ԺԵ. 39):

— «Առեցնստ Յիսուս. յարժամ բարձրացունիցէք զորդի մար-
դոյ, յայնժամ գիտասցիք՝ թէ ես եմ, և յանձնե իմն ինչ ոչ առնեմ,
այլ որպէս ուսոյց զես շայն իմ, զայն խօսիմ. և որ առաքեացն զեօ-
քնդ իս է ոչ եմոյ զես միայն, զի ես զհաճոյս նորա առնեմ հանա-
պաղ» (ՅՈՒԷ. Է. 28. 29):

— «Նանին արաւքս իբր զողջակէզ, կտիեղին իբր զէոյն Սարկեոյ՝
ձգեալ զեղջերացն, ասարածեցին ՚ի սեղան խաչին իբր զպատարպզ,
բեւեռեցին սրպես շարագործ, պնդեցին իբր գոպաստեք, զեազազոյժ
երկնաւոր՝ իբր զաւազակ, զանկապուտ մեծութիւնդ՝ իբր զասուպակալ,
զառ ՚ի քրովէից պաշտեցեալդ՝ իբր զքամահեալ, զսահմանդ կենաց՝
իբր զարժանաւոր սասանման մահու, զառնասրանիսնկարիչ՝ իբր զհայ-
հոյն օրինին, զՏԵՐ և զկաատարուն մարդարեից՝ իբր զհամարասօխ
զբեցեղացն, զճառագալթոզ փառաց և զկնիք անքննին խորհրդոցդ
ձօր՝ իբր զնորհոյս ծնողիդ կամաց, զօրհնեացդ իսկապես՝ իբր զտարա-
դրեալ, զկապոյ օրինին լուծիչդ՝ իբր զայր ՚ի նշովս գրեալ, զհարգ-
ծախիչ՝ իբր զհարբեալ ինն կալանաւոր, զսհուտոզ երկնի և երկրի՝ իբր
զհաւաստի պատժաւոր, զի լոյս անմտոյց ծածկեալդ՝ իբր զհարածին
բմբռնեալ:

— «Ո՛վ քաղցրութիւնդ և երկայնամիտ բարեխաւութիւնդ ողորմա-
ծիդ զթութեան, որ վասն ապախաւար և անօրինեալ ծառայիս՝ ՏԵՂԵ
բոլորից, զայս աննայն կամաւորապէս և հաւանողական հաճութեամբ
կատարեալ մարմնոյդ միութեամբ ՚ի քեզ ընկալար» (ԱԵԻ. ԵՒ):

ԴԼԱ ԺԻ:

Հարուստ Գ:

Թէ որչափ հրաշալի եղև փրկչին մերոյ Յսի Քսի փառաւոր թաղումն, ինքնազօր յարութիւնն և Մատուածահրաշ փառօք համբարձումն, սուրբ Պփրք և հոգեշունչ բանք հարցարարոց անհնչելի իմն հանդիսացուցանեն: Ուստի նախ նկատեսցուք զփառաւոր և զխորհրդական թաղումն: Փառաւոր էր այն, զի եղև 'ի ձեռն երանելի՝ արգար և բարեկործ մեծատան (Յովսէփոյ Մրեմաթացւոյն. և խորհրդական, զի թաղեցաւ 'ի նոր գերեզմանի, յորում ոչ ոք էր եղեալ: Օ՛ր որպէս ինքն մարմնացեալ ծնաւ 'ի կուսէն, նոյնպէս ինքնիշխան զօրութեամբ յարիցէ 'ի կոյս գերեզմանէն նոզին կուսական և Մատուածարեալ մարմնովն: Մհաւասիկ զայս ամենայն հաստատեն բացայայտ վկայութիւնքս:

— «Եւ եղիցի յաւար յայնմիկ արմատն (Յեսեայ, և որ կանգնեաց է՝ իշխան հեթանոսաց. և 'ի նա հեթանոք յաւաստին, և եղիցի հանգիստ (Բաղդաճ) նորա պատուով» (Եսայ. ԺԵ. 10):

— «Եւ իբրև երեկոյ եղև, եկն այր մի մեծատան յԱրեմաթեայ, որում անուն էր (Յովսէփ, որ աշտկերտեցաւ իսկ (Յիսուսի. սա մատուցեալ առ Պեղատոս՝ ինդրեաց զմարմինն (Յիսուսի. յայնժամ Պեղատոս հրամայեաց աւալ զմարմինն: Եւ առեալ զմարմինն (Յովսէփ) պատեաց սուրբ կտաւովք, և եղ 'ի նոր գերեզմանի՝ զոր փորեաց 'ի վեմի? (Մատ. ԻԿ. 57):

— «Պարզեատուն ամենեցուն այսօր ինդրի պարզեա 'ի Պեղատոսե, և արհօզն զլոյս որպէս զօթոց՝ հաւանի պատիւ 'ի (Յովսէփոյ: Մատուածին մարմնով Վրիտաոս այսօր գնի 'ի կոյս գերեզմանի, և լուծիչն երկանցն գծոխոց մատանեաւ կնքի քահանայեցն» («Սերտ» (Նորհալ յերէս շարհան):

— «Տեսանեա զօրինակ մաւղութեանն և կենդանութեանն, զի որպէս 'ի միւս գերեզմանի մահ և յարութիւն հրաշալործեցաւ, մահն առ ժամայն՝ և կենանքն մշանջնաւոր... զի որպէս առ նմա մահ և կենանք

զուգահեռատար 'ի միտին ընթանային, զի էր մարմնով մեռեալ՝ և եւ
զեալ 'ի գերեզմանի, և կենդանի Աստուածութեամբն նստեալ յաթոս
փառաց 'ի կենդանութեանն՝ մահ, և 'ի մահուն՝ կեանք, որ է հրաշա-
փառազայն» (Սուրբ Ընդհ. 'ի Սեբ. Խ. Պետր. հոս Է):

«Օտնանց պարզէգ. տնջաւորին
'ի պարզէի խնդրեալ մտին,
Օպարզէիչ պարածոց
Սահկանացուց՝ և անմահին,
Ընդ Յովսէփայ Աբեմաթին.
Աբար և սուրբ աշակերտին,
Ինձ պարզեան զքո ձկր շնորհին,
Իննաց բաշխող յամենայնին:
Որ պատեցար սուրբ կառուղք,
Աբար 'ի նոր գերեզմանին.
Օխո մի թողուր նման լինել
Ուր իշանն 'ի դուր ներքին.
Առ մեռուցես զանն իմ տխրին,
Իննդանացո՛ւ երկնաւորին:

(Սեբ. Ընդհ. 'ի Յետոս սրբի):

— «Իննէն Իւրեկնացին բառնայր զեանս (Լրիտաոսի, առ 'ի յու-
րանել թէ ոչ զեւն, այլ զտարաց զմահ կրէր փրկին» (Յքն Ագրեմ):

Սուրբն Պրիգոր Ղախացին 'ի ճառն թաղման Տեառն
մերոյ ասէ 'ի բերանոյն Յովսէփայ առ Պիղատոս

— «Վասն մեռելոյ ազալեմ՝ զքեզ՝ ով Պիղատոս, վասն մեռելոյ
սակայն կամաւ մեռելոյ, զի եթէ ոչ էր կամեցեալ, ոչ էր մեռեալ: Վասն
մեռելոյ ազալեմ՝ զքեզ՝ ով Պիղատոս, ոչ ունողի զտոյի և զարծաթ,
այլ ունողի զմայր սառապեալ, զոր իւրով ծննդեամբն մեծացոյց, ևն
Վասն մեռելոյ ազալեմ՝ զքեզ՝ ով Պիղատոս, որ ոչ ունի զյատակ
գերեզման, որդես և ոչ զյատակ մահ: ուտաի յիմամ վիճափոր շէրափ
կամիմ. զնա հիւրընկալիւն:

Սուրբն Եպիփան ասէ

— «Նաւաստեաւ մեծատուն էր Յովսէփ որ զամենեցունց զԱբարի-
չքն՝ զլառմարանն ամենայն բարեաց ինքեամբ երարձ: Դժմարիտ մեծա-
տուն էր, որ զանգին մարգարիտն արժանացաւ ինքեամբ բառնալ, որ
լի էր Աստուածային անուշահոտութեամբ, որ զաշխարհի զկեանս 'ի
փրկութիւն շահեցաւ: Օխարզ ոչ մեծատուն՝ որ յիրաւի ընկալաւ
զկերակերէն և զկեցութիւն: Վիտայեր ով Յովսէփ՝ թէ զճնշ բարձր
Եթէ իմացար՝ թէ զով ունիս, սրբէն իսկ ես մեծատուն»:

ԴԼԱ ԺԲ.

— արտաքին —

Չայսմ հատուածի ողջամբա խոստովանութիւն մեր յայտնեսցի յամենազօր և յինքնազօր յարութիւնն Յօր Բքի փրկչին մերոյ, յորում նախ աւետարանեցաւ ինքնարուն փառաց մեծահրաշ Լստուածային զօրութիւնն և անմահ յաւիտենական կենդանութիւնն կենարարին մերոյ Յիսուսի: Եւ երկրորդ՝ անտի աւետարանեցաւ հաւատացեցոցս կատարեալն փրկութիւն հոգւոց մերոց՝ ի խաւարային բանտէ դժոխոցն, և վերափոխելն ի մահուանէ մեղաց ի յաւիտենական կեանս՝ հաղորդակից լինելով շնորհաց և փառաց ամենակեցոյց և ամենազօր յարութեան Լստուածորդոցն Յիսուսի Բրիստոսի Տեան մերոյ: Եւ երրորդ՝ ինքնազօր յարուցեալն Յիսուս՝ անեղական թոյսն ճշմարիտ իւր ամենակեցոյց յարութեան շնորհիւն պարզեւեաց մեզ վերրեակ լոյս հալածիչ երկց խաւարային ներգործութեանց. այս է՝ առաջինն պարզեւեալ լոյս ճշմարիտ քրիստոնէական հաւատոյ Լստուածայաշտութեան. երկրորդ լոյս անստուեր շնորհական նոր օրինաց. և երրորդն է լոյս փառաց անմահ կենդանութեան: Չայս ամենայն ցուցանեն հետեւեալ անժխտելի վկայութիւնքս:

— «Յայնժամ պատասխանի ետուն նմա ամենք ի գարացն և ի Փարիսեացն՝ և ասին. վարդապետ՝ կամի՞ք նշան ինչ աեսանել ի քէն: Եւ նշան մի ապի նմա, բայց նշանն Յովնանու Մարգարէի: Ո՞ր որդեա էր Յովնան ի փոք կեան զերիս ախա և զերիս զիշերս, նոյնորդեա ի զիշեր և որդի մարդոյ ի սիրտ նրկրի զերիս ախա և զերիս զիշերս» (Մատ. ԺԷ. 38. 40):

— «Եւ առեալ զերկարատեանն առանձինն՝ ասէ ցնտառ. ահա առիկ ելանեմք յըրբ՝ և փաստանային ամենայն գրեալքն մարգարէիք վամն

արդայ մարդոյ: Ո՞ր մասնեացի հեթանոսաց, և կառակեացի, և հարկանիցի, և թշնամիցի, և հարկանիցին և աղանդիցն զնա, և յերկր տուր յարիցի» (Պատմ. թիւ. 31—33):

— «Պատահանի եւ (Յեսուս՝ և սակ զնոսա՝ քակեցէք զամենազ զոյր, և զերես տուրս կանգնեցից զբառ: Արնն զնա արեւոյքն զբառաւան և զինց ամ շինեցաւ ասանարս նոյս, և գու՝ զերես տուրս կանգնեն զբառ: Իւրցն նա ասեց զման ասանարի մարմնոյ իւրոյ իսկ յարեամ յարեան ի մեակոց, յիշխին աշակերտքն նորս, թէ այս է՝ զոյ ասացն և հաւատացին զբոյն, և բանին զոյ ասաց (Յեսուս), (Յուհ. թ. 19—22):

— «Եւ իբրև գահի հարան՝ և խանարհեցուցին զերեսս իւրեանց զերկիր, ասին զնոսա, զ՝ ինչպէք զկենդանին ընդ մեռելոց չէ արդա ոյլ յարեաւ (Յիշեցէք զբոյն խանցաւ ընդ ձեզ մինչէ կեն ի զտակ լեա, (Պատմ. թիւ. 5—6):

— «Ոչնա Աստուած յարցոյ յերրորդ տուր և ես նմա յայտնեցինել, ոչ ամենացի ժողովրդեանն՝ ոյլ մեզ միայնցս յապաշարոյն ընտրելոցս յԱստուծոյ, զբք և կերպք և արբաք ընդ նմա՝ յես յարութեան նորս ի մեռելոց» (Պատմ. թ. 40—41):

— «Ո՞ր նա ձեզ զոյն նախ ասանդեցի՝ զոյ և եսն ընկալոյ, թէ և Վրիստասս մեաւս փասն մեզոց մերոց՝ ըզա զբոց, և զի թուղեցաւ թէ և յարեաւ յաւաք երբորդի՝ ըստ զբոց» (Խնդ. թիւ. 8—14):

— «Իւրեւելցաւ և խոցեցաւ, որ թուին կիցք արտահանութեան՝ զի մարմին եր, իսկ զկապանս լուծանել կտորովն և բեւեւել զնա ընդ խաչափոցոյն զի Աստուած էր ի կատարումն ամենայնի. մեաւս նմարտապես՝ զի մարդ էր, և անմահ մնաց ի մեռելութեան՝ զի Աստուած էր. նա ի շխանարար, որպէս ասաց, զանին իւր ի մահ և ի գերեզման, զի ցուցցի թէ մարդ էր. և ետք զարձակ յարութեամբն ի գերեզմանն, քանզի Աստուած էր» (Խնդ. թիւ. 145):

— «Եւ մինչէ ի քնարան շիրմին՝ ասպանի՝ անպակաս ի յարութենէ արժող նոյնութեան Աստուած անքնին՝ զնոյն կրեալ նախարարն անձաւ համբերութեան, յարեար կենդանի ինքնիշխան բարկութիւն լուսոյ՝ աննուսոյ մարմնով և անթերի Աճաթեամբ» (Խնդ. թիւ. 146):

— «Այլ արդ՝ Վրիստասս յարացեալ է ի մեռելոց, ասանցն պատու նշնեցելոց. քանզի մարդով եղև մահ, և մարդով յարութեան մեռելոց: Իբրև Արամեան ամենիքին մեռանին, նոյնպէս և Վրիստասի. ամենիքին կենդանացին: Ո՞ր պարս և արտականութեանն պատկզ զբեւեւել զանարտահանութիւն. և մահկանացուիս պատկզ զբեւեւել զանմահութիւն. այլ յորժամ մահկանացուս այս գրեցի զանմահութիւն, և արտահանութիւնս զանարտահանութիւն, յայնժամ եղեցի բունն՝ որ գրեցաւ, եթէ ընկաւ մահ ի յարութեանն: Ի՞նչ է մահ յարգեալ»

Թիւն քոյ, ո՞ր է գծուք խոյթոց քո: Խոյթոց մահու՛ մեզք են, և զորութիւն մեզոց՝ օրէնք, այլ շնորհք Մատուծոյ՝ որ ետ մեզ զյազութութիւն 'ի ձեռն Տէն մերոյ (Նի Վրէֆ» (« Խրբ. յ՛. 20-22: 52-57):

— « Զաւատամ, զի և Վրիտաոս յարուցեալ է 'ի մեռելոց: Եւ բազում վիպութեամբ զբանն հաստատեալ, անտի 'ի Գարոց սրբոց, և անտի մինչև յայսօր՝ ժամանակի զյարուցելոց զորութիւն արգարութեամբ ցացանելով. որ միայն միով անձամբ եղ 'ի գծութեա, և բազմաք այսօրն ել եկ նա 'ի գծութեոց: Եւ զի եղ նա 'ի մահ անգր, և բազումք մարմնք ննջեցեալ սրբոց յարոյց ընդ իւր: Չարմացեալ էր մահ, և կայք հիացեալ, նոր ինն տեսիլ տեսներ. զայն՝ որ եղ 'ի գծութեա, և 'ի կուրանս նորին ոչ արգելաւ խափանեալ: Եւրգ՝ էր, վասն ոյր գարուպեալք գծութեոց տեսեալ զնա օտարեցէք զմնչ է, որ զձեզ անընդել երկնազուգ յիմարեցոյց: Սարսեաց մահ, և փախտեամբ յարգարութենէ կշտամբեալ յանդիմանէր. ընդ առաջ մտաւցեալ էին սուրբ մարգարէքն, Սափես օրինադիրն, և Եւրահամ, և Սահակ, և Յակոբ, և Սաթիթ, և Սամուէլ, և Եսայի, և Սիւրբիւն (Յովհաննէս, որ ասէր վիպութեամբ: «Ղ. և եր գալոցն ես, թէ այլով ակնկալծաք»: Պրծանէին արգալքն ամենայն, զորս կլեան էր մահու. զի պարտ և պաշտամ էր այնմիկ՝ որ քարոզեցաւ 'ի զեզեցիկ քարոզւոց անտի՝ լինել նոցանոց փրկիչ: Եւ ապա խորքանչիւր յառաջ մտաւցեալ յարգարոց անտի՝ ասէին. «Միւր է յազութութիւն քո մահ, զի փրկեաց զմեզ յազթուզն» (Յ Խոլ ընծ. 4տ 16):

— « Օրհնեալ է Մատուած և Զայր Տեառն մերոյ (Յեսուի Վրիտաոսի, որ ըստ բազում ողորմութեան իւրում ծնաւ զմեզ վերստին 'ի յոյսն կենդանի 'ի ձեռն յարութեանն (Յեսուի Վրիտաոսի 'ի մեռելոց, յանեղծ և յանարտա և յանթաւամ ժառանգութիւնն՝ որ պահեալ է յերկինս 'ի ձեզ,» (« Պեր. Ե. 3: 5):

— « Տեսաննա զառաւելութիւն շնորհին, տեսաննա զառաւելութիւն պարգևացն: Եւ էր վասն բազմաւորական զնէ զբանն: Չ 'ի զանեղրական զթութիւնն Մատուծոյ յանդիման կացուցանիցէ. ըստ բազում ողորմութեան իւրոյ ասէ. Եւ զի մեք ոչ միայ ողորմութեան միայն էաք կարտա, այլ բիւր ողորմութեան՝ ըստ բիւրապատիկ պարտեացն մերոց: Չ 'ի ողորմութիւն է՝ զմահականացաւ բութիւնս մեր կենդանացուցանել: Եւ ողորմութիւն է՝ զհիւանդութիւնս մեր բաւնալ. և է ոյլ ողորմութիւն՝ արգարացուցանել, սրբել և փառաւոր աւանել: Ղարձեալ է՝ և այլ ողորմութիւն՝ արգելքութեան և արքայութեան իւրոյ զմեզ բաժանորդս կացուցանել: Եւ զբէ կթէ մերս ամենայն փրկութիւն և ազատութիւն՝ որ Մատուածախոյս կողմանէ, ողորմութեամբ վճարեցաւ. Սարբի (Ը նորն. Յ Սիւր. Ե. Պեր. 4տ 16):

— “Այսօր խառն անդիտութեան հպածեցաւ երբեակ լուսոյն, և քե ծագեաց լոյս գիտութեան յարուցեալ ՚ի մեռելոց” (՚ի Շ շարհնոց):

— “Այս ծագեաց արդարոց, ուղղոց որսից եղև ուրախութիւն: (Սուր. 11):

— “Չի թէպէտ և երբեմն էիք խաւար, արդ լոյս էք ՚ի Տէր. իբրև զորդիս լուսոյ դնացէք...: Այսն որոյ և ստե. արի որ ննջեալ, և կանգնեաց ՚ի մեռելոց, և լուսատու լիցի քեղ Վրբոսոս” (Սրբի. Ե. 8. 14):

— “Այս լոյսն ճշմարիտ, որ լուսուար առնէ զամենայն մարդ՝ որ զայց է յաշխարհ” (Սուր. Ե. 9):

— “Մտախք առ Տէր և առէք զյցոյս, և երեսք ձեր մի ամաշեցնն (Սուր. Է. 6):

Այս հասարոյ:

— “Ղշմարտութիւն հաւատոց լոյս է աշտց մտաց շարժմանց՝ խորհրդոցն յիշատակաց” (Ստեփ. Գոր. Է):

Այս գրեթորմեակն նոր օրինոց:

— “Վրանդէ արդարև լոյսք մշտապայծառք բնութեամբ անստուեր լուսոյն վերակարգեցոյք, անաղօտապէս ծագել ՚ի ստորինս, ուստի նորոգ գոյութիւն երկնի և երկրի ՚ի Յիսուսէ ձեզք սահմանեցաւ” (Սուր. Գ. Գոր. Է. Երեսնոց):

Այս Արտոսոծոյնի քառոց գիտութեան:

— “Այս ճշմարիտ Վրբոսոս՝ արժանաւորնս զհոգի իմ ուրախութեամբ տեսնել զոյս փառաց քոց ՚ի կոչման ուսարն, և հանդիլ յուսով բարեաց յօթեանս արդարոց մինչև յօր մեծի գալստեան քո” (Շ շարհ. Երեսնոց):

Ի բանից աստի շանգանակի “Այլալ յերկնս նովն ճարժոճ նսրաս ընդ աջէ շօր” գամք ՚ի խոստովանութի հաւատոյ, եթէ միածին Արդին Աստուծոյ Յիսուս Վրբոսոս փրկիչն աշխարհի, յետ սքանչելի մեծ խորհրդոյն մարդեղութեան և լրման բոլոր փրկագործ անօրէնութեանցն, ինքնիշխան զօրութեամբն և անձառելի փառօք ՚ի տես աշակերտացն համարձաւ յերկինս, և նովն մարմնով նրատաւ ընդ աջմէ շօր էակցին իւրոյ. զոր հոգեշունչ Աստուածարանութեամբ գեղեցիկ իմն նկարագրէ հրեշտակակրօն սուրբ վարդապետն մեր Վրբոսոս “Արեկացին”:

— “Այն ինքն եկեալ կամաւորութեամբ ՚ի խաշն մահաւ, իբր գգառն անարատ ՚ի սպանդ վարձեալ, և հանգրեւեաց զօրեղ ինքնիշխանութեամբ՝ զարարածոց խորոց վրիտութիւն. շարշարեալ խելութեամբ կեն-

զանեզք՝ եղաւ ՚ի շիրմք անարար շրջառաւորութենէն. եւ օրհայ թաղմամբն՝ ՚ի գծօխս սանգրամասկանայն վհատեացն բանաւարելեցն՝ քարոզեալ ցուցաւ նորագումն և լայս իշտ արարեալ զանօրինականայն զփրկանաւորն անանութիւն, Մասուածապէս վերականգնալեաց. և կառավարեալ ՚ի թեւս հողմոց՝ եկեալ ՚ի քրովէս՝ ամբողջ անքննութեան ծածկեցաւ. համբարձեալ զեր ՚ի վերայ ամենայն երկնի, նստաւ անօթեամբ յամօտն իւրազան սկզբնածառանդ. և օրն հաւատարութեան, յարձ և բնաւ իսկ ոչ մեկնեցաւ. անկորուստ աւելցելով, և աննուաղ սեղ հազանգքն» (Նոր. 15):

Սոյնպէս և երանելի սուրբն Ներսէս Վամբրոնացին հրաշալի խորհրդածութեամբ ճառէ զհրաշափառագոյն և ամբարձմանէն Տեառն մերոյ. զարոյ զմի փոքր մասն զիցուք աստանօր.

«Այլ եւ անգիշտ ՚ի չքօր բանարկաւ. մը զու զարարիչ զարախալ. մի այժմ կայ մեզ առջնութիւն, ոչ երբ զօրելի, այլ երբ զթշուափ. Տեառն և սրբա յանն քո, ան և յամբ. ըր ՚ի զարծս քո. ան, ու այն է որում զեաշն մեքենայեցեր, որում զեղին արբուցեր. զոր զողացեալ համբաւեցեր. ահա անկերկ յանգիման քեզ և ամենեցան՝ որպէս զհօր և զկորոզ յերկին համբաւնայ: (Յայնժամ մեզ կը արամութիւն. այսօր ՚ի վերայ քո ցուք և երբ բազմացի: (Յայնժամ ՚ի Տեառն մեր մահն՝ ընդ մեզ և ասրեզքս սուգ զգեցան. այսօր ՚ի համբաւնայն նորս՝ և օր և երկիր պայծառացեալ չքնաղ ցնծութեամբ ընդունին զնա. և պարբ լուսաւորացդ խոնարհեալք՝ աստիճանք լինին զանգձողին իւրեանց, որ փոփոխեալ զզարշապարս՝ անցանէ ՚ի վերայ նոցա ՚ի յերկինս: (Յամբ եզեր հրապարտող մարդկան ՚ի սեր աշխարհի. զի անկերկ պշտցեալ զգլխաւանն մեր յարկեմք օրհնութեամբ ՚ի յերկինս, և ՚ի վերայ նորս արմանալք: (Ոչ ևս այսուհետեւ զերթեանս զու իջես. զի զերեզարձն զմեզ յերկինց քաղաքն անեալ ամբողջոյց: Տկարացար անհաւաստութեան աստամբք զմարդիկ պարնլ. զի առհաւատցեալ հաւատոց մերոց ՚ի ծոցն և օր Մասուծոյ երեալ յարկեցաւ Ոչ ներգործէ այլ զարանդակարեզ մեքենայ գյուսահաստութիւն. զման զի բարեխօսն մեր ընդ աշմէ և օր նստեալ քուէ զժողովարդաւ: (Ոչ կարես ՚ի շարտեանին այլ զլանալ զերաւունս. զի որ ըզփորձն էաւ. քո հնարիցդ, և փորձելոցս օգնական... (Յաղագս որոյ ՚ի զեզ ժամանակի աւեալ ընդ իւր զգունգս աշակերտացն, ել ՚ի զեան Չիբենեաց: ՚ի զայլն՝ ուր սուան զնաւս նորին թշնամեաց, և ուր լուսն ցասն շարշարանացն և երկեան, ծանուցեալ զփառաւոր համբարձումն՝ բերկեցան: ՚ի ըտան՝ ուր անպին զնա յազօթս աստա-

— «Դա յայտնի իսկ մեծ է խորհուրդն Արտաւած պաշտօնական. որ երևեցաւ մարմնով, արգարացաւ հազարով, յայտնեցաւ հրեշտակաց, քարոզեցաւ ՚ի հեթանոսս, հաւատարիմ՝ եղև աշխարհի, և վերացաւ փառք» (Մ ՏԻՒ Ի. 16):

Ի համարձմանէն (Նիսուսի փրկչին մերոյ զղանազան շնորհաց և փառաց պարգևս ընկալաւ որ եկեղեցին ՎՋԻ. նախ՝ լիութեան շնորհաց սուրբ շողոթն ընդունակ եղև. որոյ զօրութեամբ արիացեալ սրբազան դասք Առաքելոցն՝ սկսան համարձակ քարոզել:

— «Դա ՚ի փառարել աւարցն պնտեկոստեկց՝ էին ամենեքեան փառան ՚ի մտաբն: Դա եղև յանկարծակի հնչեան յերկնից՝ եկեալ իբրև սաստիկ հազմայ. և ելից զամենայն աւան յորում նստեկն Դա երևցան նոցա բաժանեալ լիզուք իբրև ՚ի հրոյ. և նստաւ իւրաքանչիւր ՚ի փրոց նոցա: Դա լցան ամենեքեան շողով արքով, և սկսան խօսել յայլ և այլ լիզուս՝ արպէս և շողին տայր բարբառել նոցա» (ՎճԵԺ. Ի. 1-4):

— «Որ անց ընդ երկինս երկնից ինքնիշխան զօրութեամբ, և նմաւ հրաշափառապէս ՚ի ներքին կողմէ փարպուրին. և եզ յանդիման Աստուծոյ շօր զառ հաւատաշէտոյն ՚ի մարդանէ բարեխօս վասն մեր. ուստի աւեալ փոխարէն զկեր առատ՝ աստածեաց յերկիր. յորմէ զմայլեալ պրեկցաք, և զերկունս արամութեան նախամերն յաւետ մուսացաք...: Ահա մեր՝ որ ոչ չափի. և պարգև՝ որոյ ոչ կշիռ գործոյ զարգակի: Ահա սուր՝ որոյ իսկութիւն բնութեան ոչ պարփակի. և շնորհ՝ որոյ ոչ զեզումէ զերազանց՝ մասց սահմանի: Ահա սղարմութիւն առատ՝ որ ամենայն թաղապարթիւն աշխարհիս հաւատարեալ փոքր գտանի. և միթարմութիւն՝ որոյ ոչ սլարմութիւն մարմնաւոր լծարգի» (ՎճԵԺ. Ի. 5-8):

Արկրորդ՝ (Նիսուս ՎՐԻստոս Տէր մեր շնորհ մեծի համարձակութեան արար մեզ համարձմամբն իւրով յերկինս՝ և նստելով ընդ աջմէ շօր իւրում փառակցութեան. որով ստացաք համարձակութիւն՝ մուտ սունել ՚ի յերկնային սրբութիւնն երանութեան և յաւիտենական փառաց՝ իբրև ժառանգակից ՎՐԻստոսի փրկչին մերոյ՝ զոր ինքն աւետարանեաց աշակերտաց իւրոց:

— «Դա երթամ և պատրասեմ ձեզ անդի. և եթէ երթամ և պատ-

բարտեմ' ձեզ անգի զարծեալ զամ' և անձամ' զձեզ ասիս. զի որ
եսն իցեմ', և զուր անդ իցեք» (Յօհ. ԺԳ. 2-3):

— «Ինչի՞ք այսուհետեւ եղբայրք՝ համարեալութիւն ՚ի մուսս սրբա-
թեանցն արեամբն (Յիսուսի. զոր նորոգեաց մեզ անհապարհ նորոգ և
կենդանի ՚ի ձեռն ժարագարբն, յի է՝ մարմնայն իւրոյ)» (ԱԳԳ. Ժ. 19-20):

— «Այսք կենդանիք յարեանեց՝ որ զմեզք մեռեալ յնաթիւնս
բարեբաղտեք յերկինս» (Յ. Ը. 25-26):

ԴԱՄ ԺԹ.

ՄԱՍՆ ԱԵՏԵՐՈՐԴ

Ձ. Այս մասն հանգանակին զի՞նչ ուսուցանէ մեզ աս
՚ի հաւատալ սրտի մտաք թէ «Պապոյ է նովն մարմնա՞ք՝ և
փառօ՞ք, դարեւ զէնդանիս և զՏեռեալց. որոյ իւրագաւ-
րութեանն ոչ փոյ լախեան»:

Պ. Այսու խառնովանիմք զերկրորդ գալուստն փրկչին
մերոյ (Յիսուսի Վրիստոսի, ոչ ըստ առաջին գալտեանն)
իջեալ յամենամարտուր յարգանդ կուսին Մարիամու Աս-
տուածածնի՝ ըստ Մարգարէին Ղաւթի՝ իրբե զանձրի
՚ի վերայ գեղման, այլ՝ ահազազ և սրտաւնայն՝ իրբե փո-
ղոյ հնչեցեալ ՚ի չորեքժագեան մասունս տիեզերաց՝ երկ-
նային փառօք մեծաւ, ըստ Առաքելոյն Պողոսի.

— «Ո՞ր ինքն Տէր հրամանաւ ՚ի ձայն հրեշտակագետի, և ՚ի փոյ
Աստուծոյ իջանէ յերկնից. և մեռեալք ՚ի Վրիստոս յարեցն» և
Թեոսալ. Գ. 15):

(Յառաջին գալտեանն խանձարրօք պատեցաւ և ՚ի մնուր
անգանից եղաւ. ըստ այնմ՝

— «Ղա այս նշանակ ձեզ. գտանիցէք մանուկ պատեալ ՚ի խանձա-
րութ, և եղեալ ՚ի մտութ» (Ղա. Գ. 12):

Իսկ յերկրորդ գալտեանն յոյժ փառաւոր գերափայ-
լեալ Աստուածային շքեղութեամբ իւրով, և արկեալ

կէրն զլոյս սքանչելի իբրև զօթոց, և նստեալ յաթոն ան-
պատում փառաց իւրոց ըստ այնմ

Վարձին գալստեանն՝ փրկագործութեանն վերջն չորհն
յայտնեցաւ. իսկ երկրորդն՝ շնորհակցանքն յայտնեցաւ

ուսնի պսակել՝ յաւիտենական փառաց իւրոց հազարդս առ-
նելով : Տես ահա՝ յաղագս առաջին գալստեանն զրէ սրբ-
բազան Առաքեալն Պօղոս .

— «Քանզի երևեցաւ շնորհակցանքն ամենայն մարդկան .
Իսկ վասն երկրորդին՝ այսպէս քարոզէ .

— «Այն կայսրք երանելի յունացն, և յայտնութեան փառաց մեծին
Աստուծոյ և փրկին մերոյ Պետրոս Քրիստոսի» (ՏՄ. Բ. 11. 13) .
Չարաջինն գալստեանն յայտնեցաւ մարդասերն յիտուս
իբրև հպիւս քաջ իմաստաճու բանաւոր հօտից իւրոց
մարդկային ձեռին :

— «Ահա աստիկ Աստուած մեր՝ ահա աստիկ Պետրոս մեր զայս զօրութի
մարդկային ձեռնով իմացաւ իբրև հպիւս քաջ իմաստաճու բանաւոր
հօտից իւրոց մարդկային ձեռին» (ՏՄ. Բ. 10. 11) .

— «Իսկ երբ հայրն քաջ հպիւս քաջ զանձն իւր զնէ ի վերայ ոչեան
մայ» (ՏՄ. Բ. 7. 11) .

— «Իսկ Աստուած իտղարութեան որ եհան ի մտելոց ի հպիւս
հօտիս՝ զմեզն արեանք յաւիտենական ուխտին ի Տեր մեր Պետրոս
Քրիստոս» (ԱԲ. Բ. 20) .

— «Իսկ երբ ի նիւհմանէ քնոյ զարթուցեալ . յինքն նահանջեալ
զինքն զմեզն մահաւ կանգնեցաւ կենդանացաւ Աստուածապէս՝ եկեալ
ի յերկրէ հայն կենաց, և հպիւս հօտից բանաւորականաց» (Ա. Բ. 5) .

«Երկրորդումն» գալոց է իբրև ճշմարիտ դատաւոր սրբ-
բար և անաչառ, որ ունի դատել զկենդանիս և զմեռեալս :

— «Յայնժամ քննադէպ ամենայն ծառք անաստի յերեսաց Տան-
զի զայ, և զայ ի գասել զերկրոց (ՍՊ. Բ. 12) :

— «Գալոց է որդի մարդոյ փառաց և որ իւրոյ հանգեմ հետեա-
կէք իւրոցն, և յայնժամ հաստացէ իւրաքանչիւր ըստ գործս իւր
(ՍՊ. Բ. 14. 28) .

— «Դու պատահեցից մեզ քարոզել ժողովրդեանն՝ և փոխութիւն գնել, թէ ես և անհմանեալն յԱստուծոյ՝ գաւառոր Կնիզանայն և մեռելոց» (Պատմ. Դ. 42):

— «Որ տայցեն պատասխանի այնն, որ ՚ի պարտաւորն անկողանել զկնիզանիս և զմեռեալն» (Պատմ. Գ. 5):

— «Օր խոստովանիք Աստուծո՞ թորեալք և Տէրբարբոյ, որ քնանի զամենայն երկիր արգելք թաքտութեամբ յառաջնամբ, և ինքն է անկղն և բնականաբան, նայն առաջին և նայն առ յետոյ, ամպեա կաս բովանդակութեամբ թաղանթեալ ՚ի յոյս անմահովն» (Պատմ. Գ. 1):

— «Գաւառուք արգելք, յորման զոս փակուք շար գանել զգնեալսն և զմեռեալսն, մի մասնեք ՚ի գաւառատան ընդ ծանուցի քանն» (Սեբ. Ընդհ. Դ. 1-առտուն):

Յասացին զպատեանն երկնաւոր թաղանթ Աստուծո՞ փրկիչ մեր զիւր անսկիզբն և անվախճան թաղանթութե զորութիւնն և զփառաւորութիւնն սքանչելի խոնարհութեամբ միշտ ծածկեալ ունէր առ ՚ի յաղթել անհնազանդ զոռորութեան և հպարտութեան ազգի մարդկան:

— «Թաղաւորեսցէ Տէր յախտեան, Աստուծ ըս՝ Անն՝ ազգէ յազգ» (Սուր. Ժե. 10):

— «Դու յառուրս թաղաւորացն այնոցիկ յարուցէ Աստուծ երկնից զթաղաւորութիւն՝ որ յախտեան ոչ եղծանիցի, և թաղաւորութիւն նորա ազգի այլում ոչ ձաացէ մանրացէ և հոսեսցէ զամենայն թաղաւորութիւնս, և ինքն կացցէ յախտեան» (Պատմ. Գ. 44):

— «Իբրևս լիք յոյժ զուրաք Աննի, քորզեա գուգար Արուստղեսի. ահա թաղաւոր ըս զոյ առ ընդ, որդար և փրկիչ, նայն հեղ և հեծեալ ՚ի փերայ իշոյ և յաւանակի նորոյ» (Սուր. Դ. 9):

— «Դու Վիսուս եկաց առնջի գանուակին, և հարց ինա գաւառաւոր և ասէ զոս ես թաղաւորն շրեից՝ Դու Վիսուս ասէ զոս ասես» (Սուր. Ժե. 11):

— «Օքեզ որ թաղաւոր թաղաւորաց ՚ի ծառայէ գաւառաւոր տեալ, զե զմեզ փրկեսցես յանիծիցն Ազամայ» (Դ. Ը. 1):

Իսկ յերկրորդ գալստեանն՝ Վիսուսի փրկչին մերոյ անվախճան թաղաւորութեանն՝ զօրութիւն և փառք գերազանց՝ յայտնկոց է երկնաւորաց և երկրաւորաց յանվախճան յաւիտենին:

« Դժ. նմա աստ. իշխանութիւն է. պատիւ է. սքըպութիւն. և անկնայն սգոց և ողբնք և լիցուք նմա ծառայեցեն. իշխանութիւն նորա իշխանութիւն յախանեալան՝ որ ոչ անցանէ, և թաղաւորութի՛ն ծորս քէ եղծանիցի, (Ղաճ). Ե. 14):

— « Դժ. թաղաւորացէ Տէր 'ի վերայ նոցա 'ի լիցին Ածնի յայտ՛ հետէ մինչև յախանեան, (Մի. ք. 7):

— « Դժ. ասէ յնա հրեշտակն մի կրկնէր Մարիամ՝ զի զանր շնորհս Աստուծոյ: Դժ. ասէ յշառիկ՝ և ծնցես որդի, և կոչեցես զանուն նորա Յիզուս: Աս եղիցի մեծ, և որդի բարկեղոյ կոչեցի. և ասցէ նմա Տէր Աստուած զսխառն Ղառթի՛ն զոր նորա՛ և թաղաւորացէ 'ի վերայ ասինն (Յակոբոյ 'ի յախանեան. և թաղաւորութեան նորա վտեան մի լիցի, (Ղաճ). ք. 30—33):

— « Հիացան վերնական իշխանութիւնքն, և ստեղծէ ձայնիւ ազգակիցն առ միմեանս. մէկ է սա թաղաւոր փառաց, եկեալ մարմով և կրօնակից զբարութեամբ: Իշխանակիցն վերնական գեղանութիւնքն հրաշտի ձայնիւ, իրգէին երգ նոր՝ ասելով. սա ինքն է թաղաւոր փառաց, իրկիչ աշխարհի և ազատիչ ազգի մարդկան, (Ի Ը. արմինցի):

ԴԱՍ Ի

ՄԱՍՆ ԵՕԲՆԵՐՈՐ

Հ. Արդեօք այս մասն հաւատոյ հանդանակին զի՛նչ ասայ մեզ ծանօթութիւն՝ խոստովանելով եթէ « Հասարած է 'ի սուրբ Հոգին՝ յանեղն և 'ի կաթարեալն, որ իօսեցաւ յօրինս և 'ի մարգարէս և յասեփարանս, որ եղն 'ի Յորտեան, Ժարգեաց զտառեալն, և քնակեցաւ 'ի սուրբոն, »:

Պ. Առ 'ի բարևոք 'ի միտ առնուլ զբացատրութիւնս խորհրդաւորս և զճշմարիտ գաւանութիւնս սոյն այս մասին՝ բաժանեցուք յերկուս հատուածս:

Հաստատած Կ.

Այս ուղղափառ գաւանութիւն առ սուրբ Հոգին Աճ է ուղղակի ընդդէմ հոգեմարտ և ամբարիշտ Մակեդոնի և

Տեսեալաց նորին, զորսն գրէ սուրբն Մովսէս Խորմնացի Վերթողահայրն մեր.

— «Որ յազազս ամբարշտին Մակեդոնի հայհոյութեանցն, զի ոչ Տէր խոստովանէր զձողին սուրբ, և ոչ երկրպագելի, և ոչ փառաւորն ընդ ձոր և ընդ Ռեզայ, այլ օտար յԱստուծոյ բնութենն, և ստացական և ծառայ և պաշտենեայ, և ազգաւն ինչ, և ոչ եւթիան անձնաւոր: Եւ ժողովեալ սուրբ հարքն 'ի Թագաւորեալ քաղաքն Ռիզանդիոն... միանգամայն հարիւր և յիսուն հարք, որք նզովեալ մարտիցն զՄակեդոն և դամնայն հոգեմարտն» (հոս. Գ. Կ. Թ):

— «Արժատ անխնայ կրկին ընկեալեալ Մակեդոն հայհոյել: Գոյլ ազականիչ, յարձակեալ խաղտուկը զընտիրսն 'ի հօտ զստանց և զստ հազիժ ցնդմամբ խարդաւանեալ 'ի վիհն, նզովեցին զՄակեդոն' զհայհոյել լեզուն» (Ը որսի):

— «Մակեդոն ամբարիշտ' շառախդ գաւնապատու 'ի շար արմատայ անտի, հայհոյեաց ժանգարուզի բերտնսն զձողին սուրբ, Ծառայական և կրտսեր և արարած զնա աներզ, զոր ժողովեալ հարքն սուրբ 'ի Ս. Պղտի' նզովեցին զնա համբախհիւքն իւրովք 'ի կեանս և ի մահ, և դաւանեցին Աստուած նշմարիս յԱստուծոյ նշմարեւ զձողին սուրբ զի պահանջն անձնաւորութեանցն յասկութիան ձօր և Ռեզայ և ձողայն օրոյ» (տարբ. Կեր. Լ. Կ. 'ի Մեմ. Պոս.):

Այդա զայս երիս խորհրդական' բառքս յարանցեցին սուրբ հարք առ խոստովանութիւն հաւատոյ 'ի ձողին սուրբ, ընդդէմ ամբարիշտ հոգեմարտիցն' այսպէս. «Ձառարամք և 'ի սուրբ ձողին' յանելն և 'ի կարաչեալն» խոստովանելով զարբարար ներգործութիւնն ձողայն օրոյ:

— «Եւ միրամ զձեզ իրով յազախարութիւն. բայց որ զինի իմ' գոյ' հզորագոյն է քան զիս, և եւ շեմ բաւական բաւեալ զփոշիւս նարս. նա միրանոյէ զձեզ 'ի ձողին սուրբ' և 'ի հուք» (Մ. Կ. Թ. 11):

— «Այլ համարձակադոյսա գրեցի առ ձեզ եղբարք իմ' փաք 'ի շատէ, իբրև յիշեցուցանելով ձեզ փան շնորհացն որ աւեալ են ինձ յԱստուծոյ. ընել ինձ սպասուր (Վիտաբ Վրիտասոսի 'ի հեթանոսութեանց քաղաւնելի, որեալ ձողաւն օրով» (Ձ. Կ. Թ. 15. 16):

— «Այլ մէք պարտեմք զահանալ զԱստուծոյ յամենայն ժամ փան ներ եղբարք սիրեցեալք 'ի Տեսանէ. զի բնորեաց զմեզ Աստուած 'ի սիրանէ 'ի սիրութիւն' սրբութեամբ ձողայն' և հաւատովքն ներք. մարտութեան» (Գ. Կ. Թ. 12):

... «Պարն պնդելի շօքն պղտնախէրայ կանէ զի պտուղի տե-
սանողացն սրբամանով առ Աստուածորդին մերիննալ, և զչնորհո
բարերարութեան շողոյն ընգունել, և շօք հանայ լինել,» (Մեծ
Թանգրոս երես 148):

Ասորք շօքին Աստուած է անկզ և կատարեալ յոտ
այնմ «Յանկզն և ՚ի կատարեալն»: Այսու խոստովանու-
թեամբ հաւատարմք եթէ սուրբ շօքին Աստուած է անկզ,
այս է յանխանական և կատարեալ. որ է ասել՝ անասհ-
ման և զերազոյն կատարելութիւն ընդ շօք և Արդայ հա-
մադոյակից՝ կակից և փառակից: Տես զՏեսեալ վկայուիս:

Յազազս անկզն:

— «Անկզըն շօք, և յանկզընականն շօք սկիտալ Արդ և
շօք՝ անկզուպէս և անժամանակաբար, անհաս մտայ և անճառ բո-
նից մի կամք, և մի զօրութիւն, և մի էշխանութիւն մի Աբարչութիւն
եղիւց, և մի նախախնամութիւն ՚ի վերայ ամենայնէ» (Մեծ Թ. Ե.
Երեսուց 117):

— «Այն և նման շօք և Արդայ, շօքիզ անկզ և համազայ բնդ-
իւնն շօք անքննարար, ասեղ յԱրդայ անճառարար» (Մ. Ե. Եր):

— «Անկզանելից Աստուած և եղիցոս կակ, որ անպակցեր յարիւր հ
զանեղակից քո շօքիզ ՚ի փառս միածնի Արդայ քո» (անդ):

Յազազս կատարելութեան:

— «Կատարեալ է շօք անճամբ և զօրութեամբ, զխաութեամբ և
խնայութեամբ, արարչութեամբ և բարերարութեամբ և զամենայն
իւր անձին խաութեամբն անի: Կատարեալ է Արդ՝ անճամբ և զօրու-
թեամբ, զխաութեամբ և խնայութեամբ, արարչութեամբ և բարե-
բարութեամբ, և զամենայն շօքածին խաութեամբն անի: Կատա-
րեալ է և սուրբ շօք՝ անճամբ և զօրութեամբ, զխաութեամբ և խնայ-
ութեամբ, արարչութեամբ և բարերարութեամբ, և զամենայն իւր
անձնկզըն էութեամբն անի» (Թանգր. ետր 14):

... «Խոստովանելից շօքին սուրբ նշմարատպէս շօքի Աստուծայ
և բո յազազս հոմանունութեանն: համեմատեմ զիս արարածական
հոգւոյ, որպէս և ոչ զմին և զքնութեամբն Արդի հաւատարեմք շնորհոք
արդայ Աստուծայ Վանդի Աստուծոյ անուանելովն շօքի բոժանէ
յեղականաց հոգւոյ: Յաւաջեկեալ յանկզընականն շօքի անսկզ-
ընարար՝ անճառարութիւն կատարեալ, անխանայն և անճառ յեղցս
զուով, ըստ էութեանն պատճառի առ ՚ի շօքի միայնոյ, իսկ ըստ անճա-

մայց, ներգործել 'ի խորհուրդս արքայան հարց ե վարդապետաց՝ հարազատաց արքայ Արեղեցւոյն Վրիտաութի:

— «ՄԲ ընկենաք զեռ Տէր յերեսաց քոց, և շուրջի քո սուրբ մի հաներ յինն» (Ուր. Գ. 13):

— «Ղդից զբանս իմ 'ի բերան քո, և ընդ հոգանեաւ ձեռքն իմոյ ծածկեցից զքեզ. որով կանգնեցի զերկինս, և արկի զհիմունս երկրի» (ՂԵ. Գ. 26. 15):

— «Ղք եղև բան Տեառն առ իս' և ասէ. մինչ չև ստեղծուալ էիր յարգանքի, զիտեմ զքեզ. և մինչ չև ելեալ էիր յարգանքէ, արեցի զքեզ. մարդարէ 'ի հիթանսս երկ զքեզ: Ղք ասեմ. որ եող Տէր Տէր, ահա ասիկ խօսել իսկ ոչ զիտեմ, զի մանակ եմ ետ: Ղք ասէ ջիս Տէր. մի ասեր եթէ մանակ եմ ետ, զի առ ամենեանն՝ առ որս առաքեցից զքեզ՝ խօսեցիք: Երա ամենայնի՝ զոր մանազամ պատուիրեցից քեզ՝ խօսեցիք... Ղք ձգեաց Տէր զձեռն իւր առ իս' և մերձեցայց 'ի բերան իմ, և ասէ ջիս. ահա ետա զբանս իմ՝ ի բերան քո» (Նբ. Գ. 2. 4-9):

— «Ղք շուրջի Տեառն վերացայց զեռ և բարձրացայց, և երթայի համարակեալ 'ի զինն հոգւոյն իմոյ. և ձեռն Տեառն եղև 'ի վերայ իմ զօրութեամբ» (ՂԵ. Գ. Գ. 14):

— «Ղք յարեամ մասնեացն զձեզ, մի հոգւոյցէք թէ արդես կամ զինչ խօսեցիք. զի սացի ձեզ 'ի ժամուն յայնմիկ զինչ խօսեցիք. զի ոչ եթէ գուք իցէք՝ որ խօսեցիքն, ոչ Ղք շուրջի շուրջի ար խօսեցի 'ի ձեզ» (Ուր. Գ. Գ. 19. 20):

— «Ղք միթարիչն շուրջի սուրբ՝ զոր առաքեցից շուրջ յանուն իմ, նա առաջեկ ձեզ զամենայն, և յիշեցուացի զամենայն՝ որ ինչ առ սացի ձեզ» (Յ. Գ. Գ. 26):

— «Ղք շուրջի մի շինուցանէք. զմարդարեութիւնս մի արհամարհէք» (Յ. Գ. Գ. Գ. 19. 20):

— «Ղք ասեցի ոչ եթէ բառ կամեց մարդկան տառա մարդարեութիւն երկէք. ոչ 'ի շուրջի որոյ կեալէք՝ խօսեցան մարդիկ յ' յարուծայ» (Յ. Գ. Գ. Գ. 21):

— «Ղք զոր խօսիւքս՝ ոչ եթէ մարդիկէն ուսմամբ ճարտարութեամբ բանից, ոչ վարդապետութեամբ շուրջի ընդ հոգեւորս զհոգեւորն փանեանակէք. քանզի ջիւղարութեամբ ոչ ընդանի զհոգւոյն Մարտոկոյ, զի յիմարութիւնս իմոս. և զի կարէ յիմեմ եթէ հոգեւորս ընկեցիք իսկ հոգեւորի ընկե զամենայն, և ինքն յամեցի ոչ քեզի» (Յ. Գ. Գ. Գ. 13. 15):

— «Ղք զարե ասեց Տէր զՎիտաութի, եթէ ոչ շարանս արքայ» (Յ. Գ. Գ. Գ. Գ. 9):

... Կրթական հարցերը պետք է լինեն հարկադրական, ինչպես նաև և առ
անհրաժեշտ էր բնակիչներին կենսական հարցերը (Պատճառ. Բ. 30) և այլն:

— «Պաշտանն իմ որ յիշի՞» Ընդունելի է լինի պարտիզանական միջավայրում:
«Երբ որ արտաքին զինվորական կազմակերպությունները կազմակերպվեն և
Տեղի վրա լինեն, ինչպես նաև Վարդապետի կողմից կազմակերպվեն, որտեղ
անկողնի վրա կանգնած կանգնած լինեն» (Պատճառ. Բ. 1):

— «Ես գուցե սպ է ք ընտիր, Թաղապետի քան ինչպես ընտիր
այլ ուր, որտեղ և ուր» (Պատճառ. Բ. 1):

— «Մեզ հետ է ք էր պար էր Վասուժայ, և այն Վասուժայ
ընկնալ է ք ձեռք ինչ որ զանազան Վասուժայ անվանով, կայսրն
նեղե քն Վասուժայ պատճառով, որտեղ և էր որ էր կայսրն
(Պատճառ. Բ. 16-17):

— «Ես գուցե իրեն զվեն կենդանի չենիր սամար հողեր» յանա-
բառ քահանայութիւն, մասուցանել զհողեր պատարագ» հաճոյս
Վասուժայ, ք ձեռն էր ինչպիսի «Բրաւուսի» (Պատճառ. Բ. 5):

ԳԼՈՒԿ

ՄԱՐԻ ԲԻՐԻՐԱՐԻ

Չ. Օրն է ներածութիւն տեղ մեզ մասն հանգանակի
հաւատոյ եթէ « աստուծո՞ւ է ք ինչ որ ընդհանրական է
անսահման սուրբ է կենդանի »:

Պ. «Ես» զնշանակութիւնն Եկեղեցի բանիս կարե որ է
մեզ զիստե, և վերահասու լինել զանազան նշանակութեց,
և այլա նորին սկզբական և յատկապէս կար հողական նշան-
շանակն ճանտութանս: Ինչպիսի հողէ է յերկրա հատուա-
ծրս բնածանկ զայն մասն:

Հարրաւ մ.

Սառս Եկեղեցի է Յունական, որ առ մեզ Թարգմանի
ճաղատան հրատեւալ կամ համարեւելալ անշանց:

... և Իսրայելյան ճակատի վրա և ասե՛ք զՆահաբի և Կորգիս նորա... և զամենայն ժողովուրդն եփեղեցացուցե՛ք ՚ի դուռն խորանին Քիլիսթեան, (Գ և Գ Է 1-3):

... Երբ Ելիք ամենայն որդիքն Խորայեցի, և եփեղեցացու ժողովուրդն Կրտսեցիք ՚ի Պատուի վերջն յԿերպուսեան (Գ Գ Է 1):

(+) «Ինչպիսիք եփեղեցացիք աղբայ Բաղանն զամենայն ձեր խաբուսեան (Ի Թ Գ Է 1):

Երբ Թապալտ ասելով էլիզաբեթ բառս նշանակէ զանդին՝ ուրանօր ժողովին հաւատացեալք Մատուցոյ ճշմարտութեանն, առ ՚ի միարան պաշտօն կատարել, և երկրպագութեամբ խնդրուածս մատուցանել առ բարձրեալն ՄԾ որպէս երևի ՚ի հին գրական օրէնս:

— «Պատուեցեց զանան ըս եղբայր խնց, ՚ի մէջ Եփեղեցեաց օրհնեցեց շքեց» (Ս Գ Է 23-26, Լ 10, Կ 27):

— «Եւ ժողովեցին զամենայն զձերս քաղաքին՝ և զամենայն երկատարդս՝ և զամենայն կանայս յեփեղեցին... Եւ ՚ի դուռն իջեալ ամենայն ժողովուրդ երկրին երկրպագանէին Մատուցոյ, ազաղակէին և աւելին: «Տէր Մատուց երկնից, տես զամբարտաւանութիւն նոցա, և ողորմեաց խանարհութեան ազգիս մերոս, և նայեաց ՚ի սրբութիւն ըս Տէր յաւուրս յայսմիկ» (Յ Գ Է 12-14-15):

Իսկ եփեղեցի Քրիստոսի, որ նախասահմանեալ ՚ի յաւիանից շնորհիւ փրկագործ տնօրէնութեանն Յիսուսի Քրիստոսի հաստատեցաւ, օտրնապէս անուանի ընդհանուր խաւմին ճշմարիտ և ուղղափառ հաւատացեցոց ՚ի Քրիստոս Յիսուս:

— «Ի մերոյ այդ վե՛ր շինեցից զեփեղեցի իմ» (Մ Գ Է 18):

— «Ուրոյն առէք մեծանց ՚ի հարաւոր սրբութեան: Աղբոյն ասն ձեզ ամենայն Եփեղեցիք Վրիստոսի» (Հ Գ Է 16):

— «Եփեղեցացիք Մատուցոյ որ է ՚ի Եփեղեցոս, նախերկոց ՚ի Վրիստոս Յիսուս, կոչեցեց որոց, ամենեքումք հանդերձ ողբ կարգան զանան Տեառն մերոյ Յիսուսի Վրիստոսի յամենայն տեղիս նոցա և մեր» (Ս Կ Է 2):

— «Պատուեցեալ թէ որպէս գարս է քեզ ՚ի ասնն Մատուցոյ շքեց որ է Եփեղեցի Մատուցոյ կենդանոյ» (Ս Զ Է 15):

— «Իսկ զմարդիկ որ չև էս էին կատարեալ, և ամենայն և յառաջագինութեան կարօտանային, շինուածս անուանեաց Դ բաղում կենդանի»

վերջը: Այսին զի յամենայն արդարացի և վերապիտանող՝ որք աշակերտեցան
աւետարանին՝ և ՚ի վե՛րս: Հասարակք մերկեցան, յամենեցանց մի սառ-
նար հարկար՝ և մի կրկնեցի շինեցաւ իսկ հոգևոր ասեղ զամենայն
զատակե՛ զնա ՚ի հրեական մարմնական ասանորէ՝ զի անք բարեկեցի՛ն
որոյ կրկնէք արժաւ ան, և կրկնէք պատուանդան սակցի, կրկնէք այլ շինե-
կի, որպէս ինքն իսկ ասացաւ իսկ զանս այլոք հարկար ասանորին ասացաւ
Այ՛ն յո՛ւ հարկեալոց, կթե՛ այլ ՚ի հեղա, և ՚ի խնարհա և այլք զնոցան ՚ի
բանից իմոց, (Ս՝բէ: Ը՛նդհ: ՚ի Ս՛եմ: Խ: Պեր: Եւս: Գ):

ԴԱՍ ԻԳ

Օ՛խնչ և քանի՛ պանծալի և վախճանաւորս ունի
Նկեղեցին Քրիստոսի: այսինքն՝ ուղղութեամբ և շքեղութեամբ
հաւատացեալք:

Պ. Նախ՝ Նկեղեցին է խորհրդական մարմին Քրիս-
տոսի՝ իբրև կենդանարար չիտոյ:

— «Ս Է՛ն զոր անարգեցին շինողքն՝ նա եղև զլուխ անկեան: ՚ի ՏԵՆԵ
եղև այս, և է արանչելի առաջի աշոց մերոց, (Ս՝ու: Ե՛՛ն: 21. 22):

— «Մայրես սակ Տէր Տէր: ահաւասիկ ևս զնեմ՝ ՚ի հիմունս Սթոնի
զիցե՛մ բազմապատիկ զնախք զլուխ անկեան պատուական ՚ի հիմունս
նորս, և որ հաւատացե՛ ՚ի նա՝ մի ամպշեցին» (Ա՛սոյ: Ե՛ 16):

— «Մտե՛ զնոսս (Յիսուս: շնցե՛ կրկնք ընթեղցեալ ձեռք ՚ի գիրս ըզր
Է՛՛ն՝ զոր անարգեցին շինողքն, նա եղև զլուխ անկեան» (Ս՝ոս: Ե՛ն:
42: Ս՝բէ: Ե՛՛ 10: Գ՝ո՛ւ: Ե՛ 17):

— «Այս զամենայն ինչ հնազանդ արար ՚ի ներքոյ սակցի նորս: և զնա
եղ զլուխ ՚ի վերայ ամենայն իբիք կեղեցեալ, որ ի մարմն նորս» (Ա՛բեղ:
Խ: 22: 23):

— «Բանդե՛ կայ իսկ ՚ի գրի, թէ ահաւասիկ զնեմ՝ ՚ի Սթոն Է՛՛ն ըն-
կից ՚ի լուխ անկեան պատուական, և որ ՚ի նա հաւատացե՛ մի ամա-
թեցե՛ն» (Խ Պեր: Ե՛ 8):

— «Այ զնի՛ որ յարգարոցն կամ ՚ի մարգարեկցն եր ՚ի հիմունս այլոք
շինուածոյ, վասն զի գիտե՛ր իբրով անճառելի իմաստութեամբն՝ թէ
մի հիմունացա՛լ իմաստիւն և յանճանելի հիմն հաւատարմեան լինել
կրկնք է՛ զկարեւ տակ իսկ զՍթոն իսկ զվասնին զգործըն զհամարս»

— “Եւ եմ հովին քաջ. հովիւ քաջ զանձն իւր գնէ 'ի վերայ ոչ-
խարաց,” (Յովն. Ժ. 11. 14. 16):

— “Եւ Աստուած խաղաղութեան՝ որ եհան 'ի մեռելոց զհովին
հօտից՝ զմեծն արեամբ յախտենական ուխտին զՏէր մեր Աստու
Վը-
րիտաս,” (Աբր. ԺԷ. 20):

— “Վանզի եկք իբրև զոչխարս մայրեայս. այլ այժմ՝ զարձայք առ
հովին և անուշ հոգաց ձերոց,” (Խ Պետր. Բ. 25):

— “Եւ զյո 'ի լուսոյ ծնունդ և ծագումն, որ եկիր 'ի խնդիր մայրեայ
ուչխարի բնութեանս, զոր ընդ խաչին բարձեր 'ի վերայ ուսոյդ,” (Շ ար.):

“Մայրեցոյ ըստ ոչխարին
'ի բանաւոր հօտէ քոյին.
Նուազեցի զԹիւ հարիւրին,
Օտր յանապատ թողեր վերին:
Եկիր խնդրել սիրով զմին,
Պատեալ հանէր ուսով յերկին:
Եցեր ըզԹիւ անկեալ գասին.
Յարախութիւն հրեշտակային,”
(Ի Աստու. արդ.):

ԴԵՍ ԻԳ.

Ն. Ահեղեցին Աստուծոյ 'ի քանի՞ բաժանի:

Պ. Յերիս. առաջինն է անդրանկաց՝ յերկինս լուսերամ
զապք հրեշտակաց, որք անդադար սրբարանութեամբ կան
մեան անյուելի փառարանիչք սուրբ երրորդութեան:

— “(Օրհնեցէք զնա ամենայն հրեշտակք նորա, օրհնեցէք զնա ա-
մենայն զօրութիւնք նորա,” (Սաղ. ԺԷ. 2):

— “Եւ եղև յամին յարում մեռաւ Ողբոյ արքայ, անտի զՏէր նըռ-
տեալ յաթոռ բարձրութեան և վերացելոյ, և լի էր սուննն փառօք
Եւ սերովքէք կոյին շուրջ զնովաւ. վեց թէք միոյ՝ և վեց թէք միոյ
երկուքն ծածկէին զերես իւրեանց, և երկուքն զոտս իւրեանց, և եր-
կուքն թռուցեալք: Աղաղակէին մի առ մի՝ և ասէին. սուրբ, սուրբ,
սուրբ. Տէր զօրութեանց՝ լի են երկինք և երկիր փառօք նորա,” (Ասոյ.
Գ. 1-3: Յովն. Եր. Գ. 8. 11):

— «Եւ յանկարծակի եղև ընդ հրեշտակին ընդ այնմիկ բազմութի զօրաց երկնաւորաց, որք օրհնէին զՄատուած՝ և ասէին. փառք ՚ի բարձունս Մատուծոյ» (Պ Գ. Բ. 13):

— «Մատուցեալ էք ՚ի Սոն լեռն, և ՚ի քաղաք Մատուծոյ կենդանւոյ յԱրուսաղէմ՝ յերկինս, և ՚ի բերաւոր բանակս հրեշտակաց, և յեկեղեցիս անգրանկաց գրեւոց յերկինս» (Եբ. Ժ. 22. 23):

— «Արում սաստեաց նա տիրապէս.

Ի իրն փախեաւ ծառայապէս:

Հրեշտակք մատեան ՚ի յայն հանգէս.

Եւ պաշտեցին Մատուածապէս»:

(Պ Էբ. Գ. 1):

— «Յայնժամ մատեան հրեշտակքն, և պաշտէին զնա հարկաւորքն՝ յորժամ յաղթեաց չարին բնաւորականքն» (Եբ. Գ. Ժ. 1):

— «Պարմարք խմբից դասուց երջանկաց պատուատիրն բերաբեզուն բանիւք գովեստի զսկզբնալոյսն կենաց գոյից ՚ի կիցս բանից ըզձաձայնութեանց. որպէս և փողովք՝ աւազօք և քնարիւք զզայտկան սրտի շարժեալ զգործի՝ զգերազանցեալն ՚ի ըյս անմատոյց ուրախութեամբ վերադրուատեն: Եւ զանճառ արարչութեան հրաշագործ ամենաստեղծն Տէրութիւն օրհնելով՝ պատճառ փառաբանութեան իսկութի հասաչին զհաստուածոցս առնուն գոյութիւն, որպէս և ճշմարտն բան յուցանէ: Եւ ստեղծանելն ինձ զայս ամենայն, բոլրք զօրաց դասուց երջանկացն օրհնեցին զեռ մեծաձայն, և ամենայն հրեշտակք իմ գովեցին զեռ» (Եբ. Գ. Ժ. 1 Տէր-ճշմ.):

Երկրորդ՝ եկեղեցին բաժանի ՚ի յաղթական, որք են խումբ երանեալ հոգւոց սրբոց՝ առաքելոց, մարգարէից, կուսանաց, և մարտիրոսաց, որք յաշխարհի աստ զօրութիամբ և շնորհօք փրկչին մերոյ յաղթօղ ամենայն փորձութեանց և նեղութեանց հանդիսացան հաւատով, և գործով ճշմանալ ՚ի մարմնի ըստ բարեխնամ բարեբար կամացն Մատուծոյ, հետևողք զտան կոչմանն Հիսուսի. վասն որոյ դասակցեցան յերկինս ընդ զօրավարին՝ զուարթնոցն, և յար փառաբանիչ սուրբ Արքորդութեան կան և մնան:

— «Պարծեսցին սուրբքն փառք, և զնձացեն ՚ի հանդիսա իւրեանց. և բարձր արացեն զՄծ բերանովք իւրեանց» (Եբ. Գ. Ժ. 5):

— «Ողիք արդարոց ՚ի ձեռին Մատուծոյ են, և ոչ մերձեցի ՚ի նոսա

մոհ: ինուեցան յաչս անզգամաց՝ թէ մեռան, և համարեցան շարժա-
րանք ելք նոցա, և գնալն ՚ի մէնջ՝ բեկումն. բայց նոքա են ՚ի խաղա-
ղութեան: Օ՞ ի թէպէտ և յաղագս մարդկան տանջեցան, այլ յոյս
նոցա լի է անմահութեամբ» (Մատթ. Է. 14):

— «Նայր, զորս եաւրն ինձ, կամիմ՝ զի ուր ենն եմ, և նոքա ընդ
իս իցեն. զի անտանցեն զփառան իմ, զոր ետունն յիս» (Յովհ. ԺԷ. 24):

— «Եւ նա երլի՝ Նոգազ սրբով. հայեցաւ յերկինս՝ և ետես զփառս
Աստուծոյ, և զՅիսուս զի կայր ընդ աջմէ (Նօր) Աստուծոյ. և ասէ
ասէ անտանեմ զերկինս բացեալ, և զորդի մարդոյ զի կայ ընդ աջմէ
Աստուծոյ... Եւ քարկոծ առնէին զՍտեփաննոս՝ որ կարգայր և ասէր.
Յէր Յիսուս՝ ընկալ զորի իմ» (Պարծ. Է. 55-58):

— «Արք հաւատովք պարանցին զԹագաւորութիւնս. զործեցին
զարգարութիւն, հասին անտեսաց. իցին զբերանս առիւծաց... Եւ
կէզք զտանջանաց և զգանից զփարձ առին, զփառանաց և զբանախց.
քարկոծեցան, սղոցեցան, փորձեցան, սպանմամբ որոյ մեռան. չբնեցան
լեշի մաշկօք՝ և մորթովք այծենեզք. կարօտեալք նեղեալք, շարժա-
րեալք. զորս ոչ արժէ աշխարհս. յանապատի մուրեմալք, ՚ի լեբինս, և
յոյրս, ՚ի փաղաբս երկրի» (Նքր. Ժ. 33-38):

— «Օ՞ ի ամենայն որ յԱստուծոյ ծնեալ է՝ յաղթէ աշխարհի. և
այս է յաղթութիւնն՝ որ յաղթէ աշխարհի, հաւատքն մեր: Եւ ս իցէ
որ յաղթիցէ աշխարհի. եթէ ոչ՝ որ հաւատայցէ՝ եթէ Յիսուս է որդի
Աստուծոյ» (Խ Յովհ. Է. 4. 5):

— «Օ՞ ինչ էն հաւատքն արգեզք, եթէ ոչ հաստատութիւն ան-
յոյս իրաց, որ ոչ տայ հողմակոծել մտաց կամ ընկզմիլ ՚ի խորս ան-
հաւատութեան: Արգ եթէ զք զոտ սերտիւ ունիցի, գեր ՚ի վերոյ ան-
ցեալ կայ ամենայն զայթակղութեանց աշխարհիս, և իբրև զքաջ
նախամարտիկ զինուոր հաստաջն պոսկեալ՝ յաղթէ աշխարհի»
(Սրբ. Ը նօրն. Երեւ 734):

— «Սասակցեղոյն ընդ զօրս վերին զուարթնոց յիշատակաւ բեր-
կեալ ՚ի սրբութիւն ացա երգեսցալք զօրհնութիւն. որք զհանդէս
նահատակութեան առ բանաւորն ցուցին՝ և յաղթեցին՝ հաւատով
կրեակ լուսին» (Է Ը ուր):

Արրորդ՝ բաժանի եկեղեցին Վրիստոսի ՚ի զԵսասրեալ:
վասն զի յաշխարհի աստ ժողովք ուղղափառ հաւատա-
ցելոց՝ միապան և միակրօն ճշմարիտ դաւանութեամբ հա-
ւատոյ զինուորեալ են իբրև քաջամարտիկ զինուորք Յմի,
առ ՚ի յաղթահարել՝ զհոգեկորոյս խաւարասոյց մոլորու-

Թեան և մուլութեան գաղանարագայթ չարութիւնս դիւական
հնարից և պատրանաց:

— «Արդէս զէն՝ շնորհ եղեցի գ.բ. ճշմարտութիւն նորա: Աչ երկե-
ցես գու. յերկեղէ գիշերի, և ոչ ՚ի նեոէ սր թռչի ՚ի աուէ» (Առ:
Է: 5. 6):

— «Աչ ետու նոցա զբանն քո. և աշխարհ տանոց զնոսա. զի չեն
յաշխարհէ, որդես և ես չեմ՝ յաշխարհէ» (Աչ զայս աղաչեմ՝ զի բարձ-
ցես զնոսա յաշխարհէ, այլ զի պահեցես զնոսա ՚ի չարէ... Սբբբ արա
զնոսա ճշմարտութեամբ քով: զի քս բանդ ճշմարտութիւն է... Այլ
ու վասն նոցա միայն աղաչեմ, այլ և վասն ամենայն հաւատացելոց բա-
նին նոցա յիս» (Յովհ. Ժ. 14. 20):

— «Չ՞ի թէպէտ և մարմնով զնամք, այլ ոչ եթէ ըստ մարմնոյ զե-
նուորիմք: զի զէն զինուորութեան մերոյ ոչ է մարմնաւոր, այլ զորուոր
Ստատուծոյ, առ ՚ի քակելոյ զամերս. զխորհուրդս քակեմք, և զամե-
նայն բարձրութիւն հպարտացեալ ՚ի վերայ գիտութեանն Առատուծոյ.
և գերեմք զամենայն միտս ՚ի հնազանդութիւն Վրեի» (Ք Արե. Դ. 3. 5):

— «Չ՞այս պատուիրան աւանդեմ՝ քեզ՝ որդեակ իմ՝ Տիմոթէոս,
ըստ կանխելոց ՚ի քեզ մարգարէութեանցն. զի գու զինուորիցիս նո-
քաք զգեղեցիկ զինուորութիւնն. ունիցիս հաւատս որովք մտօք, զոր
ամենց մարժեալ յանձանց իւրեանց՝ նաւակոծեցան ՚ի հաւատոն. որոց
սակի են շիմնոս՝ և Աղէքսանդրոս, զորս մատնեցի ստատանայի, զի
խրատեցին չհայհոյել» (ա Տիմ. ա. 18. 20):

— «Արդեակ իմ, զորացիք շնորհաբն՝ որ ՚ի Վրիտանոս (Յիսուս. և զոր
լուար յինէն բազում վկայիւք, զայն աւանդեցես հաւատարիմ մար-
դոց՝ որք բաւական իցեն և զայս ուսուցանել: Ա ըշաակից լնր իրե
զբարւաք զինուոր Վրիտանոսի (Յիսուսի» (Ք Տիմ. Բ. 1-3):

— «Այլ որք հաւատան աներկրոյ հաւատով և սրաիւ, եթէ ճի-
տու է որդի Առատուծոյ, և հաւատովք զամենայն խափանիչն արհա-
մարհեն. և զամենայն հերձուածողական կարծիսն անարգեն: Սրաիւ
հաւատալ (ա. է) յարդարութիւն, և բերանովն խոտովանել ՚ի փր-
կութիւն: Չ՞ի որք զհաւատս զայս ուղիղ գաւանդութեամբ ունիցին
հաստատուն և անշարժ խոտովանել զԱրդի ՚ի բնութենէ շօր՝ հան-
գերձ առեցելովն մարմնով, թէպէտ և ստատանայ և դէք ամենայն և
բուռն թաղաւորք և դատաւորք, աւմիկք և իշխանք ՚ի վերայ յանի-
ցեն նոցա, չարչարել զանազան տանջանք և սպանանել սայրտուր
սուսերօք, և պատառ պատառ կոտորել՝ յաղթել նոցա ոչ կարեն. այլ
մանաւանդ ինքեանք նկուն եղեալ յաղթին ՚ի բարձրութենէ հաւա-
տոց նոցա: Աչ յայտ առնեն զայս առաքելոցն գաւաք, մարտիրոսացն

ժողովք, հայրապետացն զումարք, մզնաւորացն հանդէսք, որք այսպիսի հաւատովք էին ամբացեալք: նորին ազազառ 'ի վշտամբերոն ամենայն անվանելէք կացին մեացին» (Սուրբ Ընդհ. 'ի ՍԻն. Ե. Յ. Ը. 4-ու Է):

Չորրորդ՝ եկեղեցին բաժանի 'ի նիւթական. որոյ ստուգարական օրինակ էին տապանն 'Արշի, խորանն Սոփիսի և տաճարն Սողոմոնեան: 'Ի սմա փայլի և պարզեի Մատուածային սրբարարն շնորհ. վասն որոյ անուանի Յարչի սրբոթեան: 'Ի սմա փառաբանի սուրբ Երրորդութիւնն: 'Ի սմա պարեն լուսերամ զուարթունք երկնից՝ դասք հրեշտակաց. վասն որոյ կոչի Բնակարան Էրեշտակաց: 'Ի սմա միշտ անծախսապէս պատարագի անմահ գառն Մատուածոյ որդին միածին Յիսուս Վրիստոս՝ 'ի քառութիւն և 'ի թողութիւն մեղաց՝ ուղղափառ հաւատացելոց և ծշմարտապէս զղջացելոց՝ 'ի մեղաց. ուստի անուանի սա իրաւամբ Գառարան:

Մյա ուղղափառ սուրբ Եկեղեցւոյն մեր այս խոտովանութիւն խորհրդաւոր իսկ է, որ յեւաննն 'ի սուրբ բեմնն պատարագիչ քահանային՝ երկիւղածութեամբ բարեբանեալ ասէ; "Ի յարչի սրբոթեան, և 'ի արեղ-ոջ փառաբանութեան, հրեշտակաց Բնակարանիս և Տարդիան Գառարանիս, առաջի Մարտաշընկալ և պայծառացեալ սուրբ նշանաց և սուրբ արեղ-ոյս խոնարհեալ երչի-դի- երչիբոյս Գառարանիս, ('ի Խորհրդատեպրն): Արդարեւ սա է Մայր հոգեւոր՝ երկնաւոր և լուսաւոր՝ ըստ սրբոյն Վրիգորի նարեկացոյ, որ ծնանի խորհրդաւոր սուրբ աւագանան զորդիս Այ՛ զորդիս լուսոյ, և զգուէ խնամաշատ Մայրական գթութիւն և խնամօք, և սնուցանէ կենդանարար և հոգեպարար կերակրով իսկական մարմնոյ և արեան կենարար փրկչին մերոյ Յիսուսի Վրիստոսի, և արբուցանէ զանապականն շուր կենաց աւետարանական հոգեւորոգ բանից: 'Ի վերջոյ

այսու կնքեցից, եթէ այս տուն Մատուծոյ՝ է ընդունարան
և քանկարան Մատուածային նոր շնորհակամ ուխտին ան-
սպառելի ճրիական պարգևացն. վասն որոյ անուանի՝ ՚ի սբ
Ղիիրս նոր Ալեգիցի, ՚ի վերջաւորութեան հնոյ տաճարին
և սեղանոց. սորայս սկզբնաւորութիւն ՚ի սուրբ Սիօն վեր-
նառանէն:

— «Օրհնեցէք զՏէր յօրհնութիւն նոր, օրհնեցէք զՏէր ամենայն
երկր: Օրհնեցէք զՏէր և օրհնեցէք զաման նորա, աւետարանեցէք
օր ըստ օրէ զբրիւթիւն նորա: Օրհնեցէք զՏէր յօրհնութիւն նոր,
զի պանշիլիս արար: Փրկեաց զնա աշ իւր, և բազուկ սուրբ իւր:» (Սբ
Պ. 1—2. Վ. 1. 2):

— «Վարդեցարուք աւ իս կղզիք. զի իշխանք նորդեցիցն զօրու-
թեամբ. մերձեցին՝ խօսեցին միանգամայն, և անքա զերաւունս գառ-
մեցին» (Ղոս. իս. 1),

— «Մշակապի աւարք զան, ասէ Տէր, և ուխտեցից ասնդ Խորու-
յելի և ասնդ (Յուզայ ուխտ նոր. ոչ ըստ ուխտին զբ ուխտեցի ընդ
հարս նոցա՝ յաւուր յորում առի զձեռանէ նոցա, հանել զնոսս յերկ-
րէն Ազգիպացուց. զի նաքա ոչ կացին յուխտին իմում, և ես անփոյթ
արարի զնոցանէ, ասէ Տէր: Առև այս է ուխտն՝ զոր ուխտեցից ասնդ
Խորայելի յեա աւուրցն պնոցիկ, ասէ Տէր. տաց զօրէնս իմ՝ ՚ի միաս
նոցա, և ՚ի սիրտս նոցա գրեցից զնոսս. և եղէց նոցա Մատուած. և
է նաքա եղեցին ինձ ՚ի ժողովարդ» (Սբ. լու. 31—33. Սբ. Ե. 8. 9):

— «Մտ օրոն ծնեալ մանկունք սարի-աւազմեան, շնորհազար-
գեալք և ոգևոյն Մ: օրհնեցէք զՄայրն երկնաւոր» (՚ի Մարմնոցի):

— «Աւարդ՝ ՚ի ժողովելն ձեզ ՚ի միասին. ոչ է տուն հեանն ձեզ
անդէ հաց ուտելոյ և ըմպելոյ: Ո՞ր թէ տունս ոչ ունիցիք ուտելոյ և
ըմպելոյ, եթէ յԱլեգիցեան Մատուծոյ արհամարհեցէք» (և Սբ. լու.
Իս. 22):

— «Մանցի ես զժողովս շարաց, և ընդ ամբարիշտս ես ոչ նոստոյց:
Տէր սիրեցի զվայելութիւն ասն քոյ, և զտեղի յարկի փառաց քոց»
(Սբ. Վ. 5. 8):

— «Աւ եղև յանկարծակի հնչիւն յերկնից՝ եկեալ իրբև սաղտիկ
հոգևոց, և ելից զամենայն ասունս յորում նստիին» (Սբ. լու. Գ. 2):

— «Աւ եզ անդ զհիմունս եկեղեցւոյ, և ազգեաց սեղան փառացն
Վրիտաոսի. զի նախ անդ սկիզբն արար շինելոյ եկեղեցեաց, և ուղղել
յանուն Մատուծոյ. և կազմեալ աւազան մկրտութեան, նախ զայնսակի
բաւաւարեաց մկրտութեամբ՝ որ ընդ նմա երթեալ էին ՚ի քաղաքն Աւ-

սորացոյց՝ զմեծամեծ նախարարան, և ապա զգաւտուական բնակիչս երկրին. աւարտ քսան երեկօթու առնէր, և մկրտէրանգ տւելի քան աասն բիւր մարդկան: Այս կանգնէր սեղան 'ի վկայարան սրբոցն Հանգասի՝ զոր շինեաց. մատուցանէր զպատարագն փրկութեան, և բաշխէր անդ զկենդանարար մարմին և զարիւնն Վրիստասի: Ս'ի նախ անախ ակիզբ ըն արար շինելոյ զՂկեղեցիս. կացուցանէր քահանայս 'ի տեղիս տեղիս, և ելից զվայրն Ղկեղեցեօք, և քահանայս կացուցանելովն (ՂԷ-Քալ: Կիւ Ղոսոփանքնուոյլոյ երես 301):

— «Վաւանեմք 'ի հաւատ ուղիղ և անխոտորնակ անբժութեան՝ համբարիւ շղթանց ողջունեալ զկառուցեալս խորան յանշնչական արձանաց՝ Աստուածային բնակութեան Ղկեղեցւոյս շինուածոյ. որ զերտզանց զտու և երկնի ամենազարգ բարձրութեամբ. որ 'ի նոցին իսկ յառաքելականացն դառուց հիմնեցաւ, յաշակերտաց վերնոյն խնկեցաւ, 'ի սպասաւորաց բանին պաշտեցաւ: Վանգի ոչ է կար զօրութե. ուրուք ընդ երկնաւ յանդիման արեգական՝ 'ի սպասաւորութիւն խորհրդոյ այսր ահաւորութեան ձեռնարկել, եթէ ոչ ընդ թեօք սորին պահեսցի. նա զի ոչ երկնիւք բաւականանայ այս նուէր տերունի մարմնոյ, եթէ ոչ զայս ձեզուն օրհնութեան՝ ծածկոյթ ունիցի. վասն զի մահու անիծիւք հերքի այր ըստ օրինի, որ արտաքոյ խորանիս այս վկայութեան՝ զԱստուածային պատարագն մատուցանէ. մանաւանդ զի պարտաւոր արեան կոչեսցի, որ ոչ զանձինն օրինակ արիւն՝ յայս նախարան ընծայեցուցէ: Այս յարկ չքնաղ և Աստուածընկալ ազատ է միանգամայն 'ի յամենուտ ծառայութենէ. ոչ օրինակ վերնոյն Անոյնի, քան թէ ճմարտութիւն նմին ճանաչի. ոչ կռապաշտութեն կապաւ՝ բազին, և կամ լծով օրինին՝ տեղի պարտաւորութեան, այլ ատրունի բարերարութեանն պարզեարան 'ի մէջ համբարի: Այս սասանի երբէք՝ յայլ իմն կերպարան ձեզ փոխարկեալ, այլ 'ի նոյն շուք փառաց մեծապէս ընդարձակի. ույն ինքն և երկին երկնի՝ յերկրի լուսապայծառ կերպիւ հուշակի Արպէս զէ առանց շօրն Վրիստասի, և ոչ առանց այսր մօր արզանգի յոգի կատարիլ: Անտուն շրջ անբովանդակելին, եթէ ոչ 'ի սմին տան տաղաւարեսցի. ոչ ունի տեղի գրւխոյն հանգատեան՝ Տէրն բոլորոց, եթէ ոչ 'ի յայս կայարան կենաց մտեալ ազանիցի. Վան 'ի կամար վերնայինն երկնի՝ 'ի յայս հիւթաւօր բնակութիւն առաւել պարծի. անբաւութիւն Աստուածեան լուսոյն, որպէս զգէմս մարդարէին՝ և զօրինակ սորին ծածկեցին, որպէս փախեան 'ի փառաց երեսաց նորին, և նմանութեան սորուն՝ որ 'ի տաճարին՝ ոչ հանգարտեցին, 'ի սօն հանգիսի մեծի զովտասի, և 'ի բանականացս դառուց խմբեալ նուագի: Այս օրհնի կրկին բաղձանօք, քան 'ի գրախան վայելչական» (ՂԵ. ԿԵ):

**Ատանօր յիշեսցուք զողբերգութեան բանս երանելոյն
Խոսրովու Անձևացեաց եպիսկոպոսի. որ գրէ այսպէս.**

— «Վայց վայ է ինձ յայժմու ժամանակիս, որ ըստ մարդարէին կանխատեսութեան՝ օտարացաք 'ի մօրէս և յայտչափ պարզէէ զմեզ օտարացուցաք: Օ՛խ թէ և այլ ինչ չունէաք յանցումն, այս միայն բաւական էր մեղաւոր առնել զմեզ: Վրանդի և աստանօր մարգարէս ոչ վասն այլ իրիք, այլ վասն 'ի հոգեւոր մօրէս օտարանալոյ՝ կոչեաց մեղաւորս: ()տար եղեն (ասէ) մեղաւորք 'ի մօրէ. խաբեցան յարգանդէ, այսինքն՝ յաւազանէն: Վրանդի վրիպին 'ի շնորհէ օտարացեալքն յեկեղեցւոյ. և ատեցեալ լինին իբրև զխորթան՝ վասն զնովաւ արհամարհանացն: Եւ զի՛նչ է՝ որ խօսեցան սուա: Օ՛խ ասեն, իբրև սիրելի են յարկք քո Տէր դօրութեանց. ցանկայ և փափաղէ անձքն իմ 'ի դաւթիս քո... Օ՛այս և որ սոցին նման ասեն՝ և մեծապէս սանն, զի ախորժեղի համարին յառաջիկայս ժողովել զժողովուրդն Աստուծոյ, քան բնակիլ 'ի տան նորա: Ա՛հ գործոյն և ողբումն գործեղեացն: Եկեղեցիք Աստուծոյ խրթնացեալք, և ժողովուրդք 'ի նոցանէ խորթացեալք: Աստուծոյ խրթնացեալք, և լաւ ինքեանց հաշուեսցին, անդ Եկեղեցւոյ զփառան տան: Եւ որ ևս գծնդակն. զի ոչ Աստուծոյ՝ այլ մարդոյ՝ զնորայն տանին պաշտօն. զի առ աւագս գիւղեցն 'ի պաշտօն ժողովին. ոչ Աստուծոյ՝ այլ նոցա պաշտօն տանել. որպէս թէ դերագոյն նոքա քան զԱստուած իցեն. զԱստուծոյ տամբն զանց արարեալ, զնոցա տունսն նախամեծար առնեն. որոց 'ի դէպ էր ասել զՏէրունական բանսն. Եւրթայք ասէք զկայսերն՝ կայսեր, և զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ» (՚ Ս՛Է՛ն. ժամ. երէս 135):

ԴԱՍ ԻԵ.

Նաբո-աս՜ Է.

Ն. Օ՛խ՛նչ ուսումն և ազդեցութիւն տայ մեզ՝ այս ուղղափառ խոստովանութիւն մեր. եթէ « Նա-ասոս՜ » 'ի միայն իսխ-դիլէ և աստեղական սո-րբէ եկեղեցի»:

Պ. Այսու ուղղափառ դաւանութեամբ խոստովանիմք զչորեսին զլիսաւոր և խորհրդական նշանս գերագոյն կատա-

րիութեան Վրիստոսական Ափեղեցւոյ, որք են այսօրիկ միութիւն, սրբութիւն, ընդհանրականութիւն, և առաքելականութիւն:

Այսու խորհրդով քարոզեմք յաղօթս մեր «Ա՛յսն միայնոյ՝ սուրբ՝ կաթուղիկէ՝ և առաքելական սուրբ Ափեղեցւոյ» (է՛ ժամ.): Այս առաջին նշանն Ափեղեցւոյ է միութիւն: Թէպէտ Ափեղեցին Վրիստոսի, սցս է բազմութիւնն սեղափոռ հաւատացելոց՝ ընդ ուրրոս անկեմբաց տարածեալ և սփռեալ գտանի, և ազգաւ և լեզուաւ որոշեալ երևի, բայց ունի կատարելութիւն միութեան ՚ի Վս Յիսուս: Այս իբրև խորհրդական անդամ՝ յօղակապեալ ՚ի մի ընդհանրական և ճշմարիտ գլուխն ՚ի Վրիստոս Յն: Արկրորդ՝ իբրև մի հօտ բանաւոր՝ խնամանիբեալ և պաշտպանեալ ՚ի միոյ ճշմարիտ և քաջ հօվուէն ՚ի Յիսուսէ Վրիստոսէ: Արրորդ՝ ունի ևս միութիւն վսեմագոյն միացեալ հոգևով և ՚ի մի շնորհական նմանակերպութիւն Յիսուսի Վրիստոսի վերածնելով հոգևորապէս յԱստուածահրաշ արգանդէ սուրբ աւազանին: Չորրորդ՝ ունին միութիւն ճշմարիտ հաւատացեալք. վսնն զի ամենեքին միակերպ ընկալեալ են զորդեգրութեանն շնորհ և ժառանգութիւն միայնոյ և՛ օրն Աստուծոյ երկնաւորի: և՛ ինքեւրորդ՝ ունին հրաշալի միութիւն. վսնն զի ամենեքեան արժանաւորին ըմպել ՚ի միոյ կենդանաբուղի աղբերէ սուրբ և՛ ողւղին Աստուծոյ զանմահարար զեղմունս շնորհաց: Ա՛յցերորդ՝ ունին կատարելութիւն միութեան յուսոյ. քանզի ամենեքին հրաւիրեալ ենք ՚ի մի յոյս ժառանգութեան երկնային երանութեան յաւիտենական բարեաց և փառաց և անմահ կենդանութեան:

Այսպէն յայս խորհրդական կատարելութիւն միութեան լրացեալ երևի Աստուածազգեցիկ մարգարէութիւնն Արեմիայ Մարգարէին:

— “Տոց նոցա սիրտ այլ, և ճանապարհ մի՝ երկնչել յինէն զամենայն առաւրտ ՚ի բարութիւն իւրեանց, և որդւոց իւրեանց յետ նոցա», (Նք. Է. 39):

— “Այլ ոչ վասն նոցա միայն աղաչեմ, այլ և վասն ամենայն հաստացելոց բանիւն նոցա յիտ: Չ՞ի ամենեքին մի իցեն, որպէս զուշայր յիտ, և ես ՚ի քեզ. զի և նաքա ՚ի մեզ իցեն. զի և աշխարհ հաստացել եթէ գու առաքելոց զիտ» (Յովն. ԺԷ. 20. 21):

— “Արդես ՚ի միւս մարմնի անգամս բազումս ունիմք. և անգամքն ամենայն ոչ զնոյն գործ ունին. նոյնպէս և բազումքս մի մարմին եմք ՚ի ՎԹ. այլ իւրաքանչիւր միմեանց անգամք եմք» (Սուրբ. ԺԷ. 45):

— “Այլ զամենայն ինչ հնազանգ արար ՚ի ներքոյ սոխց նորա: Այլ զնա եղ զուրի ՚ի վերայ ամենայն իրիք Ազիկեղեցոյ, որ է մարմին նորա, և լրումն որ զամենայն յամենայնի ընու.» (Ագիտ. Թ. 22. 23):

— “Այս եմ հովին քաջ. հովիւ քաջ զանձն իւր զնէ ՚ի վերայ ոչ խորաց... Այս եմ հովին քաջ, և ճանաչեմ զեմն, և ճանաչեմ յիմացն» (Յովն. Ժ. 11. 14):

— “Այլ Աստուած խաղաղութեան՝ որ եհան ՚ի մեռելոց զհովին հօտից՝ զմեծն արեամբ յաւիտեանսն ուրախն՝ զՏէր մեր Ախտու Վրիտտոս» (Նք. ԺԷ. 20):

— “Արք միանգամ ՚ի Վրիտտոս մկրտեցայք՝ զՎրիտտոս զգեցեալ էք. չէք խօսի, ոչ հրէի՝ և ոչ հեթանոսի, ոչ ծառայի՝ և ոչ ազատի, ոչ արուի՝ և ոչ իգի. զի ամենեքեան գուք մի էք ՚ի Վրիտտոս Ախտու» (Վաղար. Ժ. 27. 28):

— “Այլ Աստուած և շայր ամենեցան, որ ՚ի վերայ ամենայնի, և ընդ ամենեանի, և յամենեանի մեզ» (Ագիտ. Գ. 6):

— “Վրանդի միով հոգւով մեք ամենեքին ՚ի մի մարմին մկրտեցայք, եթէ հրէայք, եթէ հեթանոսք, եթէ ծառայք, եթէ ազատք, ամենեքին զմի հոգի արբուք» (Թ. Կրն. ԺԷ. 13):

Այդ աստանօր կնքեսցին բանք մեր յաղազս գերազանց կատարելութեանց խորհրդական միութեան օւղղափառ ճշմարիտ հաւատացելոցս, սիրայորդոր և խրատական բանիւք սրբազան առաքելոյն Պօղոսի:

— “Այրուհեաւ եղբարք, ողջ լիւրսք, հաստատուն կացէք, միութարեցարուք, միաբան լիւրսք, խախաղութիւն արարէք, և Աստուած խաղաղութեան և սիրոյ եղեցի ընդ ձեզ» (Թ. Կրն. ԺԷ. 11):

Աջկրորդ նշան կատարելութեան Ազիկեղեցոյն Վրի՛ է սրբութիւն: “Ասի իբրև բարոյական անդամ՝ միացեալ է

ի սրբարար զլուին իւր ՚ի ՎՍ Յս, որ է էութեամբ և բնութեամբ բոլորովին սրբութիւն: Արկրորդ՝ Ափեղեցին ՎՍի ունի զսրբութիւն ամենամաքուր և սրբարար հասւատոյ ճշմարտութեան, որով մաքրագործեալ նուիրեալ՝ կոչի տաճար Մատուծոյ: Արկրորդ՝ Ափեղեցին ՎՐիստոսի՝ ուղղափառ հաւատացեալք՝ ունին զսրբութիւն հոգւոյ՝ ընդունելով և գանձելով ՚ի միտս և ՚ի սիրտս զՄատուծային սրբացուցիչ զօրութիւնս աւետարանական բանից ճշմարտութեան, որով հեռացեալ գտանին ՚ի պղծայից խորհրդոց և բանից մտրութեանց և մոլութեանց: Չորրորդ՝ Ափեղեցին ՎՐիստոսի ունի ևս զսրբութիւն սրբարար մկրտութեան շնորհիւն, որով մաքրեալ ՚ի յազտոյ սկզբնական մեղաց, և ձրիստուր պարգևօքն Մծային սրբութեն և պայծառութեանն զարգարեալ է՝ ժառանգորդ երկնից արքայութեան լինելով:

— “Մեծ արարիւր յամենայնի զանուն սուրբ քո” (Սուգ. ճիւ. 3):

— “Սուրբ, սուրբ, սուրբ, Տէր զօրութեանց” (Նաւայի. է. 3):

— “Ար ծնանելոցն է ՚ի քէն՝ սուրբ է, և Արդի Մատուծոյ կոչեցի” (Պ. 1. 35):

— “Այլ ըստ սրբոյն՝ որ կոչեաց զձեզ, և դուք սուրբք յամենայնի զնացս ձեր լինիջիք. վասն որոյ գրեալ է, եթէ եղբուք սուրբ՝ զե ես սուրբ եմ” (Խ Պետ. 15):

— “Օ՛հ ոչ ոք տոեայ զանձն իւր, այլ սնուցանէ և գարմանէ զնա, որպէս և Վրիստոս զԱփեղեցի. զի անգամք եմք մարմնոյ նորա. ՚ի մարմնոյ նորա և յուկերաց նորա...: Այնա է զլուի մարմնոյ Ափեղեցւոյ (Նստ. 1. 30: Սուգ. 18):

— “Մէք պարտեմք գոհանալ զՄատուծոյ յամենայն ժամ վասն ձեր՝ եղբարք սիրեցեալք ՚ի Տեառնէ: զի ընտրեաց զմեզ Մատուծ ՚ի սկիւանէ ՚ի փրկութիւն՝ սրբութեամբ շողոյն և հաւատովքն ճշմարտութեան” (Թ Թետ. 12):

— “Շաւաղքն ձեր և յոյս իցեն յՄատուծ, զանձինս ձեր սրբել հնազանդութեամբ ճշմարտութեան” (Խ Պետ. 21. 22):

— “Վաւք արդէն իոկ սուրբ էք վասն բանին՝ զոր խօսեցայ ը՛դ ձ՛ր... Սուրբ արս զնոսս ճշմարտութեամբ քով, զե քո բանդ ճշմարտութիւն է” (Յով. 1. 3: 17):

— «Վրիժառու սիրեաց զեկեղեցի, և զանձն իւր մասնեաց վասն նո-
բա: զի զնա որբացէ որբութեամբ աւազանին բանիւ: զի կացուացէ ինքն
իւր յանդիման փառաւոր զեկեղեցի, զի մի ունիցի ինչ արաս, կամ
ազգեղութիւն, կամ այլ ինչ յայնպեանաց, այլ զի էցէ սուրբ և անա-
բաս, (Ագգ. Է. 25. 27):

Արդ Աշխեղեցին ՎՋԻ անուանի ևս Կախողիկէ, որ և 'ի
Յայնս ասի Իստամբուլի կամ Վասիօլիկի, որ առ մեզ թարգ-
մանի Տիեզերական կամ Բնութեանքական զի Աշխեղեցին ՎՋԻ՝
Յշմարիտ Հաւատացեալք՝ յընդհանուր աշխարհ ընդ ոլոր-
տրս տիեզերաց սփռեալ և տարածեալ գտանին, և 'ի զա-
նազան արդս և 'ի լիզուա քարոզեալ և աւետարանեալ է
ազգապատ և ճշմարիտ քրիստոնէական Հաւատոյ վարդա-
պետութիւնն:

— «Ամենայն ազգք ժողովեցան 'ի միասին, և իշխանք ժողովեցին
Վննոցանէ մ պատմեցէ զայս: և կամ որ ինչ 'ի սկզբանէն էր, մ ազգ
արասցէ ձեզ. ածցեն զվկայս իւրեանց՝ և արգարացին, լուիցեն և ա-
սացեն զճշմարիտն: Աշխուք ինձ վկայք, և ես ձեզ վկայ՝ ասէ Տէր
Աստուած. և ծառայ իմ զոր ընտրեցի, զի զիտասջեք և Հաւատասջեք
ինձ, և 'ի միա առնուցուք՝ թէ ես եմ. յառաջ քան զիս ոչ եղէ այլ
ՄԾ, և յետ իմ ոչ եղիցի. ես եմ Աստուած՝ և չիք դք բաց յինէն որ
փրկեցէ» (Ագգ. Ի. 9. 11):

— «Ի նա օրհնեցին ամենայն ազգք երկրի, և ամենայն շունք ե-
րանիցեն նմա: Օրհնեալ Տէր Աստուած Խորայելի որ առնէ զգրան-
չեկիս միայն, և օրհնեալ է անուն սուրբ փառաց նորա յաւիտեան. լցցի
փառօք նորա ամենայն երկիր. եղիցի եղիցի» (Սաղ. Է. 18. 19):

— «Առ ասէ ցնոսա, երթայք յաշխարհ ամենայն, և քարոզեցէք
զաւետարանն ամենայն արարածոց: Որ Հաւատասցէ և մկրտեցի
կեցցէ, և որ ոչն Հաւատասցէ՝ դատապարտեցի» (Մարտ. Ժ. 15. 16):

— «Ղրբի լուսք զՀաւատան ձեր՝ որ 'ի Վրիժառու Յիսուս 'ի Տէր մեր,
և զտէրն զոր ընդ ամենայն սուրբս ունիք. վասն յուսոյն՝ որ պահի ձեզ
յերկինս, զորմէ լուսյք բանիւն ճշմարտութեան՝ աւետարանին, որ ե-
հտա առ ձեզ. որպէս ընդ ամենայն աշխարհ անէ և պաղարեղէ, որպէս
և 'ի ձերում միջի» (Ղուգոս. Կ. 6):

— «Առ աս անդամ մի միայն ասացի, որ 'ի սուրբ կաթուղիկէ եկե-
ղիցի. վասն որոյ մարթ և պատշաճ էր բազում ինչ ասել, բայց փոքր
'ի շատէ կարճ 'ի կարճոյ ասացուք: Վաթուղիկէ անուանեալ է, զի

ընդ ամենայն արեղերս 'ի ծագաց մինչև 'ի ծագոս երկրի է. և զի ուսուցանէ առանձինն և անպակաս 'ի գիտութիւն զառ մարդիսն 'ի կարևոր հրամանս. և վասն երեւոյթ. և աներեւոյթ կարգաց, և երկնաւորաց և երկրաւորացս, վասն ամենայն ազգաց մարդկան զՄտուած պաշտութիւն հաստատութիւն, իշխանաց և զօրաց, որրոց և տկարաց. և զի առանձինն բժշկեցէ և ողջացուցէ զամենայն ազգոս մարդկան, որով հրգւովք և մարմնովք կատարեցան. և ստանալ 'ի նմանէ զամենայն ազգս անուար նեալ առաքինութեան զարծովք և բանիւք, և ամենայն հոգեւոր շնորհ հաքո (Աբրեղ: 'ի Կուչ ընծայ ճար թԷ. երես 416):

— «Եւ որպէս վասն աշխարհի խաղաղութեան զամենայն յաւերս նոյնպէս և վասն եկեղեցւոյ կաթուղիկէ 'ի վերայ բերէ, այսինքն՝ տիեզերական: Օյ վասն ամենայն արեղերաց եկեղեցեաց աղօղեցուք զՄտուած, հաստատան պահել առաքելագիր սահմանան: Եւ զի զամենայն եկեղեցիս որք ըստ առաքելոցն են գաւանութեան, մի եկեղեցի համարեցուք. ըսնդէ և ոմանք «Միայնոյ միասնական սուրբ կաթուղիկէ առաքելական եկեղեցւոյ» ասեն 'ի քարոզն. զոր երանելին Եւրոպիան յիշէ 'ի Սաղմոսաց մեկնութեանն թէ «Մասն այնորիկ միայնոյ միասնական ասեմք, զի ամենայն կաթուղիկէ եկեղեցի Մտուածոյ 'ի ծագաց մինչև 'ի ծագոս իրկրի մի և միայն ասի» (Խորհով: 'ի Միհո. թամ):

Չորրորդ նշան կատարելութեան Ակեղեցւոյն ՎՅԻ՝ է լինելն Առաքելական վասն զի Ակեղեցին՝ այս է ուղղափառ հաւատացեալք 'ի ՎՅ ՅՅ՝ հաստատեալ կան մնան անշարժ 'ի վերայ անխախտ հիման ճշմարիտ վարդապետութեան և աւետարանական աւանդութեան, զորս քարոզեցին սրբազան Առաքեալք ըստ հրամանի և ըստ սահմանադրութեան ճշմարիտ և առաջին հեղինակին հաւատոյ՝ երկնաւոր վարդապետին և փրկչին մերոյ ՅՅԻ ՎՅԻ:

— «Մատուցեալ ՅՅ խօսեցաւ ընդ նոսա՝ և ասէ. առաւ ինձ ամենայն իշխանութիւն յերկինս և յերկրի. որպէս առաքեաց զիս շաք, և ես առաքեմ զձեզ: Գնացէք այսուհետև՝ աշակերտեցէք զամենայն հեթանոսս. մկրտեցէք զնոսա՝ յանուն շօր և Սրբոյ՝ և շուքուցն որրոյ: Իրաւցէք նոցա պահել զամենայն զոր ինչ պատուիրեցի ձեզ, (Մատ. ԻԷ. 19: 20: Մատ. ԻԷ. 15):

— «Իր էրն 'ի սկզբանէ, զորմէ լուսքն. որում ականատեսն իսկ եղաք: Ընդ որ հայեցաքն, և ձեռք մեր շօշափեցին 'ի վերայ բանին կենաց: Օրոս սեռաքն և լուսք՝ պատմմք և ձեզ, զի և դուք հաղորդութիւն

անխցիք ընդ մեզ . և մեր հաղորդութիւն իցէ ընդ Հօր և ընդ Արդւոյ
Խրում (Յօի Վրի, (Յովն. Ե. 1—3):

— «Օտր մէքն քարոզեմք . և խրատեմք զամենայն մարդ, և ուսու-
ցանեմք զամենայն մարդ ամենայն հոգեւոր իմաստութեամբ . զի կա-
ցուցաւք զամենայն մարդ կուտարեալ 'ի Վր (ՅՍ, (Աղ. Ե. 28):

— «Այլ գու սրգեակ իմ, զօրացիք շնորհչաքն որ 'ի Վր (ՅՍ . և զոր
լուար յինէն բազում վկայիք, զայն աւանդեցես հաւատարիմ մար-
դաց՝ որք բաւական իցեն և զայլս ուսուցանել » (Ք ՏԻՎ. Բ. 2):

— «Ար քարոզդ էք ընդհանուր տիեզերաց՝ Վրիստոսի սուրբ առա-
քեալք, բարեխօսեցէք առ Տէր վասն մեր » (Շ ար):

— «Վասն զի գերազանց քան զաստարեզ չափոյ սահմանի հին
ամանակի, համբաւ հրաշափառ խորին խորհրդոյ մարդարեալքարոզ
և տեսանողազուշակ երեման անօրինեցեղոյն մարմնով (Յօի Հօրն ա-
բաղշակցի՝ ձեզք քարոզեցաւ ծագաց աշխարհի, (Վար. 'ի Կառ Արատ):

ԴԱՍ ԻՅ:

ՄԱՍԻ ԻՆՆԵՐՈՐԻ

Հ. Այս մասն հաւատոյ հանգանակին զի՞նչ կարևոր
հրահանգս քրիստոնէական ճշմարտութեան սայ մեզ, զի
այսպէս խոստովանիմք «'Ի մի Արքա-Ռի-ն, յապաշխարո-
Ռի-ն, 'ի Կառ-Ռի-ն և 'ի Ռոդո-Ռի-ն մեղաց»:

Պ. 'Ի մի Արքա-Ռի-ն ասելով խոստովանիմք, եթէ խոր-
հուրդն մկրտութեան անկրկնելի է. վասն զի մկրտութիւն
է Վրիստոսաձիր գեղ բուժիչ սկզբնական մեղաց: Իսկ
սկզբնական մեղքն ո՛չ ևս կրկնի: Արդ մկրտութիւնն քրիս-
տոնէական՝ է կերպարան խորհրդական կամաւոր մահուան՝
ժրկարար խաչելութեան և երեքօրեայ կենդանարար թաղ-
ման Յօի Վրի. ապա որպէս անհնար է Վրի վիրստին
խաչիլ մեռանիլ և թաղել, նոյնպէս և օրինաւոր և կա-
տարեալ սուրբողութեամբ միանգամ մկրտելոց՝ անկարելի

է գալ երկրորդ անգամ 'ի մկրտութիւն: Սոյնպէս և ներգործութեան դրոշմի, որ է սրբարար և որդեգրութեան շնորհաց հաստատուն կնիք սուրբ շողոյն Աստուծոյ, անկարելի է կրկնել. վասն զի անզեղջ են շնորհք և կոչումն Աստուծոյ» (Նաով. Ժ. 29):

— «Մէ էՏէր, մի հաւապ, մի մկրտութիւն. մի Աստուած, և չար ամենեցուն, որ 'ի վերայ ամենայնի, և ընդ ամենեւին՝ և յամենեւին 'ի մեզ» (Աբխ. Գ. 5-6):

— «Ոչ գիտէք, զի որք միանգամ մկրտեցաք 'ի Վրս (ՅԹ) 'ի մահ անգր նորա մկրտեցաք. թաղեցաք ընդ նմին մկրտութեամբն 'ի մահ. զի որպէս յարեալ Վրս 'ի մեռելոց փառք չօր, նոյնպէս և մէք 'ի նորագումն կենաց շրջեցաք» (Նաով. Գ. 3-4):

— «Վրանզի անհնար է միանգամ մկրտելոցն, որք ճաշակեցին յերկնաւոր պարգեւացն, և հազարդ եղեն շողոյն սրբոյ, և զզեղեցիկ բանին Աստուծոյ ճաշակոն ճաշակեցին, և զզօրութիւնս հանդերձելոյ աշխարհին, և կործանեցին՝ միւտանգամ նորովել յապաշխարութիւն. և վերստին 'ի խաչ հանել զՍրբին Աստուծոյ, և դարձեալ խայտառակել» (Աբխ. Գ. 5-6):

— «Մի 'ի մահ լուացումն 'ի մահս Վրսի, զի մի յանգէտ անարգեալ աստուածութիւնն՝ 'ի ծանուցելումն զնախնին կրեցէ» (Նաբ. 6):

— «Մի թէ դարձեալ Վրիտոս խաչեցի՞, և թոյլ տացէ՞ դարձեալ մկրտիլ. քաւ լիցի. թողութիւնն աւազանաւն միանգամ՝ և ոչ երկու, որպէս ասէ Պօղոս, եթէ յանցանիցեմք յետ գիտութեան ճշմարտութեանն, այնուհետև ոչ ևս պիտոյ է վասն մեղաց պատարագ, այսինքն՝ խաչել Վրսի և թոյլ տալ երկրորդ անգամ մկրտիլ. զի խաչն մկրտութիւն ասի, և մկրտութիւնն՝ խաչ. ապա ուրեմն որ երկու անգամ մկրտի՞ ցուցանէ, եթէ Վրիտոս երկու անգամ խաչեցաւ, սրում չիք հնար լինել. զի Վրս միանգամ խաչեցաւ 'ի կոտորած յաւիտենիս» (սուրբն Իսաբել. 'ի Մեհ. Մարի):

Որպէս մկրտութեան խորհուրդն սահմանեցաւ 'ի Վրսէ ամենագլու դեղ սկզբնական յանցանաց, այնպէս և ապաշխարութիւնն է դեղ ներգործական մեղաց. և այս ունի զներգործող զօրութիւնս 'ի փրկարար արդեանց կամաւոր չարչարանաց կենարարին մերոյ (ՅԹի Վրսի: Այս այս կատարելագործի զղջմամբ սրտի՝ և բանիւ բերանոյ, խոստովանութեամբ մեղաւորին առաջի քահանայի իբրև սրտա-

իւր՝ քաւեցաւ. և որ ոչն ասաց՝ պարտաւորեցաւ: «Ամին իրի և աշա-
կերտքն նորոյս և ճշմարտութեան ծանուցեալ ՚ի շողոյն պարզեաց
զսորայս բարի, ոչ միայն յորդորեն, այլ և օրինադրեն. գիտացեալ
զգորութիւն նորա, եթէ զկնի աւագանին շնորհաց անկեղոցն չէք այլ
ինչ պատշաճազոյն յարուցիչ օգնական գտանել քան զխոստովանու-
թիւնն» (Սարգ. Շնորհ. ՚ի Սեբն. Թ. 304. հատ 3):

— «Առանց խոստովանութեան չէք հնար քաւութիւն գտանել.
Վասն այսորիկ պարտ է փութալ ՚ի խոստովանութիւն, խոստովանիլ
միանգամ քահանային, և Այ հանապազ» (Խորհրդ. ՚ի Սեբն. ծածա):

— «Ար անկանին՝ ոչ յառնիցէ ասէ մարգարէն, կամ որ գլորին՝ ոչ
կանգնեացի. համարեա թէ ընդ ճանապարհ ընթանայիր, և զքարի
զտանդ հարկանէիր, և կամ թէ իցես այսահարեալ և անկանէիր ՚ի ցեխ,
մի թէ ՚ի նոյն ՚ի մէջ ցիւղոյն կայիր և մնայիր. քաւ լիցի. ապա թէ զայդ
ոչ առնես, զհարգ յանկանիլն և ՚ի գայթակղելն ՚ի մեղս՝ որ քան զցեխ
և քան զազգ յոյժ գարշելի է, ոչ յառնես և ոչ կանգնիս, այլ ՚ի նոյն
հեղգանսս ննջելով» (Պատմ. Բարսեղ. ՚ի Սեբն. Սարգ. ծած):

ԴԼՍ ԻԿ

ՄԱՍՆ ՏԱՄՆԵՐՈՐԴ

Ճ. Օգինչ կարիմք իմաստասիրել յայսմ մասին ուղ-
ղափառ խոստովանութեան մեր. «Ի յարո-Ռի-ն Ժե-եւոյն»:

Պ. Սոյն մասն հաւատոյ հանգանակին՝ իսպառ մերժէ
զչարաչար մոլորութիւնս սաղուկեցւոց, որք բարբանջէին՝
եթէ չէք յարութիւն մեռելոց: Օայս չարագոյն սղանդս
նոցին ըստ ամենայնի հերքեն սուրբ Պիլք, զորս բացա-
յայտ վարդապետն ամենեցուն:

— «Անզի գիտեմ զի մշտնջենաւոր է որ լուծանելոցն է գիս՝ յեր-
կրէ յարուցանել» (303. յն. 25):

— «Յարիցեն մեռեալք, և կանգնեացին որք իցեն ՚ի գերեմանս»,
(Եսայի. Ին. 19):

— «Այս եղև ՚ի վերոյ իմ ձեռն Տեառն, և եհան զիս ոգւով Տեառն,
և եզ զիս ՚ի մէջ գաշտի, և այն լի էր ոսկերօք մարգկան: Այս շքեցոյն»

զին շուրջ զոսկերօքն. և ահա բազում յոյժ էին ՚ի վերայ երեսաց գաշախն, և ցամաքեալք յոյժ: Այս ասեցին՝ իցէ՛ թէ կենդանի լինիցին ոսկերքբոյ այդոքիկ: Այս ասեմ, Տէր Տէր դու գիտես զայդ» (Աղի. 1-3):

— «Այս դու եկ հանգիր, զի տակաւին են աւուրք՝ և ժամք ՚ի կատարումն վախճանի, և հանգիցես, և յարիցես ՚ի ժամանակի քում ՚ի վախճանի աւուրցն» (Պատմ. 13):

— «Բայց փասն յարութեան մեռելոց չեցէ՞ ընթերցեալ ձեր գասացեալն ձեզ յԱստուծոյ. ես եմ Աստուած Աբրահամու, Աստուած Իսահակայ, և Աստուած Յակոբայ. և չէ Աստուած՝ Աստուած մեռելոց՝ այլ կենդանեաց: Իբրև լուան ժողովուրդքն, զարմանային ընդ վարդապետութիւն նորա» (Մատթ. 13):

— «Իսկ եթէ մեռեալք ոչ յառնեն, ապա և Վրիստոս չէ յարուցեալ: Այս եթէ Վրիստոս չէ յարուցեալ, ընդունայն են հաւատքն ձեր, և տակաւին ՚ի նմին մեղա կայցէք: Իսկ արդ՝ որ ննջեցինն ՚ի Վրս, փորեան արգելք: Այլ եթէ այսու կենդս միայն յուսացեալ եմք ՚ի Վրս, ապա ողորմելի եմք քան զամենայն մարդիկ: Այլ արդ՝ Վրս յարուցեալ է՛ ի մեռելոց, առաջին պատու ննջեցելոց» (Մատթ. 16):

ԴԵՍ ԻԸ.

ՄԱՍԻ ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԻ

Ճ. Աօրնչ տայ մեզ յիշել սոյն մասն հանդանակի հաւատոյս, զոր խոստովանիմք այսպէս «՚Ի դասաստանն յաւիտեանից հոգւոց և մարմնոց»:

Պ. Այս հատուած բանից հաւատոյ հանգանակին զարթուցանէ զխիղճս մտաց մերոց՝ ըստ ամենայնի հեռանալ ՚ի գործոց և ՚ի խորհրդոց պէսպէս մեղութեանց և մոլորութեանց, և ճշմարիտ քրիստոնէական հաւատոյ լուսով վաստակել յառաքիչական Աստուածահաճոյ գործս, հաստատուն և աներկբայ յուսով անկնկալել ժառանգելոյ զերկնից արքայութիւնն. վասն զի մարդասէր փրկիչն մեր յառաջին զալստեանն բազմաաեսակ շնորհս փրկութեան

պարզեւեաց. վասն որոյ փրկիչ մեր աւետարանեցաւ. ուստի զմեղաւորս կոչէր յապաշխարութիւն՝ տալով մեղաւորաց համարձակութիւն յասելն, «Աչ եկի կոչել զարդարս, այլ զմեղաւորս յապաշխարութիւն», (ՂԳ. Է. 32):

Իսկ յերկրորդ գայտեանն ՚ի դատաստան՝ գայ արդար դատողութեանն զօրութեամբ և փառօք յարդար հատուցումն անհաւատից և մեղաւորաց: Եւս և ՚ի յարդարակշիռ հատուցումն յաւիտենական փառաց և երանութեց՝ հաւատով և առաքինութեամբ պսակազարդելոց ըստ այնրմ «Եւ յորժամ եկեցէ որդի մարդոյ փառօք իւրովք՝ և ամենայն հրեշտակք ընդ նմա. յայնժամ նստցի յաթոռ փառաց, և ժողովեցին առաջի նորա ամենայն ազգք. և մեկնեցէ զնոսա ՚ի միմեանց, որպէս հովիւ զի մեկնէ զօղիս յայծեաց... Եւ երթիցեն նգբա ՚ի տանջանսն յաւիտենականս, և արդարքն ՚ի կեանսն յաւիտենականս», (Մատ. ԷՖ. 31. 32. 46):

Եւս հետեւել վկայութիւնք զահաւորութիւնս արդար դատողութեանն Յիսուսի Վրիստոսի յայտ առնեն:

— «Ահաւասիկ Տէր իբրև զհուր եկեցէ, և կառք նորա իբրև զմրրիկ. հատուցանել սրտմտութեամբ զհատուցումն իւր և բոցով հրոյ զարհամարհանս իւր», (Եւս. ԿԷ. 15):

— «Տեսնէի մինչև աթոռք անկանէին, և հին աւուրցն նստէր. հանգերձ նորա սպիտակ իբրև զծիւն, և հեր գլխոյ նորա իբրև զար սուրբ. աթոռ նորա իբրև զբոց հրոյ. անիւք նորա իբրև զհուր բորբոքեալ: Պետս հրոյ յորդորեալ ելանէր առաջի նորա. հազարք հազարաց պաշտէին զնա, և բիւրք բիւրոց կային առաջի նորա: Ետեան նըստաւ՝ և գպրութիւնք բացան», (ՂԳ. Է. 9. 10):

— «Ետուած մեր յայտնուպէս եկեցէ, և Ետուած մեր մի գաղաբեցէ. հուր առաջի նորա բորբոքեցի, և շուրջ զնովաւ մրրիկ յոյժ», (Ուղ. ԷՖ. 3. 4):

— «Եւս ըստ խտութեան քում, և ըստ անզեղ սրտի՝ գանձես անձին քում զբարկութիւն յաւուր բարկութեան, և յայտնութեան արդար դատաւորութեանն Ետուածոյ, որ հատուցանէ իւրաքանչիւր ըստ զորժոց իւրեանց: Արք համբերութեամբ են ՚ի գործս բարութեան,

զգառս և զպատիւ և զանեղծութիւն խնդրեն՝ և զկեանս յաւիտենից։
Իսկ որ ՚ի հակառակութենէ անտի են, և ապստամբ ՚ի ճշմարտութե-
նէն, և զհետ երթան անիրաւութե, բարկութիւն և սրտմտութիւն, (Հօօփ. Բ. 5. 8):

— “Սեղ յանդիման լինել կայ առաջի ատենին Վրիստոսի, զի
ընկալցի իւրաքանչիւր իւրով մարմնովն՝ զոր ինչ գործեաց յառաջ՝ եթէ
բարի, և եթէ չար” (Բ Սօբ. Է. 10)

— “Յուցանին գաղտնիք մարդկան՝ իւրաքանչիւր որք գործեցան.
բարեաց գործողքն պսակին, չարեացն ՚ի հօւր անշէջ մատնին” (Շ Նօբէ-
յերէս Շ ար.)

ԴԼԱ ԻԹ.

ՄԱՍՆ ԵՐԿՈՏԱՄԱՆԵՐՈՐԻ

Հ. Այս վերջին մասն հանգանակին հաւատոյ՝ զի՞նչ
պայծառ և փառաւոր գաղափար տայ մտաց մերոց՝ յասելն
“Յարգայտ”-իւնն երկնից և ՚ի կեանս յաւիտենականս”:

Պ. Այսու բանիւ հաստատէ զյոյս մեր ՚ի ժառանգու-
թիւն արքայութեանն երկնից ամենացանկալի փառաց և
յաւիտենական անմահ կենդանութեան: Ահա զայս՝ Տէրն
արքայութեան փառաց՝ Յիսուս Վրիստոս փրկիչն մեր
ինքնին քարոզեաց յաշխարհի առ ՚ի հաստատել զճշմարիտ
հաւատս մեր և զյոյս ՚ի նոյն երանութիւն փառաց. ըստ
այնմ “Խնդրեցէք նախ զարքայութիւնն Աստուծոյ և զար-
դարութիւն նորա” և թէ “Շ ըջէր Յիսուս ընդ ամենայն
քաղաքս, և ընդ զիւզս, ուսուցանէր ՚ի ժողովուրդս նոցա,
և քարոզէր զաւետարանն արքայութեանն” (Մատ. Գ. 33:
Է. 35):

— “Որոց յանդիման կացոյց զինքն կենդանի յետ չարչարանացն
իւրոց ՚ի բազում արուեստս յաւուրս քառասուն երեւել նոցա. և ասել
ժամն արքայութեանն Աստուծոյ” (Պօղոս. Գ. 3):

Արժան է մեզ գիտել՝ զի դուռն արքայութեան բացեալ է մկրտութեան շնորհին, վասն ազատելոյ՝ ի սկզբնական մեղաց՝ հաստատելոցն ուղղափառ հաւատով՝ ի ճշմարիտ կրօնս քրիստոնէութեան:

— «Աթէ որ ոչ ծնցի՝ ի ջրոյ և ՚ի հոգւոյ, ոչ կարէ մտանել յարքայութիւնն Աստուծոյ» (Յ. 15. 5):

Այս ամենացանկալի դուռն արքայութեան՝ բաց է զղջացելոցն՝ ի վերայ ներգործական մեղաց իւրեանց՝ կատարեալ խոստովանութեամբ և ապաշխարութեամբ:

— «Յայնմ հետէ սկսաւ քարոզել Յիսուս՝ և ասել. ապաշխարեցէք՝ զե մեքանալ և արքայութիւնն երկնից» (Մ. 4. 17):

Այս համարձակութիւն ունին մտից արքայութեան երկնից՝ այնոքիկ, որք չիցին գանձեալ ՚ի սիրտս իւրեանց զէր փառաց աշխարհի, և ոչ պանծացին ՚ի հարստութիւնս ընչից և ՚ի մթերս ոսկւոյ և արծաթոյ, այլ յայսմ ամենայնէ հեռացեալ գտանիցին սուրբ սրտիւ և հոգւով:

— «Արանի աղքատաց հոգւով, զի նոցա է արքայութիւն երկնից» (Մ. 4. 3):

— «Այս հայեցեալ յայտկոյս յայնկոյս Յիսուս, ասէ ցաշակերտան. զնարդ դժուարին է որ զինչսդ ունին, մտանել յարքայութիւն Աստուծոյ: Այս աշակերտքն զարմացեալ էին ՚ի վերայ բանիցն նորա. իսկ Յ. Թ դարձեալ պատասխանի ետ նոցա՝ և ասէ. որդեակք՝ որչափ դժուարին է յուսացելոց յինչս՝ մտանել յարքայութիւն Աստուծոյ» (Մ. 13. 24):

— «Մեծատանց՝ որ են յայսմ աշխարհի, պատուէր տալեր՝ մի հըւ պարտանալ և մի յուսալ ՚ի մեծութիւն սնտի, այլ յԱստուած՝ որ տայ մեզ զամենայն աւատագէս ՚ի վայելել, զբարիս գործել, մեծանալ գործովք բարուն, աւատս, սիրունս, հաղորդս լինել» (Յ. 8. 17-18):

Յայս ամենացանկալի փառացն արքայութեան զրկեալ գտանին անիրաւեալքն յԱստուածային օրէնս և ՚ի պատուիրանս և յաւետարանական ճշմարիտ քարոզութիւնս, զակատեալք ՚ի դժոխային զօրութիւնս՝ հետեօղք սատանայի և արբանկաց նորին: Ահա զայս ամ ճշգրտէ բացայայտ իմն վարդապետելով սրբազան Առաքեալն Պօղոս:

— «Եթէ ոչ գիտէք՝ զի անհրաժեշտ է զարթոյնութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն. մի խարիք՝ ոչ պրոնիկէք, ոչ կռապարիշտք, ոչ շուք, ոչ իզացեալք, ոչ արուազէտք, ոչ զողք, ոչ ազահք, ոչ արեղոցք, ոչ բամբասողք, և ոչ յափշտակողք՝ զարթոյնութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն», (Խ Կորն. Գ. 9-10):

Եւ առ Պաղատացիս ևս գրէ սոյն երանելի սրբազան Առաքեալն խրատ վասն ՚ի բաց լինելոյ ՚ի մարմնական ցանկութեց և հետեւելոյ հոգւոյն բաղձանաց:

— «Նորով զնացէք, և զցանկութիւն մարմնոյ մի կատարէք. զի մարմին ցանկայ հակառակ հոգւոյ, և հոգի հակառակ մարմնոյ. և զի սքառ միմեանց հակառակ են, մի զոր կամօցիքն՝ զայն առնիցէք: Իսկ եթէ հոգով վարիք, ապա չէք ընդ օրինար: Չի յայտնի են զարք մարմնոյ, այսինքն է՝ շնութիւն, պսոնկութիւն, պղծութիւն, գիջութիւն, կռապաշտութիւն, կախարչութիւն, թշնամութիւն, հեռանալ, բարկութիւն, հակառակութիւնք, երկպառակութիւնք, հերձուածք, չարակնութիւն, սպանութիւնք, արեղութիւնք, անառակութիւնք, և որ ինչ սոցին նման են. զոր յառաջագոյն իսկ ասեմ ձեզ, որպէս և կանխան ասէի, թէ որ զայսպիսի ինչ գործեն, զարթոյնին Աստուծոյ ոչ ժառանգեն: Իսկ պառզ հոգւոյն այս է. սեր, խնդութիւն, խաղաղութիւն, երկայնմտութիւն, քաղցրութիւն, բարութիւն, հաւատք, հեղութիւն, ժուժկալութիւն. զայսպիսեաց աստի օրէնքն չեն հակառակ: Իսկ որ քրիստոսեանքն են, զմարմինս իրեանց ՚ի խաչ հանեն կարեօքն և ցանկութեամբք հանգերձ» (Պաղա. Ի. 18-24):

— «Արթոյնութիւնն երկնից բռնազատի, և բռունք յափշտակեն զնա» (Մատթ. ԺԵ. 12):

— «Որ նեղէ զընութիւնն և զկտմնն բռնաբարէ՝ նա յափշտակէ զարթոյնութիւնն» (Յովն. Կորնթոս. Ի Մեհն. Մատթ. ԺԵ. 12):

— «Արար Աստուած գաշխարհս զայս վասն մարդկան ՚ի ծնունդ և ՚ի սնունդ և ՚ի կեանս իրաւանց արգարութեան և առաքինութեան: Եւ հանգիսիք պտասիրանապահութեան զայն զվերին զանմահ և զանուշակ զԱստուածեղէն փառսն շնորհէ մեզ, փոխելով յանցարացս յանանց բարին և յանպատում ուրախութիւնսն: Եւ այս զոր ասեմք՝ սուղ ինչ է ՚ի բիւրաւոր բարեացն: Որպէս տղայք յորովայնի մարցն իւրեանց ոչ գիտեն թէ յորպիսի հաստկ փոխելոց են տեսնել և վայելել զարարածս, սոյնպէս և մեզ վերինն այն ոչ է իմանալի և գիտելի, ըստ բանի առաքելոյն որ ասէ «Փոքր ՚ի շատէ գիտեալք և փոքր ի շատէ մարգարէանամբք. այլ յորժամ եկեսցէ կատարումն, փոքր ՚ի շատէս խափանեցի»: Չի առաւել է յամենայնի և անճառ, և ոչ ան-

մարմնոցն է իմանալի, թող թէ 'ի մարնաւորացս զմտաւ ածել և կամ
ասել որ կարացէ: Չ'ի որպէս խաւար 'ի լուսոյ փախչի, այսպէս և
երկրաւորքս յերկնաւորացն և յանմահից կենացն: Այս ասց բա-
րութեանց զամենայն բարութեան ջանս ունելով 'ի մեզ, փոյթ 'ի մեզ
բերցուք կալ մեալ 'ի մշակութեան հաճոյիցն Աստուծոյ՝ որ աւե-
տեօք բարեաց է լցեալ: Այս փոխեացուք յաղտեղի և 'ի զարշ ցանկու-
թեանց և 'ի շարեաց, որ վշտագին սպառնալեօք է պատուհասն. և հե-
տեւեացուք հանդիսի վերնոցն մաքուր վարուք, լինել երախտաւոր եզ-
բարց, մշակել զբարի աւանդն 'ի փրկութիւն հոգւոց և մարմնոց. զի
հրաւիրեալ և կոչեցեալ եմք յորդեգրութեան շնորհն. զի բարս բարիս
անկեալ է 'ի մեզ Աստուծոյ, այլ և զիշխանական կաման, զի կամեա-
ցուք միշտ զբարին աւնել. զի հոգևոր օրէնքն հաստատեացի 'ի սիրտս
մեր. յոյս, սէր, հաւատ, այլովքն հանդերձ, յանձնիշխանական կամե
հրեշտակաց և մարդկան: Արպէս զի ժառանգարդք լինցուք փառաւա-
րեալ կենացն, և պատուեալք յԱրարչէն երանութեամբքն որ անճա-
ռելին է» (Գրչիբոյ 1. աս. 'ի Յոնի 4. աս. Բ),

ԴԱՍ Լ:

Հ. Յայս հանգանակի հաւատոյ յանդիման ցուցանի,
զի սուրբ Ալեկղեցին՝ Քրիստոսի յայտնի է երևելի բացայայտ
ուղղափառ հաւատոյ խոստովանութեամբն: Ապա զիմրդ
եղև համարձակիլ ոմանց 'ի բաժանմունս տեսակաց Ալեկ-
ղեցւոյ, աներևոյթ Ալեկղեցի իմն հնարել:

Պ: Օայս աներևոյթի Ալեկղեցի անվաւեր անունս խողո-
քականք հնարեցին յայնմ դարու, յորում բաժանեցան
'ի Հռովմայական Ալեկղեցւոյ անտի. և այժմ' ի՛նչ որ 'ի գործ
ածէ զնոյն զրութիւն 'ի կրօնագիտութեան և կամ 'ի քր-
րիստոնէական վարդապետութեան, յայտնէ նա զլինելն
իւր՝ համամիտ բողոքականութեան. և հակառակի դրուէ
ուղղափառ սուրբ Ալեկղեցւոյն՝ Քրիստոսի և մարգարէա-
կան զուշակութեանց և Աւետարանական և Առաքելական

Ճշմարտութեան: Յայտնի և երևելի է Եփեսոսցի Վրիստոսի՝ ուղղափառ հաւատոյ Աւետարանական և Առաքելական ճշմարիտ խոստովանութեամբ. երևելի է և յայտնի նշանակօք և արարողութեամբք սրբարար խորհրդոցն ևս և երևելի հօտն Վրիստոսի՝ ժողովն հաւատացելոց:

Տես՝ մարգարէք գուշակեցին շողով սրբով զԵփեսոսցիս և երևելի իրօք:

— «Եւստի ընդ որ հաճեցաւ Աստուած բնակիլ ՚ի նմա. քանզի և Տէր իսկ բնակեցէ ՚ի նմա իսպառ» (Սուր. Կ. 17):

— «Օր եղեցի յաւուրս յետինս յայտնի լեառն Տեառն, և տուն Աստուծոյ ՚ի վերայ բլրոց լեռանց. և բարձրացի ՚ի վերայ բլրոց. և եկեցեցն ՚ի նա ամենայն հեթանոսք: Եւ երթիցեն ժողովուրդք բազումք, և ասացեն. եկայք երթիցուք ՚ի լեառն Տեառն և ՚ի տուն Աստուծոյ Յակոբայ» (Առայ. Բ. 2. 3):

— «Եւ եղեցի յաւուրս յետինս յայտնի լեառն Տեառն պատրաստել ՚ի դուխս լեռանց. և բարձրացի ՚ի վերայ բլրոց, և փութացին ՚ի նա ժողովուրդք բազումք. և երթիցեն ազգք բազումք և ասացեն. եկայք ելցուք ՚ի լեառն Տեառն և ՚ի տուն Այ Յակոբայ» (Ս. Կ. Գ. 1. 2):

— «Եւ զարձաւ հրեշտակն որ խօսէր ցիս. և զարթոյց զիս՝ զորօրինակ յորժամ զարթնուցու այր ՚ի քնոյ իւրմէ. և ասէ ցիս՝ զի՛նչ տեսանես դու. և ասեմ՝ տեսանեմ ահա աշտանակ սսկի ձոյլ, և գունդ ՚ի վերայ նորա, և եօթն ճրագ ՚ի վերայ նորա, և եօթն բերանք ճրագացն որք ՚ի վերայ նորա: Եւ երկու ձիթենիք ՚ի վերայ նորա. մի ընդ աջմէ գնդին լուցելոյ, և մի ընդ ահեկէ» (Օտար. Գ. 1—3):

Այսօրինակ մարգարէք երևելիք յայտնի նշանակօք զեկեղեցին Վրիստոսի ցուցին ՚ի հեռուստ:

«Եսիս անուանեցին Վարձա յաղագս բարձրութեան և յայտնի երևելի գոլոյն: «Եկեղեցին Վրիստոսի անուանեցաւ ՚ի մարգարէ՛ց լեառն պարարտ», ասէ Ոսկեբերան ՚ի Ճառին Եփեսոսցւոյ: Սոյնպէս անուանեցաւ և աշտանակ սսկի ձոյլ. զորոց խորհրդական մեկնութիսն յոյժ յարմարագոյն տայ մեզ երանելի սուրբ շայրն մեր Վերսէս Ամբրոնացի:

— «Աշտանակ սսկի է, ասէ, Եկեղեցի վասն անապական որ ՚ի նմա

յուսոյն և հաւատոյն. իսկ գունդ 'ի վերայ նորա լուսաւոր՝ Տէր մեր Յիսուս, որ պայծառացոյց զեկեղեցի իւր ճառագայթիւք վարդապետուե իւրոյ: Եւ եօթն ճրագք շարջ զնովայ՝ առաքեալք և մարգարէք և յաջորդք նոցին սուրբ հարք և վարդապետք, որք բացեալ զերանս մըսաց ընդգէժ միայնոյ և ճշմարիտ ջահին Վրիստոսի, լուսաւորին 'ի նմանե, և լուսաւորեն զամենեսեան բանիւ վարդապետութեան իւրեանց, այսինքն՝ զերկու ժողովուրդս՝ որք 'ի հրէից և 'ի հեթանոսաց, զորս առակէին երկու ձիթեակքն, ըստ վկայութեանն Պողոսի՝ որ 'ի թուղթն շուովմայեցոց» (՚ի Սեմ. Սեմ. ԿԼ Գ. 3):

— «Սուք էք լոյս աշխարհի. ոչ կարէ քաղաք թաքել՝ որ 'ի վերայ լերին կայցէ: Եւ ոչ լուցանեն ճրագ՝ և դնեն ընդ գրուանաւ, այլ 'ի վերայ աշտանակի. և լոյս ապ ամենեցուն՝ որ 'ի տան իցեն» (Սաթ. Ե. 15):

— «Իսկ առ 'ի միտս լեառն՝ իմանալի է Վրիստոս յաղագս անդրգունելի զօրութեանն, որպէս լեառն Աստուծոյ և լեառն պարարտ՝ ընդգէժ հպարտացեալ լերանցն. և քաղաք 'ի վերայ այնր լերին՝ շինեալ է եկեղեցին, որ ըստ Ասայեայ՝ եղիցի յաւուրս յետինս յայտնի լեառն Տեառն: Եւ հիմն այն՝ քաղաքի՝ առաքեալք և մարգարէք. և շինուածք՝ դասք ամենայն արդարոց. նոքին դարձեալ են և բնակիչք. և ասէ մի երկնչէք, զի այս քաղաք եկեղեցի՝ որ 'ի վերայ երկնային լերին հաստատեալ է՝ ոչ թաքել, և դրունք դժոխոց ցնտ մի յաղթահարեցեն: Իսկ ճրագ առաքեալքն, որպէս երբեմն Յովհաննէս, և լոյս՝ շնորհք շողոյն սրբոյ. և լուցանող լուսոյն՝ Վս, որ փշեաց 'ի նոսա զճողի սուրբ. զոր և հրամայէ ոչ ծածկել ընդ գրուանաւ հեշտութեան և երկչտութեան. այլ դնել 'ի վերայ աշտանակի քաղութեան և ճշմարտութեան, ըստ մարգարէին՝ զօրութեամբ բարձրացն զբարբառ քո» (Եզե. Օրծոյ, 'ի Սեմ. Սաթ. ԿԼ Ե. 15):

— «Ս'ի նենգեացուք զբանն Աստուծոյ. այլ յայտնութեամբ ճշմարտութեանն ընծայեցուցուք զանձինս մեր առ ամենայն միտս մարդկան առաջի Աստուծոյ: Այս թէ իցէ ևս ծածկեալ աւեաարանն մեր, 'ի մէջ կորուսելոցն է ծածկեալ, սրաց աստուած աշխարհիս այսորիկ կուրացոյց զսիրտս անհաւատիցն, զի մի՛ ծագեցի 'ի նոսա լուսաւորութիւն աւեաարանի փառացն Վրիստոսի. որ է պաակեր աներեւութին Աստուծոյ: Օ՛ի ոչ եթէ զանձինս քարոզեմք, այլ զՅիսուս զՏէր, և զմեզ ծառայս ձեզ վասն Վրիստոսի: Օ՛ի Աստուած որ ասաց 'ի խաւարի լոյս ծագել. որ և ծագեաց իսկ 'ի սիրտս մեր 'ի լուսաւորութիւն գիտութեան փառացն Աստուծոյ 'ի դէմն Յիսուսի» (Ե. Պրկ. Գ. 2. 6):

ԴԱՍ ԼԵ.

Հ. Սուրբ Եկեղեցին Վրիստոսի քանի՞ փրկարար և սրբապորժ խորհուրդս ունի՝ աւանդեալս և հաստատեալս 'ի Վրիստոսէ. և զի՞նչ ներգործութիւնս շնորհաց պարգևատրէ ընդունողացն:

Պ. Եթէն են փրկարար և շնորհատու խորհուրդքն ուղղափառ և ճշմարիտ Եկեղեցւոյն Վրիստոսի՝ սահմանեալ և հաստատեալ 'ի ճշմարիտ հեղինակէ անտի 'ի Հօէ Վնէ. և իւրաքանչիւր խորհրդոցն արժանապէս հաղորդելոց և ընդունողաց՝ կարեոր և կատարեալ ճրիատուր շնորհք ուրոյն ուրոյն պարգևին՝ 'ի փրկչէն մերմէ Հօէ Վնէ՝ իբրև յընդհանրական և 'ի կենդանարար գլխոյ Եկեղեցւոյն: Եւս և ըստ թուոյ խորհրդոց՝ և ինքն ընդհանուր ակնարկութեամբ իւրաքանչիւր եօթնեակ խորհրդովքն, վերնախնամ տեսչութեամբն և շնորհիւն էակցին իւրոյ սուրբ Հոգւոյն ներգործէ յամենեսին, որպէս ցուցաւ Օւքարիայ մարգարէին.

— “Օվէմք զոր ետու. առաջի երեսոց Հիսուայ, 'ի վերայ վիժն եօթն աչք են” (Օւտար. ք. 9):

— “Այ Հիսուայ՝ որ 'ի Հովսեփեկեայ, այլ Հիսուայի՝ որ 'ի Սարիամայ կուսէն, առաջի շնորհացն՝ որ հեղաւ 'ի նմանէ և լուսաւորեաց զմեզ. եր. առաջի Հայր զեկեղեցի իւր զվէմք հաստատուն՝ որ յաղթօղէ զրանց դժոխոց: 'ի վերայ սորա եօթն աչք են, այսինքն՝ Հոգին սբ՝ որ էջն 'ի Հիսուս, և հանգեաւ 'ի վերայ եկեղեցւոյ նորա, հաստատեցաւ 'ի վերայ Սիոնի եօթն գօրութեամբ, որպէս տեսց' Հոգի Տեառն 'ի վերայ իմ. քանզի 'ի վերայ մեր եղև մարմնով նորա Հոգին սուրբ, (Լ. Գ. ք. 1 Ս. Ե. Գ. Գ. 9):

Եւպաքէն 'ի վերայ եօթն խորհրդոցս ուրոյն ուրոյն ծանօթութիւնս պարզաբանութեան տալ պարտաւորիմք. վստորոյ բաժանեսցուք յեօթն հատուածս:

Հասոտած Կ.

Առաջին խորհուրդն Ակեղեցւոյ՝ է մկրտութիւնն, որ կատարի՛ի վերայ ճշմարիտ հաւատացիոց յանուն ամենասուրբ երրորդութեան, որով փոխի՛ի հոգեւոր վիճակ՝ վիճակն մարդկայինս բնութեան. ըստ որում վերստին ծնունդ առնէ՛ի հոգեւոր արգանդէ սրբոյ աւազանին՝ զարդարեալ Աստուածային գերբնական ձրիւք. որով ազատիմք փրկարար շնորհիւն Հօր Վրժի՛ի վիճակէ սկզբնական մեղաց, և ՚ի յաւիտենական դատապարտութենէ նորին, ևս և նորոգիմք հոգեով ՚ի շնորհս և ՚ի փառս փրկչին մերոյ, որով վերափոխիմք ՚ի վիճակ երանաւէտ արքայութեան, և հոգնորոգ շնորհիւն լինիմք որդեգրեալ Հօր Աստուծոյ և եղբայրակցեալ Արդւոյն միածնի, մանաւանդ մաքրազարդ տաճարացեալ սուրբ Հոգւոյն ճշմարտի: Հաղագս որոյ փրկիչն մեր Վրիստոս զայս մկրտութեան սքանչիլ խորհուրդն սահմանադրեաց այսու կերպիւ կատարել, իթէ «Գնացէք այսուհետև՝ աշակերտեցէք զամենայն հեթանոսս, մկրտեցէք զնոսս յանուն Հօր և Արդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ» (Մատ. Էջ. 19):

— «Երբն ինքն Հոգին վկայէ հոգւոյս մերում, եթէ եմք որդիք Աստուծոյ. և եթէ որդիք, ապա և ժառանգք Աստուծոյ՝ և ժառանգակիցք Վրիստոսի» (Հով. Է. 16-17):

— «Երբայք ասացէք եղբարքն իմոց զի երթիցեն ՚ի Գալիլիա՝ եւ անդ տեսցեն զես» (Մատ. Էջ. 10):

— «Ման որոյ (էկիսուս) ոչ ամեն համարի եղբարս անուանել զնոսս, և ասել՝ պատմեցից զանուն քո եղբարց իմոց» (Եբ. Է. 11):

— «Ոչ գիտէք եթէ տաճար էք Աստուծոյ, և հոգի Աստուծոյ բնակեալ է ՚ի ձեզ» (Եր. Է. 16)

Հ. Օչայս փրկարար և արդարացուցիչ խորհուրդ մկրտութեան երբ և ո՞ւր հաստատեաց Հիսուս փրկիչ մեր:

Պ. Հորժամ եղև նա ամաց իբրև երեսնից, տնօրինեաց զի ինքնին լիցի հեղինակ՝ միանգամայն և հաստատող սրբու-

“Ամս երեսուն այնպէս լուր,
Լուսն նըշանըս ցուցանէր.
Լուսն բանիւ վարդապետէր,
Եւ թագնաբար յերկրի շրջէր
Մինչ 'ի լուսն թիւ երեսին
Յայր կատարեալ չափ հասակին,
Օ ի մի' առ այս երեւոյցին
Տնօրէնութիւնքն մարդկային:
Յայնժամ գայ 'ի Յորդանան,
Եւ Յովհաննէս 'ի Ռանին ձայն
Ենկարօտըն մաքրութեան,
Եւ 'ի մաքրել զազգս մարդկան:
Ու՞մ կարապետն զբեպտէ,
Գառն Լատուծայ վերածայնէ.
'Ի մկրտել զնա հրաժարէ,
Թէ էինձ 'ի քէն մաքրել պարտ է:
Վանգի ծանեաւ 'ի հրեշտակէն,
Եւ ին որ կռչեաց յանապատէն,
Ի՞նչ սա է Ռանն 'ի սկզբանէն,
Օչ որ ծանուցեր յորովայնէն:
Ի՞նչոյլ տուր արդէն, Տէրն ասելով,
Լու Յորդանան իջանելով.
Լու Սըկրտիչըն մերձ կալով,
Օտտեղծօղն ինքեան մկրտելով:
Շայր 'ի վերուստ աղաղակեալ,
Գա է Որդի Իմ սերնցեալ.
Եղանակերպ շողին իջեալ,
Օանձն եակցին մատամբ քրտցեալ:
('Արք. Շ Նորհ. 'ի Յետոս որդի):

ԳԼՍ ԼԳ.

Շ. Խորհրդական արարողութիւնք մկրտութեան զե՛նչ
ինչ օրինակս և նշանակս ցուցանեն մեզ և տպաւորեն 'ի
հոգիս մեր:

Պ. Վախ՝ յարարողութիւնս խորհրդոյ մկրտութեան ցուցանի մկրտելոցն դաշն և ուխտն դնել ընդ Մատուծոյ ճշմարտութեան՝ առ ՚ի հրաժարել իսպառ ՚ի սատանայէ, և չանկանիլ միւսանգամ ՚ի հոգեկորոյս խորխորաա պատրանաց նորին չարութեան, մոլութեան և մոլորութեան: Ուստի առ այս՝ հաստատեալ է արարողութիւնն հրաժարման: Եթէ երեխայացեալ մկրտեալքն իցեն չափահաս, պարտ է նոցա զհրաժարիմքն ասել այսպէս. « Հրաժարիմք ՚ի սատանայէ, այլովքն հանդերձ, երիցս անգամ կրկնելով: Իսկ եթէ մանուկ իցէ երեխայացեալն, հարկ է չորս աստիճանաւոր դպրին ասել ՚ի կողմանէ երեխային, որ ունի առեալ հրաման յաւուր կոչման իւրոյ. ըստ այնմ «Որք գան ՚ի մկրտութիւն, հրաժարեցուցանել» (Ի Էփէս Մաթթոյ): Իսկ եթէ ոչ գտանիցի դպիր, կնքահայրն կարէ վճարել զայն պաշտօն: Եւս Սկեբերան իրաւամբ ասաց, «Ս այ է նոցա՝ որ դժրեն զդաշինս իւրեանց՝ զոր եղին Մատուծոյ ՚ի կոչման անդր մկրտութեան, հրաժարիլ ՚ի սատանայէ և յամենայն չարախորհուրդ թելադրութենէ և ՚ի մոլորեցուցանող գործոց նորին. արդարե վայ, որ յետ այսպիսի անժխտելի դաշնաւորութեան և հրաժարման, դառնան վերըստին պաշտել զկամս նորին չարութեան, որով լինի խորամանկել և նենգել զճշմարտութիւնն Մատուծոյ, ըստ բանի սրբազան Եւանջելոյն Պօղոսի. որ առ Վորնթացիս.

— «Ս ասն այսորիկ ունիմք զպաշտօնս զայս, որպէս և գտաք, որբմութիւն, և ոչ ձանձրանամք. այլ հրաժարեցուք ՚ի զաղտնեաց ամբթոյն. զի մի գնասցուք խորամանկութեամբ, և միննեզեցուք զբանն Մատուծոյ. այլ յայտնութեամբ ճշմարտութեանն Մատուծոյ ընծայեցուցուք զանձինս մեր առ ամենայն միաս մարդկան առաջի Մատուծոյ» (Է Վրժ. Գ. 1. 2):

— «Մժլ յայնժամ մինչ ոչն զիտէիք զՄատուած, ծառայէիք այնոցիկ՝ որք ոչն էին ՚ի բնէ Մատուածք: Եւս յայժմիկ ծանեայք զՄծ, մանաւանդ թէ ծանուցայք իսկ Մատուծոյ, զեւրդ դառնայք միւ-

սանգամ անգրէն 'ի տարերս 'ի սկարս և յաղքատս, որոց միանգամ գանձինս ծառայեցուցանել կամիք» (Վաղ. Գ. 8. 9):

Արկրորդ՝ խորհուրդն մկրտութեան 'ի խորհրդական աշարտողութիւնս իւր ունի նմանակցութիւն փրկարար խաչելութեան՝ մահուան և թաղման և յարութեան Աստուծի Վրիստոսի. վասն որոյ յարարողութեան անդ՝ երիցս ընկրղմէն զերեխայն յորհնեալ ջուրն սուրբ աւազանին՝ նըշանակէ զերեքօրեայ մահն և զթաղումն փրկչին մերոյ Աստուծի. և վերացուցումն 'ի ջրոյ անտի՝ օրինակ է կենդանարար յարութեանն Աստուծի փրկչին մերոյ. որպէս գրէ սրբազան Յովհան Ոսկերերան.

— «Այս է մկրտութիւն. որ ինչ էր Վրիստոսի խաչն և գերեզմանն, այն է և մեզ մկրտութիւն: «Կա մարմնովն մեռաւ և թաղեցաւ. և մեք մեռանիմք և թաղեմք մեզաց» (Յ. Ե. 6ա):

Այլ Սարգիս շնորհալին գրէ.

— «Օ օրինակ մահուն Վրիստոսի յինքն նկարագրէ մկրտութիւն աւազանին: Արիցս ընկղմէն 'ի ջուրն՝ զերեքօրեայ թաղումն Աստուծի նշանակէ. իսկ իջանելն յաւազանն և եղանելն՝ զյարութիւնն Տեառն դուշակէ: Այլ զայսոսիկ իմաստուն՝ ճարտարապետն Պօղոս յոգնաշարգար և բազմօրինակ բանիւք մեզ ուսուցանէ. վասն զի երբեմն ասէր. «Արք միանգամ 'ի Վրիստոս մկրտեցաք, 'ի մահ անգր նորա մկրտեցաք. թաղեցաք ընդ նմին մկրտութեամբն 'ի մահ. զի որպէս յարեաւ նա փառօք շօր, նոյնպէս և մեք 'ի նորոգումն կենաց չըջեցուք»: Այլ երբեմն հին մարգն մեր խաչտիկոյ եղև նմա՝ ասէ, զի խափանեացի մարմին մեզաց, մի ևս ծառայել մեզ մեզաց. զի եթէ անկտիկոյ, ասէ, եզպք նմանութեան մահու նորա, այլ և յարութեան նորա լինելոյ եմք»: Տեսանեն զօրինակ մեռելութեանն և կենդանութեանն: Օ յի որպէս 'ի միում գերեզմանի մահ և յարութիւն հրաշագործեցաւ, մահն առ ժամայն՝ և կեանքն մշանջենաւոր. նոյն գունակ և 'ի միում աւազանի մահ և կեանք ներգործի. մահն 'ի վայրկեան միոջ, և կեանքն՝ յաւիտենական: «Կա և 'ի նոյն ինքն 'ի Վրս Աստուծի կիրտեսանել չէ ինչ տարագէտ, այլ առաւել իմն յայտնիչ արգեանցն ճշմարտութեան: Օ յի որպէս առ նմա մահ և կեանք զուգանհաւանար 'ի միասին ընթանային, զի էր մարմնով մեռեալ և եղեալ 'ի գերեզմանի, և կենդանի Աստուծութեամբն նստեալ յաթոռ փառաց. 'ի կենդանութեանն՝ մահ, և 'ի մահուն՝ կեանք, որ է հրաշափառաբոյն»:

Սղիսպէս և 'ի մկրտութեանն տեսանի մահ և կեանք. մահ՝ մեղացն և սպականութեան, իսկ կեանք՝ պատկերին Աստուծոյ և տիրական մարդոյն: Սղիսպէս զի 'ի նմին 'ի մարգն իցէ օրինակ մահուն և կենացն. զի ոչ մահ առանց կենաց, և ոչ կեանք առանց մահուն» (Սուրբ Ը Ը-նորհալ 'ի ՍԷԻ. Է.ՊԵԿ. ճար Է):

— «Յասուղնթաց լինէին կեանք, զի կարկեսցիս անձեցի մահ. զի որ ապրեալս իցեմք, ամենքեան ասել մարթաոցուք. «Ս՛ր է մահ յալթութիւն քո, ո՛ր է քո դժտիք խալթոցք» զի լուծանի մահուն խալթոցք 'ի ձեռն մկրտութեան: Արդ՝ իջանես դու զմեզս քո զգեցեալ 'ի ջուր անգր, այլ շնորհացն բարբառ կնքէ զորիս քո, և ոչ սոյ թոյլ յահեղ քազան զնշապէ անտի կրանել զքեզ: Ս՛եզօքն հանգեալ՝ մեռեալ իջանես դու 'ի ջուրն, և կրանես անտի կենդանացեալ արդարութեամբ: Ս՛ի եթէ անկակից եզեր դու նմանութեան մահու փրկչն, և յարութեան նորա արժանի լիցիս: Այլ զորօրինակ՝ Յիսուս զաշխարհական զմեղան եկն առ յանձն իւր, և մեռաւ, զի և զմահ ըսպանցէ, և զյարութիւնն հաստատեցէ յարութեամբ իւրով. այնպէս և դու իջեալ 'ի ջուրն, և իբրև զրեթէ թաղեալ 'ի ջուր անդ, որպէս նա 'ի վեմին, յարիցես միւսանգամ 'ի նորգումն և 'ի կենդանութեան անեցեալ» (Սուրբ ԼճԻ՝ Է.ՊԵԿ. ճար Է):

Այլ եթէ քանի զզուշուրթիւն պարտ է առնել վասն մերձեցելոցն 'ի սրբարար խորհուրդն մկրտութեան, թէ յանձնս նոցա և թէ 'ի միտսն, ուսուցանէ շայրապեսն մեր Նկրսէս Ընորհալի՝ յասելն.

— «Ս՛ի ոք 'ի քահանայից վայրապար և առանց մեծի զզուշուրթն կատարեցէ զսուրբ մկրտութիւնն՝ իբրև զաշխարհական ինչ գործ համարելով, և մի ընդ Աստուածային բանիցն բանս ծիծաղականս և կատակերգութիւնս խառնեցէ, որպէս լսեմք զմանց տգիտաց և տնեղիւղից՝ զի առնեն, զի մի ինքեանց դատապարտութեան լինիցի այն պատճառ, և երեխայիցն անմեղաց՝ թերակատար զնորհա շողալն որբոյ ընդունելոյ: Այլ որպէս զսուրբ պատարագն՝ այնպէս երկիւղիւ կատարեցէք զպաշտամունսն և զընթերցմունս Աստուածաշունչ բանիցն և զամենայն կարգաւորութիւնսն սուրբ մկրտութեան խորհրդոյ: Այլ եթէ այսպէս առնիցէք՝ հաւատացէք, զի որպէս էջ շողին սուրբ 'ի վերայ փառակցին իւրոյ՝ Յորդանան, նոյնպէս և 'ի վերայ ամենայն ուղղափառ հաւատով մկրտելոց՝ իջէ, զորս և յորգեղութիւն Աճապար վերակուէ շնորհօք՝ որպէս զընութեամբ Սրբին, և լինիք գուք արբանեակք և սպասաւորք շողալն որբոյ յԱստուածաբարութեն շնորհ, մանաւանդ թէ իբրև զմանկաբարձս Սրբոյն Աստուծոյ, ձեռք

ձեր կատարելով և բաւնալով 'ի մօրէ նոցին յաւազանին ծոցոյ: Այս
փոքր 'ի քահանայից յիս հաց ուտելոյ իշխեսցէ առնել մկրտութիւն
աւողջից մանկանց, բայց թէ յերկեզէ մահու. այլ նախ կատարեսցէ
զմկրտութեանն գործ, և ապա մատուցէ զպատարագն սուրբ՝ յորմէ
և զմկրտեալն հաղորդեսցես (՚ի Ռանն առ Գասս Կհ):

ԴԵՍ ԼԳ.

Նախաստ Բ.

Ն. Օջինչ է խորհուրդն դրոշմին, և զինչ ներգոր-
ծութիւնս Մատուածային ձրիատուր շնորհաց պարգևէ
արժանապէս ընդունողաց:

Պ. Դրոշմն է սուրբ Նոզոյն Մատուծոյ արիացու-
ցիչ շնորհացն պարգև, որով կնքիմք զինուոր Վրիստու-
սի՝ առ 'ի յաղթել հոգեկորոյս թելադրութեանց, մարմնա-
կան հեշտութեանց և մելութեանց: Դրոշմն է Նոզոյն
սրբոյ հաստատուն կնիք՝ առհաւատչեայ շնորհացն, յաւի-
տնական կենացն և երանաւէտ փառացն ժառանգութեան:
Դրոշմն է կնիք կերպարանակցութեան Ախուսի Վրիս-
տոսի, որով մկրտեալն լինի Վրիստոսագգեաց հոգևով,
և Վրիստոսական շնորհիւ. յառաքինական վարս բարգա-
ւաճեալ՝ զգնուլ զՎրիստոսական փառազարդութիւնս:
Դրոշմն է զգայութեանց մկրտելոց տրամադրութեանց շը-
նորհ, որով կարողանան զգայութիւնքն զՄատուածահա-
ճոյս տեսանել՝ խօսել և լսել, և անխոտոր ընթանալ 'ի
լուսաշաւիղ ճանապարհս: Դրոշմն է հաստատութիւն
նորոգութեան հոգևոց և սրտից մկրտելոց, զոր մարգարէն
կանխաւ խնդրէր յասելն “Աիրա սուրբ հաստատեալ յիս
Մատուած, և հոգի ուղիղ նորոգեա՝ 'ի փորի իմեւմ”, (Սաղ-
մ. 12):

— «Չի թելեա և մարմնով գնալը, այլ ոչ եթէ ըստ մարմնոյ գե-
նաւորիմք. զի զէն զինաւորութեան մերոյ ոչ է մարմնաւոր, այլ զօրաւոր
Մասուծոյ» (Թ Կրճ. Ե. 3. 4):

— «Չի որդէս յիշումն լուսարանի սուրբ աւազանին՝ լուսոյմալը
մարմնոյն՝ զանձինն հաւատալը առնուլ սրբութիւն, սոյնպէս ՚ի յո-
ծումն իւրոյն պարարեալ յուսով շնորհոյն զօրութիւն սովորք և ՚ի
սոյն՝ համարիմք ունել՝ ամենայնիւ աներկմանել» (Վար. ԳԺ):

— «Եւլ որ հաստատեացն զմեզ ձեզք հանգերձ ՚ի Վրիստոս, և որ
օծ զմեզ, Եւստուած է. որ և կնքեաց զմեզ, և ես զառհաւատչեաց
շնորհոյն ՚ի սիրտս մեր» (Թ Կրճ. Կ. 21):

— «Իս օձանէ զփոս մեր՝ ըստ Յովհաննու, և առնէ քրիստոսնեայս,
և քրիստոսնեայս, և յայսմ՝ օծութենէ զօրանալը գիտել զամե-
նայն» (Վեր. Լ. ԳԺ. ՚ի հաս հետեւալս):

— «Եւ մի առջք սեղի սասանայի... ամենայն բան ազել ՚ի բերու-
նոյ ձերմ մի կրէ. այլ որ ինչ բարի է, ՚ի շինուած պիտայից, զէ տա-
ցէ շնորհոս այնոցիկ՝ որ լսենն: Եւ մի արամայացանէք շնորհն սուրբ
Մասուծոյ, որով կնքեցարուք յաւուրն փրկութեան» (Մփե. Գ. 27. 30):

— «Իսկ օձանիս թուի ինձ՝ եթէ զաւազանին ասէ. որով յարգե-
զութիւնն Մասուծոյ ժամանեցին, որով և յեղբայրութիւնն Վրի
՚ի փեր ելին. որով զամենայն՝ մեզս մերկացան, և զամենայն սրբութիւն
զեցան, և իմաստանացան շնորհոյն իմաստութեամբն, և շնորհոս զանա-
զան և պէսպէս ընկալան» (Սարգ. Ը Նորհ. ՚ի ՄԻԲ. Կ. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100):

— «Եւ առջ ձեզ սիրտ նոր, և ոգի նոր նորոգեցից ՚ի ձեզ. և հանից
զսիրտն քարեզէն ՚ի մարմնոց ձերոց, և առջ ձեզ սիրտ մարմնեզէն. և
զհոգի իմ՝ առջ ձեզ. և արարից զի յարգարութիւնս իմ՝ զնայցէք, և
զկրաւունս իմ՝ պահեցէք, և առնեցէք զնոս» (Մփե. Գ. 28. 27):

— «Չի էաք երբեմն և մեր անփութք, անհաւանք, մոլորեալք, ծա-
ւայեալք յանկութեանց և պէսպէս անառակութեանց. շարութեամբ և
նախանձու շղէտք, ասեցեալք՝ և զփմանս ասեալք: Իսկ յորժամ
քաղցրութիւն և մարգարութիւն փրկչին մերոյ Մասուծոյ յայտնե-
ցաւ, ոչ ՚ի գործոց արգարութեան՝ զոր արարաւ մեր, այլ ըստ իւրով
ողորմութեանն ապրեցոյց զմեզ ՚ի ձեռն աւազանին միասնաբար՝ ծը-
նընդեանն, և նորոգութեամբ շնորհոյն սրբոյ, զոր եհնել ՚ի մեզ առա-
տալութեամբ, ՚ի ձեռն չիսի Վրի փրկչին մերոյ» (ՏԵԿ. Ե. 3-6):

— «Իմանալէ է և զսիրտն՝ որ յնորումարան և հոգւոյն շարժմանց:
Սիրտ սուրբ հաստատեալս Մարտուած (ասէ մարգարէն) և հոգի ու-
ղիկ նորոգեալ ՚ի փրկի իմում: Սր ինքութեամբ յուսոյն վերստանելու
՚ի զգաստութիւն առաքինասէր վարուց. և շարժէ զամենայն անգամն
՚ի վառմարայն ՚ի լուսազոյնն բարի խորհրդով. առհաւատչեաց յուն

սովն աւնուլ զարտաւթեանն զհասկ, և մասնել 'ի մասանգաթիւն
արքայութեանն երկնից... Է՛ խննալ և 'ի փորին արթութիւն ըստ
ամենայնի. որով ներքին մարզն նորոգի որ ըստ օրէ, որպէս առէ
Եւսեբեան» (Յտեմ. հատ Ի):

ԴԼԱ ԼԳ.

Հաստատութիւն Գ.

Հ. Օգի՛նչ է խորհուրդն սուրբ անմահ պատարագին,
և հրախի երկնաւոր շնորհաց և փառաց Յօի Վօի հա-
ղորդէ զարժանապէս մերձեցեալսն. և թէ կ'ըր և ուր հաս-
տատեցաւ:

Պ. Ընհասանելի մտաց մարդկային՝ խորհուրդ է խորին.
յորում տեսակաւ հացին և բաժակին՝ իսկական մարմին և
արիւն կենարարին մերոյ և փրկչին՝ ուղղափառ հաւատոյ
աչօք յաւէտ ճանաչի: Եւ յամենայն մասունս նուիրեալ
և սրբազործեալ հացին՝ էութեամբ և իսկութեամբ կայ
Յօ Վօ. որով հաղորդիմք սրբարար շնորհաց և յաւի-
տենական կենաց և Ըստուածային փառաց Յօի Վօի,
հաւատով յուսով և սիրով. և նոյն ինքն ընդ մեզ շը-
նորհիւն իւրով: Օպս խորհուրդ սահմանեաց Յիսուս
յառաջնում աւուր բաղարջակերացն, 'ի վերնատանն Սիօ-
նի, յորում յետ կատարելոյ աշակերտօքն հանդերձ զՏին
օրինաց բաղարջակերութիւնն, սկսաւ զՏինն 'ի նորս փո-
խել, զօրինակն յիսկականն դարձուցանել. ժամս որոյ գրեն
սրբազան տւեալարանիչք:

— «Յաւաջնում աւուր բաղարջակերացն մատեն աշակերտքն առ
Յիսուս՝ և ասն. ո՞ր կամի՞ր զի պատարասեցաւք ընդ օտակ զգափ-
կըն: Եւ նա առէ ջնտու. երթոյք 'ի բաղարջն առ այս անուն, և ասա-

Յէք յիմ. վարդապետն ասէ՝ ժամանակ իմ մերձեալ է, առ քեզ ան-
 ցն՝ զլատիկս աշակերտսքս հանդերն: Այս արարին աշակերտքն որպէս
 Քրիստոսի նոցա (Յիսուս, և որտարտանային զլատիկն...: Այս մինչ զեւ-
 ուակին նոքա, էառ. (Յիսուս հայ՝ օրհնեաց և երկի, և ետ աշակեր-
 տացն՝ և ասէ. Աւէք կերայք՝ այս է մարմին իմ: Այս առեալ բաժակ՝
 զսհացաւ, ետ նոցա և ասէ. Արբէք ՚ի զմանկ ամենկերին. զի այդ է
 արիւն իմ նորոյ սեխի, որ ՚ի վերայ բազմաց հեղանի ՚ի թողութեան
 մեղաց» (Մատ. էւ. 17-19. 26-28; Մարկ. յգ. 12-17. 22-24:
 Ղուկ. էէ. 7-43. 19-20):

«Այլնց գործնքն Մովսէսի,
 Աշխարհութեանն օրինակի.
 Բնականն ՚ի նորս փոխելով,
 Օտարութիւնն ՚ի լոյս ճշմարտելով,
 Փոխան գառին ինքքն գողով,
 Պատու Աստուծոյ նըրերելով:
 Բնդ բողոքին հաց անխընդ,
 Այս ըզմարմինն իւր զերկնուոր,
 Օկուսականն անսերմուոր,
 Այս ոչ յախտից գող երկրուոր:
 Այս ընդ գառին արեան սեխին,
 Օտարին իւր ետ մեղ սեխա կըրկին,
 Այս եղեգան գառնագանին
 Փոխան ըզվարս Աստուածային:

(Ներ. Ը նորհ. Դ (Յիսուս օրհն.)):

— «Ասէ յնոսա (Յիսուս. ամեն ամեն ասեմ ձեզ. եթէ ոչ կերկիք
 զմարմինն որդւոյ մարգոյ և արբիք զարիւն նորս, ոչ ունիք կեանս
 յանձինս: Այս ուտէ զմարմին իմ՝ և ըմպէ զարիւն իմ, ունի զկեանս
 յանձինս կեանս, և ետ յարուցից զիմ յաւուրն յեանում. զի մարմին
 իմ ճշմարտա կերակուր է. և արիւն իմ ճշմարտա ըմպելի է: Այս ուտէ
 զմարմին իմ, և ըմպէ զարիւն իմ, յիտ բնակեացի և ետ ՚ի նմա» (Եւ. Կ. 54. 57):

— «Անասացուք այսուհետեւ ամենայն ուրիշ Աստուծոյ, և մի լի-
 յաւք բանքնդ գեմ, թեպէտ և հախարակ ինչ մարց մտացս բանն կար-
 ծեցի, եղեցի քան զմիտս մեր և զերես՝ բան նորն հաստատուն:
 Այնպէս և ՚ի խորհուրդն ամենեք, զի ոչ յայն որ առաջի կայ միայն
 նայիմք, այլ զբան նորս ունիմք ՚ի մտի. զի նորս բանն առաջի խա-
 բութեան է, և մեր անսխիս զխորհուրդս: Ետ ոչ երբէք վերպէ, և աս
 բանքում ինչ սխալէ: Այս քանզի բանն ասէ «Այս է մարմին իմ», հա-

անիմք և հաստատեալ... քանզի ոչինչ անանելի առ անուգեաց մեր վերջապատ, այլ անանելի իրզք զեմանալեա ամենայն: «Արյնպէս և ՚ի մքրաութեանն ՚ի անանելի ջուրն գործի պարզեն. և իմանալիք են որ կատարին՝ ծնունդն և նորագութիւնն: Այ թէ անմարմին կէր, թերևս և մերկ իսկ զեմանալեան պարզեւեալ կը. բայց քանզի մարմնով պատեալ են սրկքն, վասն որոյ անանելեզքն զեմանալեան անուգեաց քեզ: Վերջէք իցին որ ստիցեն այժմ, թէ կամի գերեաս նորս անանել, զկերպարանն, զհամբերան, զտիցն օգ. ահաւասիկ գեա իսկ անանես, ՚ի նա մերանես, և ուսես ևս: Գրու... զնա ցանկաս անանել, այլ և շօշափել, և ուսել և ՚ի ներքս աւնալ. վասն որոյ ամենին արթուն պարտիս լինել. քանզի և ոչ սակաւ ասնջանք պահիցին այնոցիկ՝ որք անարժանութեամբ հազարդիցին: Ահաւ ան՝ արդիսի ցասուած մասնչին և խաչհանուացն եղև. զզոյշ լեր այժմ, զուցէ և գու պարտական արեան գասնիցիս: Արքա զմարմինն սպանին, և գու յազանգեալ հոգիդ ընդունիս յես այնչափ երախտեացն... զմասն ան՝ արդիսի պատուով պատուեցար. կամ յորմէ սեզանոյ վայելես. զոր հրեշտակք անանին և զարհուրին և շէշինն համարնակ ընդգէմ հայել ՚ի փայլաւորականցն՝ որ անտի հասանիցին. և մէք նովու կերակրիմք, և նովու զանկանիմք, և լինիմք մի մարմին և մի հոգի», (Յովն. ակիթ. 4-ա 15):

— «Աստուհեա և որ ուտիցէ զհացս, կամ ըմպիցէ զբաժակս Տեառն անարժանութեամբ, պարտական եղիցի մարմնոյ և արեան Տեառն. փորձեսցէ մորք գանձն իւր, և ապա ՚ի հացէ անտի կերիցէ, և ՚ի բաժակէն արբցէ. զի որ ուտէ և ըմպէ անարժանութեամբ, գատառան անձին իւրում ուտէ և ըմպէ, զի ոչ խարէ զմարմին Տեառն», (Ս Մրք. 28. 29):

— «Վասն որոյ զփաս և զգոյարանս պարտապան էք պարսպել յամենայն քնասկորաց սպասաւորք որոյ խորհրդոյն յամենայն ժամանակի, առաւել յայնմ աւուր՝ յորում յԱստուած մերանալ հանգերանալ կցէք: Այ թէ Մովսիսի ասացաւ յԱստուծոյ՝ ոչ կուտիս մեռեալ մորթովք զտեղին՝ ուր երեւցաւ հուր Աստուածութեան, որքան մեզ արժան է լուծանել նախ զմեռելութիւն մեզաց ՚ի մէջ, և ապա յԱստուածայինն մերանալ խորհուրդ. զի ոչ միայն խօսել ընդ Աստուծոյ ըսա Մովսիսի կայ մեր առաջի, և կամ անանել գլխադան Աստուծոյ, այլ և ձեռք շօշափել զանշօշափելին, և շքթամբք համբուրել զտէրն, և բերանով նաշակել զկերակրիչն ամենայնի, և ՚ի սիրաս ընդունել, և հոգեով միանալ ընդ նոյն և լինել աստուած շնորհք՝ ընդ Աստուծոյ միութեամբ: Վասն որոյ զտեսանելիս և զսեղիս և զկերպ. և զամենայն անգամս իրատեցէք ՚ի բարիս շարժել, և ՚ի շարժիս

անշարժ մեալ . և ոգը Բանաստեղծութեամբ և սրբութեամբ յարեարհարան
ցանկութեանց և զբանաց զժամանակ անժամանակ , և ապա յերկնային
խորհրդոյն սպասարարութիւն մերձենայցեք . զի մի 'ի գաւառաւան
անձանց աւերցեք և բնօրհեք զմարմին և զարման ճեւան՝ ըստ Առա-
քելոյ , այլ 'ի քառութիւն մեզաց , և 'ի մաքրութիւն հազաց , ձեզ և
ժողովրդեան ձերում » (Վեր. Ը Նորհ. առ Գրառ Կաննայից) :

— « Արք արժանապէս ճաշակեն զհացն յերկնից իջեալ՝ զառուզն
կենաց աշխարհի , և բնօրհն փոխանակ կաթին՝ զարման անմահացու
ցիչ՝ կենդանւոյն Այլ , ոգրան քաղցրութեամբ ըսուն , և սասուածաւան-
ասկք եղեալ և յԱսասուած միացեալ ճանաչեն զի քաղցր է ճէր : Իշ
զբանն գոյս իսկապէս խորհրդազգածք խորհրդոյն , նոցա թողում
խմանալ՝ եթէ որք առանց խղճի մտաց մերձենան 'ի սուր սեզանն՝ և
ճաշակեն զմարմին անարատ գառինն՝ և բնօրհն զմեղսաքաւիչ արբանն ,
ոգրան սրբութեամբ ըսուն՝ ընդ Ասասուած միանալոցն » (Պարբի
Ը Նորհ. 'ի ՍԷԲ. Խ. ՊԵԿ. Բ. 3) :

— « Ար յամենայն վայրի կառուցեր գիրարանն վկայութեան արեան
քո ուխտի , որք մեծարարաւ միշտ ազազակեն՝ քան զգաւապիկք
մահուն շարեք՝ զյազմանակ բարեաց քումդ հանգիտի , կեանս կրկի-
նքս և անմահականն՝ շնորհաց , մկրտութեան , յարութեան նորագու-
թեան , առ քեզ ընտանութեան , լուսարութեան , մշանջնաւար մաք-
րութեան , իսկապէս երանութեան , ընդ վերնայնոցն կցորդութեան
անկապուտ փառաց . 'ի շրթունս մեր ձայնիւ բարձրելոյն հաշտեցուցիչ
բանից ազաչանք : Եւ զոր ահաւորն է ստել , կարգեմ աստանոր՝ յի-
շատակ եզեալ մեծից երախտեաց՝ ասասուած իսկ լինել ընտրութի
շնորհին , և ընդ հաստողից միանալ տերունի մարմնոյդ ճաշակմամբ , և
ընդ լուսոյդ կենաց խառնութեամբ . զոր կատարումն երջանիկ խոսա-
մանն , ըստ Պօղոսի բանին , ոչ ունէր օրէնն : Այլ գու փրկութիւն ,
եկիւ հայրենից քո հարտութեամբ , արարեր և կատարեցեր գյու-
տոյն յերկարաձգութիւն , որ առ քեզ պահեալ անհամառօտեղի՝
քաւիչ ամենայնի : Եւ քեզ փառք ընդ շօր քում՝ 'ի գովեստ բա-
րեբանութեան շարալոյ քոյ սրբոյ , յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն »
(Նոր. 28) :

ԳԼՈՒԽ

Հասարակական

Ձ. Օրհնէ է ազաշխարութիւնն. առ կատարելագործութիւն խորհրդոյն զձեռն կարեոր պարագայս հարկաւոր է ունել :

Պ. Ազաշխարութիւնն է խորհուրդ արդարացուցիչ և քաւիչ ներգործական մեղաց : Առ կատարելութիւն ապաշխարութեան կարեոր է նախ՝ Աստուածահաճոյ զղջումս սրտի և մտաց ՚ի գործեալ մեղաց. և երկրորդ՝ անպատուակ առանձնակի խոստովանութի առաջի խոստովանահօր քահանային՝ իրրեառաջի Աստուծոյ սրտագիտին՝ ստրջանալով ՚ի վերայ յանցանացն. և երրորդ՝ յանձն առնուլ և կատարել զապաշխարանաց պաշտօնն ըստ մեղացն իւրոց. զորս եթէ առնիցեմք և կատարիցեմք, արժանանամք Աստուածային ներողութեան և թողութեան :

Օ իւրաքանչիւր վկայութիւնս տես աստանօր :

— “Ապաշուսեցիք և գործարուք ՚ի ջնջել զմեզս ձեր : Ինչպէս ՚ի հաւատարեցոն զպէն և խոստովան լինէին և պատմէին զգործս իւրեանց” (Պատմ. Է. 19: Ժ. 18):

— “Արեւոյնամիտ լինի առ ձեզ : քանզի ոչ կամի եթէ զք կորցն, այլ ամենեցուն հասանել յապաշխարութիւն” (Է Պետր. Է. 9):

— “Առ մկրտէին ՚ի նմանէ ՚ի Յորդանան և խոստովան լինէին զմեզս իւրեանց” (Մատթ. Է. 6):

— “Ապա եթէ խոստովան լինիցեմք զմեզս մեր, հաւատարիմ է նա. և որդար տա ՚ի թողուլ մեզ զմեզս մեր, և սրբել զմեզ յամենայն աշխարհութենէ” (Խ Յովն. Կ. 9):

— “Առ ասէ Վատիթ յՎատիան, մեզոյ Տեառն. և ասէ Վատիան յՎատիթ. և Տէր անցոյց զքեզ զմեզս քո, և մի մեռցիս” (Է իմատ. Ժ. 13):

— “Առ եմ” ես եմ նոյն, որ ջնջեմ զանօրէնութիւնս քո զասն իմ, և զմեզս քո այլ ոչ և օրհնեցի ՚իւրաց քեզ յաշ լինի և ընդ միեւննքս գտակեցուք. ասա՛ զու նախ զանօրէնութիւնս քո՛ զի արդարապիս” (Առայ. Է. 25. 26):

— “Նա անօրէնն էթէ գարնցի յանօրէնութեանց իւրոց զոր արար, և պահեսցէ զամենայն պատուիրանս իմ, և արացէ զարգարութիւն՝ և զըզրմութիւն, կեղով կեցցէ, և մի մնացի: Ամենայն մեղք նորա զոր զործեալ իցէ... մի յիշեսցին, այլ արգարութիւն իւրով զոր արար՝ կեցցէ” (Նշտի. ԺԷ. 21. 22):

— “Նա յերկնից յերկիր խօսի բարերարութիւնն զգարնն յազաշխարութիւն մեղաւարաց. խոստովանել զանցանան, և զզխանալ վասն երայ զործեցին, և զպաուշ արժանի ազաշխարութեան աւանել, որ զզօրս հրեշտակաց ուրախացուցանէ՝ ըստ Վրբիստսի բանին, զի ասէ “Ս ասն միայ մեղաւորի որ զառնայ յազաշխարութիւն, արախութիւն է հրեշտակաց ՚ի յերկինս” (Պարի. Լա. 1. 3. Գառի. Կառ 4):

— “Որ ասաց զմեզ իւր՝ քանչեաւ, և որ ոչ ասաց՝ պարտաւորեցաւ” (Սարգ. Զորհ. 1. ՍԻ. 2. 3. Գառ 1):

— “Ս եղբ, որ խոստովանիցի՝ թեթեանայ, և որ ոչ խոստովանի՝ ևս քան զևս ծանրանայ. զայստսիկ և Վախթի սաղմուսարանի անգ ասէ. Նա պատմեցից զմեզ իմ, և զու թողցես զամբարշտութիւնս մեզաց իմոց” (Նոյն 1. ՍԻ. 3. Գառ 1):

— “Ս իթէ որ անկանին՝ ոչ յառնիցէ ասէ մարգարէն, կամ որ զլորին՝ ոչ կանգնեցի. համարեա թէ ընդ ճանապարհ ընթանայիք, և զքարի զտանգ հարկանէիք, և կամ թէ իցես այսահարեալ, և անկանէիք ՚ի յցի, միթէ ՚ի նոյն ՚ի մէջ ցեոյն կայիք և մայրք, քաւ լիթ. ապա թէ զայդ ոչ առնուս յանձն, զիմբդ յանկանեցն և ՚ի զայթափ զին ՚ի մեղս՝ որ քան զցիք և քան զազբ յոյժ զարշիլէ է, ոչ յառնես և ոչ կանգնիս, այլ ՚ի նոյն հեղգանտս ննջիլով: Նա թէ խորհուրդ արար մերայ (ասէ) յայանի բանի. և խոստովանութեամբն ծնանի ըզփրկութիւն՝ և ասէ ՚ի կեանս” (Ս. Բարեղ 1. ՍԻ. Սարգ. 1):

— “Նա ՚ի պատմիլս իմ ինձէն զանձին իմոյ թիծ, և զու թողցես զամբարշտութիւնս բազում մեղանաց խոստովանելոյս, հզօր ծածկանես ամենափրկիչ. զի մի ծայրագոյն լրութեամբ աւեանացս, զարձեալ նախնուս կարօտացայց՝ երանելով սաղմուսին, զչնորհզբ փրկեալան մկրտութեամբն” (Նար. 1. 1):

ԴԱՍ ԼԳ:

Նապոտած է:

Ն. Գուսմէ՞ սահմանեցաւ այս խորհուրդ վերջին օծման, և վասն էր ասի վերջին, և զի՞նչ նպատաւ ասոյ ծանր հիւանդին:

Պ. Լայս խորհուրդ՝ առողջարար ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ՝ սահմանեալ է ՚ի Վրիտառսէ կենարար փրկչէն մերմէ:

Ալ երջէն ասի, վասն զի ՚ի վերայ հիւանդաց ՚ի վերջէն աստիճան անձնական տկարութեան հասկոց՝ կատարի՝ յանուն Տեառն մերոյ Յեսուսի Վրիտասի, որ և է վերջին յոյս և նպատա առողջութեան ՚ի վերջին աստիճան հիւանդութեան ժամանկոց: Օչայս խորհուրդ հրամայեաց Յեսուս աշակերտացն կատարել՝ զնելով զձեռս ՚ի վերայ հիւանդաց

— «Վիցեն զձեռս իւրեանց ՚ի վերայ հիւանդաց՝ և բժշկեցին», (Մարտ. ԺԷ. 18):

Լայսպէն յարայեկացիս մարգարէք պահէին իւզս վասն օծանկոյ զԹագաւորս իւրեանց, զքահանայս և զմարգարէս. որպէս գրէ (Մարտ. Ընորհ. ՚ի ՍԵԻՆ. Յակ. Ե. 14): Արպէս Սամուէլ էօծ զՎաւիթ հրամանաւն Լայսուծոյ, որպէս և գրեալ է «Եւ էառ Սամուէլ զեղջիւրն իւզոյ, և էօծ զնա ՚ի մէջ եղբարց իւրոց», (Ս. Թագ. ԺԷ. 12): Եւ զայս անուանէին իւղ սուրբ», (Սաղ. 35. 18): Եւր և այլ իւղ ՚ի նոսա ազնիւ և Թանգագին. որք ՚ի պատուել զհիւրս մեծատոհմն նովաւ օծանէին զգլուխս նոցին և կամ զոտս՝ ՚ի նշան ուրախութեան սրտից իւրեանց: Օծանէին ևս զսիրելի մեռեալս իւրեանց՝ ՚ի պատիւ նոցա», (Մարտ. Գ. 17: Մարտ. ԺԷ. 1: Ղ. Գ. Ե. 38. 46):

Եւ ոչ այսչափ միայն, այլ և զհիւանդս անգամ օծանէին անուշահոտ և ազնիւ իւղով. վասն որոյ ոմանք յերկոտասանից՝ առաքեալքն՝ երբեմն ՚ի գործ ամէին զնոյն ՚ի շրէաստանի՝ ըստ սովորութեան շրէից, ձեռս եղեալ ՚ի վերայ նոցա, և կարդացեալ զանուն Տեառն մերոյ Յիսի Վրի: Լայսպէս բացատրէ սուրբն Յովհանն Ռոկերերան զայս բան աւերարանչին Մարկոսի «Եւ օծանէին իւղով

դրադում հիւանդա՝ և բժշկէին զնոսա, (Մարի. Գ. 18): Արբազան առաքեալքն ևս զանունն Յսի Վրսի միշտ կարդալով բժշկէին, որպէս զկաղն 'ի ծնէ և զլշնեայ անուն այլն անդամադոյծ (Պարթ. Գ. 2. 4: Խ. 38. 34):

Քանզի գործադրութիւն իւզոյն 'ի բժշկութիւն հիւանդաց՝ ոչ էր կարեար, այլ 'ի մջ հրէից եղև գործածելի սակայն այնչափ յաճախ գործածութիւն եղև 'ի նոսա, մինչև ոչ կոչել զերիցունս, այլ աշխարհիկք ամանք օծանէին զհիւանդա՝ 'ի բժշկութիւն՝ առանց յիշատակելոյ զամենակարող Անունն Յսի Վրսի: Այսն որոյ սրբազան առաքեալն Յակոբոս՝ Եղբայր Տեառն անուանեալ՝ որ առաջին Եպիսկոպոս կարգեցաւ Եկեղեցւոյն Երուսաղէմի, առ 'ի զառաջս առնլոյ այսօրինակ սովորութեան չարաչար հետեութեանց՝ զայս կանոնադրութիւն սահմանադրեաց նոցա, եթէ « իւանդանայցէ ոք 'ի ձէնջ՝ կոչեսցեն զերիցունս եկեղեցւոյն, և արասցեն 'ի վերայ նորա աղօթս, օծցեն իւզով յանուն Տեառն: Եւ աղօթքն հաւատովք՝ փրկեսցեն զաշխատեալն, և յարուցէ զնա Տէր. և եթէ մեղս ինչ իցէ գործեալ՝ թողցի նմա, » (Էջ. Ե. 14. 15):

— «Առաքեալքն զբժշկութիւնսն՝ զոր առնէին, անուամբ Տեառն առնէին. « Յանուն Յեսուսի Վրիստոսի արի և զնն, 'ի ծնէ կազն ասացին: Եւ գարնեալ Պետրոս « Տարիթա՝ արի կայ յանուն Տեառն մերոյ Յսի Վրսի, Այսպէս ամենայն ուրեք զայն անուն 'ի կիբ արկանէին: « Եմանապէս և աստ ասէ « () Ծցենիւզով յանուն Տեառն, » Ազա յայտ է յայտմանէ, որպէս ես վարկանիմ, եթէ ոչ իւզն ապր զառաջութիւն հիւանդին, այլ անուն Տեառն: Եւ աղբիս հոստոսով՝ քրիսոցէ զաշխատեալն, և յարուցէ զնա Տէր: Ամենայն ուրեք հաւատացողքն՝ առ 'ի բժշկութիւն, կամ նորին ինքեան հիւանդին, և կամ ոքք ազալն վասն նորա: Արդէս և Տէր մեր բազում անգամ հաւատա պահանջէր յախապեղացն, և ազա բժշկէր՝ որք մատուցանէին նմա զհիւանդա: Եւ էր բազում անգամ՝ որ սակա մատուցանողացն հաւատոց բժշկէր՝ որպէս որք զյարկ ասնն քակեցին՝ և զանգամաւրոյծն կախազանեալ ի իւրս յին առաջն նորա՝ իսկ նա տեսեալ զհաւատա նոցա՝ կրկին ես նմա զառաջութիւն, ուզեալ զախապեղալ անգամն նորա: Այսպէս և սա

զնոյն նշանակէ, այլոց հաւատովք՝ այլոց տեւոյց բժշկութիւն պարգեւել, (Սորբ. Ը նորհ. Ի Մեհ. Յով. հաս. ԺԵ):

Օայս խորհուրդ հոգեւոր և մարմնաւոր բժշկութեան հիւանդաց՝ անուանէ ուղղափառ Եկեղեցին մեր Քիչիքի ժամ, զի սուրբ երանելի Թարգմանիչ վարդապետն մեր Մեսրոպէ, որ և կոչի Սաշտոց, ՚ի կարգա և ՚ի կանոնս մերս սբ Եկեղեցւոյ զրէ կանոնս վասն Քիչիք ժամոս. վասն զի ՚ի շայաստան սահմանեալ էր զկնի արձակման երեկոյեան ժամերգութեան՝ երիցանց գնալ ՚ի տունս ծանր հիւանդաց, և սկսանիլ գիշերային ժամերգութեամբ (Յ՝ Եկեցցէ սաղմոսիւ, և ապա ըստ պատշաճի մաղթանօք՝ շարականաւ՝ և ընթերցմամբ սրբոյ աւետարանի) զաղօթս կատարել յաղազըս բժշկութեան հիւանդաց յանուն Տեառն մերոյ Յծի Քսի, որ զայս յոյս մեծ աւետարանեաց հրամայելով «Մ՛մէն ամէն ասեմ՝ ձեզ. զի զոր ինչ խնդրիցէք ՚ի շօրէ իմմէ յանուն իմ, տացէ ձեզ» (Յովհ. ԺԳ. 23):

ԴԱՍ ԼԿ:

Շարտաւոր է:

Շ. Օրինչ է խորհուրդն քահանայական ձեռնադրութեան, և քանի՞ աստիճանս ունի. յարակից է սմա և ե պիսկոպոսական բարձր աստիճանն:

Պ. խորհուրդն ձեռնադրութեան՝ է հոգեւոր հովուութի վերայ բանաւոր հօտին (Յիսուսի փրկչին մերոյ, և մշակութիւն ՚ի վերայ Մատուածատունի այգւոյն սրբոյ Եկեղեցւոյ. և այս շնորհ ձեռնադրութի սահմանեցաւ ՚ի ծրշմարիտ երկնաւոր քահանայապետէն մերմէ Յսէ Քսէ:

ըստ այնմ՝ «Երջան գնուս մինչև 'ի Բեթանիա, և ամբար-
ձեալ զձեռս իւր՝ օրհնեաց զնոսա» (ՊՊ. Գ. ԵՔ. 50):

— «Ո՞ք անշափ բարձրութեանն և մեծի օրհնութեանն և կրօնելի
շնորհին, որում արժանացան գաղթ ձկնորսացն և մարտաւարացն. հոն
զնոսա 'ի գլուխ շիրինն որպէս զՍոփոսէն զայն՝ յորժամ կամեցաւ զնա
օրհնողիւր առնել ազգաց որդւոցն Խորայելի: Եւս նմին և աստ բարձ-
րացուցանէ լերամբն, նշանակաւ որդւոցն բարձրութեան. և ամբարձեալ
զձեռս իւր աստուածեղէնս՝ օրհնեաց զնոսա, առաջ յոցա զամենայն
շնորհս Եւստուածայինս և զամենայն աստիճանաց բարձրութիւնս, զի
այնպէս ունիցին և նոքա ալ՝ որոց յետ նոցա փոխանորդութեամբ
լնուն զնոյն պաշտօն» (ԼԿ. ՍԵԻ. Գ. ԵՔ. 50):

— «Սասնակիցք կրօնից օժութեամբ փրկչին ձեռնադրեալք, հան-
դուանկիցք խմբից անմահեցն գասուց պարակցեալք» (ԼԿ. Գ. Գ. ԵՔ. 50):

Երդ որպէս ընկալան սրբազան առաքեալքն զշնորհս քա-
հանայական ձեռնադրութեան 'ի Յիսուսէ Վերիստոսէ,
նոյն օրինակ և ինքեանք զարժանաւորս ընարեալ, զնոյն
քրիստոսաձիր շնորհ քահանայական ձեռնադրութեան
հաղորդեցին և նոցա. ըստ այնմ՝ «Ձեռնադրեցին նոցա ըստ
Եփեղեցեաց երիցունս. աղօթս արարեալ հանդերձ պահօք,
յանձն արարին զնոսա Տեառն. յոր հաւատացեալն էին»
(Գ. ԵՔ. Ժ. 22):

Եւ պարէն կարի գլուշութեան պէտս ունին ձեռնադրող
Եւպիսկոպոսունք 'ի վերայ նուիրելոցն, զի մի իցեն անար-
ժան քահանայական բարձր աստիճանի. մի բնաւ դիւրա-
լուր լիցին թախանձանաց ընծայողացն զանարժանսն. մի
կաշառանօք և կամ կողմնակցութեամբ և աշառանօք ժը-
պրհիցին ձեռնադրութիւնս առնել. այլ ստիպողաց իրա-
ւունս ունին պատասխանել, եթէ սրբազան առաքեալն Պօ-
ղոս կապեաց զձեռս իմ մի վաղ ընդ փոյթ շարժիլ 'ի քա-
հանայական ձեռնադրութիւն՝ առանց մանրամասն քննու-
թեան:

— «Ձեռս վաղվազակի յուրք վերայ մի գնիցես, և մի կցորդ լինի-
ցի մղաց օգարաց» (Ս. ՅԻ. Ե. 22):

Եւ զայս պարտ է գիտել, զի զեթն աստիճանս ունի կարգն ձեռնադրութեան:

Եւ աջին աստիճանն՝ է կղերիկոսութիւն, զոր ունին սաղմնասացք, դոճնապանք և աւելածուք Այնիկեցւոյ: Արդրորդն՝ է ընթերցողութիւն զօրէնս Եւստուծոյ, այս է՝ ընթեռնուլ ոչ միայն զսուրբ գիրս, այլ և ուսանիլ և սուսուցանել զգորութիւնս Հին և նոր Ատակարանաց: Արդրորդն՝ է աստիճան կրթնեցուցչաց, որք ունին իշխանուի հրաժարեցուցանել ՚ի սատանայէ զերկայսն եկեալս ՚ի մկրտութի: Չորրորդ աստիճանն՝ է Չահրնկալուի, որ է իշխանութի լուցանելոյ զՉահս և զկանթեղս սուրբ Այնիկեցւոյն, և սպասաւորելոյ սուրբ սեղանոյն, յորում կենդանարար պատարագն մատուցանի: Եւ ինգերորդն՝ է կիսասարկաւագութիւն, որ ունի իշխանութիւն խնկարկել սուրբ սեղանոյն, և ընթեռնուլ զքարոզն ժամակարգութեան և այլն: Այնցերորդն՝ է Եւագ սարկաւագութիւն, որ է կոչուած հոգեւոր և պաշտօն՝ ըստ սրբոյն Ատեփաննոսի նախապկային որով պարտաւորի ամբիժ վարուք և անարատ կենակցութեամբ ՚ի մէջ ժողովրդոց Վրիստոսի՝ զողջամիտ քարոզութիւնս բանին կենաց խօսել անաչառ՝ ըստ նախապկային, և սպասաւորել սրբոյ սեղանոյն ՚ի կատարման սոսկայի խորհրդոյ սուրբ պատարագին: Այսինքնորդն՝ է կարգ քահանայութեան, որով պարտաւորեալ են կրիցունք զանձինս իւրեանց օրինակ բարեաց տալով և զԵւստուածային օրէնս և պատուիրանս քարոզելով յունկն հաւատացելոց յանձնելոց հոգեւոր հսկողութեան իւրեանց՝ հովուել ըզրանաւոր հօտս Վրիստոսի, և սուրբ սրտիւ մատուցանել զգրկարար խորհուրդ պատարագին, և զմեղաւորս կոչել ՚ի զգջումն և ՚ի խոստովանութիւն:

— “Օգչոյշ կացէք անձանց և ամենայն հօտիդ, յորում եզ զէնդ

Հոգին սուրբ տեսաւ՝ հոգուել զժողովորդ Տեառն, զոր ապրեցոց արեամբ իւրով» (Վարժ. Ի. 28):

— «Վարձուոցուք այսուհետեւ զկորդ բանիս առ դասս քահանայեցդ, որք աստիճանաւ կրկնորդ էք Նշարկսկսպոսաց, և կարգեալ էք քահանայական գործառնութեամբ՝ նուիրել զամենայն հոգիս Մ), ծնանելով զամենեսեան մկրտութեամբ սուրբ աւազանան յորգեղարութիւն Հօրն երկնաւորի, և ՚ի ժառանգակցութիւն Վրիտաոսի Առտաւծայ, և մեղաքարիչ մարմնոյ և արեան Տեառն բաշխմամբ կերակրել զհոգիս նոցա յանմահութիւն:

Եւ արգ՝ աղաչեմ զամենեսեան սիրովն Վրիտաոսի, բանալ զաչս մտաց և զարթնուլ ՚ի մահահրաւէր թմրութենէ կենցաղոյս, և անանչել զգորութիւն երկնային գործոցդ՝ յորս հրաւիրեալ կոչեցալք, սր և հրեշտակական գերաշխարհիկ զորութեանցն է զեր ՚ի վերոյ այս աստիճան, որք անարատութեամբ և սրբութեամբ պաշտեն զաս:

Եւ սրովհետեւ արժանի եղէք յերկնայինն գործ մատուցանել զանձինս, մի՛ և մի՛ իւրք պատճառ տայք արատոյ անկանել ՚ի պաշտօնդ մեր՝ ըստ առաքելոյն խրատու. այլ արիարար և յօժարամիտ սրտիւ առանց ծուլութեան զկանոնեալ սահմանս աղօթից սուրբ հարցն անթերի կատարեցէք, ըստ իւրաքանչիւր ժամու: Եւ մաքուր հոգւով, և սուրբ սրտիւ, և անարատ հաւատով, և մեծաւ յուսով, և պարզ մտք, և կատարեալ սիրով, ահիւ և գոգութեամբ սպասաւորեցէք Աճոյին ետքհոգոյն» (Սեր. Ը Ներհ. յընդ. առ դասս Կահանայեց):

Իսկ Նշարկսկսպոսութիւնն՝ գերագոյն դասեալ համարի քան զեօթն աստիճանս կարգի ձեռնադրութեան, զորս պարունակէ յինքեան. և զայս գերագոյն արտօնութիւն ընկալեալ Նշարկսկսպոս յօրինաւոր Նշարկսկսպոսապետէ և ՚ի Վաթուղեկոսէ՝ յընդհանրական պատրիարզէ ազգի, ունին իշխանութիւն ձեռնադրութիւնս առնել. ըսա այնմ «Չեռս վաղվաղակի յուրուք վերայ մի դնիցես» (Մ ՏԻ. Ի. 22):

— «Պարտ է գիտել և զայն, թէ յաղագս որոյ պատճառի եղաւ ՚ի Վրիտաոսէ և յառաքելոց նորս այս գործ Նշարկսկսպոսութեան. յայտ է թէ վասն լինելոյ գլուխ և հրամանատար քահանայեց և ժողովբոց, և որպէս զգէս՝ աննիրհ աչք մտաց նայել ՚ի վերայ ամենեցուն, զթիւրեալն ուղղել, և զուղեղան հաստատան պահել յուղղութեան: Եւ թէ զինչ հրամահեցաւ լինել Նշարկսկսպոսին, և կամ զինչ առնել, զայս Պօղոս յայտ առնէ առ Տիմոթէոս գրելոցն, թէ Պարտ է Նշարկ-

կողմին անարատ լինել՝ որպէս Աստուծոյ անտեսի, հեղ, ցած, պարկեշտ, հիւրասէր, բարեսէր, արդար, սուրբ, ժուժկալ, մի արծաթաւէր, մի կուտօղ, այլ հանգարաւ և այլն: (Մեղհ. առ Գառս Առդեկոսաց):

Աթէ դք՝ ի հոգեւորականաց ասեմ՝ և յաշխարհականաց կամիցի վերահասու լինել արտօնութեան և օրինաւորուէ ընդհանրական Պատրիարգի և Աթուղեկոսի, ուշի ուշով ընթերցցի զամբողջ ընդհանրական թուղթն սուրբ և երանելի շայրապետին մերոյ՝ Աւերսիսի Շնորհալուոյ՝ զգրեալն առ Ապիսկոպոսունս:

ԴԼՍ ԼԳ.

Նապաստ Է.

Ն. Պսակն ամուսնացելոց վասն էր ասի Խորհուրդ Ալեքեցոյ, և զե՛նչ պարտաւորութիւն ունիցին ցուցանել միմեանց օրինաւոր ամուսնացեալք:

Պ. Սլասն այնորիկ՝ զի Աստուածային հրամանաւ և օրհնութեամբ՝ ըստ կանոնի և ըստ սահմանադրութեանն Վրիստոսի՝ կառարի օրինաւոր սուրբ ամուսնութիւն հարսին և փեսայի պսակադրութիւնն. որով Աստուածային հրամանաւն՝ երկոքին մի մարմին լինին՝ սուրբ սիրով միաւորեալ. ըստ այնմ՝ «(Խողջէ այր զհայր իւր և զմայր, և երթիցէ զհետ կնոջ իւրոյ, և եղիցին երկոքեան ՚ի մարմին մի: Ապա ուրեմն ոչ են երկու՝ այլ մի մարմին: Արդ՝ զոր Աստուած զուգեաց, մարդ մի մեկնեացէ» (Մաթ. ԺԷ. 5. 6): Ուստի զայս անքակտելի խորհուրդ սուրբ ամուսնուէ շնորհադարձեալ պսակին՝ բարձրացուցանէ սրբազան առաքեալն Պօղոս մինչև ՚ի նմանութիւն անձառելի սիրոյն

անմահ և երկնաւոր փեսային Վրիստոսի 'ի վերայ հարսին իւրոյ սուրբ Աղեղեցւոյն՝ յասելն «Արք սիրեցէք ըզկանայս ձեր, որպէս և Վրիստոս սիրեաց զԱղեղեցի... «Նոյնպէս պարտին արք սիրել զիւրեանց կանայս՝ իբրև զիւրեանց մարմինս...: Խորհուրդս այս՝ մեծ է, բայց ես ասեմ՝ 'ի Վրիստոս և յԱղեղեցի» (Ագե՞. Է. 25. 28. 32):

Յայսմ գերազանց նմանութենէ հետեւի՝ թէ այրն պարտիսէր խնամեց ցուցանել առ օրինաւոր կին իւր, և անդրադարձաբար պարտի և կինն զհնազանդութիւն և զերկիւղ իւր յայտնել ազատ կամօք և գործովք առ այրն իւր, ըստ գրութեան Ռսկերբերանի «Յորժամ այրն սիրելով իշխէ 'ի վերայ կնոջն, նոյնպէս և կինն սիրելով և հնազանդելով երկնչի և հնազանդի, և ոչ ծառայաբար. ապա ոչ կինն 'ի սիրոյն համարձակի, և ոչ այրն յերկիւղէն բռնանայ, այնուհետև լինի գեղեցիկ զուգախառնութիւն սիրոյ և երկիւղի երկոցունցն»: Այս իսկ է պատուէր առաքելական. «Վանայք իւրեանց արանց հնազանդ լիցին՝ իբրև Տեառն. զի այր է զլուս կնոջ, որպէս և Վրիստոս զլուս է Աղեղեցւոյ. և ինքն է փրկիչ մարմնոյ: Այլ որպէս եկեղեցին հնազանդ լինի Վրիստոսի, նոյնպէս և կանայք իւրեանց արանց յամենայնի... Այլ և դուք նոյնպէս մի ըստ միջէ. զի իւրաքանչիւր ոք զիւր կին այնպէս սիրեսցէ՝ իբրև զանձն իւր. և կինն երկնչեցի յառնէ իւրմէ» (Ագե՞. Է. 22. 24. 33):

Իսկ եթէ որ յօրինաւոր ամուսնացելոց զայսոսիկ ամուսնական պարտաւորութիւնս մերժեսցէ, և բաժանիլ 'ի միմեանց խորհիցին թելադրութեամբ սատանայի, ոչ միայն հակառակօղ գտանին Աւետարանական և Առաքելական անժխտելի հրամանաց և սահմանադրութեանց, այլ և լինին ատելի առաջի Աստուծոյ՝ և պարտաւոր անաչառ դատաստանի նորին, ըստ «այնմ քանզի կին առնակին 'ի

կենդանի այր իւր կապեալ կայ օրինօք. իսկ եթէ մեռանիցի այրն, արձակեալ է յօրինաց առնն: Այլա ուրեքն՝ մինչ կենդանի է այրն, շուն կոչի՝ եթէ լինիցի առն այլում. և եթէ մեռանիցի այրն, ազատ է յօրինացն, ոչ համարեալ շուն՝ եթէ լինիցի առն այլում: Այլ կանամբնացն պատուիրեմ, ոչ ես՝ այլ Տէր. կնոջ յառնէ մի մեկնիլ: Այլա եթէ մեկնեցի, անայր մնասցէ, կամ անդրէն ընդ առն իւրում հաշտեցի. և առն՝ զկին իւր մի թողուլ» (Աստվ. Է. 2. 3: Կ. 10. 11):

Այլ տես զչարամտութիւն մոլորելոց՝ զի զայս ողջամիտ բանս Առաքելոյն «Պատուական է ամուսնութիւն» և այլն, ի թիւր միտս առնելով Առտերականք՝ չարաչար յանդգնութիւն հետեցուցին, եթէ չէ պատուական վիճակն կուսութեան, թէ ամուսնութիւնն պատուական է և առաւել հաճոյ Աստուծոյ. որով մերժեն զանժխտելի աւետարանական ճրջմարտութիւնն Յիսուսի Վրիստոսի փրկչին մերոյ: Արպէս գրեալ է:

— «Ասն ջնա աշակերտքն իւր. եթէ այգպէս մնառ ինչ իցէ ընդ այր և ընդ կին, լաւ է չամուսնանալ: Այլ նա ասէ ջնոսա. ոչ ամենեքեան բաւական են այգմ բանի, այլ որոց տուեալ է: Չի են ներքինիք՝ որ յորովայնէ մօր իւրեանց ծնան այնպէս, և են ներքինիք՝ որ ի մորդկանէ եղեն ներքինիք, և են ներքինիք՝ որ զանձինս իւրեանց արարին ներքինիս վասն արքայութեան երկնից. որ կարողն է տանել տարցի...: Այլ ամենայն որ դք եթող զտուն, կամ զեղբարս, կամ զքորս, կամ զհայր, կամ զմայր, կամ զկին, կամ զորդիս, կամ զսպարակս վասն անուան իմոյ, հարիւրապատիկ առցէ՝ և զկեանս յաւիտենականս ժառանգեցէ» (Աստվ. Է. 10. 12. 29):

— «Այլ կամիմ զձեզ անհոգս լինել. զի որ անկինն է հոգոյ ըզհասն՝ թէ որպէս հաճոյ լինիցի Տեառն. Այլ որ կանամբն է, հոգոյ զաշխարհիս՝ թէ որպէս հաճոյ լինիցի կնոջ իւրում: Այլ աս հասմեկեցան ի միմեանց առնակինն և կոյսն. զի կոյսն հոգոյ զՏեառն, զի իցէ սուրբ մարմնով և հոգւով, և առնակինն հոգոյ զաշխարհիս՝ թէ որպէս հաճոյ լինիցի առն իւրում» (Կ. 10. 11. 32. 34):

— «Այլա են՝ որ ընդ կանայս ոչ խառնակեցան, և են կուսանք. և ք

զինի երթան գառնին ուր և երթայցի ստբա ընտրեցան 'ի մարդկանէ առաջի Աստուծոյ և գառնին: Եւ 'ի բերանս նոցա ոչ գառա սուտ, զի ամբիժք են առաջի արժողոյն Աստուծոյ» (Յ-յր. Յ-ՎԵ. ԺԳ. 4. 5):

— «Տարցին Թագաւորի կուսանք զհետ նորա, և զընկերս նորա ասարցին նմա» (Ս-դժ. ԻԳ. 15):

Եթէ կամի որ զընդարձակն լսել վասն գերամարտուր չընորհի կուսութեան, ընթերցցի զճառս կուսութեան Սակեբերանի: Եւկ մեք աստանօր կնքեսցուք զքանս մեր վկայութեամբ սրբազան առաքելոյն Պօղոսի, եթէ «Եւրաքանչիւր որ զիւր շնորհս ունի յԱստուծոյ, ոմն այսպէս, և ոմն այնպէս» (ա Սորն. Է. 7):

ԴԼԱ ԱԹ.

Ճ. Օգնել զանազանութիւն և դերազանցութիւն ունի նոր և շնորհական օրէնքն՝ քան զհին Մովսիսական օրէնս:

Պ. Բազմատեսակ զանազանութիւն և գերազանցութի ունի նոր շնորհական օրէնքն քան զՄովսիսական հին օրէնս: 'Եստ' հին օրէնքն էր ստուերական, այսինքն՝ ստուեր և օրինակ իսկական և շնորհաձիր Վրիստոսական օրինաց աւետարանական ճշմարտութեանց:

— «Վանզե զստուեր հանգերձելոց բարեացն ունեին օրէնքն, և ոչ զնոյն կերպարան իրացն» (ԵԲԳ. Ժ. 1):

Օպայծառութիւնն շնորհաց ճշմարտութի աւետարանական նոր օրինաց՝ Յիսուս Վրիստոս, որ նշանակեալ էր 'ի ստուերական օրինաց անտի, ակներև յայտնեաց ամենեցուն յանձին և 'ի սխօրինական գործս իւր:

— «Որ են ստուերք հանգերձելոցն, այլ մարմին Վռե» (Ս-դժ. 17):

— «Օր օրէնքն 'ի ձեռն Մովսիսի Տեառն, շնորհք և ճշմարտութի 'ի ձեռն Յիսուսի Վրիստոսի եղեն» (Յ-ՎԵ. ա. 15):

Արհորդ՝ գերազանց տարբերութիւն է՛ի նոր շնորհա-
կան օրէնս. վասն զի հինն այն օրէնք ամփոփեալ էր ՚ի Ը-
րէայս, և քարոզեալ լինէր ՚ի նոսա՝ և ոչ յօտար ազգս և
՚ի լեզուս. իսկ նոր օրէնքն Վերիստոսական ոչ է այսպէս,
այլ առ ամենայն ազգս և յամենայն լեզուս տարածեալ և
քարոզեալ՝ ըստ մարգարէութեան Ասայեայ:

— «Ղցաւ երկիր ամենայն գիտութեամբ Տեառն իբրև զՊարա-
զումս որք ծածկեն զծոպս» (ՂԵ. 9):

— «Բնդ ամենայն երկիր ել բարբառ նոցա, մինչև ՚ի ծագս աշխար-
հի են խօսք նոցա» (ՍԳ. 5):

— «Աստ ասէ ցնոսա, երթոյք յաշխարհ ամենայն, և քարոզեցէք
զանտարանն ամենայն արարածոց» (ՄԲ. 15):

— «Սասն յաւոյն՝ որ պահի ձեզ յերկինս, զորմէ լուարուք բանին
ճշմարտութեան աւետարանին, որ եհասա առ ձեզ. որպէս ընդ ամենայն
աշխարհ աճէ և պողաբերէ, որպէս և ՚ի ձերում միջի. յորէ յորմէ լու-
արուք և ծաննայք զշնորհսն Աստուծոյ ճշմարտութիւն» (ՍԳ. 5. 6)

Արորդ՝ զանազանութիւն հնոյ օրինին ընդ նորումս է
և այս, զի հին օրէնքն ՚ի քարեզէն տախտակս տուաւ Մօզ-
սիսի, որ Ասայէլեան ազգին միայն եցոյց զնա՝ իբրև ժո-
ղովրդոց իւրոց. իսկ նոր Վերիստոսական օրէնքն աւետա-
րանական ճշմարտութեան՝ ներգործեցաւ և զրեցաւ շոգ-
ւոյն սրբոյ շնորհիւ. ՚ի միտս և ՚ի սիրտս հաւատացեցոյ,
որպէս խոստացեալ էր Աստուած ՚ի ձեռն մարգարէին
Արեմիայ:

— «Ահա առիկ աւուրք գան ասէ Տէր. և ուխտեցից տանգ Խարայե-
լի՝ և տանգ Յուզայ ուխտ նոր: Ոչ ըստ ուխտին զոր ուխտեցի ընդ
հարսնոցա՝ յաւուր յորում առի զձեռանէ նոցա հանել զնոսա յերկ-
րէն Ազգիպտացոց. զի նաքա ոչ կացին յուխտին իմում, և ես անփոյթ
աբարի զնոցանէ ասէ Տէր: Այլ այս է ուխտն՝ զոր ուխտեցից տանգ
Խարայէլի յետ աւուրցն այնոցիկ ասէ Տէր. տաց զօրէնս իմ ՚ի միտս
նոցա, և ՚ի սիրտս նոցա գրեցից զնոսա. և եղէց նոցա յԱստուած, և
նաքա եղեցին ինձ ՚ի ժողովուրդ: Այլ մի ևս ուսուցանիցին իւրաքան-
չիւր զընկեր իւր, իւրաքանչիւր զեղբայր իւր ասել թէ ծանօր զՏէր. զի
ամենեքեան ծանիցեն զիս ՚ի փոքրեկանց նոցա մինչև ՚ի մեծամեծս՝
ասէ Տէր: (ՂԵ. 31. 34. ԵՔ. 10. 11):

— «Օ՛ր էք թուզթք Վրիստոսի, գաշտեցեալ 'ի մէջ. և գրեալ ոչ գրով, այլ՝ Հոգւով Աստուծոյ կենդանւոյ. ոչ 'ի տախտակս քարեղէնս, այլ՝ 'ի տախտակս որտի մարմնեղէնս» (Ի Կորն. Է. 3):

Չորրորդ՝ Հին օրէնքն չունէր արդարացուցիչ շնորհս փրկութեան 'ի դատապարտութենէ մեղաց. իսկ նոր շնորհական օրէնքս պարզեւէ ձրիատուր շնորհ արդարութեան, սրբութեան, և փրկութեանն՝ որ 'ի ձեռն միածնի որդւոյն Աստուծոյ (Յիսուսի Վրիստոսի):

— «Վանզի արգարութիւնն Աստուծոյ 'ի հաւատոյ անտի (Յի Վրիստոսի յամենայն հաւատացեալս. և ոչինչ է խաբր: Վանզի ամենքեան մեղան, և նուազեալ են 'ի փառացն Աստուծոյ, և արդարանան ձրի նորին շնորհք 'ի ձեռն փրկութեանն որ 'ի Վրիստոս (Յիսուս» (Հռոմ. Է. 22-24):

Հինգերորդ՝ ամբաւ գերազանցութիւն շնորհաց ունի Վրիստոսական նոր օրէնքս՝ քան զհին Մովսիսական օրէնսն. ըստ որում զարտաքին և զմարմնաւոր մարբուի միայն ունէր հինն, և տայր զայն արեամբ երնջոց՝ ցլուց և նոխազաց, և մոխրով և արեամբ նոցին կատարէր զայն ամենայն յարտաքին մարմնաւոր սրբութիւն: (Լուիւրջից Ղևորակ. ԺԳ. ամբողջ: Սոյնպէս և թուոց ԺԷ. մէջ ցլէրջ):

Այս տես հաւատոյ աչք զգերազանցութիւն նորոյս քան զհնոյն. 'ի հնուսն՝ արիւն և մոխիր անասնոց տեսանիւր. իսկ 'ի նորումն՝ Աստուածային կենդանի և կենդանարար արիւնն միածնի որդւոյն Աստուծոյ պարզեւի. անդ՝ միայն արտաքին մարմնաւոր սրբութիւն. իսկ՝ աստ՝ ներքին հոգեոր սրբութիւն և փրկութիւն յամենայն մեղաց. անդ՝ եղանակ մատուցմանն հրով, սրով և արեանց սրբեմամբ. ըստ աստ՝ Հոգւով սրբով, որոյ բազմատեսակ շնորհք 'ի ներքս հոգւոյ՝ արժանաւորութեամբ մերձեցելոցն՝ թափանցիկ ներգործեն: Ահա զայս ամենայն գերազանցութիւնս շնորհական նոր օրինացս յայտնի քարոզեաց սրբազան Առաքեալն Պօղոս՝ յասկն «Օ՛ր էք

արիւն ցլուցն և նոխազաց՝ և մեկիր կրնջոցն ջանեալ՝
զպղծեալսն սրբէր առ ՚ի մարմնոյ սրբութենէ. որչափ ևս
առաւել արիւնն Վրիստոսի, որ ՚ի ձեռն շողոյն յաւի-
տենականի մատոյց զանձն անարատ պատարագ Մատուցայ,
սրբեսցէ զխիղճ մտաց ձերոց ՚ի մեռելոսի գործոց անտի՛
պաշտել զՄատուած կենդանի» (Նքր. Խ. 13. 14):

— «Պիտառջիք, զի ոչ ապականաղու արծաթեղէնք՝ և սկեղի-
նօքն փրկեցարուք ՚ի ձերոց ունայնութեան հայրենատուր զնայրոցն.
այլ պատուական արեամբն Վրիստոսի, իբրև ամբիծ և անարատ գա-
ւին» (Է Պիտր. Է. 18):

— «Խսկ եթէ ընդ ըյս զնայրոցն՝ որդէս և նա լոյս է, հաղորդութի
ունիմք ընդ մեմանս. և արիւնն Յիսուսի որդւոյ նորս սրբէ զմեզ յա-
մենայն մեղաց» (Է Յովն. Է. 7):

Ճինգերորդ՝ Մովսիսական հին օրէնքն թերի և անկա-
տար էր, և զնախատիպն կամ զօրինակն նոր Վրիստոսա-
կան օրինացո միայն ունէր՝ և ոչ զանթերի կատարելութի
և զարդարացուցիչ շնորհս փրկութեան. վասն որոյ Յի-
սուս Վրիստոս աւետարանական բանիւ ճշմարտութեան
իւրոյ, և նորանոր շնորհական օրէնսդրութեամբն և փր-
կարար սնօրէնութեամբն կատարելագործեաց զնոյն, լցու-
ցանելով զթերութիւն նոցին. ըստ այնմ «Մի համարիք
եթէ եկի լուծանել զօրէնս կամ զմարգարէս. ոչ եկի լու-
ծանել՝ այլ լնուլ» (Մատ. Է. 17):

— «Վանզի կատարած օրինացն Վրիստոս է՝ յարգարութիւն ամե-
նայն հաւատացից» (Շատ. Գ. 4):

— «Ար աւետարտ քում զալտեանդ առաքելոց յաշխարհ զսուրբ
մարգարէսն, և եկեալ խոնարհութեամբ նոր օրինօք զթերին լցեր ՚ի
գիրս օրինաց և մարգարէց» (Շատ. Գ. 4):

ԴԱՍ Խ.

Ճ. Օրնչ պակասութիւնս ունէին հին օրէնք, և
Յիսուս Վրիստոս որով կերպիւ կատարելագործեաց:

Պ. Օթերութիւնսն շին օրինաց լցոյց փրկիչն մեր աւետարանական ճշմարիտ և անժխտելի բանիւն:

Տես զՕթերութիւնս հնոյն և զկատարելութիւնս նորոյս ճշմարիտ աւետարանական բանիւն (Յիսուսի):

Ճարտած Կ.

— “Մառութիւնս զի ասացաւ առաջնոցն՝ թէ մի սպանաներ, զի որ սպանանիցէ՝ պարտաւոր լիցի դատաստանի” Տառնարանեան օրինացն՝ զորս զրիսց Մատուած յերկրորդումն առիտակոն քարեղէնս, մի է և այս՝ թէ մի սպանաներ. զի հակառակ է զորձդ Մատուածոյ. որ կապեաց անբան շնորհի զբանական հոգին ընդ մարմնոյն թանձրութեան՝ նմա արժան է լուծանել զկապն՝ և դարձեալ բարձրագոյն կապել, որ ասաց թէ՛ ես սպանանեմ և ես կեցուցանեմ, և ոչ քում յանգրնութեանդ: Այս թէ գր ժպրհի անցանել զօրինօք նորա, և քակտէ զպահարան հոգւոյն զմարմնն, պարտական ասէ լինել դատաստանի: Վրանգի երկու օրինակաւ լինի սպանումն՝ կամայ և ակամայ. և այս գարձել երկուսն, հոգւոր և մարմնաւոր. հոգւոր՝ որպէս ասելութիւն, ըստ (Յովհաննու՝ թէ որ ասէ զեղբայր իւր՝ մարդասպան է. և մարմնաւոր՝ որպէս զբէ Պաւլոս, թէ զայր արինատհեղ և նենգաւոր պիղծ առնես զու Տէր” (Յովհ. Ը. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21):

Օայս գործ սպանութեան թէ հոգւորապէս և թէ մարմնաւորապէս իսպառ իսպիանել՝ և լցուցանել զՕթերութիւնս հին օրինաց՝ աւանդէ (Յիսուս յայտոսիկ աւետարանական բանս իւր հրամայելով այսպէս.

— “Այլ ես ասեմ ձեզ. եթէ ամենայն որ բարկանայ եղբոր իւրում՝ արարպարտուց, պարտական լիցի դատաստանի: Այս որ ասիցէ ցեղբայր իւր յիմար, պարտաւոր լիցի ասնի: Այս որ ասիցէ ցեղբայր իւր մարտ, պարտաւոր լիցի գեհնն հրոյն: Այլ թէ մատուցանիցես զպատարագ քո՝ ի վերայ սեղանոյ, և անդ յեշեցես՝ եթէ եղբայր քո ունի ինչ խէթ զքէն, թող զպատարագն քո առաջի սեղանոյն. և երթ նախ հաշտեաց ընդ եղբոր քում, և ապա եկեալ մատուցի զպատարագն քո: Այլ եր իրաւախոհ ընդ ոստի քում վաղադոյն, մինչդեռ իցես ընդ նմա՝ ի նանապարհի. զուցէ մասնիցէ զքեզ ոստին դատաւորի, և դատաւորն գահճի, և արկանիցիս ի բանս: Այլն ասեմ քեզ. ոչ եղանիցես անտի, մինչև հատուցանիցես զլեռնի նաքարակիւնս” (Մատ. 5. 22. 23):

— “Այս անուն՝ ի գերանուանոց է, և ի իշխանութիւն իմ յայտնէ.

քանզի ծանուցանէ՝ թէ ոչ որ յառաջնոցն պայտիս արհարհա քոր-
բառեցաւ. այլ թէ՛ Աստուծոյ սակ Տէր. և թէ՛ Ռան Տեսան եղէ՛ առ-
ին. վասն զի նաքա զՏէրունիսն պատմէին՝ և առ ծառայակիցոն խո-
սէին, իսկ առ զՀայրենիսն՝ և առ ծառայոյն վարդապետէ իշխանաբար՝
և սակ, թէ՛ Այս ասեմ՝ ձեզ. որպէս թէ՛ առաջին ասացեալքն ոչ էին
կատարեալ, ոչ ըստ ասողին, այլ ըստ լսողաց անկատարութեան.
Վասն այսորիկ ես զկատարեալն և զօգտակարն բարբառիմ, թէ՛ ամե-
նայն որ բարկանայ եղբոր իբրև՝ ասրապարտուց... Այս գարնեալ զի
զբարկութիւնն իբրև գլխն իմն անկեաց Աստուծոյ՝ ի մարդկայինս բնու-
թիւն, վառել մեզ ընդդէմ՝ մեղացն և սատանայի, իսկ թէ՛ որ օտե-
րիւրիցէ զայն՝ և առ եղբարս զմտքոն գարնուցանէ, այնպիսի իմն առ-
նէ՛ որպէս թէ՛ որ սրով իբրով զանձն խոցուած... Այս երկրորդ՝ զի օգուտ
է բարկութիւն՝ յորժամ ըստ ժամանակին պատշաճի հանգիպի. և ի
ամենայն մեղացեղացն՝ անան շարժիցի, որպէս Պողոսն առ Արմե-
թացիսն (II Կոր. Բ. 21), և Տեսան ի վերայ հաստիւնաւանցն (Յովհ.
Թ. 15), և Փննեհեաին ի վերայ մեղացն (Նիվիեոսեայ, որք ոչ գան-
ձին՝ այլ զԱստուծոյ և զքնիկերին վրէժն ինզրեցին (Պատ. Է)։ Վասն
այսորիկ ասաց թէ՛ եղբորն և այն՝ ասրապարտուց ոչ ի արժան բարկու-
նալ. իսկ թէ՛ որ զօրէն գողանի կատաղէ անասին, պարտասին ասն
լինել բարկութեանն Աստուծոյ՝ որ յայանեցոց է՝ ի վերայ ամբարշ-
տութեան և անիրաւութեան մարդան, (Յովհան. Երորժուց. Գ Սեբ.
Ս. ար. Է. 22)։

— Սի գանձանց վրէժն ինզրեց սիրելիք, այլ ասիք անզի բարկու-
թեան. քանզի գրեալ է. իմ է վրէժնդ բարկութիւն, և ես հասուցից՝
ասէ Տէր» (Զառ. ԺԹ. 19)։

— «Բարկութիւն մարդոյ սակ գարգարութիւն Աստուծոյ ոչ գոր-
ծէ։ Վասն զի բարկութիւն մարդոյ լինալ է ամենայն շարութեամբ և
գանձութեամբ... իսկ սպա ոչք սքզք բերին՝ զնորդ արդարութեանն
Աստուծոյ գործունեայք կարիցին լինել։ Օյ որպէս բնութիւնն
Աստուծոյ անխառն և անընդունակ է վատթար կրից, նմանապէս և
արգարութիւն նորա անընդունակ է շարաշար կրից, և որք կամիցին
խառնել զնոսա ընդ միմեանն՝ անմտք են կամ ամբարշտուք։ Օյ
զի՛նչ հաղորդութիւն է լուսոյ ընդ խաւարի՝ սակ առաքեալն, կամ
առճարի Աստուծոյ՝ և կոչոց, կամ Վրիտասի՝ և լեկտարայ։ Արգա-
րութիւն Աստուծոյ է ամենայն գործք առաքելութեան, և մանաւանդ
հեղութեան և քողորութեան» (Սարգ. Ը Կոր. Գ Սեբ. Ե. Գ. Կ. Կ.
20. հառ Բ)։

ԴԼԱ ԽԼ:

Հատուած Է:

Մասն է «1) Բառնիլ պատճառին՝ բառնի և պատճառնայն», 2) ասն որոյ արատ հայեցուածք առ կանայս՝ ծընակին՝ ի սիրտս չար և փստալից ցանկութիւն, յորմէ սատանայական գործն շնութեան յառաջանայ: Ուստի Տէր մեր Ախուս Քրիստոս ի սանձահարել զայս չարագոյն յօժարութիւն սրտի և կամաց ի չարախտալատ կիրս տրուփանաց, հաստատէ կատարելութիւնս ժուժկալութեան և ողջախոհութեան՝ հրամայելով այսպէս:

— «1) Աւարուք զի ասացաւ՝ մի շնար, բայց ես ասեմ՝ ձեզ, թէ ամենայն որ հայի ի կին մարդ առ ի ցանկանալոյ նմա, անդէն շնացաւ ընդ նմա ի սրտի իւրում: Այթէ ակն քո աջ դայթակղեցուցանէ զքեզ, իլեա զնա՝ և ընկեա՝ ի քէն: զի լաւ է քեզ եթէ մի յանդամոց քոց կորիցէ, և մի ամենայն մարմինդ քո անկանիցի ի գեհնն: Այս եթէ աջ ձեռն քո դայթակղեցուցանէ զքեզ, հատ զնա՝ և ընկեա՝ ի քէն: զի լաւ է քեզ եթէ մի յանդամոց քոց կորիցէ, և մի ամենայն մարմինդ քո անկանիցի ի գեհնն» (Մատ. Ե. 27-30):

— «1) Առ ասն զլարմարութիւն բանիտ, զի ոչ ասաց՝ թէ որ հայի ի կին՝ շնացաւ, զի այս անկար է՝ զնկատումն երեսացն արգելուլ, այլ՝ յաւել և զցանկութեամբն... քանզի հայելն՝ բնական է, իսկ զննել ըզկերպարանս տեսելոյն՝ ի սատանայէ է և ի մեր չար յօժարութենէն: որպէս զի այնու զմիտան յապուշ կրթիցէ, և գործոյն այնուհետև զսկիզբն առնիցէ: Այս զի որպէս ասաց՝ ոչ եկի լուծանել գորէնս՝ այլ ընուլ, քանզի ունէր զայս օրէնքն՝ զշնալն խափանել, իսկ զխորհրդոյն ցանկութիւն ոչ զսպեաց՝ թերի՝ զուրով... Ոմանք ի կարգ բանիտ հասկելով՝ յաղազս մարմնական անդամոց կարծեցին զասացեալն: քանզի ասաց նախ թէ՛ որ հայի ցանկութեամբ՝ շնացօղ է, և այժմ թէ՛ եթէ ակն աջ դայթակղեցուցանէ զքեզ, հատ զնա՝ և ընկեա ի քէն...: Ապց մէք ի նբութիւն իմաստիցն հայելով՝ ոչ վասն մարմնական անդամոց կարծեմք, զորս յարգարեաց Աստուած ի պէտտ իմաստաորութեան և վայելութեան հնգից սեռականազոյն սեռից, և են ծառայք իշխանականին յոր կողմն և վարէ զնոսա: զի թէ վասն անդամոց

ինչ էր՝ ոչ միայն զաջն, այլ և զձախն յիշէր, նա և այն՝ զի թէպէտ և աստ հատաներ, ՚ի վերստին նորոգմանն առնլոց է, և ոչ կազ ՚ի կեանս մտանելոց, որպէս ասացն: Այլ ճշմարտապէս վասն շարութեանն՝ որ յանգամս գորանայ՝ է բանս. վասն որոյ ըստ երկու եղանակս իմանամք զասացեալն Տեառն: «Այս զի ասաց թէ՛ որ ձգի ցանկութեամբ՝ շնացող է, այժմ՝ զապաշխարութիւնն առնթեր զնէ, թէ յորժամ զայլթակղեցուցանէ զքեզ ակնգ յարատ հայեցուածով, և կամ՝ քնկնրդ շարախօսութեամբ, և բերանդ ստութեամբ, և ձեռքդ զողութեամբ կամ սպանութեամբ, հաս ընկեա ՚ի քէն, ոչ զմարմինդ, այլ զգործն՝ զոր մարմնովդ կատարեցեր, ըստ այնմ՝ «Պատասեցէք զսիրտս՝ և մի ըզհանգերձս», վասն զի լաւ է քեզ առանց զգործոցն անարատ մարմնով ՚ի կեանս մտանել, քան յօրանալ զգոյութեամբ առ ժամանակ զքեզ հեշտալեացն՝ և գեհնին լինել ժառանգորդ. որպէս եհատ Պետրոս ոչ զանգամս՝ այլ զգործս անգամսն, ասելով «Մէք թողուք զամենայն՝ և եկաք զինի քս», առ որ ասաց թէ՛ զկեանսն ժառանգելուցես: Առ զարձեալ մի՛ զք պատճառ լիցի քեզ մեղանշնայ, և նա եթէ յընտանեաց և ՚ի սիրելեաց իցէ և կամ ՚ի գոյաւոր ընչից. և այնպիսի իցէ սիրելի՛ իբր զակն աջոյ, և կամ պատճառ յաջողման՝ իբրև զձեան աջոյ, որպիսի էր մեծատանն՝ փարթամութիւնն իւր, և շնորհելի՛ հերոզիադայ՝ ընտանի իւր, հաստ ասէ ընկեա ՚ի քէն, զի լաւ է քեզ առանց սիրելեաց և ընչից քոց՝ կենաց լինել ժառանգորդ, քան թէ ըզկամս նորս կատարել՝ և տանջանաց նորին հաղորդիլ» (Յովն. Ծոր. ՚ի ՍԻԲ. ՍԿԿ. Ե. 27):

— «Ինչո կոյս մի պնուր՝ մի գուցէ զայլթակղեցիս ՚ի գեղ նորոս: վասն տեսակի կնոջ յոլովք կորեան, և յայժմանէ ցանկութիւն իբրև զհուր առ կիզցէ» (ՍԵԿԿ. Ե. 5. 9):

— «Առք քո իբրև տեսանիցեն զկին օտար, բերան քո յայնժամ խօսեցի զթիւրս» (ԱԿԿ. Ե. 33):

— «Իւրաքանչիւր զք փորձի առ ՚ի յիւրոցն ցանկութեանց ձգեալ և պատրեալ: Ապա այնուհետև ցանկութիւնն յղացեալ՝ զմեղս ծնանի, և մեղքն կատարեալ՝ զմահ ծնանի» (Յովն. Կ. 14. 15):

— «Այս ունին հանգոյնս պոռնկաց՝ անգագարս ՚ի մեղաց, պատրել զանձինս յողորդաց» (Թ ՊԵԿ. Ե. 14):

— «Այսուհետև եղբարք՝ պարտապան եմք ոչ մարմնով ըստ մարմնոյ կեալ: Տ՛ի եթէ ըստ մարմնոյ կեցիք՝ մեռանելոց էք, իսկ եթէ հազուով զգործս մարմնոյ սպանանիցէք, կեցիք» (ՆԿԿ. Ե. 12. 13):

— «Սպանէք այսուհետև զանգամս ձեր զերկրաւորս, ՚ի բաց ընկեցէք զպոռնկութիւն, զպղծութիւն, զբիծ, զցանկութիւն շարեաց, և զազատ հութիւն՝ որ է կռապաշտութիւն» (ՊԵԿ. Ե. 5):

— «Պարեցի ձեզ երկաւասարոցք, զի եք գուք հզօրացեալք, և բանն Մյ ՚ի ձեզ բնակի, և յազլթեցիք զուք չարին: Մի սիրէք զաշխարհ, և մի որ ինչ յաշխարհի է եթէ քք սիրէ զաշխարհ, ոչ է ՚ի նմա սէր շօր: Սոք ամենայն որ յաշխարհի է ցանկութիւն է մարմնոյ, և ցանկութի է աշաց, և ամբարտաւանութի աստի կենացս, որ ոչ է առ ՚ի շօրէ՝ այլ յաշխարհէ աստի է: Աշխարհս անցանէ՝ և ցանկութիւնն իսկ որ առնէ զկամս Աստուծոյ՝ մնայ յաւիտեան» (Յովհ. Թ. 15. 17):

— «Արդ պատկառեացուք ՚ի պատուիրանէն, ամաչեացուք յօրէնս գրոցն, զի ոչ վայրաբար և ըստ առաւելաբանութեան ինչ գրեցին զայստիկ, այլ ՚ի խրատ մեզ և ՚ի վարդապետութիւն և ՚ի յանդիմանութիւն: Աշ եթէ այդքան անբարիք իցեն ցանկութիւնք աշխարհականք և փնասակարք և գառնարմատք և մահացուցիչք, ապա հրաժարեացուք ՚ի նոցանէ, ոչ գուզնաքեայ՝ այլ անբաւ հեռաւորութեամբ: Ե ոչ բանիւ միայն՝ այլ և սրտիւ և մտածութեամբ և արդեամբք: Աշ զինեացուք ընդդէմ նոցա զինուքն արդարութեան, և զմիւս և սակաւակ ցանկութիւնն ՚ի մեզ կոչեացուք՝ որ Աստուածայինն է և երանելի, որ Աստուծոյ է՝ և Աստուածային բարեաց ամենայնի, որ անճառ կենացն է՝ և օթեւանոց սրբոցն, որ երկնից արքայութեանն է՝ և հանգստեան սրբոցն: Այնմ ցանկացուք, այնմ փափագեացուք, որ զմեզ երանելիս գործէ, և մշանջնաւոր հանգուցանէ» (Ստրք. Ը ընդհ. ՚ի Սեբ. Խ. 304. յարդոր):

ԴԼԱ ԽԲ.

Հարո՞ւսած քի.

Ատկութեան չար կիրքն զրգոյիչ է հակառակութեան և անմիաբանութեան, որով սուրբ սիրոյն քաղցրութիւնն դառնանայ: Ուստի պարտ է խլել ՚ի բոլոր սրտէ զատկութեանն արմատ չարաբոյս, զի Աստուածահաճոյ սիրոյն զօրութիւն բեղմնաւորեցի անդ: Օայն կատարելութիւն սիրոյ առաւել և սարժան է հաստատել ՚ի մէջ առն և կնոջ՝ Աստուածային օրինօք ամուսնացելոց. վասն որոյ փրկիչն մեր Յիսուս Վրիստոս և զայս նոր շնորհական

օրէնս առաւել ամբացոյց՝ մերժելով զաղօտ տեսութիւնս
Հին օրինին, և Հրամայելով այսպէս.

— “Ապաքեն ասացաւ թէ որ արձակէ զկին իւր՝ ասցէ նմա զարձակմանն : Իւայց ես ասեմ ձեզ, եթէ ամենայն որ արձակի զկին իւր ասանց բանի պահելութեան, նա ապ նմա շնալ. և որ զարձակելն առնէ շնայ” (Մատ. Է. 31. 32):

— “Աստուած ՚ի սկզբանէ արու և էգ արար զմարդիկ, և միում առն մի ամուսնութիւն օաճմանեաց՝ պաշտել զմիմեանս, որպէս զի ՚ի ձեռն նոցա մահկանացուս տեսցէ բնութիւն. իսկ ազգն Հրեայ ժողովրդէն և խտաստիրաք, և ՚ի պատճառս ատելութեան՝ զհանցս սպանանէին. արգ՝ զի մի այս լեցի՝ փոքր այս յանցանօք՝ արձակել Հրամայելով, որպէս ունի յերկրորդումն օրէնք, զմեծն խտփանեաց, պահեքն՝ զսպանութիւնն. զի թէ զատելի կինն հարկաւ հրամայէր ունել մարդարէս, խողտողէին. վասն այսորիկ հրաման ետ օրէնքն արձակել, բայց ոչ առանց թղթի ապահարդանի՝ զոր արձակմանն ասէ. էր մի, զի այս կնոջն ՚ի միթարութիւն էր. և զի մի լեցի իշխանութիւն ՚ի նոյն այրն զառնալ արհամարհանօք՝ զիւր ետ և արձակեաց զնա : Այս գարձեալ՝ եթէ զայս ոչ էր հրամայեալ, անխորարար զմիմեանց կանայս յափշտակէին, և յայանապէս շութիւնք գործէին, և զի մի այս լեցի՝ գրողն կնքեաց... Հեզոց և նորոց աշակերտաց բնութիւն փոփէ զարձակմանն բան, զի մի որ յաղագս ատելութեան իշխեացէ հանել արտաքս զկին իւր, և այլ փոխանակ նորա ածել ՚ի տուն. զի այն վասն խտաստութեան նոցա գրեցաւ. իսկ այժմ՝ զոր Աստուած զուգեաց՝ ոչ է կար մարդոյ մեկնել, քան թէ նա՝ որ կապեացն և գարձեալ լուծանէ մահումբն : Ասն այսորիկ ասէ՝ նա ապ նմա շնալ, զի յամենայն կողմանց խնու գճանապարհ արձակմանն. զի այրն թէպէտ այլ կին ոչ առնուցու, սակայն պատժապարտ է, զի շնալ ետ կնոջն ՚ի հանելն : Իսկ թէ այլ որ ասնէ զհանեալ կինն՝ զանձն անվտանգ կարծեցեալ, և զնա շնացող անուանէ, զի ոչ նորա է կինն, այլ այնմ որ եհան : Ասն որոյ առաջին բանին՝ զայրն զգաստացուցանէ, և երկրորդին զկինն, զի գիտելով կնոջն՝ թէ ոչ գոյ հնար այլում առն լինել, ՚ի հնազանդութիւն առն կացցէ, և այրն զի մի պատժապարտ կոչեցի ՚ի հանելն, առ կին իւր սիրով զնայցէ... Տես և զայս՝ թէ որպէս մտաբանի այս ընդ առաջնայն, զի որ ոչ հայի յարաս՝ ոչ շնայ, և որ ոչ շնայ՝ ոչ արձակէ զկին իւր՝ լինել առն այլում. և թէ արձակէ՝ ոչ հրամայէ այլում լինել յորչափ կենդանի է կինն, որպէս հրամայէ առաքեալն” (Մատ. Է. Մեհ. Մատ. Է. Է. 41. 32):

— “Աին առնակին ՚ի կենդանի այր իւր կապեալ կայ օրինօք. իսկ եթէ մեռցի այրն, արձակեալ է յօրինաց առն : Այս ուրեմն մինչ կենչ

զանի է այրն, շուն կոչի՝ եթէ լինիցի առն այլում. և եթէ մեռցի այրն, ազատ է յօրինացն, չհամարեալ շուն՝ եթէ լինեցի առն այլում, (Հառմ. Ե. 2. 3):

— “Այլ կանաճեացն պատուիրեմ, ոչ ես՝ այլ Տէր, կնոջ յառնէ մի մեկնիլ: Այս եթէ մեկնեցի, անայր մեացէ, կամ անդրէն ընդ առն իւրում հաշտեցի. և առն զկին իւր մի թողուլ” (Պ. Արմ. Է. Ե. 10. 11):

— “Մի և կնաթողաց արանց՝ կամ այրաթողաց կանանց՝ առանց կանոնական հրամանին գիցէ որ պտակ, զի մի լուծջիք դուք՝ ի քահանայական կարգէ՝ ըստ կանոնաց, և եգեալ պսակն քականցի, և եթէ բռնանան և ոչ բաժանին՝ ընդ պրոնիկս համարեալ լինին” (Ս. Ը նորհ. յԱնդհ. առ դասս Կահանայից):

ԴԵՍ ԽԳ.

Հաստատութիւն.

ՂԶմարտութիւն խոստմանց չէ կարօտ չարաչար երդմանց. որ կամի պատրիկ զոք և խաբել՝ յաճախէ յերդմունս. իբր զի ոսկի բաժակաւ զրեղ մահու հնարէ, արդար ձեանայ՝ և զանիրութիւն ունի՝ ի սրտի, և երդմամբ կեղծաւորի պատրիկ զմիտս բազմաց: Ուստի փրկիչն մեր Յիսուս Քրիստոս ՚ի մերժել զայս խաբէական ձեռնարկութիւն և ՚ի հաստատել զՂԶմարտութեանն՝ այսպէս հրամայեաց:

— “Ուրաւք զի ասացաւ առաջնացն, մի երգնուցուս սուս, բայց հաստացն Տեառն զերգմունս քո: Այլ ես ասեմ ձեզ՝ ամենեկն մի երգնուլ. մի յերկինս՝ զի արթուն է Աստուծոյ. և մի յերկր՝ զի պատուանդան է ստից նորս. և մի յԱշուսաղէմ՝ զի քաղաք է մեծի արքայի, և մի՝ ի զլուխ քո երգնուցուս՝ զի ոչ կարես մեզ մի սպիտակ առնել կամ թուիլ: Այլ եղեցի ձեր բան, այոն՝ այոն, և ոչն՝ ոչ. զի աւելին քան զայն ՚ի չարէն է”:

— «Առաջի իմաստս առջ քննողաց բանից՝ հրատարեցուցանելոքն յերգմանէ տարերացու: Այսի՝ զի սովորութիւն ունէին հրէոյքն յայտպիսի իրո երգումն հաստատել, և զայն ոչինչ գրել, որ՝ ի կատարած աւետարանիս յայտ առնէ անելով «Անգժաւորք, ասէք՝ թէ որ երգնու՝ ի տաճարն՝ չէ ինչ, բայց որ երգնու յոսկին որ՝ ի տաճարին է՝ արժան է. արգ զի՞նչ մեծ է, սակի՞ն՝ թէ տաճարն որ սրբէ զոսկին. և որ երգնու՝ ի սեղանն՝ չէ ինչ, բայց որ երգնու՝ ի պատարագն որ՝ ի վերայ նորա՝ արժան է: (Յիմարք, ասէ, զի՞նչ մեծ է. պատարագն, կթէ սեղանն՝ որ սրբէ զպատարագն) . . . Այս երկրորդ՝ զրէ առաքեալն, թէ որ երգնու՝ ապաքէն՝ ի վերագոյն քան զինքն զերգումն հաստատէ. իսկ ասացեալ տարերքն ոչ միայն ոչ են վեհագոյն քան զմարգ, այլ և ողբասաւորք և ծառայք՝ ի Տեառնէ կարգեալ են, քանզի զամենայն վասն մարգոյն տեսանեմք յարմարեալ. բոս այնմ, թէ և ինքեանք իսկ արարարծք ընդունայնութե հնազանդեցան յուսով, քանզի և սքթահեծ են և երկինն ազատութեան մերոյ տկնկալեալ: Արգ ի նուազագոյնն երգնու՝ կարծիք ստուգութեան է: Արրորդ՝ երգումն է թէ զքոսահմանեցաւ, ասացէ բան հաւատարմացուցանող զճշմարտութիւնն. արգ՝ կամի զքեզ այնպիսի ճշմարտաբա լինել՝ զի բան քո՝ ի տեղի երգմանն կարգեցի, և ոչ պետք ինչ լինիցի երգմամբ հաւանեցուցանել . . . : Այլ ինչիք տարակուսանաց է՝ ի տեղիս, թէ հրատեշտ առջ բանիւ՝ բնաին մի երգնու, և ինքն ի բազում տեղիս երգուաւ, բոս այնմ թէ՝ «Արգուաւ Տէր Աստի ճշմարտութեամբ, և զարձեալ թէ՝ «Արգուաւ Տէր, և ոչ ևս զզատցի»: Արգ՝ թէ ընդէր հրատարեցուցանէ յերգմանէ՝ ասացաք ի վերոյ, զի մի մարգիկ սովորեալ յերգումն՝ ի ստութիւն անկանիցին, և ի սպառնալիս գերանգույ մատնեցին: Իսկ զայն թէ ընդէր ինքն երգուաւ. տեղի է: Այսի՝ ոչ եթէ երգուաւ Աստուած, այլ զանսուտ խոստումն իւր երգոսած անուանեաց, որպէս մեք՝ յորժամ խոստանամք ինչ ումեք, զխոստումն երգմամբ կնքեմք, զի լսողն հաւատացէ թէ ճշմարիտ կատարելոց է գործսով զոր ասաց բանիւ: Այսպէս և Աստուած անվրէպ առնելոց կր զխոստումն Աքրահամաւ և Աստի, գրանն՝ երգումն անուանեաց . . . : Արգ ասէ թէ՝ զճշմարիտն ճշմարիտ ցոյց արգեամբք և բանիւ, և զսուան՝ սուա . . . : Այ յիրաւի գերգումն ի չարէ ասէ՝ ի սատանայէ է. քանզի նորա են մեքենայք՝ բանիւ զայթակղեցուցանել, որպէս չարին վարդապետութիւն՝ որ յերգումն ձգէ, և նովաւ ի ստութիւն, և այնաւ ի գատապարտութիւն» (Յովն. ԴՅԵ. Ի ՍԵՒ. ՍՊՊ. Ի. 36-37):

— «Ո՛վ ելցէ՝ ի յետն Տեառն, կամ ո՛վ կացցէ ի տեղսը սրբութեան նորա: Ար տուրք է ձեռքք և ամբիծ սրաբիւ, որ ոչ առ զնաճարի յանձն իւր, և ոչ երգուաւ նենդութեամբ բնգ ընկերի իւրում, (Սող. ԼԷ. 3-4):

— “Նա իւրաքանչիւր չար ընկերի իւրում մի խորհիք ՚ի սիրտս ձեր. և զերգումն սուտ՝ մի սիրէք. զի զայն ամենայն ասեցի՝ ասէ Տէր ամենակալ, (ՉՕ-րդ. Է. 17):

— “Նորգման մի ընդեւացուցես զբերան քո, զի կործանումն է ՚ի նմա, (Սերտ. ԻՒ. 9):

— “Ահա ասիկ երանեմք համբերողաց, զհամբերութիւնն (Յովբայ լուարուք՝ և զկատարումն Տէն, տեսէք, զի բուզմագութ է Տէր և ոչ որմած: Յառաջ քան զամենայն ինչ եղբարք իմ՝ մի երզնուցուք, մի յերկինս, մի յերկիր, մի յայլ ինչ երգումն, այլ եղեցի ձեր այնն՝ այո, և ոչն՝ ոչ, զի մի ՚ի կեղծաւորութիւն ինչ անկանխիքս (Յ-ի. Ե. 11. 12):

— “Վեղծաւորն բամբասեալ է ՚ի զբոց, և մանաւանդ ՚ի Տէրունական բանիցն. որպէս յորժամ ՚ի գերանին առակի կեղծաւոր կոչէ զնա՝ որ զընկերին շիւղն տեսանէ... նմանապէս և ՚ի պահսցն ճառի՝ հրամայէ շնմանիլ կեղծաւորաց: Իսկ անտանծ որ սա յերգմանս ճառի զբանն ՚ի կիբ արկանէ, առ ՚ի ըմբերանել զայնսսիկ՝ որ անխարարար յերգմանս բերին և մեղս ինչ ոչ վարկանին: Յայս առնէ թէ ընդ մեծագոյն մեղագրութեամբ են, և կեղծաւորացն նմանք. Չ՛ի սակս այնսորիկ կեղծաւորին յերգումն. զի առ մարդկոն արգարք երեւեցին՝ անխարաք գտլով. և կամ զոր Տէրն ՚ի չարէն ասաց զաւելին քան զայնն և զոչն, սա զնոյն՝ կեղծաւորութիւն անուանէ: Վ՛ ասն զի գե՛նչ այլ ինչ է կեղծաւորութիւնն՝ քան եթէ ՚ի չարէն իսկ ծնունդ, մանաւանդ թէ զնոյն ինքն զկեղծաւորանս չարին կեղծաւորն զգեանու, և ապա խարել զարէ զորս կամբ, (Սերտ. Ը՛-րդ. Ի Ս՛-ի. Յ-ի. նառ յա):

ԴԼԱ ԽԴ.

Հարոտած Է.

Մարդասիրական բարեբարութիւն և ներողամիտ քաղցրութիւնն՝ Աստուածահաճոյ գերագոյն առաքինութիւն է և կատարելութիւն քրիստոնէական պարտաւորութեան: Ահա և զայս կատարելութիւն շնորհական օրինաբն իւրովք հաստատեաց Յիսուս Քրիստոս փրկիչ մեր. և զանկատարութիւն հին օրինին լցոյց հրամայեալն.

— «Ղուարուք զի ասացաւ. ակն ընդ ակն, և ասածն ընդ ասածն: Այլ ես ասեմ ձեզ՝ մի կալ հակառակ չարին. այլ եթէ ոք անիցէ աստակ յալ ծնօտ քո՝ զարձն նմա և զմիւսն. և որ ոք կամօքն գտակ և առնուլ զչապիկո քո, թող 'ի նմա և զբանկան քո: Այս որ տարապարհակ վարիցէ զքեզ մղոն մի, երթ ընդ նմա և երկուս: Ար ոք ինչքէ 'ի քէն՝ տուր. և որ կամի փոխ առնուլ 'ի քէն՝ մի դարձուցաներ զեղեսոք (Մատ. Է. 38. 42):

— «Թե հասուցի երեք այնոցիկ՝ ոյք հասուցին ինձ չար, անկողց և ես 'ի թշնամեաց իմոց ընդունայն» (Մառ. Է. 5):

— «Մի ումեք չարի չար հասուցանէք, խորհեցարուք զարդս առաջի մարդկան», (Հոս. ԺԲ. 15):

— «Մի չար փոխանակ չարի հասուցանել կամ բամբաստան ընդ բամբաստանաց. այլ զնորին հակառակն՝ օրհնել, զի յայս իսկ կայեցարուք՝ զի զօրհնութիւն ժառանգիցէք» (Խ Պետ. Է. 9):

— «Իսկ ինձ՝ թէ զայս ասելով զօրաւորացն և մեծասանցն պատուիրէ որ կարող են չար փոխանակ չարի հասուցանել կրտսերազանիցն, և 'ի ասնջանս և 'ի բանզո և 'ի ասուզանս զնոսա արկանել: Արգ ամենայնիւ պատկառեցուցանէ զնոսա յօրինակացն Վրիտաօտի Տէրն քո շարչարեցաւ, ասէ, 'ի Հրէից 'ի վերայ այնքան բիւրապատիկ երախտեացն, նախատեցաւ և բամբասեցաւ և չար փոխանակ չարի ոչ հասողց. և այն՝ զի կարող էր ամենայնիւ սատակել զնոսա, և հուր ասնջողական յերկից 'ի վր նոցա իջուցանել՝ որպէս Արամայեցալցն. և կմ երկրի հրաման տալ բերան բանալ և կլանել զնն, որպէս զՎաղան և զԱբիրոն. և կամ ջրով հեղձուցանել, որպէս զայնոսիկ որք պօսնկեցան ընդ դատերսն Այսնի: Արգ նմանեա, ասէ, Տէն քում դու որ մարդդ ես, և մի յաղթիր 'ի չարէն փոխանակ նմա հասուցանելով. այլ յաղթեա բարեաւն չարին՝ երախտիս ինչ նմա առնելով», (Մարտ. Ը Նորհ. 'ի Միհ. Պետ. 4աւ Է):

ԴԱՍ ԽԵ.

Հարստաթ Կ:

Իրաւամբ հաստատեմք և յայտնի կացուցանեմք զչնորհական որդեգրութիւն մեր առ Հայր Առտուած, մինչ 'ի

բանս և չի գործս մեր հանդիսացուցանեմք զանյիշաչարու-
թիւն և զանոխակալութիւն սրտի և կամաց առ անձնա-
կան իւրաքանչիւր թշնամիս մեր, որով հազորդիմք շօր
Մստուծոյ բարերար և մարդասիրական սքանչելի կատա-
րելութեանն: Յայսմ շնորհական գերագոյն բարեմասնու-
թենէ վերջացեալ էին պատուիրանք հին օրինաց. իսկ միա-
ծին որդին Մստուծոյ փրկիչն մեր՝ շնորհական օրինօքն
իւրովք հաստատեաց, որպէս զի ծշմարիտ հաւատացեալք՝
իբրև որդիք սիրելիք շօր Մստուծոյ՝ զնորին զանոխակա-
լութեան և գերկայնմտութեան զհրաշագարդն նամանութիւն
անջնջելի նկարագրեալ ունիցին ՚ի հոգիս իւրեանց. վասն
որոյ հրամայեաց յաւետարանելն»:

— «Ղուարուք ապաքէն զի ասացաւ. սիրեսցես զենկեր քո, և ասե-
ցես զթշնամին քո: Եւ ևս ասեմ ձեզ, սիրեցէք զթշնամիս մեր,
օրհնեցէք զանիծիչս մեր. բարի արարէք ատելեաց ձերոց. և ազօթա-
ւորէք ՚ի վերայ այնոցիկ՝ որ լկենն զձեզ և հալածեն. զի եղիջէք որդիք
շօր մերոյ որ յերկինս է. զի զարեգակն իւր ծագէ ՚ի վերայ շարաց և
բարեաց, և ածէ անձրև ՚ի վերայ արգարոց և մեղաւորաց: Օյ եթէ
սիրեցէք զայնոսիկ որ սիրենն զձեզ՝ զ՞նչ վարձք իցեն. ոչ ապաքէն և
մաքսաւորք զնոյն գործեն: Այս եթէ տայցէք միայն սղջոյն բարեկամաց
ձերոց՝ զ՞նչ աւելի առնէք. ոչ ապաքէն մաքսաւորք և մեղաւորք զնոյն
գործեն: Եւ զի եղերուք դուք կատարեալք, որպէս և շայրն մեր երկ-
նաւոր կատարեալ է» (Մատ. Ե. 43. 48):

— «Օյ մի՛ ոք անկար համարեցի գտապետալս, թէ գեանդ հնար է
զթշնամիս սիրել. ասէ՛ ես ասեմ ձեզ, այսինքն զի նախ թշնամութի
ունէր արարածս առ արարիչն, վասն այսորիկ ոչ կարելին մարդիկ առ
միմեանս զհանգամանս սիրոյն առ թշնամիսն տնօրինել: Իոկ այժմ
բարձցի ասէ թշնամութիւնն մահուամբ մարմնոյ իմոյ, որպէս ասէ ա-
ռաքեալն. «Մինչ թշնամիքն էաք՝ հաշտեցաք ընդ Մստուծոյ մա-
հուամբ որդւոյ նորա» արգ որպէս նա զձեզ սիրեաց՝ որ թշնամիք էիք
նորա, այսպէս և դուք զթշնամիս մեր սիրեցէք: Բայց չիսուս զո՞ կոչէ
թշնամիս. որք կենաց մերոց գժրիչք են ըստ ամենայն միասուց, թըշ-
նամիք են մեր և տան. զոր ներել հրամայէ... զգլուխ ամենայն բարու-
թեանց՝ որ կատարուի մարդոյ, ՚ի յաւարտ բանիցս գնէ. զի ոչ ասաց
միայն թէ «Միտեա կամ՝ օրհնեա կամ՝ բարի արա», այլ թէ «Այս ազօ-
թըս մատո», որ մտաց է գործ, զի բազումք թէպէտ մարմնոյն կերպա-

րանօք ցուցանեն սիրոյ հանգամանս, սակայն մտօք զանճառելեան բարբառին. վասն այսորիկ կամեցաւ զմտացն ախտ փարատել. ազօթեա ասէ այսպէս առ Աստուած: «Մի համարիր նոցա մեզս զայն», կամ թէ «Ի գրաստութիւն յայնց բարաց փոփոխեա զնոսս»,... Աբգ. գայս ասելով՝ ՚ի սիրելեացն սիրոյ հրաժարեցուցանէ. զի յայն բնութիւն քարշէ. և հասարակաց կրօնից գեր ՚ի վերոյ կացուցանէ. կատարելուն անունն ասի ՚ի վերայ այնոցիկ՝ որ բնութիւն իւր ոչ են պակաս. ըստ այնմ թէ «Ամենայն ինչ կատարեալ է», Աբգ վասն զի երկու տեսակս բանի եղաւ առաջի, մի՝ բնութեան, և միւս՝ բռնադատութեան. զի սիրել զսիրելին՝ ամենեցունց է, սակայն կիտակատար և թերի գառնի. իսկ սիրել զթշնամիս՝ կատարելաց է որով Աստուծոյ նմանի, որ զարեղակն և զանճրե հասարակաց բաշխէ. վասն այսորիկ ասաց թէ «Այն զիբօք կատարեալ, որպէս և Հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ է», (Յօվ. Կոր. Գ. Գ. 13):

— «Տես, ասէ Ոսկեբերան, հրամայէ Տէրն մեր սիրել զթշնամիս. այսինքն՝ զթշնամիս անձին քո, և ոչ զթշնամիս Աստուծոյ ճշմարտութեանն՝ և քրիստոնէական ուղղափառ կրօնից: Մի ասեր թէ «Այս աղքատ ոմե եմ՚ի մէջ թշուառ վիճակի տառապեալ. և զոչինչ ունիմ, ապա զիմօրդ կարիցեմ բաւական բարիս առնել թշնամոյ իմոյս: Ասայս՝ խարիս դու եղբայր. ոչ դք ունի թշնամի որ չունի բարիս, կթէ բնական և եթէ ստացական: Ունիս թշնամիս, ապա ուրեմն ունիս զբարիս նախանձելիս, որոց վասն նախանձոս չարակամք են քեզ թշնամիք» (Ունի. Գ. Գ. 13):

Այսէն թշնամացեալ էր ՚ի նախանձուէն՝ Աբէլ եղբօր իւրում, վասն զի պատարագն Աբէլի յոյժ հաճելի եղև առաջի Աստուծոյ. ուստի դառնացաւ անձն նախանձութին ՚ի վերայ եղբօրն, քանզի ոչ հաճեցաւ Աստուած ընդ զոչս Այննի, ըստ այնմ «Հաւատովք զլաւ պատարագս Աբէլ քան զԱյննի մատուցանէր Աստուծոյ, որով վկայեցաւ իսկ արդար լինել. զի ՚ի վերայ պատարագացն եղև նմա վկայութիւն յԱստուծոյ. զի ինչպէս և մեռաւ ՚ի նմին, սակայն տակաւին խօսի» (Եբ. 11. 4): Թըրշնամացան մետասան եղբարքն՝ Յովսէփայ. վասն էր. ահա զպատճառն յայտնէ սուրբ Վիլք: Իսրայէլ սիրէր զՀովսէփէ սուռաւել քան զամենայն զորդիսն իւր, քանզի որդի ծերութեան էր նորա. և արար նմա պատմութեան

ծաղկեայ: Իբրև տեսին ելլաւորք նորա, թէ սիրէ զնա հայ-
րըն քան զամենայն որդիս իւր, ատեցին զնա, և ոչ կա-
րէին խօսել ինչ ընդ նմա խաղաղութեամբ» (Օւնն. Գլ:
չէ. 3. 4): Սաւուղ հալածէր զՂաւիթ առ նախանձու,
վասն զի Մատուածային զօրութեամբն յաղթեաց նա Պա-
ղիագու և սպան զնա. ընդ որ նախանձեալ զչարեցաւ Սա-
ւուղ, որպէս գրեալ է (ա թճագ. ԺԷ. 45. 48. ԺԸ. 6.
8): Իսկ իբրև միջոց եղև Ղաւիթ, փոխանակ նախանձու
չարութեան Սաւուղայ՝ ոչ վրէժխնդիր եղև ՚ի կորուստ
կենաց նորա, մինչև զղջացաւ Սաւուղ: «Եւ ամբարձ
Սաւուղ, ասէ սուրբ Պիիր, զձայն իւր և ելաց: Եւ ասէ
Սաւուղ ցՂաւիթ. դու արդար ես քան զիս, զի դու հա-
տուցեր ինձ բարիս, և ես հատուցի քեզ չարիս: Եւ դու
պատմեցիր ինձ այսօր զոր արարեր ինձ բարիս, և թէ որ-
պէս փակեաց զիս Տէր այսօր ՚ի ձեռս քո, և ոչ սպա-
ներ զիս: Օ՛ի որպէս գտանէ ոք զԹշնամիս իւր ՚ի նեղու-
թեան, և արձակիցէ զնա բարեաւ ընդ ծանապարհ, և Տէր
հատուցէ նմա բարիս. որպէս դու արարեր այսօր»: Եւ
արդ՝ գիտեմ, զի թագաւորելով թագաւորեացես, և հաս-
տատեցի ՚ի ձեռս քո թագաւորութիւնն Իսրայէլի» (ա
թճագ. ԷԳ. 17—21): Եւս իրաւամբ տեղի պարծանաց
ունէր երջանիկ մարգարէն Ղաւիթ աղաղակել առ սրբ-
տաղէտն Մատուած. «Թէ հատուցի երբէք այնոցիկ՝ ոյք
հատուցին ինձ չար, անկայց և ես ՚ի թշնամեաց իմոց
ընդունայն» (Սաղմ. Է. 5):

Ըրդ՝ համարձակիմ ասել թէ սրտիւ անոխակալ անձինք
ստտնան զնմանութիւն կենարարին մերոյ՝ Նիսուսի Վրիս-
ասուի, ըստ այնմ՝

— «Ինչ վասն ձեր մեռաւ, և եթող զօրինակ՝ զի զհետ երթայցէք
զհետոց նորա: Իր սչն արար մեղս, և ոչ գտաւ նենգութիւն ՚ի բերան
նորա. որ բամբասել՝ և ոչ փոխարէն բամբասէր, չառչարեալ՝ և ոչ պա-
հէր սպառնալիս» (ա Պիտ. Է. 21. 23):

— “Եւ շարժարանս ոչ միատեսակս և ոչ դուզնաբերոյ ինչ, այլ բիւրապատիկ շարժարանս և վերս և ազգի ազգի նախապինս և թշնամանս : Օտրո թէ զամենեսեան որ կամեցի ՚ի համար արկանել՝ ոչ կարէ : Այլ խուն մի նշանակել յաւետարանէն՝ չէ ինչ տարազեղ որով զանեզբազան զանոխակալութիւն Տեառն մերոյ ծանկցուք, և զհրէկցն զԿարհութիւն և զեկեղութիւր իմաստութիւնն : Ասան զի յետ զանազան բամբասանացն՝ կալան զնա և կապեցին և յառան ածին, և ապաակեցին զնա ըստ մարգարեին. և զի թքին ընդ երեսո նորա, և զի եղեգամբ հարին գզլուխ նորա, և զի մերկացուցին զնա, և զի պտակ փշոց եղին ՚ի գլուխ նորա, և զի հարին մեղաւորք զթիկունս նորա, և զի ընդ փայտն բեւեռեցին զնա, և զի քացախ և լեղի ետուն նմա ըմպել, և զի զեղարգեամբ խոցեցին զկողս նորա, և զի շարժէին զգլուխ իւրեանց՝ և ասէին “Օայլս ապրեցոյց զանձն ոչ կարէ ազրեցուցանել, և եթէ որդի Աստուծոյ է՝ որպէս ասէին՝ և յուսացաւ ՚ի նա, փրկեսցէ զնա եթէ կամի զնա” : Եւ նա յայսքան և յայսպիսի շարժարանս՝ անոխակալ լինէր առ նոսա. և ոչ միայն անոխակալ, այլ և ազօթս ևս առնէր վասն կենաց նոցա և փրկութեան, (Սբ. Ընդ. Է. 21-22) :

Տես, թէպէտ Յիսուս Փրկիչն մեր զամենայն նախատինս յանձին իւրում՝ սքանչելի համբերութեամբ և անսխակալութեամբ տանէր. բայց ատելով ատէր զհակառակողս Աստուածային մարդասիրական շնորհաց և զօրութեան : Ասան որոյ սոսկալի վայ տալով նոցա՝ ասէր՝

— “Այ քեզ Վարազին, վայ քեզ Ղեթսայիգա. զի եթէ ՚ի Տեւրոս և ՚ի Սիւրն եղեալ էին զօրութիւնքն՝ որք ՚ի ձեզ եղեն, վաղու ևս արգեօք խորհով և մոխրով ապաշխարեալ էին” (Սբ. Եւ. 21) :

— “Այ ձեզ օրինականացդ. զի թագուցանէք զփականս գիտութեան, բուք ոչ մտանէք, և որք մտանելոցն են՝ արգելուք” (Սբ. Եւ. 52) :

Եւ ոչ միայն ինքնին Փրկիչն մեր ատեաց զթշնամիս ճշմարտութեան իւրում, այլ և ուսոյց ընտրեալ աշակերտաց իւրոց և ամենայն ուղղափառ հաւատացելոց՝ յամենայնի զգուշանալ և ատիլ զնոսա, և արհամարհել զխարէսպատիր բանս նոցին :

— “Օգոյշ լերուք ՚ի ուստ մարգարէիցն՝ որք գան առ ձեզ հանգերձիք ոչնարաց, և ՚ի ներքոյ են գոյլք յափշտակողք” (Սբ. Եւ. 15) :

— “Չգոյշ լերուք՝ ի խմորոյ անտի Փարիսեցւոց՝ և ի խմորոյ շե-
րովգիանոսաց” (Մատթ. Է. 15):

Եւհա զայս զգուշութիւն ուսեալ ՚ի ճշմարիտ վարդա-
պետէն ՚ի Յիսուսէ Վրիստոսէ սրբազան առաքեալքն՝
զնոյն քարոզել փութացան գրեւով այսպէս.

— “Այսուհետեւ եղբարք իմ, ուրախ լերուք ՚ի Տէր. զնոյն գրել առ
ձեզ ինձ ոչինչ դանդաղելի է, և ձեզ կարի գուշալի: Չգոյշ լերուք
՚ի շանց անտի. զգոյշ եղերուք ՚ի շար մշակաց անտի” (Փիլիպ. Գ. 1. 3):

— “Չգոյշ լերուք, մի՛ ոք իցէ՝ որ զձեզ կողուպիցէ ճարարմանու-
թեամբ՝ և սնտոի խաբէութեամբ” (Պաղ. Գ. 8):

— “Վ ինէին և սուտ մարգարէք ՚ի ժողովրդեանն, որպէս և այժմ
՚ի ձեզ լինիցին սուտ վարդապետք, որք սպրդեալ մեծանիցեն հեր-
ձուածս կորստեան, և զորս Տէրն զնեաց զնոսա՝ ուրացեալ ամեն ՚ի
վերայ անձանց զարագահասն կորուստ: Եւ բազումք՝ անկեալ երթի-
ցեն զհետ նոցա անառակութեանցն. վասն որոյ ճշմարտութեանն ճա-
նապարհ հայհոյիցի: Եւ ազահութեամբ մտացածին բանիւք առնի-
ցեն զձեզ վտարանդիս. որոց դատաստանն ՚ի բնէ ոչ դատարկանայ, և
կորուսան նոցա ոչ նիբհեցէ” (Ք Պետ. Գ. 1. 3):

— “Մերեւելք մի՛ ամենայն հոգւոյ հաւատայք, այլ ընտրեցէք զհո-
դիոն եթէ յստուծոյ իցեն. զի բազում սուտ մարգարէք ելեալք
են յաշխարհ... Չգոյշ լինիցէք անձանց, զի մի՛ կորուսանիցէք՝ զոր
վտասակեցիքն, այլ զի առնուցուք բովանդակ զվարձան... Եթէ ոք
զայցէ առ ձեզ՝ և զվարդապետութիւնս զայս ոչ ունիցի, մի՛ ընդունիցէք
զնա ՚ի տուն, և մի՛ ողջոյն տայցէք նմա: Եւ որ ասացէ նմա ողջոյն,
կցորդ լիցի շարաց գործոց նորա” (Թ Յովն. Գ. 1. Գովն. Թ. 8):

— “Այսպէս ըստ նորուն Տեառն ձայնին, զի և նա զսոյն գուշա-
կեաց և հրամայեաց՝ մեծապէս զգուշանալ յայնպիսի փաստեկարացն
և ՚ի խաբէրայիցն: Չգոյշ լերուք, ասէ, ՚ի սուտ մարգարէիցն, որք
զան առ ձեզ հանդերձիւք ոչխարաց՝ և ՚ի ներքոյ են գայլք յափշ-
տակողք: Սորին վասն և սա զնոյն ժամանակն նշանակէ՝ առեւտի,
Բազում սուտ մարգարէք ելեալ են յաշխարհ: Արք ՚ի հոգւոյն մղու-
րութենէ խօսելին և կերպարանէին զինքեանս ՚ի կերպարանս ճշմար-
տութեան, և այնու զղարզամիտան խաբէին՝ աշակերտել իւրեանց
մոլորութեանն: Վասն զի գող է բանսարկուն, որպէս զինքն կերպա-
բանէ ՚ի հրեշտակ լուսոյ, վասն զի խաւար է՝ և լոյս կերպարանի. նմա-
նապէս և զպաշտօնեայնս իւր կերպարանէ ՚ի կերպարանս աշակերտա-
ցըն ճշմարտութեան, նոքօք որսալ զբազումս՝ և ՚ի վիհս կորստեան
արկանել: Եւ զի մի՛ ոք գժուարեցի, եթէ զհարգ կարացուք ընտրել

զնոսա՝ որ ՚ի կերպարանս ճշմարտութեան զան առ մեզ՝ և ՚ի ներքոյ նն զայլք յափշտակողք, նշանն տայ նոցա, որպէս և Տէրն՝ առաքելոցն. ՚ի պողոյ նոցա ասէ՝ ծանիջիք զնոսա » (Սբբ. Շնորհ. Դ ՍԻԲ. Խ. 3-է. հառ Է):

ԴԱՍ ԽՁ.

Հ. Վրիստոնէական ուղղափառ սուրբ կրօնին վախճանական դիտուածն և վերջին նպասակն ուր հայի, և կամ ուր հասուցանել խոստանայ զճշմարիտ և զուղղափառ հաւատացեալս. և զայս կարևորագոյն է գիտել:

Պ. Ուղղափառ սուրբ կրօնք մեր շնորհական նոր օրինացս, որ փրկարար անօրէնութեամբ կենարարին մերոյ Յիսուսի Վրիստոսի հաստատեալ է և յամենայն աշխարհ աւետարանեալ և քարոզեալ, միշտ զարթուցանէ զակնկալութիւն մեր հոգւոյ՝ վայելել զանվախճան երանութիւնն ամենացանկալի փառաց Մատուածատեալութն: Եւ առ այն առաջնորդէ, և քաջալերէ ստանալ զայն առաքինազարդ կենդանի հաւատով՝ հաստատուն յուսով և կատարեալ սիրով. ըստ այնմ՝

— «Պահանամ զՄատուծոյ և զՕրէ Տեառն մերոյ Յիսուսի Վրիստոսի, յամենայն ժամ վասն ձեր ազօթս աւանմ: Իբրև լուսք զհաւատան ձեր՝ որ ՚ի Վրիստոս Յիսուս Տէր մեր, և զսերն որ ընդ ամենայն սուրբս ունիք, վասն յուսոյն որ պահի ձեզ յերկնս. զորմէ լուսքուք բանին ճշմարտութեան աւետարանին» (Պող. Խ. 3. 5):

— «Վաճնցի երևեցաւ շնորհն Մատուծոյ փրկիչ ամենայն մարդկան. որ խրատէ զմեզ, զի որասցուք զամբարշտութիւն և զաշխարհական ցանկութիւն, զգաստութեամբ և արգարութեամբ և Մտուածու պաշտութեամբ կեցցուք յաշխարհի, և սկնկալցուք երանելի յուսոյն՝ և յայտնութեան փառաց մեծին Մատուծոյ՝ և փրկչին մերոյ Յիսուսի Վրիստոսի» (Տիմ. Ի. 11. 13):

— «Մէլ որ ընտրէ զբարին և աւանճ՝ երանելի է իսկ սպիրտքն պարտին կրատելք, զի զըջացին և ապաշխարեսցեն զկամեկոր վնբան

անիրաւութեան, և գացն զողբմութեան շնորհն՝ ի բարերար Յեազնէն, որ գթայ առ արարածս իւր և ոչ թողու՝ ի խնամակալութենէ սիրոյն իւրոյ: Եւ զանձառ և զանսպառ բարիան տայ որք ինդրնն՝ ի նմանէ, և լինի պարգևատու որք աղաղակն առ նա՝ ի տուէ և ի գիշերի: Եւ ըստ աւետարանական երանութեանցն կոչէ զամենեւին յիւր արքայութիւնն և ի փառսն, զի ճշմարտեալ բոս կարգացն Վրտի՝ ժառանգեացուք գերանութիւնսն» (Սուրբն Եւս. Համար. Կաթ. Ժ):

ԴԵՍ ԽԵ:

Ճ. Դ ժամանել յայս երանութի քանի՞ աստիճակք են:

Պ. Օ ինն աստիճանս երանութեան եցոյց և աւետարանեաց մեզ պարգևիչն ամենացանկալի երանութեան՝ փրկիչն մեր Հիսուս Վրիստոս, զորս պարտաւորիմք աստանօր մի առ մի բացայայտել իննեակ հատուածովք:

Ճարտասօ մ.

Գրէ սրբազան աւետարանիչն Մատթէոս. «Եւ տեսեալ զժողովուրդն՝ ել ՚ի լեառն. և իբրև նստաւ անդ՝ մաստեան առ նա աշակերտքն նորա: Եւ բացեալ զքերան իւր ուսուցանէր զնոսա, և ասէր: Երանի՛ աղքատաց հոգևով, զի նոցա է արքայութիւնն երկնից» (Մատ. Ե. 1. 3): Սուրբն Յովհանն ոսկերերան ՚ի վերայ այս բանի՝ բարերանէ զՄատուածային բերանն Հիսուսի՝ զրելոջն այսպէս. «Ո՛վ հրաշալի բերան Մատուածային միածնի Որդոյն Մատուծոյ, աղբիւր մշտաբուղիս շնորհաց և երանուեց»:

«Եւ զարմանային ընդ բունս շնորհացն՝ որ ելանէին ՚ի բերանոյ նորա» (Պ. Կ. Բ. 22):

— «Վազմեցաւ կեանքն առ ՚ի բաշխել զկենաց կերակուրն ընդգէժ մահաբեր ճաշիցն՝ զոր ընկալաւ մարգն առաջին ՚ի բերանոյ օճին:

Այս բացեալ զբերանն՝ բոլոր զժուրն կենդանի՝ շէջուցանել զհաբն, որ վառեցաւ յԱշուշէ։ մինչ լուսն կայր՝ զմարմնս նոցա բժշկէր, և մինչ խօսէր՝ զհոգիս նոցա առողջացուցանէր։ զի յայտ արասցէ թէ քնքն և արարիչ հոգւոց և մարմնոց՝ երկոյունցն խնամ՝ տանելով։ Այս ասէ թէ մատան ան նա աշակերտքն, մինչ ասս էր․ որոց ոչ պատուիրէր որպէս ապերախտին խառնելի զառ ՚ի չարեաց միայն հեռանալն, քան զի սքա կատարեալք էին․ այլ երանութեամբք ՚ի գործո բարեաց յորդորէ գնոսս․ որպէս Վաւթի ՚ի յերանութենէն սկսանի ՚ի սաղմոսն՝ յորդորելով զլսողսն զհետ գնալ երանական գործոց։ Արյնպէս և որպէն Վաւթի ըստ մարմնոյ՝ ՚ի սկիզբն իւրոյ վարդապետութեան զերանութիւնն զնէ, զի աստիճանօք երանութեանցս՝ զոր նկարագրեաց ըստ սանդուխին Յակոբայ, հանցէ զմարդիկ յերկինս» (Աբր. Ը 3-րդ. և Մեհ. Մ-րդ. ԷԼ Ե)։

— «Արք վասն աւետեացն՝ հոգւով կամաւ աղքատացան, ՚ի բաց ընկեցին զմարմնաւոր զգժնդակ մեծութիւնս, և հոգեւոր յուսով զգեցան զմշտնջենաւոր մեծութիւնսն։ Այս սուրբ մօզք և մարմնով և անկեղծաւոր հաւատով կատարեցին զկամս Տեառն սիրով․․․ Առ ձեռն պատրաստ ունելով զամենայն ցանկութիւնսն, զամենեւորք զոնց արարին վասն անճառ երանութեանն՝ որ կոյ և պահի յուսացելոցն ՚ի Վրիտաոս, որ վասն մեր աղքատացաւ, որ Տէրն է փառաց։ Այս հայեցեալք յիս գնացից կամաւոր աղքատութեանն երախտաւորին՝ հասցեն յթեւանս կենաց ՚ի գուռն փրկութեան, յանդիպոխելի երանութիւնսն, որ լին է կենդանի և անուշակ երանութեամբ» (Առա. Յանաբ. Գառ Ժ)։

— «Այս խնդրելի է մեզ, զինչ է սահման երանութեան, յորմէ կարեմք և զայլս իմանալ։ Արանութիւն՝ պարառութիւն է ամենայն բարեաց, որպէս թշուառութիւն՝ բոլորից չարեաց․ որք և ոչ մասն ինչ ունիցեն ՚ի բոլորից միմեանց կրից։ Այս արգ առաջին մեզ ծանուցեալ լիցի երանութեանց ընդունող տիրապէս յէիցս՝ Աստուածութիւնն, ըստ առաքելոյն թէ «Արանեղին և միայն հզօրն»։ Արկրորդ՝ յետ նորա և ՚ի նմանէ ընկալեալ՝ բանական բնութիւնս անմարմնոց և մարմնաւորացս՝ յաւէտ ըստ պատկերին եղելոց, որքան պահեցաք զսկզբն, բնատպին զեղեցկութիւնն․ իսկ յորժամ նսեմացուցաք զնա մողօք կորուսաք և զերանութիւնն․ եկն ՚ի նոյն սկզբնատիպ ՚ի խնդիր իւրոյ կորուսեալ պատկերիս, և գտեալ յաղքս ախտից՝ լուաց ջրով բանին խաղացելոյ ՚ի կեանսն յաւիտենից։ զի լիցի վերտին հազորք երանութեանն նորա․․․ Արանեղիք աղքատք հոգւով․ քննելի է թէ ո՞ր աղքատսն է հոգւով։ Արկուս աղքատութիւնս ուսաք ՚ի բոցո՞ որք հաւառակ են երկուց փարթամութեանց, մինն փութալի, և միւսն արհա-

մարհելի. փութալի է մեղացն աղքատութիւն, և առաքինութեանցն ծոխութիւն, և արհամարհելի է յարդարութենէ և յիմաստութենէ աղքատութիւնն, և շարեաց և յիմարութեանց փարթամութիւնն, յորմէ հրաժարեցողց Տէրն:... Այլ դարձեալ՝ քանզի ասացաք եթէ յէիցս առաջին երանութեան արժանաւոր Աստուած է. իսկ 'ի մարդկանէ նմանօրն Աստուծոյ՝ առաքինութեամբ: Այլ զի նմանօղ լինել ամենայնիւ. Աստուծոյ անհնար է, զիմարդ հաղորդ դացուք և երանութեանն՝ բոտ վեհագոյն բնութեան. և ոչ երբէք, այլ բոտ խոնարհութեան մասին, որ վասն մեր կարելի էր կամողաց. որով ինձ թափ թէ աղքատութիւնն հոգւոյ՝ կամաւոր խոնարհութիւնն կոչի, սրոյ օրինակ է Վրիտաոսի խոնարհութիւնն, զոր ցուցանէ մեզ առաւել թէ «Վ ասն մեր աղքատացաւ. որ մեծատունն էր» (Վեր. Շնդհ. 'ի Սեբ. Սոփ. Է. 3):

— «Արանի աղքատաց, եթէ բոտ Աստուծոյ իցէ, զի փոքր ինչ ժամանակս տաժանեալ անբաւ. յաւիտեանս առ Աստուծոյ թաղաւորեսցեն: Այլ վայ մեծատանց, զի վասն գուն ինչ հանգստեան սնտոի կենցաղոյս և խարելութեանց, գլաւիտենականն զանձնն անձանց ըզբարկութիւն:... Վրանզի զի՞նչ քան զայս յիմարութիւն, իբրև զանասուն 'ի մերձակայն և եթ հայել, և որք զգգայութիւնն հեշտացուցանեն՝ ընտրել, և որ յետ այնորիկ զառաջիկայ վիհն կորստեան ոչ տեսանել ստուգապէս. վայ անձանց նոցա, որք գլաւիտենականն զանասնելի բարեկենդանութիւնն ընդ ապականացուիս ընդ այսմիկ փոխանակեն» (Սոփ. Սեբ. Վ. Սեբ. Գ. Է. Է):

▲ արտասօ Է:

— «Արանի սգաւորաց, զի նոքա մխիթարեսցին» (Սոփ. Է. Է):

— «Վուցէ դարձեալ յորժամ գայցեմ՝ նկուն ինչ առնիցէ զիս Աստուած իմ առ ձեզ, և սուգ առնուցում վասն բազմաց յառաջագոյն մեղուցելոց, և ոչ ապաշխարելոց՝ 'ի վերայ պղծութեան և պառնկութեան և գիջութեան, զոր գործեցին» (Ք Սոբ. Ե. 21):

— «Սրբեցէք զձեռս մեղաւորք, և ուզիղ արարէք զսիրտս՝ երկմիտք. տառապեցարուք՝ սգացարուք և լացէք. ծաղը ձեր 'ի սուգ դարձաղի, և ուրախութիւն ձեր 'ի տրամուլթիւն» (Քսի. Կ. 8. 9):

— «Անմեկնելի լինի յԱստուծոյ սգաւորն, որ անձկայ շնորհք տեսանել զանձառելիսն՝ որ սրբոցն տուաւ: Այլ զգղջացեալսն է իմանալ սգաւորս, որք գառնան 'ի չար վարուց սաղոյց խոստովանութեամբ, և հանապազ խնդրեն արտասուօք զթողութիւն յանցանաց յամենեցունց Տեառնէն, զի կարացեն հասանել յթեանս կենացն՝ որ

լին է անմահութեամբ, և զուարթածաղիկ ուրախութեամբ ընդ ճշմարիտ սգաւորն ժառանգէ զերանութիւնն՝ որ է յաւիտենից միութարութիւն» (Սուրբ Լուս. (Յ-Գ-Ի. Գառ Ժ):

— «Վեղեցկապէս գնէ զկարգ աստիճանիս Տէրն՝ երկրորդ զկնի առաջնոյն. զի յառաջ երանեաց զազքատացեալն յախտից՝ զՏոգիս, և այժմ որ ՚ի սուգ լինին վասն մեղացն եղելոց, որով ուսուցանէ թէ՛ պարտ է նախ մերկանալ զախտս, և ապա կարիցէ սգալ զառ ՚ի մեղացն զչարչարանս. զեղբան ՚ի մեղս ոք իցէ, ոչ զգայ հեշտութեամբ զՊատան: Սգայ իբր կրկին է. է որ ըստ մարմնոյն ՚ի յաճախմանէ արամականացն մահ գործէ, ըստ առաքելոյ (Թ Սուրբ. Ի. 9-10): Իսկ հոգւոյն՝ կեանք և խաղաղութիւն, զարս և երանէ բանո, ոչ գայնս՝ սր ըստ ոչ խորհի տրամեցին, այլ որ վասն մեղացն են ՚ի սուգ, այսինքն՝ յորժամ ՚ի զգայութեան լինի վատթար գործոց անցեալ ժամանակին, և ըզչարութեան սղբայ զվարս, որպէս սղբոյ անուն յայտնի ունի զառսութիւն ասացելոցս: Սուգ ասի՝ վասն սգալոյ դիրս, զոր երեւն յանգալութեան գոլով՝ չգալոյր. զի զորորինակ՝ ինչ յանգամոց ՚ի յախտէ իմէքք ընդարմացեալ՝ ոչ զգայ ցաւոց, թէ և խոցումն սրոյ ընկալցի. այլ թէ՛ ՚ի բժշկական գեղոց դարձցի ՚ի կենդանութիւն, զգայ այնուհետեւ զցաւան և փութայ յառողջութիւն. նոյնպէս և որքան ՚ի շարիս են մեռեալ հոգւով, և անգալ առաքինութեանց վարուց: Իսկ եթէ փոփոխեցի կամաւ յայնցանէ, և տացէ զանձն հոգեւորական կծուագեղոց, այսինքն՝ յիշման ասանջանացն և անշէջ գեհնին, ՚ի զգայութիւն գառնայ ընդամացեալն հեշտութեան ախտիք անձն, որով լինի երանելի՝ լաւագոյն փոփոխմամբն» (Սուրբ Ընդհ. ՚ի Սուրբ. Սուրբ. Ի. 4):

— «Եւ այսպիսի բիւր բանո ողորանաց խօսի առ այնպիսի սգաւորն, և երանէ զսուգ նորս, և արժանի միութարութեան վարկանի ընտ: Երանելիք են ասէ սգաւորքն, զի նորս միութարեացին. մինչև յայսպիսի բանիցս համարձակութիւն առեալ՝ ասիցէ ընդ մարգարէին: «Կարձայց զսուգ իմ՝ յաւախութիւն, և զերծ յինէն զբուրձ իմ՝ և զգեցոյց ինձ զաւրախութիւն» (Սուրբ Ընդհ. ՚ի Սուրբ. (Յ-Գ-Ի. Գառ Թ):

✦ աստուած Գ.

— «Երանի հեղոց, զի նորս ժառանգեացեն զերկիր» (Սուրբ Ի. 5):

Չքացատրութիւն սորին՝ լուր ՚ի նախահայրապետէն մերմէ ՚ի սրբոյն Գրիգորէ Լուսաւորչէ:

— «Չուսեախս եկեղեցւոյ ասէ երկիր, որ ամենաշահ կենաք հանարարութեամբ են ՚ի վարս, ապատեալք յամբոխից և ՚ի խոսփութեանէ

փորձանոց և յամենայն գծնդակաց : Արք զինուորին անշարժ մնալ միշտ . հեղութեամբ ցածուցանել զամենայն բարկութիւն և զճաստկար շարժմունս զիւրեանց և զամենեցուն , որ ամբաստութեամբ լինեն , 'ի կշտամբանս , 'ի առջտս , 'ի տուգանս , յանարգանս , յամօթ և 'ի պէտպէս ասնջանս : Իրաւամբք հեղութեանն առաջնորդել յամենայն արգարութիւնս , 'ի սէր անշարժ , յուղիղ հաւատս : Այլ շնորհօք հեղութեանն բնակիլ յերկրի , և գուարթածազիկ յամենայն առաքինուիս անուշահոտ հեղութեամբն զարգարել , և յուսով ակն սւնել ժշտնջնաւոր անփոփոփ անվախճան կենսասու երանութեանցն » (ԱստՅաճախ . Ժառ Ժ) :

— « Աւստի ծնանիցի հեղութիւնն կամ սորին հակառակ բարկութիւնն , ցուցանել պարտ է , զի սրք կամիցին Ասանալ զերանութիւն հեղոցն՝ զիրաւ ուղղեցնեն զառաքինութիւն նորա : Երանօղ հեղութե խոնարհութիւնն է , արմատ բարկութեան՝ ամբարաւանութիւնն . քանզի բարկութեան պատճառք՝ թշնամանք և անարգանք լինին . և և ուր խոնարհութիւն է՝ անարգութեանց արտմութիւն ոչ լինի , և ուր արտմութիւն ոչ է , հեղութեանն ուղղութիւն , յորմէ երանութի , և երանութիւն՝ երկնային երկրին ժառանգութիւն » (« Արք . Շնորհ . 'ի ՍԻՆ . Մատ . Ի . Ծ) :

— « Այլ բարկութիւն մարդոյ զարգարութիւն Աստուծոյ ոչ գործէ : Արդ 'ի բաց թօթափեալ զամենայն ազատութիւնս և զյաւելուածս շարեաց , հեղութեամբ ընդունիջիք զբանն ընդարդոյ , որ կարողն է կեցուցանել զողիս ձեր » (Յալ . Խ . 20 . 21) :

— « Իբրև իրատեսաց գյաւելուածս շարին 'ի բաց ընկենուլ և մերժել զճաստկարն հոգւոց մերոց , ապա մի թափուր տեղին մասոցէ , և գարձեալ չար գորութիւնքն պատրաստութեամբ 'ի ներքս անկեալ լինիցի մեզ վերջնին չար քան գառաջինն , նմին իրի զհեղութիւնն գմայրն ամենայն բարեաց 'ի ներքս մուծանէ՝ ընուլ զանեղին . վասն որոյ ասէ հեղութեամբ ընդունել զբանն ընդարդոյ : Հեղութիւն յառաքինուին ընդ առաջինսն կարգեալ է , նմին իրի յերանութիւնսն ընդ առաջինսն ընկալու զկարգն . զի զկնի մեծի աղքատութեանն՝ զսա կարգեաց Տէրն մեր : Այլ ոչ միայն բանիւ յարգէ զսա , այլ և յանձնէ ցուցանէ զպատիւ սորա , զինքն առաջի եղեալ նախագիծ օրինակ այսմ առաքինութեան՝ ասէ . Աստարուք յինէն՝ զի հեղ եմ և խոնարհ սրախուս և որք ուղղեցին զնա՝ 'ի գովութիւնս առեալ են յԱստուածային գրոց , ըստ սրում ասէ . Ժառայն իմ Մովսէս հեղ է քան զամենեւեան . և գարձեալ թէ յիշեալ Տէր զ'Աւստիթ և զամենայն հեղութի նորա : Իմէպէտ և յայլ իրս յորովս առաքինութիւնս ունէին , սակայն 'ի հեղութեանէն վերագրեաց զնոսս : Ասորին աղագու և աստ զնորին

ուզողութիւնսն պահանջէ: Զեղութեամբ ասէ ընդունել զբանն ընդա-
բոյս: Եւստիւքն՝ քաղցրութեամբ և խոնարհութեամբ: մի՛ ՚ի հարկէ,
մի՛ իբրև բռնադատելով, մի՛ մարդահասնութեամբ կամ կեղծաւորու-
թեամբ, այլ՝ հեղութեամբ ասէ, ընդունել զբանն ընդարոյս» (Սբե-
Ը Եօրհ. Ի ՍԻԻՆ. Յով. Կոր. Ե):

Նապոտամբ Գ.

— «Երանի որ քաղցեալ և ծարաւի իցեն արգարութեան, զի նորա
յագեսցին» (Սբ. Կոր. Ե. 6):

Եւստիւքն զաղձալի քաղցրութիւն և ծարաւութի
յԵստուածային շնորհաց ՚ի ներքս հոգւոյն տրմալլի և
օր ըստ օրէ յառաւելն բերի և գերազանցէ Եստուածա-
յին գերազանց սիրոյն ներգործութեամբ: Եւստիւքն զայսպիսի
ներքին հոգևոր ծարաւութիւն զգայր և ունէր կրջանիկ
մարգարէն Ղաւիթ. «Օսարաւի է անձն իմ առ քեզ
Եստուած՝ հզօր և կենդանի, երբ եկից կրկնցայց կրեսա-
ցրդ Եստուծոյ»: Օչայս հոգեփափագ սիրոյ ցանկութիւն
և ծարաւութիւն Եստուածային կրանաւէտ տեսութեանն
փառաց՝ կրանելի սուրբն Եւստիւքն ՚ի նախտակութիւնս կր-
ջանիկ դասուց վարդապետաց՝ զօրավարաց՝ բարձրարար-
ման իմն յայսնէ յասելն.

— «Եւստիւքն ասեանել զօրն, և յաւուր անդ զժամն եկեալ
հասեալ ՚ի վերայ մեր: Երբ իցէ՝ զի ելից ՚ի Թանձրագանդաղ ձանձ-
րալի մարմնոյս այսորիկ, երբ իցէ՝ զի տեսից զքեզ Տէր Յիսուս, երբ
իցէ՝ զի աներկելզ եղէց ՚ի մահուանէ, երբ իցէ զի գիտութիւնս իմ
հասցէ ՚ի կատարեալ գիտութիւն: Օգնեա ինձ Տէր, օգնեա ինձ և
կորկաւեան զամենազօր աջդ յօգնականութիւն խոտաման բանիցս
իմոց, և գործք արգեամբք կատարեսցին ՚ի վերայ մեր, և փառաւոր
լիցի յիս մեղաւորս անուն Տէնդ մերոյ Յիսուսի Վրիտտոսի»: Օչայս
իբրև ասաց երանելին՝ յոտն կացին ՚ի բազմականացն անդ, գոհանա-
յին տեղով. փառք քեզ Տէր փառք քեզ՝ Թագաւոր, զի ետուր մեզ
կերակուր ուրախութեան, լցն զմեզ Զողովդ սրբով, զի բացուք ա-
ռաջի բո հանոյք և մի ամաչեցեալք, զի զու հատուցանես իւրաքան-
չիւր քոս գործս իւր» (Եւստիւքն Ե):

— «Արք հրուիրանան կոչեցան ՚ի հոգևոր հարսանիսն, զի վայել-

լեացին դարբին, որք մեծաւ բաղձանօք ցանկան ընուլ արգարութեան ճաշակօքն: Արպէս քաղցեալք և ծարաւիք ըստ համահամ քմացն՝ խորակաց և ըմպելեաց լցուցանեն զպէտս ցանկութեան՝ ի կերակուրս և յըմպելիս, այսպէս և ցանկացողք Աստուածայնոցն վայելից՝ արժանաւոր կարգօք փութան հասանել ՚ի յոյժ ախորժելի ճաշակումն, որ կայ մնայ միշտ, որ երանութեամբն է զարգարեալ յարքայութեան արգարոց: Ար միշտ վայելին զաննուազ և զանսպառ բարին, որք աստէն ժողովիցին ՚ի շտեմարանս անմահ կենացն յաւիտենից, (Աստ. ՅճԹ. ԳճԹ. Գ):

◆ արտասօ Է.

— «Արանի՛ ողորմածաց, զի նոքա ողորմուի գացին» (Մատ. Ե. 7):

Այլարե մեծի երանութեան և գերազոյն փառաց և վարձուց են արժանի՝ ըստ սուրբ զրոց՝ և ճշմարտագոյն և Աստուածահամարող ողորմածք՝ հեռացեալք ՚ի խարդախ և ՚ի կեղծուպատիր մտաց և ՚ի սնապարծ փառասիրութեց, ըստ անժխտելի հրամանի փրկչին մերոյ (Յիսուսի):

— «Չ գոյլ լերուք ողորմութեան ձերում՝ մի՛ առնել առաջի մարդկան, որպէս թէ՛ ՚ի ցոյց ինչ նոցա. գուցէ և վարձս ոչ ընդունիցիք ՚ի շօրէն ձերմէ՝ որ յերկինս է: Այլ յորժամ առնիցես ողորմութիւն, մի՛ հարկաներ փող առաջի քո, որպէս կեղծաւորքն առնեն ՚ի ժողովորդս և ՚ի հրապարակս՝ որպէս զի փառաւորեսցին ՚ի մարդկանէ...: Այլ գու յորժամ ողորմութիւն առնիցես, մի՛ գիտացէ ձախ քո զինչ գործէ աջ քո. որպէս զի եզիցի ողորմութիւն քո ՚ի ծածուկ, և շայրն քո որ տեսանէ ՚ի ծածուկ՝ հատուցէ քեզ յայտնապէս» (Մատ. Կ. 1—4):

— «Աջ՝ զողորմութիւնն, և ձախ՝ զփառասիրութիւնն ծանեալք. արդ՝ խրատէ թէ մի՛ գիտացէ ախտ փառասիրութեան զողորմութեանն շնորհ, քանզի գիտենալն զախտանալն ասէ» (Ըփճ. Նոր. Գ ՍԵԹ. Մատ. Կ):

— «Այր մի էր ՚ի Անտարիտ՝ անունն Արուսէլիսս՝ հարիւրապետ, ՚ի գնդէ՝ որ կոչէր Իսայլացի. բարեպաշտօն և երկիւղած յԱստուծոյ տաննայն ասմբ իւրով. առնէր ողորմութիւնս բազումս ՚ի ժողովրդեանն. և յաղօթս կայր առ Աստուած յամենայն ժամ: Աշտես ՚ի անալեան յայտնապէս զիններորդ ժամու աւուրն, զհրեշտակ Աստուծոյ զի մտանէր առ նա՝ և ասէր ցնա. Վրուսէլիէ: Աշտես հայեցեալ ընդ նա՝ զարհուրեցաւ, և ասէ. զի՞ է Տէր, և ասէ ցնա. աղօթք քո և ողորմութիւնք քո ելին յիշատակաւ առաջի Աստուծոյ» (Պարթ. Գ. 1—4):

— “Օ՞ր անողորմ դատաստան լինելոց է այնձ, որ ոչ անհից է զուղորմութիւն. քանզի բարձրազուրի պարծի ողորմութիւնն առ դատաստանան » (Յօվ. Թ. 13):

— «Արք զործակցութեամբ ողորմութեանն Մատուծոյ նմանեալ, ոյժ օգնութեան առեալ յՄատուածեղէն զօրութենէ անախ, զի ամենեցուն ողորմոցին առաջնորդել և ուսուցանել, օգնել նեղելոց, լըցուցանել զկարօտեալս 'ի պէտս հոգեարս և մարմնաւորս: Օ՞ր ընկալցին զբարիս յերկրի աստ զողորմութեան շնորհսն 'ի Տեառնէ, և 'ի հանգերձեալսն զառատապարզէ բարիսն՝ որ լին է ամենայն երանութեամբք, զոր պատրաստեաց Մծ ողորմածաց» (Յօնի. Գաբ. Ժ):

— “Չիք ինչ յառաքինութեանց՝ որ այնքան նմանօզս առնէ զմեզ Մատուծոյ, որպէս զողորմութիւնն՝ ըստ Տեառն բանի՝ թէ եղբրաք նմանօք հօրն ձերոյ, որ ծաղէ զարեգակն 'ի վերայ շարաց և բարեաց, և անծէ անձրև 'ի վերայ արգարոց և մեղաւորաց: Այլ զիբք 'ի բազում անգիտ անուն Մծ զողորմութի գնին. Վաւիթ ասէ “Ողորմած և արգար է Տէր» այսպէս և Մովսէս և ամենայն Մարգարէք: Այլ արք եթէ Մատուած ողորմած անուանի յՄատուածաշունչ գիրս, յայտնապէս հաւատացոցի՝ զի և մարգ եթէ ընտիր ըստ իւրոյ չափոյ զօրութեանն ողորմած լինիցի՝ Մատուծոյ նմանեցի: Իսպց պարտ է ընտրել զողորմութեան ճշմարութիւն, ընդ որ հաճի Մատուած, և հասուցանէ. զի սմանք փոխարէն յորոց տան՝ ակն ունին բնդունելոյ, որպէս մեղաւորք մեղաւորաց: Այլ այլք 'ի գովացոց, զի բարի համբաւեացին. և կէսք՝ թէպէտ և ասն աղքատաց, այլ 'ի փառաց յուսոյ ձգին 'ի ասլն. և այսպիսի ոչ յերանութեան մասին են. և ոչ գացնն զողորմութիւն. զի առ ոս զվարձս» (“Եւր. Շ Նուրհ. 'ի Մեխ. Մօտ. Ե):

— “Երկիցուք և զարհուրեցուք յայնպիսի ահադին սպառնալեացն: Անողորմ ասէ դատաստան լինելոց է այնձ, որ ոչ աննէ զուղորմութիւն: Օ՞րպիսի անգամանգ սիրա չբեկանէ այս ձայնս ահարկու, 'ի միտ աւցուք զչահն ողորմութեան, և զօգուտն 'ի նմանէ՝ ծանիցուք: Մի անմտացուք զօրէն անասնոց, և մի 'ի պրտս և յորովայն հայեցուք: Մի՛ զերկս արկցուք ընչեցն, և մի առ մեզ պինդ կալցուք: Մանայն ոք՝ որ զերկս արկանէ փոց, փասի մարմնով. և ամենայն՝ որ ժողովէ զփուշ ագահութեան, փասի հոգւով: Այնն զի արգարե փուշք են փնտաակարք և հեղձուցիչք հոգւոց՝ ընչեցն ցանկութիւնք: Օ՞ր ոչինչ յայլոց ախտից գիտէ այնպէս քակել զուր սիրոյն Մատուծոյ, որպէս ագահութի, վասն զի որ գերի 'ի նմանէ, զՄատուած ընդ մամնայի փոխանակէ: Արհամարհեալ է այնպիսւոյն պատուիրանքն Մատուծոյ: Արհամարհեալ է նմա և սպառնալիք գեհնին: Արհամարհեալ է նմա և առ սեր ընչեցն՝ պատիւ արքայունն:

Օրի կթէ Տէր արքայունն արհամարհեալ է նմա, և նա ընդ ոսկւոյ
փանառէ զնա իբրև զՅուգա զորդին կորստեան, զե՞նչ այլ ինչ գոյ
պատուական նմա: Եւ զայսոցիկ վճիռն Տէրն մեր ինքնին հասանէ.
«Այ կարէք Մատուծոյ ծառայել և մամնայի» (Սուրբ. Շնորհ. Ի
ՍԵԻ. Եւ. 4-աւ Է):

Հատուած 5:

— «Երանի այնոցիկ՝ որ սուրբ են սրաիւք, զի նոքա զՄատուած
տեսցեն» (Սուր. Ե. 8):

Անղանչելով մեր՝ ոչ միայն կորուսանենք զյաւիտենա-
կան երանութիւնսն զՄատուածային փառաց ժառանգու-
թեան, այլ և կրկին արատս ստանամք ՚ի հոգիս մեր:
Նախ՝ հոգին մեր զըկի ՚ի սրբարար շնորհաց Յիսուսի
Վրիստոսի, և հեռանամք յորդեգրութենէն Մատուծոյ
և ՚ի ժառանգութենէ երկնից արքայութեան. մանաւանդ
իշխէ սկզբնաչարն սատանայ ՚ի վերայ մեր, և յաւիտե-
նական պատիժն առաջնորդէ մեզ: Երկրորդ՝ ներգործի
՚ի սիրտս մեր անկարգ տրամադրութիւն, որով իմացա-
կանութիւն մեր խանգարի՝ մանաւանդ թէ կուրանայ ՚ի
տեսանել զմեղացն չարութիւն. և այնուհետև ոչ կարէ
բաղձալ առաքինական գործոց բարութեան: Հուսկ յե-
տոյ չարութիւն գործոց մեղաց զառնայ ՚ի սովորութիւն,
և սովորութիւնն լինի երկրորդ բնութիւն: Իսկ մինչ կա-
տարեալ զղջմամբ՝ խոստովանութեամբ և ապաշխարու-
թեամբ դառնամք ՚ի մեղաց, յայնժամ վերանորոգի սիրտ
մեր և հոգի Մատուածային սրբարար և ներողութեան
շնորհիւն: Մահ զայս ամենայն սրբութիւնս քարոզեն մեզ
սուրբ Գրոց հոգեշունչ բանք:

— «Եւստի զերեսս քո ՚ի մեղաց իմոց, և զամենայն անորէնուիս իմ
քրտեա յինէն: Արտ սուրբ հաստատեան յիս Մատուած և հոգի ու-
ղիկ նորոգեա ՚ի փորի իմում» (Սուր. Ծ. 11. 12):

— «Եւ տաց նոցա սիրտ ալլ. և ոգի նոր պարգևեցից նոցա, և հա-
նից գոբրան քարեղէն ՚ի մարմնոց նոցա, և ասոց նոցա սիրտ մարմնեղէն:

ՉՕ՛ի ըստ հրամանաց իմոց գնացնեն, և զհրաւումս իմ՝ պահեսցնեն, և արասցեն գնաստ. և եղիցին ինձ ՚ի ժողովուրդ՝ և ես եղեց նսցա յԱ՛ծ» (17:21. 24. 19. 20):

— «Արեւելք՝ այժմ որդիք Ա՛յ եմք, և չեւ ես է յայտ՝ եթէ զքե՛ս լինելոց իցեմք, գիտեմք՝ զի յորժամ նա յայտնեցի՝ նման նժա շինելոց եմք, զի տեսանելոց եմք գնա՝ որպէս և էն: Այս անձ սրունի զայս յայտ յանձին՝ սրբէ զանձն իւր որպէս և նայն սուրբ է» (ա Յ՛ովհ. Գ. 2. 3):

— «Այլ ըստ սրբոյն՝ որ կոչեաց զձեզ՝ և դուք սուրբք յամենայն գնացս ձեր լինիցէք: Այսան որոյ գրեալ է, եթէ եղերուք սուրբք, զի ես սուրբ եմ» (ա Պ՛ետ. 3. 15. 16):

— «Այ գիտէք՝ եթէ տաճար էք Աստուծոյ, և հագի Աստուծոյ բնակեալ է ՚ի ձեզ: Այթէ որ զտաճար Աստուծոյ ապականէ, ազականեցէ գնա Աստուած, զի տաճար Աստուծոյ սուրբ է, որ էք դուք» (ա Ա՛ւր. Գ. 16. 17):

— «Այ շնորհօքն Աստուծոյ՝ հաւատով և ճշմարտութիւն, սրբութիւն և արդարութիւն զամենայն բիծս մարմնոյ և մտաց սրբեն՝ զչարցանկութիւնս: Այ մաքուր խորհրդով և անարատ մարմնով հային ՚ի փառսն Տեառն, և տեսանեն իբրև բնդ հայելի՝ իմանալի մտօք զիմանալի Աստուածուն զլոյս: Այպ թէ ժանգով մեղաց աղտեղեալ իցէ, չարցանկութեամբքն և չար խորհրդովքն և չար դարձովքն, և ոչ սրբէ բլխորհուրդս և զզալարանսն նայել ՚ի վեր ՚ի ճառագայթս Աստուածուն՝ սւր Վր՛իստանն է արդարութիւն արեգակն. ոչ տեսանէ զլոյսն մեծ ամենասուրբ երրորդունն, որ յիմանալիսն ծագէ և լուսաւորէ զսուրբքն սրախ և զանարատն անգամօք: ՉՕ՛ի ժառանգեսցնեն զերանուխ կենացն անմահից, որ տայ աստ զառհաւատչեալ երանունն՝ որ ՚ի Վր՛ի Յ՛» (Ա՛ւր. Գ. 17. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.):

— «Այթ՝ թէ զիմարդ ստացուք զայն՝ որովք լինիք երանելիք և Աստուծոյ տեսնի արժանի, ասացուք: Չարութիւն յերկուս բաժանի, խորհրդովք և դարձովք, և երկաքանչիւր օրէնս եղ Աստուած. առաջին օրինօքն զդարձով անիրաւութիւն տանջեաց, երկրորդաւ՝ զառ ՚ի խորհուրդն և ՚ի բանս գյարձակումն չարուն: Այդ՝ ամենայն որ՝ որ ըստ պատուիրելոյ երկուց օրինացս՝ ՚ի բաց կայ ՚ի չարեաց բանից և դարձոց, և փոխանակ չարին զբարին գործէ և խորհի, նա է սուրբ սրբախ. որ երանելոյ Աստուածային տեսունն արժանաւորի: Այս որպէս սուրբքն սրախք՝ երանելիք են, նոյնպէս և որ աղտեղեալքն են մտօք՝ ողորմելիք են: ՉՕ՛ի որպէս մաքուրքն սրախք՝ զԱստուած տեսնեն, նոյնպէս և պիղծքն և աղտեղաւիքն ՚ի սատանայի գլխն հային: Այդ՝ վասն զի Աստուած լոյս անուանի և կեանք, և սատանայ խաւար, և մահ, և յանձնիչիան կոմաց սուտջի կայ մեր գնել յոր և կամք»

ցիւք, փակեցուք 'ի բանսակուն 'ի խաւարային կերպարանէ, և ապաւորեցուք 'ի հոգիս մեր զՄատուածային լուսոյն կերպարանն» (Եփ. Ը նորհ. 'ի Սեփ. Սոր. Է. 8):

Ստորագոյն է.

— «Արանի խաղաղարարաց, զի նոքա որդիք Մատուծոյ կոչեցին», (Սոր. Է. 9):

Այս խաղաղութեան պարզ և նախ յՄատուածուստ 'ի յերկնից շնորհեցաւ մեզ և աւետարանեցաւ 'ի հրեշտակաց անտի, որք օրհնէին զՄատուած և ասէին «Փառք 'ի բարձունս Մատուծոյ, և յերկիր խաղաղութիւն, 'ի մարդիկ հաճութիւն», (Ղուկ. Թ. 14): Այս արամենացանկալի խաղաղութեանս ճշմարիտ հեղինակ և սքանչելի ներգործող մարդասիրական տնօրէնութեամբն ինքնին Հիսուս Վրիստոս փրկիչ մեր եղև:

— «Չխաղաղութիւն թողում ձեզ, զխաղաղութիւն զե՛մ տամ ձեզ», (Յով. Ժ. 27):

— «Իսկ այժմիկ 'ի ձեռն Հիսուսի Վրիստոսի, զուք՝ որք երբե՞ն հեռաւորքն էիք, մերձաւորք եղէք արեամբն Վրիստոսի: Չի նա է խաղաղութիւն մեր, որ արար զերկոսեանն մի, և զմիջնորձն ցանկոյն քակեաց զԹշնամութիւն 'ի մարմնի իւրում. և զօրէնս պատուիրանացն հրամանօրն խափանեաց. զի զերկոսին հաստատեցէ ինքեամբ 'ի մի նոր մարդ, և արացէ խաղաղութիւն, և հաշտեցուցէ զերկոսին միով մարմնով ընդ Մատուծոյ խաչին իւրով. քանզի սպան զԹշնամութի յանձին իւրում, և եկն աւետարանեաց խաղաղութիւն ձեզ հեռաւորաց, և խաղաղութիւն մերձաւորաց» (Ագե. Թ. 13. 17):

Այս խաղաղասէրն ոչ միայն երանութիւն՝ այլ և կերպարանակցութիւն միաձնի Արդոյն Մատուծոյ ունի. վասն որոյ սրբազան առաքեալքն սիրայորդոր բանիւք խրատէին զհաւատացեալս՝ խաղաղութեան զհետ երթալ:

— «Եւ խաղաղութիւնն Մատուծոյ՝ որ 'ի վեր է քան զամենայն ըզմիտս, պահեցէ զսիրաս ձեր և զմիտս 'ի Վրիստոս Հիսուս: Այս խաղաղութիւնն Վրիստոսի հաստատեցի 'ի սիրաս ձեր, յոր և կոչեցայքն միով մարմնով. և գոհացողք լինիջէք» (Փիլ. Գ. 7. Սուր. Է. 15):

ծանուցեալ էր կանխաւ յաւետարանի անդ իւրում. «Ճիշեցէք զքանն՝ զոր ասացի ձեզ, եթէ ոչ է ծառայ մեծ քան զտէր իւր. եթէ զիս հալածեցին, ապա և զձեզ հալածեսցն, (Ճովհ. ԺԵ. 20): Ուստի սրբազան առաքեալն Պօղոս ՚ի բերանոյ ամենայն առաքելոց և առաքելապատիւ սուրբ հարց, և ՚ի Վրիստոս Յիսուս նահատակեալ մարտիրոսացն սրբոց համարձակ գրէ.

— «Ո՛վ մեկնեցէ զմեզ ՚ի սիրոյն Վրիստոսի, նեղութիւն, թէ անձկութիւն, թէ հալածանք, թէ սով, թէ մեղութիւն, թէ վիշա, թէ սուր որպէս և գրեալ է, վասն զո մեռանիմք զօրհանապալ, համարեցաք իբրև զոչխար ՚ի սպանդ» (Հրոմ. Է. 35. 36):

— «Չ վկայիցն զհանգէս ցուցանէ բանս և զամենայն առաքելութեանց. զի որ յամենայնէ օտար է, և մասն ինչ շունի բնոյ երկրասէրս և պատճառ ինչ եկամուտ զաղմանց անյար ՚ի փաստակար ցանկութիս, այնքելի են որ ՚ի չարէն հալածեալք և առ ՄԺ գիմագրաւեալք. հաւատով վասն ճշմարտութեան Մեռաարանին քարոզութեան: Որպէս Մաքեալն ասէ եթէ՛ «Որ կամին Աստուածապաշտութեամբ կեալ ՚ի Վրիստոս (Յիսուս) ՚ի հալածանս կացցեն. զի մարդք չարք և կախարդք յառաջ եկեցան ՚ի չար անգր ՚ի մոլորեցուցանել», խակ սուրբքն հալածեցին ՚ի չարէն ՚ի բարին որ առ Աստուած և յԱստուծոյ առեալ. զի մի նմանեցին անառակ որդւոյն, և խարեալ ՚ի գիւաց ելցեն ՚ի շայրենի խնամոցն, վատնեալ զորութեան զվարսն անառակութեամբ: Այլ գարձցին ՚ի նորին նմանեալ շայրենի խնամն՝ ՚ի չարասիրաց հալածեալ, ՚ի գիւաց և ՚ի մարդկանէ, հասցեն հալածանք ՚ի խստացեալ աւետիան արքայութեանն անճառ երանութեամբ», (Սուրբ Լուս. Յոնի. Կոր Ժ):

— «Արդ՝ մի՛ զժուարեացուք յերկրաւորացս ՚ի բաց վարեալք, զի եթէ աստուած հալածիմք, ՚ի յերկինս փոփոխեալ բնակեցուք, զի ծաղիկ արքայութեանն պազոյ նեղութիւնն է. եթէ կամիմք զպտուղն կթել՝ նախ զձագիկն հաւաքեցուք, հալածեալք եղեցուք աստ, զի հասանիցեմք վերին կոյմանն. բայց մի՛ գր զերանութիւնս՝ որք վասն հաւատոյն հալածին՝ միայն ասիցէ, զի թէպէտ և կատարեալն նոցա է, սակայն և ՚ի մասին երանութեան են որք վասն հոգևոր բանի խրատու ըստ օրինաց՝ որպէս Յովհաննէս, և կամ վասն այլ ինչ արդար գործոյ զըպարտին և գոհութեամբ տանին, երանելի լինին» (Սուրբ Եսեբ. Ընդհ. Ի ՍԵԻ. Մար. Ե. 10):

Հասոտ-աթ Դ.

— «Լարանի է ձեզ յորժամ նախատեցեն զձեզ և հալածեացեն, և ասիցեն բան չար զձէնջ սուտ՝ վասն իմ. ցնձացէք և ուրախ լերուք, զի վարձք ձեր բազում են յերկինս» (Մատ. Ե. 11. 12):

Լսյալու աւետարանական երանութեամբ իւրով Յիսուս Վրիստոս Փրկիչն մեր կամի զսիրելիս իւր սրբազան առաքեալս և զճշմարիտ հաւատացեալս իւր հաղորդս առնել շնորհաց համբերատար անձին իւրոյ՝ յարժանացուցանել շնորհաց իւրոց կրանական փառաց: Տես զսոսկալի հայհոյութիւն ապերախտ շրէից, տես ևս ընդ սմին զմարդասիրական համբերութիւն Փրկիչին.

— «Պատասխանի ետուն շրէալքն՝ և ասենցնա. ո՞չ բարուք ասեմք մեք՝ եթէ սամարացի ես դու, և դէ գոյ՝ ի քեզ: Պատասխանի ես Յիսուս՝ և ասէ. յիս դե ո՞չ գոյ, այլ պատուեմ զհայր իմ և դուք աւարդէք զիս:

— «Կարձեալ կրկին անգամ կոչեցին զայրն որ կոյրն էր, և ասենցնա. տուր փառս Լստուծոյ, մեք գիտեմք զի այրն այն մեղաւոր է: Եւ նա ասէ. թէ մեղաւոր իցէ՝ ես ոչ գիտեմ, բայց զայս գիտեմ, զի կոյր էի՝ և արդ տեսանեմ:

— «Եւ ասէին բազումք ՚ի նոցանէ. զէ գոյ՝ ի նմա՝ և մոլեգնի՝ զի բռնաւ լսէր նմա. կէսքն ասէին, այսպիսի բանք ոչ գիւհահարի են. մի թէ դե կարէ՞ զաչս կուրի բանալ» (ՀՅՎԵ. Ե. 48. 49. Դ. 24. 25. Ժ. 20. 21):

— «Եւ համարհեաց զնա շերովդէս հանդերձ իւրովք զօրականօքըն. և այսն արարեալ՝ էարկ զնովաւ հանդերձս սպիտակս, և ես տանել անդրէն առ Պիղատոս...: Եւ կայր ժողովուրդն հայեցեալ. անգոսնէին զնա և իշխանք հանդերձ նոքօք և ասէին. զայս ապրեցոյց, ապրեցուցէ և զանձն՝ եթէ դա է Վրիստոս Արդի Լստուծոյ ընտրեալն: Լսյսն առնէին զնա և զինուորքն, եկեալ առաջի՞ մատուցանէին նմա քացախ, և ասէին. եթէ դու ես թագաւոր շրէից՝ փրկեա զանձն ք» (ՎՄԿ. Ե. 11. 35—37):

— «Պարտ է մեզ որք կարողքս իմք՝ զտկարութիւն տկարացն բառնալ. և մի անձանց և եթ հաճոյ լինել: Եւ իւրաքանչիւր ոք ՚ի մէջ ընկերին հաճոյ լինիցի ՚ի բարիս վասն շինութեան: Վրանդի և Վրիստոս ոչ եթէ անձին հաճոյ եղև, այլ որպէս և գրեալ է նախա տինք նախատչաց քոց անկան ՚ի վերայ իմ: Եւ այց որ ինչ գրեցաւն,

ի մեր վարդապետութիւն գրեցաւ. զի համբերութեամբ և մխիթարութեամբ զբոց զյոյսն ընկալցուք» (Հատ. թ. 1—4):

— «Այլ իբրև հաղորդեալք Վրիստոսի չարչարանացն՝ ուրախ լինիջիք, զի և ՚ի յայտնութեան փառաց նորա ցնծացեալ բերկրեալիք: Իսկ եթէ նախապիցիք ևս վասն անունն Վրիստոսի, երանելի էք. զի փառացն և զօրութեանն անուն է. և Աստուծոյ հոգին ՚ի վերայ ձեր հանգուցեալ է» (Ք Պետ. ք. 13, 14):

— «Ոչ ՚ի ձեռն լաութեան փառք և պարծանք ընծային յԱստուծոյ հանդիսիք նահատակեալ ՚ի Վրիստոս, որ զհնուորին ընգրդէմ հակառակին ճշմարտութեան: Այլ օգտակար է առ ամենայն մատուցեալսն համբերութիւն ՚ի կամս Աստուծոյ, զի զաւետիս բարութեանցն ունիցին զարդիս և զհանդերձելոցն» (Դ Յով. Կ. Գառ. Թ. 1—3):

— «Այս ոչ եթէ փոքր ինչ էին նախատինք, զի կախարգս և մաշրեցուցիչս և ժանտազրծս անուանէիս: Այս այն՝ յորժամ զնշանն գործէին առաքեալքն, և որ յետ նոցա սուրբքն. զի վասն ամենեցուն ասէ որք բամբասին ՚ի չարաց՝ վասն ճշմարտութեան բանին, և ասելովն՝ թէ զամենայն քան զար, զհոյս ամենայն հայհոյութեցն նշանակի, որք անգուռն բերանով բամբասեին զարս Աստուածայինս: Այս զի մի կարծեսցի թէ ընդ վայրապար բամբասանաց տացէ երանութիւն, յաւելում և ասէ սոսք լուսն իմ. երկուս կէտս զնէ ՚ի միջի, մի՛ յորժամ վասն նորա իցեն բամբասանքն, և միւս ևս՝ յորժամ սուտ լինիցին: Ապա յիրուի եզկելի է բամբասեալն՝ գայթակղութեան պատճառք լինել տկարաց, որում վայն է վճիռ՝ յոյր ձեռն գայցէ գայթակղութիւնորին աղապառ ոչ ասաց «Այթէ չարախօսեացն զձեղ յինչ և է պատճառաց, երանելի էք» այլ թէ՛ «Յորժամ վասն արդարութեան հաւածիցիք առաքինութեամբ, լինիք արժանաւորք երանութե» (Սեբ. Ը Նորհ. Դ Սեբ. Սոսք. Է. 11):

Արդ այս ամենայն բանք քրիստոնէական վարդապետութեան և իննեակ ամենացանկալի աստիճանք երանութեանցն՝ կնքեսցին այսու աւետարանական բանիւ կենսարարին մերոյ Հիսուսի Վրիստոսի, եթէ «Ար արասցէ և ուսուսցէ, նա մեծ կոչեսցի յարքայութեան կրկնից» (Սոսք. Է. 19):

ԴԼԱ ԽԸ.

Ն. Աստուծոյ մանկուկը ուղղափառ սուրբ Արի-
ղիստոսի քանի՞ տեսակս քրիստոնէական բա-
նից պարտաւորին սերտ 'ի բերան ունել մտաուութեամբ:

Պ. Արի՛ւ եւ կարեւորագոյն սերտելիք 'ի բերան՝ և սրտի
մտօք արտասանելիք: Առաջինն՝ է հանգանակին հաւատոյ՝
որ է յերկոտասան մասանց հաւաքեալ ըստ թուոյ երկո-
տասան սրբազան Առաքելոցն, զորոյ բացատրութիւնն տե-
սեր 'ի դասն թ— 1: Արկրորդն՝ է Տէրունական աղօթիցն
յատուկ ուշադրութեամբ և ջերմեռանդն սերտողութիւն:

Ն. Այն էր ասեմք Տէրունական, և զի՛նչ ինչ կա-
տարելութիւնս հայցուածոց և խնդրուածոց մերոց գտա-
նեմք 'ի նմա:

Պ. Ասի Տէրունական աղօթ, վասն զի ինքնին Տէրն
մեր Աստու Արիստոս ուսոյց մեզ աւետարանական բա-
նիւ իւրով յասելն «Այսպէս կացէք զուք յաղօթս. Նայր
մեր՝ որ յերկինս, և այլն» (Մար. 9: 9): Այս և զանա-
զան և վսեմ կատարելութիւնք հայցուածոց երեւին յայս
Տէրունական աղօթս, զորս ուսանել ունիմք յիւրաքան-
չելք Նատուածս բանիցն:

Նատուած Թ.

« Նայր՝ մեր ոչ յերկինս »:

Այս իսկ է գերագոյն կատարելութիւն սքանչելի վստա-
հութեան մեր մարդկային մահացու բնութեան, համար-
ձակիլ զարարիչն ամենայն արարածոց զանեղ բնութիւնն
Աստուածային զՆայրն ամենակալ՝ կոչել համարձակա-
ձայն մեզ Նայր. և այս իսկ է շնորհ փրկարար տնօրէնուէ
Աստուծոյ Միածնի Արղւոյն Աստուծոյ. որով եղաք մեք
շնորհական որդիք Նոր Աստուծոյ. որպէս և նոյն ինքն

Յիսուս Քրիստոս փրկիչն մեր՝ փառակից և էակից որդի սորին Մատուածութեան՝ յետ յարութեան զայն շնորհ որդեգրութեան աւետարանեաց յասելն

— “Աչանեմ ես առ շայն իմ՝ և առ շայր ձեր, և Մատուած իմ՝ և Մատուած ձեր” (Յով. Է. 17):

— “Օ՛խ ոչ առիք զհոգին ծառայութեան մուսնդամ յերկիւզ, այլ առիք զհոգին որդեգրութեան, որով ազազակեմք՝ Մտա, շայր: ‘Այն ինքն շոգին վկայէ հոգւոյս մերում’, եթէ եմք որդիք Մատուածոյ” (Մատ. Է. 15-16):

— “Չմոտիրս անարգ մահացու՝ իր զեշոյլ լուսոյ յարգեցեր. բլ- շայր քո հզոր ահաւոր օրհնեալ մարգարեապետ և արժանիս իմոյ անձին կնքեցեր” (Մատ. Է. 1):

Ն. Քանի՞ զիսաւոր պատճառս ունիմք համարձակիլ՝ զՄատուած շայր մեր խոստովանիլ:

Պ. Օ՛ւանազան իրաւամբք արժանացեալ գտանիմք ազազակել համարձակ “շայր մեր՝ որ յերկնս”: ‘Ասի՛ զե արարիչ մեր է. բոս այնմ” (Ո՛չ սա ինքն է շայր քո՝ որ ստացաւ զքեզ, արար զքեզ, և ստեղծ զքեզ” (Ք օրհնաց լԷ. 6):

Երկրորդ՝ զե շայր է մեզ Մատուած, որ իրբն բաւ քանչև շայր զթութեանց՝ ինամանատ սիրով և բարեւրարութեամբ դիտէ զպէտս մեր և զկարիս առաւել քան զոր խնդրեմք և իմանամք:

— “Ո՛վ իցէ՛ ի ձեզ մարգ՝ ցոր խնդրեցէ որդի իւր հաց, մի թէ քօք ապցէ նմա, կամ խնդրեցէ ձուկն, մի թէ օճ ապցէ նմա: Մտք՝ եթէ դուք որ չարք էք՝ դիտէք պարգևս բարիս տալ որդւոց ձերոց, որչափ ևս առաւել շայրն ձեր որ յերկնս է՝ ապցէ բարիս այնոցիկ՝ որք խնդրեն զնա” (Մատ. Է. 9-10):

— “Արդե՛ս զթոյ շայր՝ ի վերայ որդւոց իւրոց, այնպէս զթառցի Տէր յերկիւզածս իւր” (Ստ. 4. 13):

Մհա այս ամենայն պարունակի յերկոյնեան աղօթս մերս ուղղափառ սուրբ Եկեղեցւոյ՝ զորս մատուցանեմք առ շայր Մատուած.

— “Շայր զթած բարեկեանօզ՝ Մտարիչ ամենայն արարածոց, բնկալ զպաշտօտանս ծառայից քոց՝ ի ժամ երկոյնիս, որ առապ ես առ ամենեւեան պարգեզք բարեբարութեան քոյ: Ողորմո՛ւ Տէր ամենայն

աշխարհի և Ափեղեցւոյ քում սրբոյ, հիւանդաց՝ վշտացեաց՝ ճանապարհորդաց՝ նաւորդաց՝ խոստովանողաց՝ ապաշխարողաց՝ և հոգւոցն հանգուցելոց: Ուի դու՛ Տէր ամենակալ՝ գիտես զպէտո մեր և զկարիս առաւել քան զոր խնդրեմք և իմանամք, և քեզ ընդ Արդւոյ և ամենասրբոյ շնորհոյն վայելէ փառք՝ իշխանութիւն և պատիւ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն» (Ն յաժմէր):

— «Մատուած բարերար հօր ահաւոր, շայրգ բարի՝ ողորմութեզ շնորհի, որոյ անունդ իսկ մեծիդ՝ զգթութիւն և զքնտանութիւն աւետարանէ, քաղցր դժնեկից և անդոհացողաց» (Նարեկի ծէ):

Արրորդ՝ համարձակիմք շայր մեր կարդալ զերկրպագելի անունն գթութեան Մատուծոյ ողջամիտ հաւատով մերով՝ որ ՚ի սքանչելի խորհուրդան մարդեղութեան միածնի Արդւոյն Մատուծոյ:

— «Ճիւրան եկն, և իւրքն զնա ոչ ընկալան, իսկ ուրք ընկալանն զնա, ետ նոցա իշխանութիւն սրգիս Մատուծոյ լինել՝ որոց հաւասացեն յանուն նորա» (Յովն. Թ. 11. 12):

Չորրորդ՝ գերագոյն իրաւամբք համարձակիմք վստահամիտ աղաղակել «Շայր մեր ոչ յերկնս», ըստ որում զայս շնորհ ձրիապարգև ընկալաք ՚ի հոգևորոզ վերստին ծննդենէ սրբարար մկրտութեան:

— «Մի է Տէր, մի հաւատ, մի մկրտութիւն, մի Մատուած, և շայր ամենեցուն, որ ՚ի վերայ ամենայնի, և ընդ ամենեկին ՚ի մեզ» (Աթեո. Գ. 5. 6):

— «Մատուցեաւ շնո ծառայ, այլ որդի. եթէ որդի, և ժառանգ Մատուծոյ» (Պաղ. Գ. 7):

— «Օրհնեալ է Մատուած և շայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Վերիտոսի, որ ըստ բազում ողորմութեան իբրում ծնաւ զմեզ վերստին ՚ի յոյսն կենդանի» (Թ Պետ. Թ. 3):

Ճինգերորդ՝ շայր մեր ոչ յերկնս, աղաղակելով մեր ջերմեռանդն հոգւով, վերացուցանեմք զմիտս մեր յամենայն խաբուսիկ բարեաց սնտոի փառաց և ՚ի վաղանցուկ վայելութեանց աշխարհիս, և հաստատեմք զայս մեր յոյս առ մշտաբուղիս աղբիւրն յաւիտենական բարեաց և անեղբական փառաց՝ սու շայր Մատուած զի ըստ սրբոյն Պիո-

նէսիտի արիսպագացոյն՝ շայր Մատուած է ազգիւրեւ
դէն Մատուածութիւն և սկզբնալոյս, յորմէ ելաննն ամե-
նայն բարիք, թէ բնութեան, թէ շնորհաց, թէ փառաց:

— “Մի խորք եղբայր իմ սիրելիք, զե ամենայն տուրք բարիք և
ամենայն պարգևք կատարեալք՝ ի վերուստ են իջեալ առ ՚ի շօրէն
լուոյ, յորում չիք փոփոխուած՝ և կամ շքեղոյստուեր” (Յով. Թ. 16: 17):

— “Չի նա է ազգիւր ամենայն բարեաց, և ՚ի նմանէ բաշխին պար-
գէք արարչութեան յարարածս ամենայն, սր յօրինէ և գարմանէ և
անուցանէ բարեբարութեամբն իւրով զերեւելիս և զաներեւոյթս” (Եբ
1: 200. Յոսեփ. Կառ: Է):

ԴԼԱ ԽԹ.

Նաորուած Է.

“Սուրբ եղեցի անուան զո” կարգալով մեր, նախ խոստոգ-
վանիմք և բարեբանիմք զանուն շօր ՄՂ, որ սուրբ է, որ
ոչ կեամուս՝ և ոչ ստացական ունի զսրբութիւն. այլ բնութ
և էութեամբ ունի զսրբութիւն ընդ միածնի Արգւոյն և ընդ
ձօգւոյն սրբոյ վասն որոյ փառաբանելով դասք սերով
բէից զերկրանձնեայ անբաժանելի սուրբ Արարողութիւնն՝
ազազակէին “Սուրբ, սուրբ, սուրբ, Տէր զօրութեանց՝ լի
է ամենայն երկիր փառօք նորա” (Առայի Գ. 2, 3)

— “Խոստովան եղեցուք առ քեզ Մատուած, խոստովան եղեցուք
և կարգացուք զանուն սուրբ քո” (Սուրբ. ԿԳ):

Արհարող՝ “Սուրբ եղեցի անուան զո” կարգալով մեր,
խոստովանիմք զՄատուած շայր մեր՝ ոչ միայն ինքնու-
րուն իսկութեամբ ունեօզ անսահման սրբութեան, այլ և
հաւատամք՝ եթէ ուր ուրիք յարժանաւորս ներգործի
սրբարար շնորհ նորին, անդանօր կատարի մեծ և զբան-
չելի սրբագործութիւն. վասն որոյ ամեներանեալ միշտ
սուրբ Առայն Մատուածածին զահարանութեամբ կրգեաց

յարակն «Այսպէս ինչ մեծամեծս հզօրն, և սուրբ է անունն նորա» (Վ. Թ. Գ. Գ. 49):

— «Այն ոչ զայ սուրբ իբրև զՏէր, և ոչ զայ սրբոց՝ իբրև զԱստուած մեր. և ոչ զայ սուրբ բաց Աստուծոյ մերմէ» (Ա. Թ. Գ. Գ. 2):

— «Ինչքն սրբութիւն է սրբոց մերձեցելոց՝ ՚ի նա սրբութեամբ և արգարութեամբ» (Վ. Թ. Գ. Գ. 3-4-5):

— «Ինչութեամբ և էութեամբ ունի զսրբութիւնն, ոչ եկամուս և ոչ ստացական, և ամենեցուն սրբութիւնն ՚ի նմանէ է՝ մարգկան և հրեշտակաց» (Ս. Թ. Գ. Գ. Գ. 15):

Արարող՝ փառարաններ զերկրպագելի զանունն ՚օր Աստուծոյ՝ ասելով «Սուրբ է զէջէ անունն քո», որով հայցեմք՝ զի ՚այրն մեր երկնաւոր ինքնարուն սրբութեանն հաղորդես արասցէ և զմեզ սրբարար շնորհիւն: Արով արժանապէս եղիցի սուրբ անուանն նորին բազմագութ երկնաւոր ՚այրութեանն կոչել ՚ի վերայ որդեգրելոցս: Մերժեսցին հեռացին պղծալից խորհուրդք չարութեան ՚ի մտաց մերոց, և հոգեկորոյս յօժարութիւն մեղսաշաղաղ ներգործութեանց՝ ՚ի կանաց մերոց, և առաքինական բարի և ար վարուք մերովք եղիցի մեզ արժանապէս կարդալ և բարեբանել զանունն նորա սուրբ. զի մի եկեսցէ ՚ի վերայ մեր այն սաստ և յանդիմանութիւն՝ որ երբեմն առ ապերախա ազգն Իսրայելի՝ բանիւ մարգարէին Մաղաքիայ.

— «Որքի փառաւոր ասէ զհայր, և ծառայ երկնչի ՚ի անունն իբրև. իսկ արդ՝ եթէ հայր եմ, ո՞ր են փառքն իմ, և եթէ անր եմ՝ ո՞ր է պատիւն իմ, ասէ Տէր ամենակալ» (Ս. Թ. Գ. Գ. 6):

(Յայսպիսի Աստուածասաստ յանդիմանութեանէ առ ՚ի ազաա կացուցանել զմեզ, և զարդիականն մեր Նշմարիտ հարազատութիւն նուիրել, և փառաւորել զսուրբ զոտչեանք զանունն ՚օր մեր երկնաւորի, յորգորտեան բանիւ իբրաւէ զմեզ երանելի սրբազան առաքեալն Պետրոս:

«Մի կերպարանեալք առջին ձերովք անգիտութեանն քանկութեամբք: Այլ ըստ սրբոյն որ կոչեաց զձեզ, և զուք սուրբք յամենայն զանոց՝ ձեր լինիլիք: Այնն որոյ գրեալ է, եթէ եղերուք սուրբ, չէ ես սուրբ եմ» (Ա. Թ. Գ. Գ. 14-16):

— «Յեսաննն զօրինակ զՅաննէլայն Աստուծոյ ըստ մարդկան արարութեան, և թախանձանօք և աղերսանօք զնկոյ նոցա օրէնս. ոչ ահարկութեամբ, ոչ սպառնալեօք սասանց, այլ հեղութեամբ և մարդափութեամբ, եղերաք սակ՝ սուրբ. այս է՝ մաքուր և յոտակ յամենայն ախառար կրօց և՛ ի վաւաշտ յանկութեանց: Օ՛խ ես սուրբ եմ սակ: Յեսաննն զօրինակ ազաւանայն: Օ՛խ որպիսի որ ես եմ՝ սակ, այնպիսի որ և զպաշտօնայն իմ խնդրեմ, ոչ ազտեղէս, ոչ արատարօք, ժամս զի գարշելի է ինձ ամենայն այնպիսի հօգի. զի զճնշ փարսմութիւն է լուսոյ ընդ խաւարի, սակ որ Վրբաստիւն խօտք, կամ Վրբաստի՛ ընդ բնիտարոյ, կամ սրբութեան՝ ընդ անարբութե: Օ՛խ ամենայն հօգի ազտեղեալ յանկութեամբ՝ բնակութիւն է բնիտարոյ. և ուր բնիտար բնակի՛ անդ Աստուած ոչ է, այլ ամբու հետաւարութեամբ՝ ի բաց փախչի: Այ՛մն իրի զիւրն զնէ աւաթի զարբութիւն և զմարդափութիւն, և նովն ըստփոփ զնոցայն պահանջէ սրբութիւն» (Սուրբ. Ը Նորհ. Դ ՍԵՒ. Ե. Պետ. Կառ է):

ԴԼԱ Ե.

Նախաձեռնութիւն.

«Այնպէս որպէս նախնիքս +», :

Նախ՝ այս խորհրդաւոր հայցուած մեր ի Տէրունական աղօթն՝ է իսկապէս համեմատ ամենակալ ճօր Աստուծոյ մարդասիրական սրանչիլի համութեանն, զոր մեղաւետարանեաց որդին միածին (Յիսուս Վրբաստս յասելն «Մի կրկնչեր հօտ փոքրիկ, զի համեցաւ ճայր ձեր աալ ձեզ զարքայութիւնն (Ղուկ. ԺԷ. 32): ՚Ի վերայ սոյն հրաշայի բանից զրէ կրանելի սուրբ փարդապետն մեր Խրեատիոս մեկնիչ: «Ոչ բունադատեցաւ յուժեքէ. մչ ախաճոյ և կամ ՚ի հարկէ եկեալ յայս, այլ համութեամբ և ընտրեալ առաջին կամօք կամեցաւ աալ զարքայութիւնն: Այ մեծ քան զարքայութիւնն է որ արժանացոյց զմեզ ՚ի պատիւ որդւոյ ածել և ճայր զինքն անուանել սրբութիւն: որ արարիչ և հաստիչ է ամենայնի. այս է առաւելութիւն շնորհին ՚ի մեզ հաւատացեալս»:

Արհրորդ՝ խնդրելով արքայութիւնն շօր Աստուծոյ, կաթիւք և ուխտեմք սրտի մտօք զղջալ և ապաշխարել ՚ի վերայ մեղաց մերոց և անօրէնութեանց, որով արժանասցուք մերձաւոր գտանիլ յարքայութիւն երկնից, համեմատ աստուածուսոյց քարոզութեան սրբոյն Յովհաննու մկրտչին՝ եթէ «Ապաշխարեցէք՝ զի մերձեալ է արքայութիւն երկնից» (Մատ. Գ. 2): Եւ Ներսէս Շնորհալի երանելի սուրբ շայրապետն մեր գրէ ՚ի վերայ սոյն հոգեշունչ քարոզութեան. «Եւ վեր քան զմարգարէիցն խօսի բանս, զի ոչ զերկնաւոր ճոխութիւնս աւետարանէ, այլ զերկնից արքայութիւնն զՏէն արքայութիւնն նշանակէ. որպէս և Տէրն ինքն իսկ արքայութիւն անուանեաց՝ ՚ի մաքուր հոգիս բնակելով, յասելն «Արքայութիւնն երկնից ՚ի ներքըս ՚ի ձեզ է», որով յայտ առնէ՝ թէ որ կարող է տալ զարքայութիւնն՝ իւրոց սիրելեաց, մերձ է և առ դուրս հասեալ»:

Արհրորդ՝ խնդրեմք, զի եկեացէ արքայութիւնն շօր Աստուծոյ ՚ի վերայ մեր, իշխեսցէ և թագաւորեսցէ շնորհիւ և զօրութեամբ իւրով ՚ի վերայ հոգւոց և մարմնոց մերոց. որով մերժեացի իսպառ իշխանութիւն սատանայի՝ ՚ի մէնջ, և խափանեսցի մեղսայորդոր թելադրութիւն նորին շարութեան, և լիցի ինքն անհետ հալածական ՚ի մէնջ, ՚ի ժառանգել զանպատում զկեանս երկնից արքայութեանն՝ զոր խնդրեմք հանապազ յուսայիւր հաւատով «Եթեոցե աբխայոսիւնն Կ» Ապա իրաւամբ երգեաց մարգարէն «Տէր յերկինս պատրաստեաց զաթոռ իւր, արքայութիւն նորա ամենեցուն տիրէ» (Մատ. Գ. 19):

Եւ յազազս այսորիկ Աստուածային արքայութեան՝ զօրութեան և փառաց՝ գրէր առ հաւատացեալս սրբազան տառքեալն Պօղոս. «Օ, ի որպէս թագաւորեցին մեզքն ՚ի մահու անդ, նոյնպէս և շնորհքն թագաւորեսցեն ար-

դարութեամբ 'ի կեանսն յաւիտենից 'ի ձեռն Ախուտի Քրիստոսի Տեսան մերոյ: «Մի այսուհետեւ թագաւորեացն մեզք 'ի մահանացու մարմինս ձեր՝ հնազանդեցանկութեանց նորա: Եւ մի պատրաստէք զանդամս ձեր զէն անիրաւութեան մեղաց, այլ պատրաստեցէք զանձինս ձեր Մտուածոյ» (Նոր. Է. 21: 5: 12: 13):

«Բարխութեամբ գոհանալ զՄտուածոյ շօրէ՛ որ կուչեացն զմեզ 'ի մասն վեճակի սրբոցն 'ի լոյս. որ փրկեացն զմեզ յիշխանութենէ խաւարի, և փոխեաց զմեզ յարքայութիւն որդւոյն իւրոյ սիրելւոյ» (Առլ. ան. 12: 13):

ԴԼԱ ԾԵ.

Նախաձեռնութիւն.

«Եղիցին խաժ 40 որպէս յերկնս և յերկրէ»:

«Եւստի այսու հայցուածով մերով խոստանամք և ուխտեմք նուիրել զհնազանդութիւն մեր՝ բարերար և օրհնարանեալ կամացն շօր Մտուածոյ. և զայս՝ Ախուտ Քրիստոս փրկիչ մեր ոչ միայն պատուիրեաց բանիւ, այլ և յանձին իւրում եցոյց զիսկական հնազանդութիւն իւր առ համազոյակիցն և փառակիցն իւր՝ առ շայր Մտուած: Վասն որոյ նախ աւետարտեաց այսպէս՝ «Եթէ ես յերկնից, ոչ զի զկամս իմ արարից, այլ զկամս այնորիկ՝ որ առաքեալն զիս», (Յովհ. 5: 38): Եւ մինչ 'ի պարտիզին 'ի Վեթսեմանի կայր յաղօթս, անդանօր և ս զկամաւոր և զքանչելի հնազանդութիւնն յայտնեաց փրկարար բանիւ իւրով յասելն. «Շայր իմ, եթէ հնար է՝ անցցէ բաժակս այս՝ յինէն, բայց ոչ որպէս ես կամիմ, այլ որպէս

զու» (Մատ. Էջ. 39): Ահա զայս փրկագործ և սքան-
չիչ հնազանդութիւն միածնի որդւոյն Աստուծոյ (Յի-
սուսի Վրբիստոսի յիշատակելով զբէ որբազան առաքեալն
Պօղոս « Խանարհեցոյց զանձն իւր, լեալ հնազանդ մահա-
չափ և մահու խաչի: Այսն որոյ և Աստուած զնա ա-
ռաւել բարձրացոյց, և շնորհաց նմա անսւն՝ որ ՚ի վեր
է քան զամենայն անուն. զի յանուն (Յիսուսի Վրբիստո-
սի ամենայն ծուկը կրկնեցի, երկնաւորաց և երկրաւորաց
և սանդարամեապանաց. և ամենայն լեզու խոստովան լիցի,
Թէ Տէր (Յիսուս Վրբիստոս է ՚ի փառս Աստուծոյ շօր»,
(Փիլիպ. Է. 8—11): Այս եթէ կամի Վրբիստոնեայն ա-
նօթ ընտրութեան լինել Աստուածային շնորհաց և փա-
ռաց, պարտաւորի նախ հնթարկիլ և հնազանդիլ ՚ի ներ-
քոյ Աստուածային օրհնարանեալ և բարերար կամացն,
և ըստ առաքելոյն Պօղոսի՝ սրտի մտօք աղաղակել « Տէր,
զիս զի՞նչ կամիս առնել», թող եղիցին միշտ կամք քո
՚ի վերայ ծառային քոյ, որպէս յերկինս և յերկրի անխա-
փան կատարի. վասն որոյ արար զնա Տէրն ըստ բարեբա-
նեալ կամացն իւրոց՝ անօթ ընտիր շնորհաց և զօրութեց
իւրոց. ըստ այնմ՝ « Անօթ ընտրուե է ինձ», (Պարծ. Է. 15):

Արկորդ՝ զայս հայցուած սրտի մտօք արտաբերելով
մեր յազօթս, խոստանամք և ուխտեմք պաշտել զբարե-
բար կամս շօր Աստուծոյ ամենակալի. և ըստ երջանիկ
մարգարէին Դաւթի՝ կամիմք և մեք ասել « Առնել զկամս
քո՝ Աստուած իմ՝ կամեցայ, և զօրէնս քոյ ՚ի մէջ որո-
վայնի իմոյ», (Սաղ. ԼԷ. 9):

(Որովայնի՝ զսիրտն պարտ է իմանալ, որպէս զբէ երա-
նելի Այնական վարդապետն ՚ի մեկնութեան (Յորոյ (Ժէ)
« Որովայն զսիրտն անուանէ», որ է ձե ինչ ճարտասա-
նական, զանուն պարունակողին եղեալ փոխանակ անուան
պարունակեցելոյն, զի որովայնն պարունակէ զնորքին մա-

տւեն: Իսկ վասն էր նախ ասաց մարգարէն “ Լ՛ռնել ըզ-
կամն քո Լ՛ստուած իմ կամեցայ,, , և ապա յարէ,, զօ-
րէնս քո ՚ի մէջ որովայնի իմոյ,, : վասն զի կամքն Լ՛ստու-
ծոյ միշտ յայտնի լինի յօրէնս նորա. զի օրէնքն Լ՛ստուած-
ային՝ է յայտնի նշանակօղ կամացն Լ՛ստուծոյ. վասն
որոյ օրէնքն Լ՛ստուծոյ՝ անուանին յԼ՛ստուածարանից
կաճ, նշան, այս է՝ նշանակիչ կամացն Լ՛ստուծոյ:

Երբորդ՝ ոչ է Լ՛ստուծոյ կամացն հաճելի՝ միայն բե-
րանով հայցել յաղօթս՝ ասելով “ Եղիցին՝ կաճ + ո,, այլ
սրբութեամբ սրտի և առաքինական գործովք համեմատ
կամացն Լ՛ստուծոյ՝ գտանիլ իբրև որդի հարազատ. վասն
որոյ գրէ սրբազան առաքեալն Պօղոս խրատ՝ առ ՚ի հո-
մոյանալ Լ՛ստուածային կամաց, և մտադիւր ծառայել
նմա “ Մի՛ կերպարանիք կերպարանօք աշխարհիս այսորիկ-
այլ նորոգեցարուք ՚ի նորոգութիւն մտաց ձերոց, առ ՚ի
քննել ձեզ զլաւն, և եթէ զքնչ են կամքն Լ՛ստուծոյ,
բարին և հաճոյն, և կատարեալն,, (Էփ. Ժ. 2):

Լ՛ռաջին բարերար կամքն շօր Լ՛ստուծոյ՝ է փրկութի՛
հոգւոց մերոց ՚ի դատապարտութենէ մեղաց՝ և ժառանգ
զուրկութիւն յաւիտենական փառաց երկնից արքայութեան:

— “ Լ՛ստ են կամք շօր իմոյ, որ առաքեացն զիս, զի գամենայն զսր
եա ջիս շօրս՝ ոչ կորուսից ՚ի նմանէ, այլ յարացից զնա յաւարն
յժանում” (Յովն. Է. 39):

— “ Չ՛ի այն է բարի և ընդունելի աւարի փոխին մերոյ Լ՛ստուծոյ,
որ գամենայն մարդիկ կամ զի կեցցեն՝ և ՚ի գիտութիւն ճշմարտութե
նկեցան,, (ս Տի. Ի. 3. 4):

Լ՛ռ այս՝ գրէ և սուրբ Ոսկերերանն

— “ Լ՛ստուած գամենայն մարդկան կամք զկեալն, ապա յերսի վա-
պն ամենեցուն է ազօթելի. եթէ զայն կամք Լ՛ստուած, կամաց և
զու, և եթէ կամք՝ ազօթեան, վասն զի կամեցողացն է ազօթել կամ
ինդրել, լիք ապա նմանօղ Լ՛ստուծոյ” (Ես. 6):

— “ Եւ արդ՝ եթէ այսպիսի զթած Տէր ունիւք, որ ոչ կամք՝ եթէ
զք կրօնէ, այլ զի ամենեքեան ազազեարտութեամբն ապրեացէի: Եւ այս

և մէք մի վերջացուցք յապաշխարութենէն, և մի զանգաղեսցուցք ազաշիլ զերեսս նորա. այլ մտախցուք առաջի աթառայ շնորհաց նորա՝ և դացուք զողորմութիւն ՚ի գեղ ժամանակի օգնականութեան: Արք՝ քննեսցուք մէք՝ որ կարօտ եմք ապաշխարութեան, եթէ զե՞նչ է աթառ շնորհաց ասացեալն ՚ի Պօղոսէ: Աթառ շնորհաց ասէ զաթառն արքունական, այսինքն՝ զ՝այրականն. որպէս և ասաց իսկ ինքն «Ախառ ընդ աջմէ իմմէ մինչև զիցին թշնամիք քո պատուանդան աւից քոց»: Արք՝ ջորչափ եմք ՚ի կենցաղս յայս՝ չլարաիմք յուսահատ լինել, թէպէտ և մեղաւոր իցեմք, զի դատաւորն յաթառ շնորհացն անցեալ նստի, և ամենայն պարտապանաց ձրի շնորհէ զթողութիւն: — «Ամեն զբիւր քանքարն, և ամեն զհինգ հարբիւր քահեկանն, և ամենեցուն մի ըստ միոջէ՝ ըստ փոքուն և ըստ բազմին: Չառնէ անասն և ոչ զմի դք, այլ ամենեցուն ողորմի, և ամենեցուն բաշխէ զշնորհքն: Սխալն յայնցանէ արգելու՝ որ ոչ մտաչին ՚ի գեղ ժամանակի: Այսն զի գեղ ժամանակ է՝ որչափ զայսօրն ՚ի ձեռքն ունիմք: Այսօր եթէ ձայնի նորա ըսկցեք՝ ասէ, մի խտացուցանէք զգիրտս ձեր ՚ի դառնութիւն բարկութեան. և թէ՛ այսօր է որ ընդունելի և որ փրկուել: Արք՝ մի զանց արացուցք զգեղ ժամանակաւ. մի կացուցք մնացուցք յառնելոյ դատաւորին ՚ի շնորհաց աթառայն, զի այն ոչ է գեղ ժամանակ, այլ՝ դատաստանի և կորստեան ամբարիշտ մարդկան: Արք՝ ասէ՝ Աստուած, և դառեալ զերկիր: Արք՝ մի մնացուցք դատապարտուին, այլ՝ այսօր խոստովանեսցուք զմեզս, այսօր թօթափեսցուք զփոշիս անօրէնութեան, այսօր մտախցուք ազաշիլ զերեսս նորա» (Սուրբ Ընդհ. ՚ի ՍԻԲ. Բ. ՊԵՌ. ճառ Ե. ՚ի Զօրդ):

Արկորդ՝ հաճելի է կամացն Աստուծոյ սրբութիւն անձանց մերոց:

— «Չէ այս նն կամքն Աստուծոյ՝ սրբութիւն ձեր, ՚ի բաց լինել ձեզ ՚ի պառնկութենէ... քանզի ոչ կուրաց զմեզ Աստուած ՚ի սրբութիւն, այլ ՚ի սրբութիւն» («ԽՈՒՍԱՂ. Գ. 3. 7):

— «Սանկունք, մի դք զձեզ խարեսցէ. որ ասնէ զարգարութիւն, արգար է, որպէս և նայն արգար է: Այլ որ ասնէ զմեզ» ՚ի ստատանոյք է, զի ՚ի սկզբանէ ստատանայ մեղանչէ. վասն այսորիկ յայանեցաւ Սրբին Աստուծոյ, զի լուծցէ զգործս ստատանայի: Ամենայն որ յԱստուծոյ ծնեալ է՝ մեզս ոչ ասնէ. զի սերմն նորա ՚ի նմա մնայ, և ոչ կարէ մեղանչել, զի յԱստուծոյ է ծնեալ: Այսուիկ յայանի են ՚ի միմեանց արգիք Աստուծոյ՝ և արգիք ստատանայի» («ՅՈՒՆ. Ի. 7—10):

Արրորդ՝ սրբանչելի մարդասիրութիւնն է գերազանց շնորհ բարեբանեալ կամաց շօր Աստուծոյ, որով զանա-

զան երկնապարզե ձրիւք և բարերանութեամբ կամեցաւ
փառազարդել զՏոգիս մեր: Օչցա սքանչելի սիրոյս կա-
տարեղութիւն յայանել կամեցաւ շայր Մատուած՝ ա-
ռաքմամբ զմիածին որդին իւր, զաննդն, զէակիցն և զփա-
ռակիցն, ՚ի փրկութիւն ազգի մարդկան:

— «Մայէս սիրեաց Մատուած զաշխարհ, մինչև գորդին իւր մի-
ծին ետ. զի ամենայն որ հաւատայ ՚ի նա՝ մի կորիցէ, այլ ընկալի ըզ-
կեանսն յաւիտենականս» (Յովհ. Գ. 13):

— «Յայսմ երեւցաւ սէրն Մատուծոյ ՚ի մեզ, զի գորդին իւր մի-
ծին առաքեաց յաշխարհ, զի եղեցուք նովաւ կենդանիք: Յայսմ է
սէրն. ոչ զի մէք սիրեցաք զՄատուած, այլ զի նա սիրեաց զմեզ. և ա-
ռաքեաց զգորդին իւր ՚ի քաւութիւն մեղաց մերոց» (Յովհ. Գ. 9: 10):

— «Յայտենաց Մատուած զսէրն իւր ՚ի մեզ. զի մինչ դեռ մեզաւոր-
քնն էաք, Վրիտառս զամն մեր մեռաւ» (Շուշ. Ե. 8):

**Չայնակից լիցուք և մէք հոգեբուղի փառաբանութեան
նախահայրապետին մերոյ և մեծի քահանայապետին սրբոյ
Շօրն Ղպիզորի Առաւորչին եթէ**

— «Որպէս զոհութիւն և օրհնութիւն և փառս առ արժան է
ամենակալ տէրութեան ամենառատ բարերարութեանն, որ ոչ թողու
զարարածս ՚ի խնամակալ սիրոյն իւրոյ, այլ յանձանձէ և ազգերաբար
բաշխէ զնորհոս յարարածս իւր: Վասն զի իշխան և Տէր կացայց ՚ի
վերայ երկրի, որ ընդ իշխանութեամբ են վերնոց. զի ծանկցուք զնորս
խնամն արարչական սիրոյն, և աշակերտեալք նորս պատուիրանին՝
կատարեցուք զարդարութիւնս՝ ամենայն, և առցուք զհասադումն
բարի ՚ի ժամանակի այցելութեան. և ըստ ժամանակի՝ անապական
վարուցն հետեալ լինել: Որպէս ՚ի սկզբանէ նախաստեղծին կեանքն
՚ի Տեառնէ յարդարեցան անմեղութեամբ, զոյն սուրբ սէրն հաստա-
տել ՚ի մեզ, որպէս և Վրիտառս սիրեաց զմեզ, և զանձն իւր մատոյց
պատարաք ՚ի հոտ անուշից: Որ բարկացուցաք զարարիչն, զի ոչ պա-
հեցաք զպատուիրանս նորս: Այլ զխնամն սիրոյն իւրոյ ոչ որպէս առ
երախտաւորս եցոյց, այլ յապախտաւորս, որպէս Մատուծոյ վայել է
Օխ զբարիսն զոր եցոյց մեզ Մատուած, ոչ ըստ մերում արժանաւո-
րութեան, այլ յազնեալ յարարչական սուրբ և ամբիծ սիրոյն՝ գար-
ձաւ յոգործութիւն: Որ և ոչ իսկ փոխարէնս խնդրէ ՚ի մենջ փոխա-
նակ երախտեացն. այլ կամի զի կեցցուք արգարտեղք, և ժառան-
գորդք լիցուք երկնից Արքայութեան: Օխ նա է յոյս և կենսք մեր
և աղբիւր բարութեանց» (Յովհ. Ե. 5):

ԴԼՍ ԵՒ

Հարսաթ Է.

“Օհաց թեր հանապազըրդ րո՞ւր թեզ այսօր,,:

Լսու պաղատանօք, նախ՝ խնդրեմք ըստ նկարագրին՝ զօրրստօրէական հաց մեր, իբրև որդի յամենակալ զԹած և ողորմած հօրէն մերմէ: Լսլ ըստ բարոյական մտաց՝ կամիմք ասել այսու. ո՞վ Հայր մեր և Տէր երկնի և երկրի, որովհետև ՚ի քէն է կեանք մեր, և ՚ի քէն խնդրեմք զնուենդ կենաց մերոց, վասն որոյ այն է հանապազորդեան հացն մեր: Ըստ սրուժ այսպէս աւետարանեաց Յիսուս Քրիստոս “Մի խնդրէ՛ք՝ զինչ ուտիցէ՛ք կամ զինչ ըմպիցէ՛ք, և մի զըսողնու՛ք. զի զայն ամենայն հեթանոսք աշխարհի խնդրեն. այլ ձեր Հայր՝ զիտէ զի պիտոյ է այն ամենայն,, (Ղ Դ-ի. ԺԷ. 29. 30):

— “Լք հրաժարեցուցանէ յայսպիսեաց հոգոց, վասն զի հեթանոսական մտաց է, այլ այն՝ որ արժանացոյց զձեզ որդիս տնուանել, զիտէ զպէտօ ձեր, վասն զի արարիչ է բնութեանս, և ոչ Թողու, և ոչ ընդ վայր հարկանէ, կարօտութեամբ լուծանիլ ՚ի կենացս” (Իգնատ. վարդապետ ՚ի Սեբե. Գ Դ-ի. ԺԷ):

— “Լսլ շահավաճառ մեծ ասաուածպաշտութիւնն է՝ բաւականութեամբ հանգերձ. զի ոչ բերաք ինչ յաշխարհս, և ոչ տանել ինչ կարացոյք. այլ ունիմք կերակուր և հանգերձս, և այնու շատացոյք” (Ք Տեմ. Է. 6. 7):

— “Ալ ինչ արտաքոյ քան զկարեորսն հրամայէ հայցել՝ որով ՚ի հրեշտակական վարուցն ոչ լինի նուագեալ. վասն այսորիկ առ ՚ի պահպանութիւն մարմնական բնութեան՝ խնդրել հրամայեցաւ հացն, ասելով յԼստուած. սուր մեզ ոչ փափկութիւն կամ իշխանութիւն, կամ երկրի տուտութիւն, կամ քաղաքաց և ազանց պէտքութիւն, կամ ձիոց և արջաւոյ հոյլս, և կամ սարկաց յաճախութիւն, և կամ այլ ինչ նոյնպիսի՝ որով ՚ի վայր քարշի հոգի յԼստուծոյ, այլ՝ զհացն. որով ուսուցանէ թէ դադարեցէք, ով մարդիկ, ՚ի սնտի տաժանմանդդ. սակաւ են մարմնոյդ պէտքն, և դու զբազում իւրք զբա-

զեալ նս, որպէս ասաց Տէրն առ Սարթա. նոյնպէս և ասա զնաց մեր
որոք մըլ, այսինքն՝ ՚ի քէն է իմ կեանքս, ՚ի քէն եղիցի և կելոյս
պատճառն» (Յովհ. Կոր. Ի Սեբ. Սափ. Է):

Արկորորդ՝ ըստ սրբոյն Արքայի շնորհալի Հայրապետին
մերոյ՝ յերկուց է կազմեալ մարդն, ՚ի հոգւոյ և ՚ի մար-
մնոյ. որպէս կեան մարդիկ նիւթական հացիւ, կեսոյ և հո-
զի աննիւթական բանիւ: Բայց ոչ վայրապար բանիւ՝ որ
՚ի մարդկանէ յառաջագային, այլ որ ՚ի բերանոյ Աստու-
ծոյ ելաննն, և տան կեանս մարդկան... Ամենայն գիրք՝
որ զպատուիրանս Աշուտուցաննն մարդկան, Աստուծոյ են
բանք. և եթէ այլքն, հրչափ ևս առաւել աւետարանին
ինքնախօսութեան բանք,, (՚ի Սեբ. Սափ.):

— «Աչ հացիւ միայն կեցցէ մարդ,՝ այլ ամենայն բանիւն, որ ելանէ
ի բերանոյ Աստուծոյ» (Սափ. Գ. 4):

— «Հաց զմարմնն բուծանէ, բանն զհոգին կեցուցանէ» (Ը Ե-
նորհ: Ի Ահատոս որդէ):

Այս Աստուածային բանք՝ որ ՚ի սուրբ գիրս հին և նոր
կտակարանաց, սնունդ ասան հոգւոյ, որպէս հացն՝ մար-
մնոյ. վասն որոյ խրատ գրէ սուրբ առաքիսն Պօղոս առ
սիրելի աշակերտն իւր Տիմոթէոս:

— «Չայս խրատ առաւել եղբարց, բարուք պաշտօնեայ լինիցիս
Վրիստոսի Յիսուսի, սնանիցիս բանիւք հաւատոց, և բարուք վարդա-
պետութեամբն, զորոյ զհետ իսկ եղեր» (՝ Տիմ. Գ. 6):

Ի վերայ բնաբանիս գրէ սուրբ Յովհան Ոսկեբերան

— «Չ ՚ի որպէս զմարմնական կերակուր որ ըստ որ առնումք, նոյն-
պէս առաւել զհոգեւորն պարտ է յաճախ բնգունել որոճալով, ստեղ
յեղոյնդեղով, հանապաղ ՚ի նմին խորհելով, որչափ անօտրազոյն է հո-
գեւորն քան զհաստրակականն: Մանաւանդ նախ քան զայլս՝ ինքն
վարդապետն պարտի յօրանալ և բովանդակ ծծել զհոգեւոր վարդա-
պետութիւնն, ընուլ և պարարտանալ նովտու. ոչ վասն իւր միայն որ-
նանելով, այլ և վասն այլոց, իբրև սանտու որ գիեցուցանել ունի ըզ-
մանկունս եկեղեցւոյ»:

ԻՆՍ ԾԳ.

Հարուստ չ.

“Աս ընդ մեզ շարարիս մեր, որպէս և մեք խորհած մերոց պարտապանաց, : ‘Ասիս սես’ գորպիսի վստահութիւն որ դիական համաձայնուէ՛ եան շնորհէ մեզ այս պաղատանք մեր առ անասհման զթութիւնն վերնախնամ ամենակալ Հայրութիանն, որ ըստ ամենայնի է Հայր գթած՝ երկայնամիտ՝ և ներող մեղաց զղջացելոց՝ և մխիթարիչ հոգւոց արամեցելոց : Օչայս սքանչելի ներողութեան և թողութե մեղաց մերոց խոսամունս և շնորհս՝ զթառատ Հայրական խնամօքն յայսնի իսկ արար՝ ի ձեռն մարդարէից սքց :

— “Մուացարուք, որեցարուք, ընկեցէք զլարիս յանձանց ձերոց առաջն աչաց իմոց. դարարեցի՛ք ՚ի շարեաց ձերոց... եթէ իցեն մեզք ձեր իբրև գձանձախարիթ՝ իբրև զձիւն սպիտակ արարից... : Աս եմ՝, ես եմ նոյն, որ ջնջեմ զանօրէնութիւնս քո վասն իմ՝, և զմեզ քո այլ ոչ ևս յիշեցից : Իւայց քեզ յուշ լինցի, և ընդ միմեանս գտտեսցուք. աստ գու նախ զանօրէնութիւնս քո՝ զի արդարացիս” (Ասայ. Խ. 16. 18. ԻԳ. 25. 26) :

— “Մանեքեան ծանիցեն զիս ՚ի փոքրկանց նոցա մինչև ՚ի մեծամեծ՝ ասէ Տէր. զի քաւիչ եղէց անիրաւութեանց նոցա, և զմեզ նոցա ոչ ևս յիշեցից” (Երեմ. ԼԵ. 34) :

— “Ո՞վ է Աստուած իբրև զքեզ՝ որ բառնաս զանօրէնութիւնս, և զանց առնես զանիրաւութեամբք մնացորդաց երկրի ՚ի ժառանգուէ իւրոյ. և ոչ ունի ՚ի վկայութիւն զբարկութիւն իւր, զի կամեցող ուղործութեան է : Ասրձոյի և զթասցի ՚ի մեզ, և ընկզմեցէ զմեզ մեր, և ընկեցէ ՚ի խորս ծովու զամենայն անօրէնութիւնս մեր” (ՍԳ. Կ. 18. 19) :

— “Արկայնամիտ և ներող էր և է, քաղցրութեամբ և բարեբար և անյիշաչար կամօք ներել, և ոչ զամենեւեան պատժել, զի գարձնալ ՚ի մեղաց՝ կեցցեն յարգարութիւնս” (Հեռախաղաք. հատ 5) :

— “Վանդի վասն քո գիտես թողուլ զմեզ մեր, և ջնջել զանօրէնութիւնս, և քաւիչ լինել անիրաւութեանց, և զմեզ մեր ոչ յիշառակել՝ ըստ Աստուայ և Արեւմայ” (Երեմ. 5) :

Արկորով՝ յայս հայցուած մեր՝ հաստատուն ուխտատ.

գրութի իմն կրեի ընդ ներողութն շօր Մատուծոյ. վասն որոյ պաղատմք «Ինչ թեզ զպարտիս թեր, որպէս և թէ Խաղճի թերոց պարտապանաց», Մայիսն՝ սլ անտխակալ Տէր և բազմագութ, յիրաւի՝ միշտ պարտապան գասնիմք առաջի խնամակալ և գթառատ շայրութեանդ, վասն զի մարմնաւոր ևմք, դիւրապատիր կամք մերովք հանապազ խաբիմք, և ՚ի տոռունս մեղաց կապիմք, յամենայնի պարտաւորիմք իբրև ապերախտ որդի անառակ, բայց յուսալէր հայցեմք. շայր՝ մեղայ յերկինս և առաջի քոյ, թող մեզ զպարտիս մեր. խոստովանիմք զշայրական ներօղ գթութի և ողորմածութիւն քո, շնորհառաս բարերար Տէր, զի և մեք ըստ անտխակալ և անյիշաչար բարեբանեալ կամաց քոց՝ թողումք մերոց պարտապանաց, ատկեաց և թշնամեաց մերոց՝ ըստ աւետարանական և վճռողական հրամանի երկնաւոր վարդապետին մերոյ Յիսուսի Վրիստոսի. «Ո՛ր եթէ թողուցուք մարդկան զյանցանս նոցա, թողցէ և ձեզ շայրն ձեր կրկնաւոր. ապա թէ ոչ թողուցուք մարդկան զյանցանս նոցա, և ոչ շայրն ձեր թողցէ ձեզ զյանցանս ձեր»,

Մատանօր՝ ապացոյց լինի մեզ երանելի մարդարէն Վաւիթ, որ նախ զիր անտխակալութիւնն և անյիշաչարութիւն հանդիսացուցանէ առաջի սրտագիտին Մատուծոյ, և ապա զղջմամբ սրտի և կատարեալ խոստովանութեամբ զիւրն թողութիւն մեղաց հայցէ յամենողորմ Մատուածային մարդասիրութենէն.

— «Ի՞նչ հաստցի երեք այնոցիկ՝ ոչք հատուցին ինձ շար, անկաջ և ե ՚ի թշնամեաց իմոց ընդունայն. ասայի թէ պատմեցից ինձն ըզմեղս իմ, և դու թողցես զամենայն ամբարշտութիւնս մեղաց իմոց» (Սաղմ. Է. 5. 15. 5):

— «Ի՞նչ է ասիցեմք՝ եթէ մեզ ինչ մեք ոչ ունիմք, զանձինս խաբեմք. և ճշմարտութիւն ՚ի մեզ ոչ գոյ: Ապա եթէ խոստովան լինիցիմք զմեզ մեր, հաւատարիմ է՛նա՝ և արգար առ ՚ի թողուլ մեզ ըզմեղս մեր, և սրբել զմեզ յամենայն անխառութենէն» (Էփ. 3. 8. 9):

— “Ի պատմելու իմում ինձէն զանձին իմոյ բիծ, և գու թողցես
զամբարշտութիւնս բազում մեղանաց խոստովանելոյս՝ հզօր ծածկա-
տես ամենափրկիչ» (Վարդէի. Ին)։

— “Խոստովանութիւն զայն ատէ, որ յաննենգ մտաց է՝ և յերկիւ-
զէն Աստուծոյ, որ նախ զմեղան ատէ և անարգէ և զերեսն իբրև յիծէ
և ՚ի պատառօց գազանէ ՚ի բաց գարձուցանէ, և այնպէս փութայ ՚ի
խոստովանութիւն ոչ պատճառաւ իւրք, և ոչ առ մարդկան երկիւզէ,
ոչ ՚ի հարկէ, այլ ՚ի սիրոյ և ՚ի կամաց և ՚ի խղճէ մտացն գատելոյ»,
(Սարգիս Ը Զորհ. Ի Սեմ. Թ. Էջ. Գ. Գառ Բ)։

ԴԼԱ ԾԴԻ

Հասարակ լի :

Յամենակարող գերադոյն և հզօր զօրութիւն Հօր Աս-
տուծոյ ամենակալին ըստ ամենայնի յուսացեալ, խրնդ-
րեմք և հայցեմք՝ պահպանութեամբ և պաշտպանութեամբ
իւրով ազատ կացուցանել զմեզ ՚ի զանազան փորձուեց
աշխարհիս և ՚ի սատանայական հոգեկորոյս որոգայթից,
յասելն մեր “Սէ Գանէր զմեզ ՚ի փորձութեան, այլ էրիսն ՚ի
չարէն”։ Ոչ ապաքէն իբրև զփորձութիւն են վարք փար-
զոյ ՚ի վերայ երկրի, ասէ երանելին Հոր (Է. 1)։ վասն զի
ըստ ամենայնի կեանք մարդոյ յորում իսկ վարի՝ լի է փոր-
ձութեամբ եթէ ըստ հողոյ և եթէ ըստ մարմնոյ, եթէ
արտաքոյ և եթէ ՚ի ներքոյ, եթէ ՚ի կողմանէ յաջողութե
և հարստութեան, որով յափշտակի խորհուրդ մտացն ՚ի
փառամոլութիւն և ՚ի զեղիութիւն հիշատակութեան .
ըստ այնմ “Որք կամին մեծանալ անկանին ՚ի փորձութի
և յորոգայթ, և ՚ի բազում ցանկութիւնս անմիտս և վը-
նասակարս, որք ընկղմեն զմարդիկ ՚ի սատակումս և ՚ի կո-
րուսս», (Թ ՏԺ. Գ. 9)։ Ահա այսու ամենայնիւ պարտա-

ւորիմք ջերմեռանդն աղօթիւք դիմել առ ամենակալ զօրութիւնն Աստուծոյ, որով յաջողեսցի մեզ ազատ մեալ յամենայն կերպ փորձութեանց. «Յաղօթս կացէք՝ զի մի մտանիցէք ՚ի փորձութիւն», (Ղ. 1. 17. 46): Ասն զի Տէրն ամենակալ յամենայնի կարող իսկ է փրկել զսիրելիս իւր և զպաշտօնեայս ՚ի պէսպէս փորձուեց՝ իբրև Հայր զԹաժ և ողորմած, իսկ զատելիս իւր և զանիրաւօ զատապարտել՝ իբրև Արդարադատ դատաւոր. ըստ այնմ՝ «Գիտէ Տէր զԱստուածապաշտս փրկել ՚ի փորձութենէ, և զանիրաւս պահել ՚ի տանջանս աւուրն դատաստանի, մանաւանդ որք զՏնա մարմնոյ պղծալից ցանկութեանց իցնն երթեալ», (Ք Պեպ. Է. 9. 10):

Արդ եթէ կարող իսկ է փրկել զմեզ ՚ի փորձութենէ ամենազօր պաշտպանութեամբն, սոյնպէս կարող է բարերար խնամօք իւրովք ազատ և հեռի կացուցանել զմեզ ՚ի չարագէպ պատահարաց և առթից: Ասն որոյ զայս յուսալիք խնդրուածոց աղօթից մերոց վերջաբանութիւնս առնեմք՝ պաղատելով «Մէ փանջը զեղ ՚ի փոշոյնն, այլ քրէնն ՚ի շարէն», Աստանօր պարսիմք իմանալ ըստ սուրբ Գրոց՝ չարաւն զսկզբնաչարն սատանոյ. և խնդրեմք փրկել ՚ի չարաչար թելադրութեանց սատանայի, որ միշտ հակառակի ճշմարտութեան հաւատոյ և աւետարանական թորի սերման, իւստի մերձենայ առ ապարդիւն և կամաւ պաշտ լնօղս աւետարանական առաքելական քարոզութեց, սկսանի չարահնար լինել ՚ի մոռացօնս աալով նոցա զԱստուածային բանս. որպէս զի անպտուղ եղիցի. ըստ այնմ՝ «Ըբ լսէ զբանն արքայութեան, և ոչ առնու ՚ի միտ, գնջ չարն՝ և յափշտակէ զսերմանեալն ՚ի սիրտ նորա», (Մ. Գ. 19):

Ահա Աստուած փրկիչն մեր վասն սրբազան խմբից առաքելոց և վասն ամենայն ողջամիտ հաւատացելոց աղօղէ

սա էակիցն և փառակիցն իւր Հայրն ամենաինամ՝ զի զնոսա ամենաին տգատ պահեսցէ՝ ՚ի չարութենէ բանսարկուին. որպէս զի միշտ հնուացեալ մեկնեսցին ՚ի նոցանէ, և զի մի երբէք կարողացի նա խափանել ՚ի մտաց և ՚ի խորհրդոց նոցին զգորութիւնս սուրբ և ճշմարիտ աւետարանական բանից «Ոչ զայս աղաչեմ զի բարձցես զնոսա յաշխարհէ՝ այլ զի պահեսցես զնոսա ՚ի չարէ: ... Սուրբ տրան զնոսա ճշմարտութեամբ քով, զի քո բանդ ճշմարտութիւն է: ... Եւ զի վասն նոցա միայն աղաչեմ, այլ և վասն ամենայն հաւատացելոց բանիւն նոցա յիս,» (Յովհ. ԺԷ. 15. 17. 20):

Ուրեմն որ ճշմարիտ հաւատացեալն է, և հոգեւորոգ վերստին ծննդեան շնորհիւն՝ որդեգրութեան Հօր Եւստուծոյ կնիք ունի, և հոգեւոր արթնութեամբ և խղճիւմտաց խոյս տայ ՚ի մեղաց, և աստուածահաճոյ առաքինական գործոց զհետ լինի, չարն սատանայ ոչ կարէ մերձենալ ՚ի նա. «Գիտեմք եթէ ամենայն որ յԵւստուծոյ է ծնեալ՝ ոչ մեղանչէ. այլ՝ որ յԵւստուծոյն է ծնեալ՝ պահէ զանձն, և չարն առ նա ոչ մերձենայ,» (Յովհ. Է. 18):

Վասն զի ամենաչարն սատանայ անդանօր մերձենայ՝ ուստի մերժեալ լինին բարի խորհուրդք և բարեխաւիդ ողջամիտ ուղղափառ վարդապետութիւնք և ուսմունք աւաքինութեանց. նամանաւանդ անդանօր՝ ուր տեսանէ նա հաստատեալ և ընդարձակեալ զմոլորական չար խորհրդածութիւնս և վարդապետութիւնս հակառակս սուրբ գրոց. վասն որոյ յոյժ կարեոր խրատ զրէ սրբազան առաքեալն Պօղոս առ հաւատացեալս «Ու ամենայն ինչ փորձեցէք, զբարին ընկալարուք. յամենայն իրաց չարաց ՚ի բաց կացէք. և ինքն Եւստուած խաղաղութեան սուրբ արասցէ զձեզ համօրէնս. և բովանդակ ձեր ոգի և շունչ և մարմին՝ անարատ ՚ի գալուստ Տեառն մերոյ Հիսուսի Վերստուի պահեսցի,» (Յ թԿ. Է. 21. 23):

Ապաքէն, իմ ըրեւպաշտ և ուղղափառ քրիստոնեայ եղբայր սիրեցեալ 'ի Տէր, զյոյս 'ի Վրիստոս յԱստուած հաստատելով յոյժ իմաստնագոյն գտար, որ զայս Տէրու նական աղօթս 'ի բերան ունիս մտառութեամբ, և այնու լրացուցանես եթէ “Ս' Գանիւր զձեզ 'ի Բորչո-Լի-ն, այլ Բրիէն 'ի Կրէն”։ Ասան որոյ խրատուսէ զքեզ երջանիկ մարգարէն Ղաւիթ յասելն “Օքարձրեալն արարեր քեզ ապաւէն՝ զի ոչ հասցեն առ քեզ չարք, և տանջանք մի մերձեցիցն 'ի յարկս քո” (Սաղմ. Գ. 10)։

Ապաքէն զայս ևս պարտաւորիմք ուսանիլ բարոյապէս՝ և սրտի մաքր հայցել յԱստուծոյ, զի փրկեսցէ զմեզ 'ի չար վախճանէ կենաց մերոց յաղօթելն այսպէս “Փրիէն զձեզ 'ի Կրէն”։ վասն զի իմ ոք իցէ մարդ՝ մանաւանդ քրիստոնեայ, որ 'ի մեղս գոլով յամառեալ կայ մնայ առանց պաշտարանաց և զղջման, և չունի զկատարեալն խոստովանութիւն մեղաց իւրոց, և չէ ստացեալ այնու զատուածայինն զնորոգութիւն և զթողութիւն, յորժամ հասանէ առ նա վախճանն կենաց՝ և մեռանի նա 'ի մեղս, մահն այն չար է նմա, որպիս և մահն արդարոյն՝ բարի է։

“Սնհ մեղաւորին չար է։ Պատուական է առաջի Տէն մահ սրբոց իւրոց” (Սաղ. ԼԳ. 20. ԳՃԷ. 15)։ Արդարև մահ մեղաւորին չար է. վասն զի 'ի նմա լինի վերջ աշխարհային խարուսիկ և անցաւոր բերկրութեանց և մարմնաւոր հեշտութեանց, և սկիզբն յաւիտենական դատապարտութեանց և անվերջանալի թշուառութեանց։ Այլ հակադարձ սմին՝ մահ արդարոյն բարի է և պատուական՝ ըստ որում վերջանայ 'ի նմա ամենայն վշտակրութիւն և նեղսակրութիւն, և սկիզբն առնէ յաւիտենական երանաւէտ բերկրութեանց ժառանգութիւնն։ Աստանօր ապացոյց լեցի մեզ տիրական առաին անգութ և խորտկածաշ բերկրալիր կեանքն մեծատան, և ողորմելի վշտակրութիւնն

աղքատին Ղազարու, որպէս զրէ սրբազան Մետաբա-
նիչն “Մըր ոմն էր մեծատուն, և ազանէր բեհեզս և ծի-
րանիս, և ուրախ լինէր հանապաղ առատապէս: Եւ աղ-
քատ ոմն անուն Ղազարոս, անկեալ զնէր առ զրան նորա
վերաւորեալ, և ցանկայր յագիլ 'ի փշրանացն՝ որ ան-
կանէին 'ի սեղանոյ մեծատանն. այլ և շունք ևս զային
լիզուին զվէրս նորա: Եւ եղև մեռանիլ աղքատին, և
տաննէ հրեշտակացն զնա 'ի գոգն Մբրահամու. մեռաւ և
մեծատունն և թաղեցաւ 'ի դժոխս, ամբարձ զաչս իւր մինչ
'ի տանջանսն էր,» (Ղ Գ. ԺԷ. 19. 22):

Մայս եթէ կամիմք հաճոյանալ Մտուծոյ բարեխնամ
կամացն, և ժառանգել զերանաւէտ փառս կրկնից արքա-
յութեան՝ որ վասն մեր պատրաստեալ է, և բարի մահու-
ամբ ելանիլ յաստի կենացս, թողցուք կատարեալ զղջմամբ
և ճշմարիտ խոստովանութեամբ զչարսխտավատ մոլուհիւ
և մոլորութիւնս մեր. և զհետ լիցուք քրիստոնէական
ուղղափառ հաւատով մերով և հաստատուն յուսով և
կատարեալ սիրով՝ առաքինական Մտուածահաճոյ բա-
րեմանութեանց: Մհա՛ յայս խորհուրդ՝ զարթուցանէ
գետիղձն մտաց մերոց սրբազան տաքեալն Պօղոս յասելն
“Մըլ համարձակիմք, և առաւել ևս հաճեալ եմք ելա-
նել 'ի մարմնոյ աստի՝ և մտանել առ Մտուած: Ղ Կան
որոյ և առատանամք. զի եթէ յամիցեմք՝ և եթէ կլանիցեմք,
հաճոյ և եթ իցեմք նմա: Վանզի ամենեցուն մեզ յան-
դիման լինել կայ առաջի ատենին Վրիստոսի. զի ընկալցի
իւրաքանչիւր իւրով մարմնով զոր ինչ գործեաց յառաջ՝
եթէ բարի, և եթէ չար,» (Է Ս. Բ. Է. 8. 10):

'Ի սոյն միտս յօրինեաց զայս երգ սուրբ շայրապետն
մեր Վերսէս Շնորհալի “Յուշանին գաղտնիք մարդկան
իւրաքանչիւր որք գործեցան, բարեաց գործօղքն պատ-
կին, չարեացն 'ի հուրն անշէջ մտոնին,»:

